KEYNOTE SPEAKER
PROF. DR. DWI SULISWORO
AHMAD DAHLAN UNIVERSITY
INDONESIA

Congress Book

ICESSER
4TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES, ECONOMY, MANAGEMENT AND EDUCATION RESEARCHES

MAY 7 - 8, 2022
CASABLANCA

DEADLINE MAY 1, 2022

ISSUED: 25. 05. 2022
ISBN: 978-605-73620-7-0

ONLINE FACE TO FACE

www.icesser.org

ICESSER 4TH INTERNATIONAL CONGRESS ON EMPIRICAL SOCIAL SCIENCES, ECONOMY, MANAGEMENT AND EDUCATION RESEARCHES
MAY 7- 8 , 2022
CASABLANCA

Edited By

DR. GÜLTEKİN GÜRÇAY

DR. AMANEH MANAFIDIZAJI

All rights of this book belong to Academic Sharing Platform Company Publishing House

Without permission can't be duplicate or copied.

Authors of chapters are responsibleboth ethically and juridically.

Academic Sharing Platform–2022 ©

Issued: 25.05.2022

ISBN: 978-605-73620-7-0

CONGRESS ID

ICESSER 4TH INTERNATIONAL CONGRESS ON EMPIRICAL SOCIAL SCIENCES, ECONOMY, MANAGEMENT AND EDUCATION RESEARCHES

DATE – PLACE

MAY 7- 8, 2022
CASABLANCA

ORGANIIZATION

USBILIM INTERNATIONAL CONFERENCES
ACADEMIC SHARING PLATFORM
SOCRATES JOURNAL

CONGRESS ORGANIZING BOARD

Head of Organizing Board: Dr Gültekin Gürçay
Organizing Committee Member: Dr. Amaneh Manafidizaji
Organizing Committee Member: Dr. Mehdi Meskini Heydarlou
Organizing Committee Member: Dr. Nadire Kantarcıoğlu
Organizing Committee Member: Dr. Leman Kuzu
Organizing Committee Member: Dr, Zehra Fırat

EVALUATION PROCESS

All applications have undergone a double-blind peer review process.

PARTICIPATING COUNTRIES

Turkey –Czech Republic- Iran- Algeria. – Azerbaijan- Indonesia - Iraq – Philippines - South Africa

PRESENTATION

Oral presentation

PERCENTAGE OF PRESENTATION

45% form Turkey and %55 from other Countreies

LANGUAGES

Turkish, English, Russian, Persian, Arabic

Scientific & Review Committee

Dr. Gulmira ABDİRASULOVA
Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi

Prof. Dr. Yunir ABDRAHIMOV
Ufa State Petroleum Technological University

Dr. Maha Hamdan ALANAZİ
Riyad Kral Abdülaziz Teknoloji Enstitüsü

Dr. Dzhakipbek Altaevich ALTAYEV
Al – Farabi Kazak Milli Üniversitesi

Doç. Dr. Hülya BALKAYA
Atatürk Üniversitesi

Doç. Dr. Mehmet Fırat BARAN
Mardin Artuklu Üniversitesi

Dr. Amina Salihi BAYERO
Yusuf Maitama Sule Üniversitesi

Dr. Karligash BAYTANASOVA
Al – Farabi Kazak Milli Üniversitesi

Dr. Baurcan BOTAKARAEV
Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi

Dr. Ahmad Sharif FAKHEER
Ürdün Devlet Üniversitesi

Dr. Zehra FIRAT

Doç. Dr. Abbas GHAFFARI
Tebriz Üniversitesi

Prof.Dr. Ariz Avaz GOZALOV
Moskova Devlet Üniversitesi

Prof. Dr. Gulzar İBRAGİMOVA
Bakü Avrasya Üniversitesi

Dr. Gültekin GÜRÇAY

Doç. Dr. Dilorom HAMROEVA
Özbekistan Bilimler Akademisi

Dr. Bazarhan İMANGALİYEVA
K.Zhubanov Aktobe Devlet Bölge Üniversitesi

Dr. Keles Nurmaşulı JAYLIBAY

Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi

Dr. Mamatkuli Jurayev
Özbekistan Bilim Akademisi

Dr. Kalemkas KALIBAEVA
Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi

Dr. Bouaraour Kamel
Ghardaia Üniversitesi

Dr. Nadire KANTARCIOĞLU

Prof. Dr. Ergün KOCA
Girne Amerikan Üniversitesi

Prof Dr. Bülent KURTİŞOĞLU
Ardahan Üniversitesi

Dr. Leman KUZU
İstanbul Kültür Üniversitesi

Sonali MALHOTRA
Delhi Balbahtri Academy

Dr. Alia R. MASALİMOVA
Al – Farabi Kazak Milli Üniversitesi

Prof. Muntazir MEHDI
Pakistan Language Academy

Dr. Amanbay MOLDIBAEV
Taraz Devlet Pedagoji Üniversitesi

Doç. Dr. Yeliz ÇAKIR SAHİLLİ
Munzur Üniversitesi

Dr. Aysulu B. SARSEKENOVA
Orleu Milli Kalkınma Enstitüsü

Dr. Gulşat ŞUGAYEVA
Dosmukhamedov Atyrau Devlet Üniversitesi

Doç. Dr. Yeliz KINDAP TEPE
Cumhuriyet Üniversitesi

Doç. Dr. Mehmet Özkan TİMURKAN
Atatürk Üniversitesi

Dr. K.A. TLEUBERGENOVA
Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi

Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA
Rasulbekov Kırgız Ekonomi Üniversitesi

Doç. Dr. Yıldırım İsmail TOSUN
Şırnak Üniversitesi

Dr. Botagul TURGUNBAEVA
Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi

Dr. Dinarakhan TURSUNALİEVA
Rasulbekov Kırgız Ekonomi Üniversitesi

Doç. Dr. Ali Korkut ULUDAĞ
Atatürk Üniversitesi

Prof. Dr. Akbar VALADBIGI
Urumiye Üniversitesi

Doç. Dr. C. VIJAI
St.Peter's Institute

Dr. Yang ZİTONG
Wuhan Üniversitesi

INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES
USBILIM

ICESSER 4th International Congress on Empirical Social Sciences, Economy, Management and Education Researches

May 7 - 8, 2022
Casablanca

CONGRESS PROGRAM

Online (with Video Conference) Presentation

Meeting ID: 837 1245 5068
Passcode: 780522

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to make a meeting online, login via https://zoom.us/join site, enter ID instead of "Meeting ID
- or Personal Link Name" and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- Speakers must be connected to the session **10 minutes before** the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- During the session, your camera should be turned on **at least** %70 of session period
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.
- Before you login to Zoom please indicate your name surname and hall number,

exp. H-2, S- 1 NAME SURNAME

INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES
USDILIM

8.05.2022 10 : 00 – 10 : 20 (Turkey Local Time) Opening Speach

Keynote Speaker

Prof. Dr. Dwi Sulisworo

Ahmad Dahlan University, Indonesia

Will Learning Interest Promote Higher Learning Performance In Augmented Reality-Assisted Learning?

INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES
USBILIM

ICESSER 4th International Congress
on Empirical Social Sciences, Economy, Management and Education Researches
May 7- 8, 2022
Casablanca

HALL 1 – SESSION 1	Meeting ID: 837 1245 5068	Passcode: 780522
8.05.2022	10:30- 12:00 (Turkey Local Time)	
	MODERATOR: PROF. DR. DWI SULISWORO	
Authors	Topic Title	
DOÇ. DR. YAKUP YÜKSEl	İnançlı Ve Ahlaklı Bir Gençlik Yetiştirme Konusunda Kur'an'ın Mesajı	
GAMZE KARAİBİŞ **DR. ÖĞR. ÜYESİ VİLDAN KATMER BAYRAKLI** **HAKAN DEMİR**	**Erkek Öğretmenlerin Bakış Açısıyla Kadın Okul Yöneticileri**	
ANISA WIDYASTUTI DWI SULISWORO	The Utilization Of Quizizz In Online Assessment Of Physics Learning Based On Problem Based Learning	
EARL JONES G. MUICO **KENT LOUIS VICTOR V. GUINO** **RALF LEVI C. MAMULANG**	**Questioning Techniques Of Teachers And Speaking Ability Of Students**	
BERNADETH S. BALLESTEROS RAQUEL D. CANTOS HENMAR C. CARDIÑO EDLYN JOY P. ESPIRITU MARJUALITA THERESA T. MALAPO KRISTIAN ROBERT I. VINO GERALDINE E. TRIA	Mental Health Status of Student Leaders: Basis for an Enhancement Program	

USBILIM

RIDHA DEA AZIZAH **DWI SULISWORO**	**Enhancing Students' Self-Esteem Using Technology Amid The Covid-19 Pandemic**
JIMMY JUPRI DWI SULISWORO	The Utilization Of Technology As A Learning Media To Improve Student's Understanding And Achievement In Physics Learning

INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES
USBILIM

ICESSER 4th International Congress
on Empirical Social Sciences, Economy, Management and Education Researches
May 7- 8, 2022
Casablanca

HALL 2- SESSION 1	Meeting ID: 837 1245 5068	Passcode: 780522
8.05.2022	10:30- 12:00 (Turkey Local Time)	
	MODERATOR:	**DOÇ. DR. FAHRETTİN GEÇEN**
Authors	Topic Title	
PROF. DR. TAHİR BALCI	Türkçe Ve Almancada Hece Bölme Farklılıkları	
PROF. DR. TAHİR BALCI	**Yabancı Dil Olarak Almanca Öğrenenler Açısından Devrik Cümle Sorunu**	
DOÇ. DR. MEHMET AKİF KAPLAN DOÇ. DR. FAHRETTİN GEÇEN	Temsili Portre Ve Feyhaman Duran'ın Atatürk Portrelerinden Örnekler	
DOÇ. DR. FAHRETTİN GEÇEN DOÇ. DR. MEHMET AKİF KAPLAN	**Mümtaz Yener'in Eserlerinde Plastik Açıdan Çizgisellik Ve Çizgisel Algı**	
F.Ü. F. D. DOSENT MƏMMƏADOVA ƏSMƏTXANIM BƏYƏHMƏD QIZI	Nizami "Xəmsə"sində Bəzi Fonetik Hadisələrin Şərhi	
ARŞ. GÖR. DR. AYMAN KARA	**Hegel'in Siyasal Düşüncesinde Din Ve Devlet İlişkisi**	
AYBANİZ PASHAYEVA	Azerbaycan'ın Birleşik Krallık İle Kültürel İlişkilerinin Gelişmesinde Haydar Aliyev Vakfı'nın Rolü	
DOÇ.DR. GASIMOVA SEVİNC	Türk Fikir Fatihi Ve Eğitimci Düşünür: İsmayıl Bey Gaspiralı	
PHD, ZARİFA NAZİRLİ	Mutual Relations Between The "Central Power" In The First World War	
FİDAN NƏSİROVA	Azərbaycançılıq Məfkurəsinin Alovlu Təbliğatçısı- Əlirza Nabdil Oxtay	

ICESSER 4th International Congress
on Empirical Social Sciences, Economy, Management and Education Researches
May 7- 8, 2022
Casablanca

INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES
USBILIM

ICESSER 4th International Congress
on Empirical Social Sciences, Economy, Management and Education Researches
May 7- 8, 2022
Casablanca

HALL 3- SESSION 1	Meeting ID: 837 1245 5068	Passcode: 780522

8.05.2022 10:30- 12:00 (Turkey Local Time)

MODERATOR: DR, UĞUR KORKUT PATA

Authors	Topic Title
DR, UĞUR KORKUT PATA	Türkiye'de Sera Gazlarının Değişimi Üzerine Enerji Türlerine Göre Bir Analiz: Fourier Ve Dalgacılık Dönüşümlerine Dayalı Durağanlık Testlerinden Bulgular
DR, UĞUR KORKUT PATA	**Türkiye'de Covıd-19 Önceki Ve Sonrası Etkin Piyasalar Hipotezinin Geçerliliğinin Testi: Fourier Quantile Birim Kök Yaklaşımı**
ÖĞR. GÖR. DR., GÜLHAN GÖK	Medikal Turizm Motivatörleri Ve Geri Plandaki Risk Faktörleri
NINO SACHALELI	**Sustainable Business Models As The Challenge For The Future (On Example Of Tourism)**
YL. ÖĞRENCİSİ GÖKSEL ÖZTÜRK	Paylaşım Ekonomisi Konulu Makalelere Yönelik Bibliyometrik Analiz
RAMCES M. DILI SHANNEN A. BOLIVAR JESSIELYN A. MALAPOTE IMMANUEL D. RIVERA	**The Thriving Local Footwear Industry: The Case Of Pateros Alfombra Tsinelas Industry Using Porter's Five Forces Analysis**
ARŞ. GÖR. DR., GÖKSEL KARAŞ	Türkiye'de Finansal Gelişmenin Cari Açık Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

ICESSER 4th International Congress
on Empirical Social Sciences, Economy, Management and Education Researches
May 7- 8, 2022
Casablanca

HALL 1- SESSION 2	Meeting ID: 837 1245 5068	Passcode: 780522
8.05.2022	14:00- 16:00 (Turkey Local Time)	
	MODERATOR:	**DOÇ. DR., GAZANFER ANLI**
Authors	Topic Title	
EARL JONES G. MUICO ARVIN JAMES LOJA LUPAS	A Pragmatic Analysis On President Rodrigo Duterte's First And Last State Of The Nation Addresses (Sonas 2016 & 2021)	
DR. NAJM AL-DEEN M. YASEEN REAKANY	**The Question of Transitional Justice in Iraq: Societal Justice or Selective Justice?**	
YL. ÖĞRENCİSİ, FATMA ÖZCAN	Yeni Normalde Türkiye Büyük Millet Meclisinde Gurubu Bulunan Partilerin Sosyal Medya Hesaplarının İncelenmesi	
DOÇ. DR., GAZANFER ANLI	**Büyük Beşli Kişilik Özellikleri Ve Psikolojik Sağlamlık**	
DOÇ. DR., GAZANFER ANLI	Youtube Kullanım Gerekçeleri Ölçeği Türkçe Formu'nun Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi	
ÖĞR. GÖR. DR. CAVİT ÇOLAKOĞLU	**Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Uluslararası İşgücü Hareketliliği Kapsamında Analizi**	
ÖĞR. GÖR. DR. CAVİT ÇOLAKOĞLU ÖĞR. GÖR. ARDA TOYGAR DOÇ. DR. SENEM NART	Uluslararası İşgücü Hareketliliğinin Sosyal Güvenlik Kapsamında Analizi	

ICESSER 4th International Congress
on Empirical Social Sciences, Economy, Management and Education Researches
May 7- 8, 2022
Casablanca

HALL 2- SESSION 2	Meeting ID: 837 1245 5068	Passcode: 780522
8.05.2022	14:00- 16:00 (Turkey Local Time)	
	MODERATOR: NEOFENHAE JERILYN L. MADULARA	
Authors	Topic Title	
ASST. PROF. DR. NİLÜFER AYBİRDİ PELİN ŞAHİN ASSOC. PROF. DR. TURGAY HAN	Non-Native English Language Teachers' L1 Use In L2 Classroom In Turkish Middle School Context: Amount, Purpose And Beliefs	
FARHAD PARHAMNIA	**The Relationship between Iranian Male and Female EFL Teachers' General Self-actualization Level and Job Performance**	
AMELIA SAFIRA RAMADHANI DWI SULISWORO	Learning The Physics Concepts Using Technology To Improve Student's Creativity And Achievement	
AISYAH RINI WAHYU RATRI DWI SULISWORO	**Computer-Based Multimedia And E-Learning To Increase Learning Achievement**	
AULIA NAILA FAUZIAH SISKA NUR' AFIFATURROHMAH DWI SULISWORO	The Effect Of Learning Media Technology On The Understanding Of Physics Concepts On Students' Learning Achievement	
NEOFENHAE JERILYN L. MADULARA	**Out-Of-Field Teaching: The Stories Of Novice Educators In Teaching Social Studies**	
RISTIKA ANDINI DWI SULISWORO	The Use Of Learning Technology In Increasing Student Creativity	

Nazeema Ahmed	**An Evaluation Of A Psychotherapeutic Service For Engineering Students: The Role Of Race, Gender And Language**
VAHID NOROUZI LARSARI	An Investigation the Effects of Class discussion, Concept Mapping, Mind Mapping Strategies on Secondary Students' Writing Ability

INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES
USBILIM

CONTENT

CONGRESS ID	
SCIENTIFIC & REVIEW COMMITTEE	
PROGRAM	
CONTENT	
ORAL PRESENTED PAPERS IN THE CONGRESS	
Yakup Yüksel İNANÇLI VE AHLAKLI BİR GENÇLİK YETİŞTİRME KONUSUNDA KUR'AN'IN MESAJI	1
Gamze KARAİBİŞ & Vildan KATMER BAYRAKLI & Hakan DEMİR ERKEK ÖĞRETMENLERİN BAKIŞ AÇISIYLA KADIN OKUL YÖNETİCİLERİ	13
Anisa WIDYASTUTI & Dwi SULISWORO THE UTILIZATION OF QUIZIZZ IN ONLINE ASSESSMENT OF PHYSICS LEARNING BASED ON PROBLEM BASED LEARNING	21
EARL JONES G. MUICO & KENT LOUIS VICTOR V. GUINO & RALF LEVI C. MAMULANG QUESTIONING TECHNIQUES OF TEACHERS AND SPEAKING ABILITY OF STUDENTS	27
Bernadeth S. Ballesteros & Raquel D. Cantos & Henmar C. Cardiño & Edlyn Joy P. Espiritu & Marjualita Theresa T. Malapo & Kristian Robert I. Vino & Geraldine E. Tria MENTAL HEALTH STATUS OF STUDENT LEADERS: BASIS FOR AN ENHANCEMENT PROGRAM	28
Rida Dea AZIZAH & Dwi SULISWORO ENHANCING STUDENTS' SELF-ESTEEM USING TECHNOLOGY AMID THE COVID-19 PANDEMIC	29
Jimmy JUPRI & Dwi SULISWORO THE UTILIZATION OF TECHNOLOGY AS A LEARNING MEDIA TO IMPROVE STUDENT'S UNDERSTANDING AND ACHIEVEMENT IN PHYSICS LEARNING	34
Aisyah Rini Wahyu RATRI & Dwi SULISWORO EDUCATION WITH COMPUTER-BASED MULTIMEDIA LEARNING TECHNOLOGY AND E-LEARNING TO INCREASE LEARNING ACHIEVEMENT	39
Ristika ANDINI & Dwi SULISWORO THE USE OF LEARNING TECHNOLOGY IN INCREASING STUDENT CREATIVITY	44
Aulia Naila FAUZIAH & Siska Nur 'AFIFATURROHMAH & Dwi SULISWORO THE EFFECT OF LEARNING MEDIA TECHNOLOGY ON THE UNDERSTANDING OF PHYSICS CONCEPTS ON STUDENTS' LEARNING ACHIEVEMENT	48
Amelia Safira RAMADHANI & Dwi SULISWORO LEARNING THE PHYSICS CONCEPTS USING TECHNOLOGY TO IMPROVE STUDENT'S CREATIVITY AND ACHIEVEMENT	53
Tahir Balcı YABANCI DİL OLARAK ALMANCA ÖĞRENENLER AÇISINDAN DEVRİK CÜMLE SORUNU	58

Tahir Balcı TÜRKÇE VE ALMANCADA HECE BÖLME FARKLILIKLARI	65
Mehmet Akif KAPLAN & Fahrettin GEÇEN REPRESENTATIVE PORTRAIT AND EXAMPLES OF FEYHAMAN DURAN'S ATATURK PORTRAITS	72
Fahrettin GEÇEN & Mehmet Akif KAPLAN MÜMTAZ YENER'İN ESERLERİNDE PLASTİK AÇIDAN ÇİZGİSELLİK VE ÇİZGİSEL ALGI	84
Məmməadova Əsmətxanım Bəyəhməd qızı NİZAMİ "XƏMSƏ"SİNDƏ BƏZİ FONETİK HADİSƏLƏRİN ŞƏRHİ	90
AYMAN KARA HEGEL'İN SİYASAL DÜŞÜNCESİNDE DİN VE DEVLET İLİŞKİSİ	97
Aybaniz Pashayeva AZERBAYCAN'IN BİRLEŞİK KRALLIK İLE KÜLTÜREL İLİŞKİLERİNİN GELİŞMESİNDE HAYDAR ALİYEV VAKFI'NIN ROLÜ	99
ZARİFA NAZİRLİ MUTUAL RELATIONS BETWEEN THE "CENTRAL POWER" IN THE FIRST WORLD WAR	100
Gasımova Sevinc TÜRK FİKİR FATEHİ VE EĞİTİMÇİ DÜŞÜNÜR: İSMAYIL BEY GASPİRALI	101
Uğur Korkut PATA TÜRKİYE'DE SERA GAZLARININ DEĞİŞİMİ ÜZERİNE ENERJİ TÜRLERİNE GÖRE BİR ANALİZ: FOURİER VE DALGACILIK DÖNÜŞÜMLERİNE DAYALI DURAĞANLIK TESTLERİNDEN BULGULAR	104
Uğur Korkut PATA TÜRKİYE'DE COVID-19 ÖNCEKİ VE SONRASI ETKİN PİYASALAR HİPOTEZİNİN GEÇERLİLİĞİNİN TESTİ: FOURİER QUANTİLE BİRİM KÖK YAKLAŞIMI	113
Gülhan GÖK MEDİKAL TURİZM MOTİVATÖRLERİ VE GERİ PLANDAKİ RİSK FAKTÖRLERİ	122
Nino Sachaleli SUSTAINABLE BUSINESS MODELS AS THE CHALLENGE FOR THE FUTURE (ON EXAMPLE OF TOURISM)	140
Göksel ÖZTÜRK PAYLAŞIM EKONOMİSİ KONULU MAKALELERE YÖNELİK BİBLİYOMETRİK ANALİZ	146
Ramces M. Dili & Shannen A. Bolivar & Jessielyn A. Malapote & Immanuel D. Rivera THE THRIVING LOCAL FOOTWEAR INDUSTRY: THE CASE OF PATEROS ALFOMBRA TSINELAS INDUSTRY USING PORTER'S FIVE FORCES ANALYSIS	153
GÖKSEL KARAŞ TÜRKİYE'DE FİNANSAL GELİŞMENİN CARİ AÇIK ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ	154
EARL JONES G. MUICO & KENT LOUIS VICTOR V. GUINO & RALF LEVI C. MAMULANG QUESTIONING TECHNIQUES OF TEACHERS AND SPEAKING ABILITY OF STUDENTS	163

Najm Al-Deen M. Yaseen Reakany THE QUESTION OF TRANSITIONAL JUSTICE IN IRAQ: SOCIETAL JUSTICE OR SELECTIVE JUSTICE?	164
FATMA ÖZCAN YENİ NORMALDE TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNDE GURUBU BULUNAN PARTİLERİN SOSYAL MEDYA HESAPLARININ İNCELENMESİ	167
Gazanfer ANLI YOUTUBE KULLANIM GEREKÇELERİ ÖLÇEĞİ TÜRKÇE FORMU'NUN PSİKOMETRİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ	168
Gazanfer ANLI BÜYÜK BEŞLİ KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK	180
CAVİT ÇOLAKOĞLU & ARDA TOYGAR & SENEM NART ULUSLARARASI İŞGÜCÜ HAREKETLİLİĞİNİN SOSYAL GÜVENLİK KAPSAMINDA ANALİZİ	190
Cavit ÇOLAKOĞLU TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNİN ULUSLARARASI İŞGÜCÜ HAREKETLİLİĞİ KAPSAMINDA ANALİZİ	198
Nilüfer AYBİRDİ & Pelin ŞAHİN & Turgay HAN NON-NATIVE ENGLISH LANGUAGE TEACHERS' L1 USE IN L2 CLASSROOM IN TURKISH MIDDLE SCHOOL CONTEXT: AMOUNT, PURPOSE AND BELIEFS	205
Vahid Norouzi Larsari AN INVESTIGATION INTO THE EFFECTS OF CLASS DISCUSSION, CONCEPT MAPPING, MAPPING STRATEGIES ON SECONDARY STUDENTS' WRITING ABILITY	206
Neofenhae Jerilyn L. Madulara OUT-OF-FIELD TEACHING: THE STORIES OF NOVICE EDUCATORS IN TEACHING SOCIAL STUDIES	214
NAZEEMA AHMED AN EVALUATION OF A PSYCHOTHERAPEUTIC SERVICE FOR ENGINEERING STUDENTS: THE ROLE OF RACE, GENDER AND LANGUAGE	215
FIDAN NƏSİROVA AZƏRBAYCANÇILIQ MƏFKURƏSİNİN ALOVLU TƏBLİĞATÇISI- ƏLİRZA NABDİL OXTAY	216

İNANÇLI VE AHLAKLI BİR GENÇLİK YETİŞTİRME KONUSUNDA KUR'AN'IN MESAJI

Doç. Dr. Yakup Yüksel*

Giriş

Kur'an insanlığı karanlıktan aydınlığa çıkaran, şirkten uzaklaştırıp tevhitle tanıştıran, cehaletten kurtarıp ilimle buluşturan, güzel ahlak ilkeleriyle bütün insanlığa örnek mesajlar veren ilahi bir kitaptır. Dolayısıyla Kur'an'ın muhatabı insandır. Muhatap aldığı insanlara da inançlı ve ahlaklı bir neslin nasıl yetiştirileceğine dair mesajlar sunmaktadır. Bu bağlamda Kur'an Hz. Muhammed, Hz. İbrahim, Hz. Yusuf, Hz. Musa, Hz. İsa başta olmak üzere ömrünü tevhid mücadelesine adamış yüce şahsiyetlerden örnekler sunar. Güzel bir neslin yetiştirilmesi örnekliğinde sadece peygamberlerin mücadelesinden bahsetmez Kur'an. Bazen ayrıntılı bir şekilde isimlere yer vermeksizin *Ashâb- ı Kehf*, *Havâriler*, *sâbikûn/önce geçenler*, *fetâ/genç*, *el-fityetu* ve *mü'min bir adam* şeklinde genel kavramlara yer vererek bazen de Lokman, Meryem ve Firavun'un hanımı tarzında açık isimler kullanarak temiz bir neslin yetişmesine dair örnek olacak mesajlar sunmuştur. Biz bu tebliğimizde inançlı ve ahlaklı bir nesil yetiştirme konusunda Kur'an'ın mesajını ele alacağız. Amacımız bu ilahi mesajlardan hareketle Kur'an'ın göstermiş olduğu bu ulvî hedefin önündeki engellerden ve çözüm önerilerinden bahsedeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, İnanç, Ahlak, Gençlik, Örneklik.

THE MESSAGE OF THE QURAN ON RAISING A BELIEVING AND ETHICAL YOUTH

Introduction

The Qur'an, which brings humanity from darkness to light, away from shirk who introduced tawhid, who rescued from ignorance and brought them together with knowledge, ıt is a divine book that gives exemplary messages to all humanity with its good moral principles. Therefore, the addressee of the Qur'an is human. He also offers messages to the people he deals with on how to raise a faithful and moral generation. In this context, the Qur'an Mohammed, Mr. Abraham, St. Joseph, St. Moses, St. It presents examples of great personalities who devoted their lives to the struggle for tawhid, especially Jesus. In the example of raising a beautiful generation, the Qur'an does not only talk about the struggle of the prophets. Sometimes without mentioning the names in detail by giving place to general concepts such as Ashab-ı Kehf, Apostles, sâbiqun/those who passed before, fetâ/young, al-fityetu and a believing man, sometimes Lokman by using clear names in the style of Mary and Pharaoh's wife, he presented messages that set an example for the growth of a clean generation. In this paper, we will discuss the message of the Qur'an about raising a faithful and moral generation. Our aim is to talk about the obstacles and solution proposals in front of this lofty goal shown by the Qur'an, based on these divine messages.

Keywords: The Qur'an, Faith, Morality, Youth, Example.

---

* Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

1. Kur'an'da Gençlik

Kur'an'da gençlikle ilgili *fetâ*[1], *el-fityetu*[2] *ġilmân*[3], *vildân*[4], *etrâb*[5], *beleġa eşuddehu*[6] gibi kavramların geçtiği görülmektedir. Akıl-bâliğ çağına gelen ve vücut yönünden gelişimi tekâmül seviyesine ulaşan gençlerle ilgili Kur'an'ın hitaplarına şâhit olmaktayız. Konuyla ilgili âyetlerden bazılarını şu şekilde verebiliriz:

Olgunluk çağına erişince, ona hikmet ve ilim verdik. İşte biz, iyi davrananları böyle mükâfatlandırırız.[7]

Mûsâ, olgunluk çağına ulaşıp gelişimini tamamlayınca, biz ona ilim ve hikmet verdik. Biz, iyilik edenleri böyle mükâfatlandırırız.[8]

Muhatabı insan olan Kur'an, onun yaratılış sahnesinden başlamak üzere bütün yaşam evrelerinin tamamına temas etmiştir. *Andolsun, biz insanı, çamurdan (süzülmüş) bir özden yarattık. Sonra onu az bir su (meni) hâlinde sağlam bir karargâha (ana rahmine) yerleştirdik. Sonra bu az suyu "alaka" hâline getirdik. Alakayı da "mudga" yaptık. Bu "mudga"yı da kemiklere dönüştürdük ve bu kemiklere de et giydirdik. Nihayet onu bambaşka bir yaratık olarak ortaya çıkardık. Yaratanların en güzeli olan Allah'ın şânı ne yücedir!*[9]

Bu âyette insanın ilk yaratılışıyla aslında onun anne karnından başlamak üzere bebeklik evresine işaret edilmiştir. *Nihayet onu bambaşka bir yaratık olarak ortaya çıkardık* ifadesiyle de insanın yaratılma aşamasının son haline temas edilmiştir. Âyette *onu başka bir yaratık olarak çıkardık* pasajı mütekaddim müfessirler arasında tartışma konusu olmuştur. Taberî (ö. 310/923) bununla ilgili bütün görüşlere yer vererek neticede "insana ruh üflenmesi ve tam bir insan olması" anlamında kullanıldığı görüşünün ağır bastığını ifade etmiştir.[10] Zemahşerî de (ö. 538/1144) bu pasajı "ilk yaratılış halinden farklı bambaşka bir şekle geçmesi" anlamında değerlendirmiştir. Bu bağlamda önceki halinde cansız iken kendisine can verilmiş, dilsizken konuşan, sağırken işiten, kör iken gören haline getirilmesi şeklinde değerlendirmiştir. İnsanoğlunun bütün organları öyle hikmetli bir şekilde yerleştirilmiştir ki onlardaki bu gizemli hali tam anlamıyla idrak etmenin çok zor olduğuna dikkatleri çekmiştir.[11] Zemahşerî'nin işaret ettiği anlama çok az farklarla da olsa Kurtubî de (ö. 671/1273) temas etmiş ve şu bilgilere yer vermiştir: "İnsanlar "*onu başka bir yaratık olarak çıkardık*" ifadesi hakkında farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. İbn Abbas, Şa'bî, Ebü'l-Âliye, Dahhâk ve İbn Zeyd; "cansızken ona ruh üflenmesi" anlamında olduğunu söylemişlerdir. Yine İbn Abbas "anne karnından dünyaya çıkışı" anlamında olduğunu söylemiştir. Katâde "insanın saçlarının çıkmasıdır" demiştir. Dahhâk "dişlerinin ve saçlarının çıkması" anlamında olduğunu söylemiştir."[12]

---

[1] Yûsuf 12/36; Enbiyâ 21/60; Kehf 18/60, 62
[2] Keh 18/10, 13
[3] Tûr 52/24
[4] Vâkıâ 56/17; İnsan 76/19
[5] Nebe' 78/33
[6] Yûsuf 12/22; Kasas 28/14; Kehf 18/82; Ahkâf 46/15
[7] Yusuf 12/22
[8] Kasas 28/14
[9] Mü'minûn 23/12-14
[10] Bkz. Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî, *Câmi'u'l-beyân fî te'vîli'l-Ḳur'ân*, Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-'ılmiyye. 1992, IX/204.
[11] Bkz. Zemahşeri, Ebü'l-Kâsım Cârullah Mahmud b. Ömer, *el-Keşşâf 'an ḥaḳâiḳî't-tenzîl ve 'uyûni'l-aḳâvîl fî vücûhi't-te'vîl,* Beyrut 1997, III/27.
[12] Bkz. Kurtubî, Kurtubî, Muhammed b. Ahmed, *el-Câmi' li aḥkâmi'l-Ḳur'ân*, Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-'İlmiyye,

Kur'an'da insanoğlunun yaratılışıyla ilgili bu ve buna benzer birçok âyet vardır. Kur'an'ın amacı bir biyoloji kitabı gibi insanın salt biyolojik gelişim evrelerinden bahsetmek değildir. Bütün anlatımların hedefi ise yoktan var edilen insanın kendisini yaratan Yüce varlığı tanıması ve O'na inanması içindir. Nitekim konuyla ilgili şu bilgileri vermek yerinde olacaktır: "Bu âyetlerde topraktan, dolayısıyla toprakta beslenip büyüyen bitkilerden alınan besin aşamasından başlayarak ana karnında ete kemiğe bürünmesine, tam bir beden halini almasına varıncaya kadar her bir insanın biyolojik yaratılış ve oluşum süreci özetlenmiştir. Böylece insan, bir yandan bedeninin menşei yönüyle basit bir topraktır; fakat öte yandan Allah'ın kendisine bağışladığı duyu, akıl gibi meleke ve özellikler sayesinde madde üstü bir yönü olan varlıktır. "Nihayet onu bambaşka bir yaratık halinde inşa ediyoruz" cümlesi, insanın fizyolojik oluşum ve gelişimi yanında onu diğer canlılardan ayıran psikolojik ve mânevî donanımını da kazanarak eksiksiz, bağımsız bir kişilik halini almasını ifade eder. Âyette Allah'ın insanoğluna bütün bu ihsanları hatırlatılmakta ve dolaylı olarak ondan yaratıcısını tanıyıp şükran borcunu yerine getirmesi istenmektedir. Tabiattaki bütün canlılar içinde gerek biyolojik gerekse psikolojik yönden en gelişmiş canlı kabul edilen insan, bilebildiğimiz kadarıyla Allah'ın dünyadaki en büyük eseri olduğu için, bu âyetlerde insanın yaratılış serüvenini özetleyen ifadelerin ardından yüce yaratıcı, "*Yapıp yaratanların en güzeli olan Allah çok yücedir*" buyurarak âdeta en güzel eseriyle övünmüştür. Bu da Kur'an'ın insana verdiği büyük değerin bir ifadesidir."[13]

Hatta Kur'an bütün detaylarıyla olmasa da insanlığın atası olan ilk insan Âdem ve eşinin yaratılışına da yer vermiştir. Bu hususta şu âyet dikkatlerimizi çekmektedir: *O, sizi bir tek nefisten yarattı. Sonra ondan eşini var etti. Sizin için hayvanlardan (erkek ve dişi olarak) sekiz eş yarattı. Sizi annelerinizin karnında bir yaratılıştan öbürüne geçirerek üç (kat) karanlık içinde oluşturuyor. İşte Rabbiniz olan Allah budur. Mülk (mutlak hâkimiyet) yalnız O'nundur. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O hâlde, nasıl oluyor da haktan döndürülüyorsunuz?*[14]

İnsan şahsiyetinin başka bir ifadeyle kimliğinin oluşmaya başladığı çocukluk evresi en önemli dönemlerden birisidir. Nitekim Kur'an bir gencin yetiştirilmesinde başta anne baba olmak üzere sorumluluk alan bütün bireylere mesajlar vermektedir. *Allah, sizi analarınızın karnından, siz hiçbir şey bilmez durumda iken çıkardı. Şükredesiniz diye size kulaklar, gözler ve kalpler verdi.*[15] Bu âyette dünyaya gözlerini açan bir bireyin saf bir fıtratla hayata başladığına vurgu yapılmaktadır. Âyette özellikle kulaklar ve gözlere ayrıca bir yer verilmesi yetişecek olan gencin çevresine ve öğreneceği şeylere dikkatlerimizi çekmektedir. Bu âyette insana bahşedilen duyuların çok önemli nimetler olduğuna dikkatleri çeken Mevdûdî (ö. 1979), "işitecek kulaklar, gören gözler ve düşünen akıllar sayesinde dünyevi bütün işlerin üstesinden geleceklerini, dünya işlerini yürütme konusunda bu duyularla önemli bilgiler elde edeceklerini hatta bunlar sayesinde dünyadaki her şeye hükmedeceklerini" ifade etmiştir.[16]

Bu hususta vereceğimiz şu âyette de insanın fıtratında hem iyilik hem de kötülüğe meyilli bir yapısından bahsedilerek kötülüğe sürükleyecek unsurlara karşı daha hayatın başında bütün insanlığı uyarmakta ve bu konuya dikkatlerini çekmektedir: *Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip ona kötülük duygusunu ve takvasını (kötülükten sakınma yeteneğini)*

1992, XII/74-75.
[13] Bkz. Hayrettin Karaman ve Diğerleri, *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, DİB Yayınları, Anakara 2007, IV/14.
[14] Zümer 39/6
[15] Nahl 16/78
[16] Bkz. Ebu'l-A'lâ el-Mevdûdî, *Tefhîmu'l-Kur'an,* Çev. Nazife Şişman, İnsan Yayınları, İstanbul 1986, III/43.

ilham edene andolsun ki nefsini arındıran kurtuluşa ermiştir.[17] Nitekim Hz. Peygamberin mübarek hadislerinde bu konuya dair beyanları tabiri yerinde ise âyetin tefsiri mahiyetindedir. O şöyle buyurmuştur: *"Her doğan çocuk, fıtrat üzere doğar. (Sonra) ana-babası onu Yahudi yaparlar yahut Nasrânî (Hristiyan) yaparlar yahut Mecûsî yaparlar."*[18]

Çocuk anne baba için en önemli emanettir. Bu emanete sahip çıkmak, kendilerine emanet edilen çocukları zayi etmemek birinci görevleridir. Bu anlamda aslında Kur'an'ın emir ve yasakları, tavsiye ve uyarıları kısacası bütün hitapları kadın-erkek ayrımı yapılmadan akıl-bâliğ olmuş tüm insanlaradır. İşaret etmiş olduğumuz hadiste genç bireyin önce ailesinden sonrasında ise çevresinden etkileneceğinin kaçınılmaz olduğuna dikkatler çekilmiştir. Bir bireyin eğitilmeye müsait bir yapıda olduğu, kazanımlarının kendisini olumlu ya da olumsuz bir doğrultuda şekillendireceği gerçeğine temas edilmiştir. Bu anlamda genç bir bireyin, iyiliğe ve güzel davranışlara iyi bir eğitimin yanı sıra sağduyu, akl-ı selîm, iç dünyasının, ruhunun ve vicdanının sesini dinleyerek de ulaşabileceğini söylememiz mümkündür.

2. İnançlı ve Ahlaklı Bir Gençlik Yetiştirme Konusunda Kur'an'ın Mesajı

İnsanı yaratan Yüce Allah, onun ihtiyaçlarını da en iyi şekilde bilendir. Ruh ve beden ikilisinden yaratılmış olan bu şerefli varlık sadece maddi beslenme ile sağlıklı olarak gelişimini tamamlayamaz. Kur'an bu anlamda insanın her iki yönüne temas ederek onun dengeli bir şekilde yetişmesine dair mesajlar vermiştir. Her konuda Müslümanın en büyük destekçisi onun yegâne sahibi olan Allah'tan duada bulunmasıdır. Hayırlı isteklerini O'na arz edip ve sabırla neticesini beklemesidir. İnançlı ve ahlaklı bir gençliğe sahip olma konusunda da Kur'an'ın dua içerikli mesajlarına dikkat etmemiz gerekmektedir. Kur'an, güzel bir nesil sahibi olabilmemiz için bunun ilk yolunu da şu dualarla bizlere öğretmiştir:

Rabbimiz! Bizi sana teslim olmuş kimseler kıl. Soyumuzdan da sana teslim olmuş bir ümmet kıl. Bize ibadet yerlerini ve ilkelerini göster. Tövbemizi kabul et. Çünkü sen, tövbeleri çok kabul edensin, çok merhametli olansın.[19]

Orada Zekeriya Rabbine dua etti: "Rabbim! Bana katından temiz bir nesil bahşet. Şüphesiz sen duayı hakkıyla işitensin" dedi.[20]

Onlar, "Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle" diyenlerdir.[21]

Biz, insana anne babasına iyi davranmayı emrettik. Annesi onu ne zahmetle karnında taşıdı ve ne zahmetle doğurdu! Onun (anne karnında) taşınması ve sütten kesilme süresi (toplam olarak) otuz aydır. Nihayet olgunluk çağına gelip, kırk yaşına varınca şöyle der: "Bana ve anne babama verdiğin nimetlere şükretmemi, senin razı olacağın salih amel işlememi bana ilham et. Neslimi de salih kimseler yap. Şüphesiz ben sana döndüm. Muhakkak ki ben sana teslim olanlardanım."[22]

[17] Şems 91/7-9
[18] Buhârî, "Cenâiz", 92.
[19] Bakara 2/128
[20] Âl-i İmrân 3/38
[21] Furkân 25/74
[22] Ahkâf 46/15

Kur'an insanlara mesajlarını hem ceza hem de mükafat ikilisi eşliğinde eşit bir şekilde sunar. Kişinin eğitiminde hiç şüphesiz ceza ve ödülün büyük bir etkisi vardır. Bazı insanlar görevlerini yerine getirme konusunda ceza ile motive olurken bazıları da mükafat ile motive olmaktadırlar. Bu bağlamda Kur'an'da her çağdan insanın örnek alacağı mesajlar vardır. Eğer genç bir birey hevâ, arzu ve isteklerine uyarsa sonuçta kötülüğe erişir. Dolayısıyla Kur'an bu konuda başta bütün anne babalar olmak üzere gençlerden sorumlu olan herkes için şu şekilde bir uyarı vermektedir:

Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. O ateşin başında gayet katı, çetin, Allah'ın kendilerine verdiği emirlere karşı gelmeyen ve kendilerine emredilen şeyi yapan melekler vardır.[23]

Kur'an'ın, gençleri imana davet ederek inançlı bireyler olmalarına dair tavsiyelere yer verdiğini görmekteyiz. Bu konuda Hz. Lokman'ın oğluna olan şu çağrısını örnek gösterebiliriz:

Hani Lokmân, oğluna öğüt vererek şöyle demişti: "Yavrum! Allah'a ortak koşma! Çünkü ortak koşmak elbette büyük bir zulümdür.[24]

Yavrum! Namazı dosdoğru kıl. İyiliği emret. Kötülükten alıkoy. Başına gelen musibetlere karşı sabırlı ol. Çünkü bunlar kesin olarak emredilmiş işlerdendir.[25]

Yürüyüşünde tabiî ol. Sesini alçalt. Çünkü seslerin en çirkini, şüphesiz eşeklerin sesidir![26]

Küçümseyerek surat asıp insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Çünkü Allah, hiçbir kibirleneni, övüngeni sevmez.[27]

Hz. Yakub'un oğullarından bir nevi almış olduğu söz/sözleşme de yine Kur'an'ın bu konudaki mesajlarındandır.

Yoksa siz Yakub'un, ölüm döşeğinde iken çocuklarına, "Benden sonra kime ibadet edeceksiniz?" dediği, onların da "Senin ilâhına ve ataların İbrahim, İsmail ve İshak'ın ilâhı olan tek bir ilâha ibadet edeceğiz; bizler O'na boyun eğmiş müslümanlarız." dedikleri zaman orada hazır mı bulunuyordunuz?[28]

Yine Hz. Yakub'un oğlu Hz. Yusuf'un rüyasını babasına anlatması üzerine bu rüyayı kardeşlerine anlatmamasını tavsiye ederek duygularına hâkim olmasını ve sır saklamasını öğreten bir iletişim örneği görmekteyiz. Gençlere gerektiğinde önemli konularda sır tutmalarını öğreten Kur'an'ın bu hususta bir mesaj verdiğine şahit olmaktayız.

Hz. Yusuf 'un hapiste iken aynı hücreye konulan ve müşrik olan iki genci şu şekilde tevhide davet ettiğine Kur'an'ın yer vermiş olması da gençler için önemli mesajlardandır:

Onunla beraber zindana iki delikanlı daha girdi. Biri, "Ben rüyamda şaraplık üzüm sıktığımı gördüm" dedi. Diğeri, "Ben de rüyamda başımın üzerinde, kuşların yediği bir ekmek

[23] Tahrim 66/6
[24] Lokman 31/13
[25] Lokman 31/17
[26] Lokman 31/19
[27] Lokman 31/18
[28] Bakara 2/133

taşıdığımı gördüm. Bize bunun yorumunu haber ver. Şüphesiz biz seni iyilik yapanlardan görüyoruz" dedi. Ben, Allah'a inanmayan ve ahireti inkâr eden bir milletin dinini bıraktım.[29]

Yine bu konuda despot krala karşı imanlarını haykıran ashâb-ı kehfin şu örneği de zikredilebilir:

Kalkıp da, "Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir. O'ndan başkasına asla ilâh demeyiz. Yoksa andolsun ki saçma bir söz söylemiş oluruz. Şunlar, şu kavmimiz, O'ndan başka tanrılar edindiler. Onlar hakkında açık bir delil getirselerdi ya! Artık kim Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalimdir?" dediklerinde onların kalplerine kuvvet vermiştik.[30]

Gençlerin dine teslimiyetlerini konu edinen Hz. İsmail'in kurban edilmek istendiğindeki teslimiyeti de Kur'an'ın gençlerle ilgili ahlâki mesajlarından birisidir. Kur'an, gençler için onları ruh ve beden huzuruna kavuşturacak mesajlarla manevi olarak motive etmektedir. Bu konuda şu âyetler o örneklerden bazılarıdır:

Gerçekten bu Kur'an en doğru olan yola götürür ve iyi işler yapan mü'minler için büyük bir mükâfat olduğunu müjdeler.[31]

Andolsun, biz Lokmân'a "Allah'a şükret" diye hikmet verdik. Kim şükrederse, ancak kendisi için şükretmiş olur. Kim de nankörlük ederse, bilsin ki Allah her bakımdan sınırsız zengindir, övülmeye lâyıktır.[32]

Firavun ailesinden, imanını gizlemekte olan mü'min bir adam şöyle dedi: "Rabbim Allah'tır, dediği için bir adamı öldürecek misiniz? Hâlbuki o, size Rabbinizden apaçık mucizeler getirdi. Eğer yalancı ise, yalanı kendi aleyhinedir. Eğer doğru söylüyorsa, sizi tehdit ettiği şeylerin bir kısmı başınıza gelecektir. Şüphesiz Allah, aşırı giden, yalancılık eden kimseyi doğru yola eriştirmez.[33]

Gençlerin inanç ve ahlak bakımından arzu edilen bir kimlik oluşturabilmelerine dair Kur'an'î mesajları burada noktalamak istiyoruz Elbette verdiğimiz örnekler dışında konuyla ilgili Kur'an'da başka mesajlar da mevcuttur. Çalışmamız sınırlı olduğu için onların hepsine yer verme imkanımız yoktur. Şimdi de yaşayan bir Kur'an olarak Hz. Peygamberin bu konudaki mesajlarına dikkatlerinizi çekmek istiyoruz. Hz. Peygamber büyükleri İslam'a davet ettiği gibi çocukları da dine davet etmiştir. Hz. Alî'yi dine davet ettiğinde onun on yaşını geçmediği bilinmektedir. Nitekim Hz. Peygamber onu imana davet etmiş, o da iman etmiş ve Mekke'de babasından ve yakınlarından gizli olarak namaza çıkarken Allah elçisinin yanından ayrılmamıştır.

Yine gençlere inanç ve ahlaka dair mesaj iletme konusunda vereceğimiz şu bilgi de önemlidir: "Cündüb b. Abdullah: "Biz ergenlik çağında iken gençler olarak Hz. Peygamberle beraber olurduk. Ondan Kur'ân-ı öğrenmeden önce imanı öğrendik, sonra Kur'ân'ı öğrendik ve Kur'ân sayesinde imanımız daha da kuvvetlendi" demiştir.[34]

---

[29] Yusuf 12/36-37
[30] Kehf 18/14-15
[31] İsrâ 17/9
[32] Lokman 31/12
[33] Mü'min 40/28
[34] İbrahim Canan, *Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yayınları, İstanbul 2016, XVI/490.

Bir gencin inançlı ve ahlaklı birey olması başka bir ifadeyle kimlik edinmesiyle ilgili Peygamber Efendimizin şu hadisleri de oldukça önemlidir:

Peygamber Efendimiz: *"İlk söz olarak çocuklarınıza güzel bir şekilde «Lâ ilâhe illâllah» demeyi öğretiniz! Ölüm anında da onu telkin ediniz!"*[35] buyurmuştur.

Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm b. Nâfi' es-San'ânî el-Himyerî (ö. 211/826) *el-Musannef* adlı eserinde şu hadîse yer vermiştir: "Hz. Peygamber Hâşimoğullarından konuşmaya başlayan çocuğa: *"Hamd, çocuk edinmeyen, mülkte ortağı olmayan, zillet ve âcizliğin gerektirdiği bir yardımcıya ihtiyacı bulunmayan Allah'a mahsustur" de ve O'nu tekbir ile yücelt*"[36] âyet-i kerîmesini yedi defa okutarak öğretirdi."[37] Ayrıca şu âyetleri de öğrettikleri bilinmektedir:

Doğrusu Rabbimizin şanı çok yücedir. Ne bir eş edinmiştir ne de bir çocuk.[38]

O, gökleri ve yeri örnekleri yokken yaratandır. O'nun bir eşi olmadığı hâlde, nasıl bir çocuğu olabilir? Hâlbuki her şeyi O yarattı. O, her şeyi hakkıyla bilendir.[39]

Ashâb-ı kirâm da çocukları konuşmaya başladığı zaman, ilk söyledikleri söz tevhîd olsun diye yedi kere "*Allah'tan başka ilâh yoktur*" kelime-i tevhidi tekrarlatmayı güzel görürlerdi.[40]

3. İnançlı ve Ahlaklı Bir Gençlik Yetiştirmenin Önündeki Engeller

Son yıllarda insanlığı derinden etkileyen ve toplumun gidişatına yön veren en önemli faktörlerden birisi de modernizmdir. Modernizmin temelinde bireycilik vardır. Bu sistem bireyin arzu ve isteklerini öncelemektedir. Modernizm, nihilizm (bilginin ve ahlâki değerlerin olmadığı) ve rölativizm (mutlak hakikat yoktur) anlayışının etkisinde olduğu için toplumu öteler. Dolayısıyla modernizm toplumu kendi belirlediği hedefe doğru sürüklemek için insanı insan yapan bütün erdemli davranışları ve inanç yapısını yeri geldiğinde yok saymaktadır. İnsanlık içerisinde bundan en çok etkilenen katman da gençliktir. Modernizme göre her şeyin ölçüsü akıldır. Durum böyle olunca sadece akılla hareket eden daima çıkarlarını düşünür. Bu anlamda etkin olmayı, üretmeyi, hükmetmeyi, tüketmeyi, daha çok kazanmayı vb. şeyleri sayabiliriz. Bu yüzden modernizmin ahlâken gelişme ve kâmil insan olma yönünde bir gayreti yoktur. Bireyin arzu ve isteklerini tatmin etmeyi hedefler.

Gençlerin inanç ve ahlaklarının önündeki engellerden bir tanesi de rasyonalizmdir. Gerçek bilgiye sadece akılla ulaşılabilir iddiası ile başlayan rasyonalizm/akılcılık akımı felsefi bir akım olup bunun tarihi antik döneme kadar uzanmaktadır. İslam'ın temel öğretilerine tamamen ters bir düşüncedir. Zira İslam'a göre bilginin kaynağı sadece akıl değil akılla birlikte vahiydir. Aslında rasyonalizmin temelinde tanrı inancını reddeden bir durum yoktur. Bu akıma göre de insanın doğasında inanmaya meyilli bir yapısı olduğu gerçeğini kabullenmektedir. Fakat bu felsefi akımın temsilcileri aydınlanma dönemiyle birlikte ilk akılcı felsefecilerden farklı bir şekilde konuyu daha da ileriye taşımış olmalarıyla birlikte inanç ve ahlak problemine

[35] Müslim, Cenâiz, 7.
[36] İsra 17/111
[37] Abdurrezzâk b. Hemmâm b. Nâfi San'ânî, *el-Musannef*, thk. Habîbürrahmân el-Azâmî, Beyrut 1972, IV, 334.
[38] Cin 72/3.
[39] En'am 6/101
[40] Abdurrezzâk b. Hemmâm, *el-Musannef*, IV, 334.

zemin hazırlamış oldular. Yeri gelmişken konuyla ilgili şu bilgilere işaret etmek faydalı olacaktır: "Rasyonalizmle başlayan aklın gücüne olan bu sınırsız güven, Aydınlanma Çağı ile doruk noktasına ulaştı. Aydınlanma filozoflarına göre insan, akıllı bir varlık olarak, din, gelenek, efsane gibi kadim referans kaynaklarının yol göstermesine ihtiyaç duymaksızın kendi doğrularını keşfedebilir ve daha insani bir yaşam düzeyine ulaşabilirdi. Onun bu potansiyelinin ortaya çıkabilmesi için, insan zihnini yüzyıllardır tutsaklaştıran bu bilgi kaynaklarının etkisinden arındırmak gerekiyordu. Bunun da yolu; Kant'ın sözleriyle insanın 'aklını kullanma cesaretini göstermesi'nden geçiyordu."[41]

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere aydınlanma dönemi rasyonalizmi akla tam yeki vererek onu her konuda özgür bırakmıştır. İslam'a göre akıl sınırsız değildir. Aklın elbette anlamakta zorlandığı, kavrayamayacağı durumlar vardır. Dolayısıyla aklın, metafizik konularda vahyin haber vermiş olduğu bilgilere teslim olmaktan başka çaresi yoktur. İşte bu düşüncelerden hareketle bir gencin inançıı ve ahlaklı bir şekilde yetişmesinin önündeki engel olarak ilk sırada göstermiş olduğumuz modernizme ilave olarak akılcılığı gösterebiliriz. Dini ve vahyi dışlayan bu anlayış gençlerin tam da arzularına uygun bir hayat alanı çizmiş ve onları etkilemiştir. Hatta günümüzün en büyük problemi olan deizme götüren sebeplerden birisinin de akla sınırsız bir yetki tanımak olduğunu söyleyebiliriz. İnanç konusunda akılcıların bakış açıları böyle olduğu gibi ahlak konusunda da bundan farklı değildir. Ahlâkın kaynağı konusunda dîni ve din dışı olmak üzere iki görüş vardır. Rasyonalistler bilginin kaynağını akıl olarak gördükleri gibi, ahlâkın kaynağını da akıl, duygu ve sezgi olarak görmektedirler.[42] Örneğin bu bağlamda filozof Thomas Aquinus[43] ve Katolik teologlar ahlâkın kaynağını vahiyden bağımsız olarak görürler. [44]

İslâm kültürünün rasyonalizmden ayrıldığı noktalardan birisi de bireyin kimliğinin oluşmasında beslendiği kaynak konusudur. Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi akılcılık bu konuda aklı tam bağımsız ve yetkin görürken din akla ilave olarak vahyi de katmaktadır. İslâm âlimlerine göre ise ahlâkın kaynağı Kur'an ve sünnettir. Nitekim kaynaklarda ahlâk konusuna özel başlıklar açılmış ve bu hususta müstakil eserler kaleme alınmıştır.[45] İslam düşünürlerinden Gazzâli'ye (ö.505/1111) göre dine dayanmayan ahlâkta mutlak hayır ve şer (iyilik ve kötülük) yoktur. Ayrıca ahlâkın kaynağı konusu İslâm da "hüsün-kubüh" meselesi olarak işlenmektedir. Eş'arilere göre bir şeyin ahlâken güzel ve kötü olması vahiy aracılığı ile bilinmektedir.

---

[41] Bkz. İlyas Söğütlü, İki Farklı Epistemoloji İki Farklı Siyaset: Rasyonalist ve Ampirist Siyasetin Felsefi Kökenleri, Liberal Düşünce Dergisi, Yaz-Sonbahar 2008, Sayı: 51-52, s. 197-214.

[42] Bkz. İsmail Kurt-Seyit Ali Tüz, *Çağımızın Ahlâk Bunalımı ve Çözüm Arayışları,* s.40.

[43] Thomas Aquinas veya diğer adıyla Aquinolu Thomas, 1225-1274 yılları arasında yaşayan, bilgi felsefesi, metafizik, siyaset ve ruhun ölümsüzlüğü konularındaki yorumlarıyla skolastik düşünceye önemli katkılar sağlamış Dominik keşiş ve filozof. 1322'de Aziz ilân edilmiştir. Bkz. https://tr.wikippedia.org/wiki/Thomas Aquinas. Thomas Aquinas'ın ahlak ve toplum anlayışı Aristoteles'in felsefesi ile Hıristiyanlığın akılcı bir yorumunun karışımıdır. Aquinas'a göre ahlak insan eylemiyle, ama akla uygun iradenin neden olduğu eylemlerle ilgilidir. Eylemin ölçüsü veya kuralı eylemin ilk ilkesi olan akıldır. Akıl, iradeyi harekete geçiren güçtür. İrade doğal bir biçimde iyi olana doğru yönelir ve pratik akıl bizim iyiye yönelmemizi, kötüden de kaçınmamızı buyurur. Bkz. www.felsefe gen.tr/thomas aquinas kimdir.asp

[44] İsmail Kurt-Seyit Ali Tüz, *Çağımızın Ahlâk Bunalımı ve Çözüm Arayışları,* s.49-50

[45] Bu konuda başta Kütüb-i Sitte olmak üzere çoğu hadis kaynaklarında "Kitâbü'l-Edeb", "Kitâbü'l-Birr", "Kitâbü Hüsni'l-hulk" gibi başlıklar altında özellikle ahlâk hadislerini ihtiva eden bölümler vardır. Buhârî'nin el-Edebü'l-müfred'i, Abdullah b. Mübârek'in Kitâbü'z-Zühd ve'r-reḳāiḳ'ı gibi yalnızca ahlâka dair hadis ve haberlerden oluşan eserlerini sayabiliriz.

Mu'tezile'ye göre ise davranışlardaki güzellik ve kötülük akıl yoluyla bilinebilir. Mâturidilere göre ise güzelliğe, iyiye hükmeden Allah'tır, akıl değildir. Ama akıl bunu bilebilir.[46]

Gençlerin inanç ve ahlaklarının sağlıklı bir temele oturtulmasının önündeki engellerden birisi de sosyal medyadır. Teknoloji devrinden önceki dönemlerde bir gencin yetişmesinde en aktif unsur; aile, çevre ve okul idi. Teknolojinin çok ileri seviyede olduğu günümüzde ise bahsi geçen unsurlara, teknolojinin ürettiği aygıtlarla birlikte sosyal medyayı dördüncü bir unsur olarak eklememiz gerekir. Ne yazık ki genç bireyin davranışlarının şekillenmesinde ilk öncü rolü üstlenen aileye sosyal medya ortak olmuş durumdadır. Hatta ailenin rolünü çalmış olduğunu da söyleyebiliriz. Zira bebeklik döneminde olanların bile, onların zihin dünyasını derinden etkileyen cep telefonu ile büyüdüklerine şahit olmaktayız. Televizyon karşısında mamalarını yiyen bebekler, çizgi film veya benzeri film izleyerek yemek yiyen çocuklar, ekran karşısında yemek masalarını kuran aileler bunun en tipik örnekleridir. Dolayısıyla teknoloji aleminin tamamını kapsayan ve adına medya denilen ortam, bugünkü gençliğimizin inanç ve ahlâk dünyasını olumsuz yönde etkileyen en önemli faktördür. Çok geriye gitmeye gerek yoktur. Kendi çocukluk dönemimizde bile okul öncesi somut olarak bizim tanıştığımız ilk kitap, Elif-bâ cüzü ve devamında Kur'an-ı Kerim'di. Bu ilk bilgiyi, aile ortamının kültür seviyesine göre dini aydınlanma safhası takip ederdi. Tabi bu dönemde yakın çevrenin ve toplumun katkısını da zikretmek gerekir. Nihayet okul dönemiyle birlikte bireyin inanç ve ahlâk bakımından iyice bilinçlendiği bir eğitim düzeni vardı. Ne yazık ki bugün sosyal medyanın saydığımız bu unsurların hepsinin önüne geçmiş olduğunu ifade etmek yanlış olmasa gerek.

Gençlerin sağlıklı bir şahsiyet üzere yetişmelerinin önündeki başka bir engel de batılılaşma serüvenidir. Batının etkisi, sınırsız özgürlük anlayışı, karşı konulamaz kültürel yayılmacı politikası gençleri ve nesilleri maalesef bozmuştur. Gençlerin inanç ve ahlak bakımından sağlıklı bir birey olarak yetişmelerinin önündeki engelleri çoğaltmak mümkündür. Ancak biz bu konuda işaret ettiğimiz en önemli unsurlarla yetinmeyi düşünüyoruz. Bu tespitlerden sonra gençlerin ahlâken olgunlaşmalarının önündeki engelleri aşabilmek hususunda neler yapılabileceğine de temas etmek istiyoruz.

İnsanı sarsılmaz bir inanç ve sağlam bir ahlakla buluşturmanın ilk adımı şüphesiz ki bilgidir. Cehalette kalan insanın her türlü kötülük ve tehlikeye açık bir vaziyette olduğunu unutmamak gerekir. Bu yüzden Kur'an inançlı ve ahlaklı bireyler yetiştirebilmek hususunda konuya ilk olarak cehalete karşı mücadele ile başlamıştır. Dolayısıyla gençlerin sağlıklı bir şekilde eğitilmesi önem arz etmektedir. Bu konuda Kur'an umumi olarak insanlığın hususi olarak da gençlerin ahlâki gelişimine cevap veriyor mu sorusu aklımıza gelebilir. Bu hususta fazlasıyla cevap verdiğini peşinen söyleyebiliriz. Nitekim inanç ve ahlak prensiplerini Kur'an'dan öğrenen ve hayatlarında uygulayan ashâbın hayatını örnek vermek yeterli olacaktır kanaatindeyim. Kur'an'ı özümseyerek okumaları ve aynı zamanda okuduklarını yaşamaları sahâbe nesli gençliğinin oluşmasında çok etkili olmuştur. Asr-ı saadet dönemini başka bir ifadeyle sahabe ahlakını yeniden yaşamak istiyorsak Kur'an'ı örnek alıp onu yaşamalıyız. Kur'an'ın örnekleri özneler değil özelliklerdir. Hiçbirimiz Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Aişe, Hz. Fatıma'nın bizzat kendisi olamayız. Ama onlardaki ahlaki güzellikleri yaşayabiliriz. Elbette pratikten uzak bir okuma bilgilenmenin ötesine geçmeyecektir. Halbuki Kur'an'ın hedefi salt okuma yapmaktan ziyade okunanları, düşünme,

[46] Bkz. Emrullah Yüksel, *Mâturîdîler ve Eş'arîler Arasındaki Görüş Ayrılıkları*, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 56-57.

anlama ve nihayetinde pratiğe dökmektir. Sahabe neslinin başka bir ifadeyle gençliğinin örneklik teşkil etmesinin sırrı da buradadır. Sayısal bakımdan belki de günümüz Müslümanlarının sahâbeden daha çok Kur'an okuyup hatim indirdikleri vâkidir. Bugünkü hâfızların sayısı o zamana oranla daha da fazladır. Önemli olan ise nicelik değil niteliktir. Bizim kaçırdığımız nokta işte tam da burasıdır.

Kur'an ahlakıyla ahlaklanmayan gençlerde acelecilik, mala düşkünlük, cimrilik, nimete karşı nankörlük, zalim, cahil, merhametten uzak ve benzeri kötü huylar olduğu müşahade edilmektedir. Bu yüzden bizlerin gençlere kendi kültürümüzü ve İslam'ın ahlak öğretilerini aşılamaktan başka çaremiz yoktur. Konumuzla ilgili şu bilgilere yer vermek faydalı olacaktır: "Olumlu duygular çocuğun/gencin mizacında yeterince kökleşmediğinde veya başka sebeplerle etkisizleştiğinde; kibir, zulüm, haset ve günahı basite indirgemek gibi olumsuz duygular onun yerini almaktadır. Kur'ân'da bu kabil duygulara az da olsa insani realite olarak yer verilmiştir. Nitekim bu manada Kâbil, akl-ı selimi temsil eden kardeşi Hâbil'i öldürmüş; Hz. Nûh'un oğlu, babasının davetine nankörlük etmiş; kardeşleri hasetle Hz. Yusuf'a tuzak kurmuşlardır."[47] Bu bağlamda ilk bilgi kaynağımız Kur'an'da şu bilgilerin yer aldığını aklımızdan çıkarmamamız gerekir: Kur'an gençleri imana davet ederek onların inançlı bireyler olmaları hususunda kendilerine inanç mesajı vermektedir. Kur'an gençleri iyiye, güzele ve doğruya irşâd ederek erdemli davranışları kuşanmalarını tavsiye etmektedir. Kur'an gençleri cennet müjdesi ve cehennem korkusuyla eğiterek onların iffetli ve namuslu bireyler olmasını hedeflemektedir. Kur'an, Hz. İbrahim, Hz. Musa ashab-ı kehf örneğinde olduğu gibi Allah yolunda ve din uğrunda her şeyini feda edebilecek bir gençliği anlatarak her çağdaki gençliğe mesajlarını sunmaktadır. Kur'an gençlere sabırlı, yumuşak huylu, güzel sözlü ve benzeri hasletlerle erdemli davranışlar edinmelerini öğretir. Güzel ahlak ilkelerini onların ruhlarına yerleştirir. Yeri geldiğinde dini için hicret edebilen genç yetiştirmeyi amaçlar.

Sonuç

Kur'an'da geçen *iman, sa'y, amel, cihâd, ibâdet, emr-i bi'l-mâ'rûf* ve *nehy-i ani'l-münker* kavramlarının bireyin inançlı ve ahlaklı bir şahsiyet oluşturabilmesi hususunda bunların gerekli olduğu anlaşılmıştır. *İhsan, takva, rükû edenlerle birlikte rükû etmek, sâdıklarla beraber olmak, doğru konuşmak, başkalarının evlerine izinsiz girmemek, evlere girildiğinde selam vermek, başkalarının evlerinde gözleri yere indirmek* gibi kavramların da toplum olarak ahlâki gelişmeye yön veren kavramlar olduğu sonucuna varılmıştır. Kur'an'ın etkin bir şekilde özelde gençlerin genelde tüm insanların ahlâk güzelliğine dair edinecekleri erdemli davranışlara işaret ettiği gerçeğine ulaşılmıştır. Bu bağlamda Kur'an insan hayatını önemseyen bir kitap olduğundan muhatap olarak da insanı hedef aldığı müşahede edilmektedir. Bu konuda toplumun her katmanını oluşturan bireylere umûmi hitapların yanı sıra özel bir şekilde hitap ettiği ya da yer verdiği de görülmüştür. Nitekim çalışmamızın ana konusu olan inançlı ve ahlaklı gençlerle ilgili mesajların Kur'an'da yer aldığı da tespit edilmiştir. Bu hususta Kur'an; *fetâ, el-fityetu, ġilmân, vildân, etrâb* ve *beleġa eşuddehu* gibi kavramlarla gençlere yer vermiş ve onları asıl vermek istediği mesaja yani inanç ve ahlâka davet etmiştir. Bu çağrısını bazen *Hani Lokmân, oğluna öğüt vererek şöyle demişti: "Yavrum! Allah'a ortak koşma! Çünkü ortak koşmak elbette büyük bir zulümdür* âyetinde olduğu gibi örnekleme üzerinden yapmış olduğu da görülmüştür. Yine Kur'an'ın gençlerin ahlaklı bireyler olmaları yönünde kendilerine tavsiyelerde bulunduğu gözlemlenmiştir. Ancak bu konuda gençlerin inanç ve ahlak

[47] İlhami Günay, Kur'ân-ı Kerîm'de Gençlerin Duygu Gelişimi ve Eğitimi, Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/2 Winter 2015, s. 11.

bakımından kendilerinden arzu edilen bir kimlik oluşturamamalarının nedenleri arasında modernizm, rasyonalizm, batılılaşma ve sosyal medyanın oldukça etkili olduğu tespiti yapılmıştır. Bu engelleri aşabilmenin de iyi bir eğitim ve ahlak mücadelesi ile bunun üstesinden gelinebileceği gerçeğine dikkatler çekilmiştir. Kur'an'ın hedeflemiş olduğu inançlı ve ahlaklı bir genç şahsiyetini oluşturabilmek adına, Kur'an'ın mesajlarını yaşamaları için gençlere Kur'an ahlakını öğretmek, kendi örf ve kültürümüzü yaşatmaktan başka çıkar yol olmadığı sonucuna varılmıştır.

Kaynakça

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî, *el-Câmi'u'ṣ-ṣaḥîḥ*, İstanbul: Mektebetü'l-İslâmî, ts.

Canan, İbrahim Canan, *Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yayınları, İstanbul 2016.

Diraz, Muhammed Abdullah *Düstûru'l-ahlâk fi'l-Kur'ân*, thk. Abdussabbûr Şahîn, Beyrut 1973.

Günay, İlhami, "Kur'ân-ı Kerîm'de Gençlerin Duygu Gelişimi ve Eğitimi", Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/2 Winter 2015, s. 11.

Karaman, Hayrettin ve Diğerleri, *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, *DİB* Yayınları, Anakara 2007.

Kurt, İsmail-Tüz, Seyit Ali, *Çağımızın Ahlâk Bunalımı ve Çözüm Arayışları*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2009.

Kurtubî, Muhammed b. Ahmed, *el-Câmi' li aḥkâmi'l-Ḳur'ân,* Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1992.

Mevdûdî, Ebu'l-A'lâ, *Tefhîmu'l-Kur'an,* Çev. Nazife Şişman, İnsan Yayınları, İstanbul 1986.

Müslim, Ebu'l-Hüseyin Müslim b. Haccâc, *el-Câmiu'ṣ-ṣaḥîḥ*, Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul 1981.

San'ânî, Abdurrezzâk b. Hemmâm b. Nâfi, *el-Musannef*, thk. Habîbürrahmân el-Azâmî, Beyrut 1972.

Söğütlü, İlyas, "İki Farklı Epistemoloji İki Farklı Siyaset: Rasyonalist ve Ampirist Siyasetin Felsefi Kökenleri", *Liberal Düşünce Dergisi*, Yaz-Sonbahar 2008, Sayı: 51-52, s. 197-214.

Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî, *Câmi'u'l-beyân fî te'vîli'l-Ḳur'ân*, Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-'ılmiyye, 1992.

Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ b. Sevre, *el-Câmiü'ṣ-ṣaḥîḥ,* İstanbul: Mektebetü'l-İslâmî, ts.

Yüksel, Emrullah, *Mâturîdîler ve Eş'arîler Arasındaki Görüş Ayrılıkları*, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 56-57.

Zemahşeri, Ebü'l-Kâsım Cârullah Mahmud b. Ömer, *el-Keşşâf 'an ḥaḳâiḳî't-tenzîl ve 'uyûni'l-aḳâvîl fi vücûhi't-te'vîl*, Beyrut 1997.

ERKEK ÖĞRETMENLERİN BAKIŞ AÇISIYLA KADIN OKUL YÖNETİCİLERİ

Gamze KARAİBİŞ [1], Dr. Öğr. Üyesi Vildan KATMER BAYRAKLI [2], Hakan DEMİR [3]

[1] Milli Eğitim Bakanlığı, Müdür Yardımcısı, - 0000-0002-5629-9190

[2] Maltepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, – 0000-0002-3740-0599

[3] Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen - 0000-0002-5780-5972

ÖZET

Türkiye'de istihdam konusu, devletin her zaman önemsediği ve geliştirmeye çalıştığı alanlardan biri olmuştur. Ancak kadınlar bazı durumlarda, istihdama katılım bakımından erkeklere göre dezavantajlı bir konumda bulunmaktadır. Dünyanın hemen hemen tüm bölgelerinde ilköğretim öğretmenlerinin büyük çoğunluğu kadınlardan oluştuğu halde bu katılımın daha üst eğitim düzeylerine doğru azaldığı gözlemlenmektedir. Türk eğitim sisteminde öğretmenlik, kadınlar için en eski meslek geleneğine sahip alanlardan biri ve ilk kamusal meslek niteliğinde olmasına rağmen eğitim yöneticiliği kadınların azınlık statüsünde olduğu meslek alanlarının başında gelmektedir. Atama ve yükseltmeyle ilgili herhangi bir hukuksal engel bulunmamasına ve kadınların erkek meslektaşları kadar iyi eğitim almış olmalarına rağmen eğitim yönetiminde kadın yöneticiler, erkek yöneticilerle aynı oranda karşımıza çıkmamaktadır. Toplumda nüfusun yarısını oluşturan kadın unsurunun ihmal edilmemesi ve yeteneklerinin değerlendirilmesi, toplumun gelişmesi ve değişen dünyaya ayak uydurması anlamında büyük önem taşımaktadır. Diğer taraftan, okul yöneticilerinin seçilmesinde oluşturulan komisyonların da çoğunluğu erkek üyelerden oluşmaktadır. Bu bağlamda bu araştırmada, erkek öğretmenlerin kadın okul yöneticilerine yönelik bakış açılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını amaçlı örnekleme tekniği ile belirlenen ve Tokat iline bağlı devlet okullarında görev yapan yedisi kadın yönetici ile çalışmamış, yedisi kadın yönetici ile çalışmış olan toplam 14 erkek öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu yardımıyla toplanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde nitel veri analiz tekniklerinden içerik analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda katılımcılar, iş yaşamlarında cinsiyet ayrımına karşı olduklarını ve kadınlarla çalışmanın olumsuz bir durum oluşturmayacağını belirtmişlerdir.

Kadın yöneticilerle çalışan katılımcılara göre, yönetim işlerinin yoğunluğu ve mesai saatlerinin esnek olması kadın yöneticiler için sorun oluşturabilmektedir. Kadın yöneticilerle çalışmayan katılımcılar da benzer şekilde kadın yöneticilerinin yönetim işlerinin yoğun olmasından dolayı özel hayatlarına zaman ayırmada ve okul içerisinde otorite sağlamada zorluk çekebileceklerini belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Kadın Okul Yöneticisi, Okul Yöneticisi, Öğretmen

1. GİRİŞ

Gelişen dünya sürecine uyum sağlamak, toplumların vatandaşlarına vereceği eğitimin kalitesi ile mümkündür. Toplumdan topluma değişmekte olsa bile genel durum olarak nüfusun yarısını oluşturan, gelecek kuşakların yetiştirilmesinde önemli roller üstlenen kadınların eğitimi; bir taraftan onların toplum nezdinde ki statülerinin yükseltilmesini sağlarken diğer taraftan da değişen ve sürekli gelişen koşullara uyum sağlamanın en önemli etkenlerinden bir tanesidir. Oysaki Türkiye'de kadın, yaşamın hemen hemen her alanında geleneksel yapının dışında kendine yer bulmaya başlamış olsa da yöneticilik kademesinde yeterince temsil edilememektedir. Geçmişten günümüze, yaşamın her döneminde ve toplumun her kesiminde, kadınlar ve erkekler birlikte çalışmışlar, ancak yaptıkları katkılar aynı ölçüde değerlendirilmemiş ve kadınlar ikinci planda kalmışlardır. Daha düşük statülü işlerde çalışmaları nispeten daha doğal karşılanırken, yöneticilik gibi yüksek güç, saygınlık ve statü sağlayan mesleklere girişleri ve bu mesleklerde yükselmeleri oldukça zor olmuştur. Eğitim yönetiminde Türkiye, kadınların yer aldığı en düşük ülkeler arasında yer almaktadır. Kadınların; atama, yükselme yönünden bir sorunları olmamasına ve erkekler kadar iyi eğitim almalarına rağmen aynı oranda üst kademelere gelemedikleri açıktır (Özcan, 1999).

Milli Eğitim Bakanlığı istatistiksel verilerine göre kadın eğitim yöneticilerinin oranına bakıldığında, Okul öncesi eğitimde çalışan öğretmenlerin tamamına yakını (%94,72) kadındır. İlkokulda çalışan öğretmenlerin %60,92'si, ortaokulda çalışan öğretmenlerin %56,21'i, lisede çalışan öğretmenlerin %49'u kadındır. Diğer meslek gruplarıyla karşılaştırıldığında, öğretmenlik mesleğinde kadın çalışanların erkeklere oranla daha fazla olduğu anlaşılmaktadır (MEB, 2021).

Kadınların yoğun olarak çalıştığı sektörlerden olan eğitim alanı bireyler, toplum ve devlet kadar ülkeler için de önemlidir. Dolayısıyla erkeklerden daha fazla kadınların çalıştığı bu alanda kadınların her kademede çalışıyor olması doğaldır. Ancak yönetim kademelerinde kadınların çok az yer aldığı görülmektedir. Kadının annelik ve eşlik durumu, hamilelik ve doğum

nedeniyle işe ara verme, evdeki iş yükü fazlalığı, yöneticiliğin gerektirdiği rutin dışı işler gibi faktörler de kadının yönetici olarak çalışmasını olumsuz yönde etkilemektedir (Erot, 2016).

Kadınların hemcinslerinin çalışma alanı olarak daha çok tercih ettiği eğitim öğretim sektörünün yöneticilikte dâhil olmak üzere her kademesinde görev almaları yönetim süreçlerinde karşılaşılan sorunların çözümü ve alternatifler oluşturmada farklı bakış açıları kazandıracaktır. Ortaya çıkan yeni olaylara yaklaşım ve sorunların çözümleri için alternatifler oluşturmada kadınların perspektifi son derece önemlidir. Ancak yönetim kademelerinde kadınların az olması, kadınlar tarafından bu alanların tercih edilmemesi ve bunun nedenlerinin araştırılması gerekmektedir. Zira cinsiyet olarak toplumun yarısını oluşturan kadınların katkıları ve katma değerleri azımsanamayacak kadar önemlidir. Özellikle yönetim kademelerinde daha fazla karşımıza çıkan erkek öğretmenlerin bu konuya bakış açıları da önemlidir. Bu noktadan hareketle bu araştırmada erkek öğretmenlerin bakış açısıyla kadın okul yöneticileri incelenmiştir.

2. YÖNTEM

2.1.Araştırmanın Deseni

Erkek öğretmenlerin bakış açısıyla kadın okul yöneticilerinin araştırıldığı bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırmalarda incelenen olay veya olgu hakkında derin bir algıya ulaşma gayreti söz konusudur (Morgan, 1996). Araştırmada nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomenolojik desenlerde belirli bir olguya yönelik, kişisel algı veya perspektiflerin ortaya çıkarılması ve yorumlanması amaçlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

2.2.Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları, amaçlı örnekleme tekniklerinden kolay durum örneklemesi yoluyla belirlenen ve Tokat iline bağlı devlet okullarında görev alan 14 erkek öğretmenden oluşmaktadır. Katılımcılardan yedi öğretmen daha evvel kadın yönetici ile birlikte çalışmışken yedi katılımcı ise daha önce kadın yönetici ile birlikte çalışmamıştır. Araştırmanın katılımcılarının oluşturulmasında gönüllük esas alınmış ve katılımcılar araştırmanın amacı hakkında bilgilendirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarına yönelik demografik bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Demografik Bilgiler	Gruplar	*f*
Eğitim durumu	Lisans	9
	Yüksek Lisans	4
	Doktora	1
Yaş	20-30	4
	31-40	5
	41-50	4
	51+	1
Branş	Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni	3
	Matematik Öğretmeni	2
	Sınıf Öğretmeni	2
	Rehberlik Öğretmeni	1
	Bilişim Teknolojileri Öğretmeni	1
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	1
	Türkçe Öğretmeni	1
	Beden Eğitimi Öğretmeni	1
	Teknoloji ve Tasarım Öğretmeni	1
	Fen ve Teknoloji Öğretmeni	1

2.3. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen ve uzman görüşü alındıktan sonra son hali verilen yarı yapılandırılmış görüşme formu yardımıyla toplanmıştır. Görüşme formunda toplam beş adet açık uçlu soru sorulmuştur. Görüşme formları Tokat İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı okullarda görev yapan öğretmenlere araştırmacılardan biri tarafından uygulanmıştır. Katılımcılarla yapılan görüşmeler ortalama 15 dakika sürmüş ve görüşmeler katılımcıların izinleri doğrultusunda kayıt altına alınmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler nitel veri analiz tekniklerinden içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Söz konusu içeriklerdeki temalar, örüntüler, kalıplar, sık geçen kelimeler gibi içeriğin önemli olduğu düşünülen parçalarını belirlemek ve analiz etmek için bu tekniğe başvurulmuştur. Çözümleme Yıldırım ve Şimşek'in (2008) kodlama, temaların bulunması,

verilerin kodlara ve temalara göre yeniden düzenlenmesi ve bulguların yorumlanması aşamalarına uygun bir şekilde yürütülmüştür.

3. BULGULAR

Katılımcıların kadın okul yöneticileri ile kadın öğretmenlerle aynı ortamda çalışmaları ile ilgili görüşleri Tablo 2'de frekanslarıyla birlikte verilmiştir.

Tablo 2. Erkek Öğretmenlerin Kadın Yöneticilerle Aynı Ortamda Çalışmaları Hakkındaki Görüşleri

Görüşler	***f***
Kadınlarla çalışmak ile erkeklerle çalışmak arasında bir fark yoktur	5
Olumsuz bir durum oluşturmaz	3
Çalışma ortamına katkıları fazladır	2
2	
Kadın öğretmenlerle çalışmaktan mutluluk duyuyorum	2
Kadınların daha donanımlı ve gayretli olduklarını düşünüyorum	2
Cinsiyet ayrımına karşıyım	1
Daha saygın bir iş ortamı oluşur	1
İletişim açısından kişiye ve ortama zenginlik katarlar	1
Farklı fikirlerin ortaya çıkmasını sağlarlar	1
Onlarla aynı ortamda olmak keyif vericidir	1
Kadınlarla çalışmayı bir şans olarak görüyorum	1
İş yerindeki davranışlarımızda daha dikkatli olmamızı sağlarlar	1

Tablo 2 incelendiğinde erkek öğretmenlerin; "Kadınlarla çalışmak ile erkeklerle çalışmak arasında bir fark yoktur", "Olumsuz bir durum oluşturmaz", "Çalışma ortamına katkıları fazladır", "Kadın öğretmenlerle çalışmaktan mutluluk duyuyorum", "Kadınların daha donanımlı ve gayretli olduklarını düşünüyorum", "Cinsiyet ayrımına karşıyım", "Daha saygın bir iş ortamı oluşur", "İletişim açısından kişiye ve ortama zenginlik katarlar", "Farklı fikirlerin ortaya çıkmasını sağlarlar", "Onlarla aynı ortamda olmak keyif vericidir'' "Kadınlarla çalışmayı bir şans olarak görüyorum" ve "İş yerindeki davranışlarımızda daha dikkatli olmamızı sağlarlar" biçiminde görüş belirttikleri görülmektedir. Görüldüğü gibi katılımcıların,

kadınların öğretmen olmalarıyla ilgili herhangi bir olumsuz tutum içinde olmadıkları; tam tersine kadınların çalışma ortamlarına güçlü bir destek sundukları anlaşılmaktadır.

Daha evvel kadın yöneticilerle çalışan katılımcı erkek öğretmenlerin, kadın yöneticilerin okul yönetimi hakkındaki olumlu görüşleri frekanslarıyla birlikte Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Kadın Yöneticilerle Çalışan Erkek Öğretmenlerin Okul Yönetimi Hakkında Olumlu Görüşleri

Görüşler	***f***
Yöneticilikte başarılılar	2
Çalışkan, titiz ve kibarlar	2
İletişim kurmak kolay olur	2
Personele karşı sıcakkanlı ve insancıl hareket ederler	1
Saygın bir iş ortamının oluşmasını sağlarlar	1
Düzenli ve disiplinliler	1

Tablo 3 incelendiğinde kadın yöneticilerle çalışan erkek öğretmenlerin, "Yöneticilikte başarılılar", "Çalışkan, titiz ve kibarlar", "Saygın bir iş ortamının oluşmasını sağlarlar", "Çalışkan, titiz ve kibarlar'' ve "İletişim kurmak kolay olur" şeklinde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Kadın yöneticilerle çalışan erkek öğretmenlerin, kadın yöneticilerin okul yönetimi hakkındaki olumsuz görüşleri frekanslarıyla birlikte Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Kadın Yöneticilerle Çalışan Erkek Öğretmenlerin Okul Yönetimi Hakkında Olumsuz Görüşleri

Görüşler	***f***
Olaylar karşısında sakin kalamıyorlar	1
Uzun süreli izinler (doğum izni) yönetim işinin aksamasına sebep oluyor	1
Erkek öğrencileri disipline etme konusunda etkisiz kalıyorlar	1

Tablo 4 incelendiğinde kadın yöneticilerle çalışan erkek öğretmenlerin kadın yöneticilerin okul yönetimi konusunda; "Olaylar karşısında sakin kalamıyorlar", "Uzun süreli izinler (doğum izni) yönetim işinin aksamasına sebep oluyor" ve "Erkek öğrencileri disipline etme konusunda

etkisiz kalıyorlar" diye görüş bildirdikleri görülmektedir. Bununla birlikte araştırmaya katılan ve kadın yöneticilerle çalıştığını belirten yedi erkek öğretmenden dördü olumsuz bir görüş bildirmemiştir.

Kadın yöneticilerle çalışmayan erkek öğretmenlerin, okul yönetimi hakkındaki olumsuz görüşleri Tablo 5'de frekanslarıyla birlikte verilmiştir.

Tablo 5. Kadın Yöneticilerle Çalışmayan Erkek Öğretmenlerin Okul Yönetimi Hakkında Olumsuz Görüşleri

Görüşler	***f***
Fazla duygusal davranabilirler	2
Otorite kurmada zorluk çekebilirler	1
Erkek hizmetli personel işlerini ciddi yapmayabilir	1

Tablo 5 incelendiğinde kadın yöneticilerle çalışmayan erkek öğretmenlerin; "Fazla duygusal davranabilirler", "Otorite kurmada zorluk çekebilirler" ve "Erkek hizmetli personel işlerini ciddi yapmayabilir" diye görüş bildirdikleri görülmektedir. Bununla birlikte araştırmaya katılan ve kadın yöneticilerle çalışmadığını belirten 7 erkek öğretmenden 3'ü olumsuz bir görüş bildirmemiştir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Erkek öğretmenlerin bakış açısıyla kadın okul yöneticilerinin araştırıldığı bu çalışmada, erkek öğretmenlerin kadın yöneticilerle aynı ortamda çalışmaları hakkındaki görüşlerine bakıldığında; kadınların öğretmen olmalarıyla ilgili herhangi bir olumsuz tutum içinde olmadıkları, tam tersine kadınların çalışmasına güçlü bir destek sundukları görülmüştür. Elde edilen bulgu Köroğlu (2006) araştırma bulguları ile örtüşmektedir.

Kadın yöneticilerle çalışan erkek öğretmenlerin okul yönetimi hakkında olumlu görüşlerine bakıldığında; kadın yöneticileri başarılı buldukları; onları çalışkan, kibar, titiz ve sıcakkanlı gördükleri söylenebilir. Elde edilen bulgular Örücü vd. (2007) araştırma bulgularıyla çelişmektedir.

Kadın yöneticilerle çalışan ve çalışmayan erkek öğretmenlerin okul yönetimi hakkındaki olumsuz görüşleri ele alındığında; kadın yöneticilerle meslek hayatı boyunca hiç görev yapmamış olan erkek öğretmenler ile görev yapmış olan erkek öğretmenler; kadın yöneticilerin

disiplini sağlayamadıkları, okulda otoriteyi kuramadıkları ve duygusallık yüzünden ortaya çıkabilecek sorunları aşamayacakları bulgusuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu bulgular kısmen Şahin'in (2007) araştırma bulgusuyla örtüşmektedir.

Milli Eğitim Şurasında kabul edilen kararlarla da kadınların yönetici olmaları desteklenmiştir. Eğitim sisteminde gözlenen sürekli gelişim ve değişimler, eğitim yönetimini de etkilemekte ve eğitim yöneticiliğinin bir meslek haline dönüşmesi gündeme gelmektedir.

Bakan Özer 81 ilin il müdür yardımcılarından birinin kadın öğretmen olacağını; kadınların eğitimdeki, yönetimdeki temsiliyetlerini arttıracaklarını belirtmiştir

5. KAYNAKÇA

Altınışık, S (2012). *Kadın Öğretmenlerin Okul Müdürü Olmasının Engelleri*, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bil. Enstitüsü, s.333

Erot, B. (2016). *Antalya devlet okullarında görev yapan kadın yöneticilerin cam tavan sendromu hakkında görüşlerine ilişkin nitel bir araştırma.* Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

Köroğlu, F. (2006). *Okul yönetiminde cinsiyet etkeni ve kadın öğretmenlerin okul yöneticiliği talepleri.* Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bil. Enstitüsü, s. 83.

MEB,(2021). MEB örgün eğitim istatistikleri 2020-2021. http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/10141326_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2020_2021.pdf Erişim Tarihi: 14.03.2022.

Morgan, D. L. (1996). *Focus groups as qualitative research* (C. 16). New York: Sage publications.

Örücü, E., Kılıç, R. ve Kılıç, T. (2007). '*Cam Tavan Sendromu ve Kadınların Üst Düzey Yönetici Pozisyonuna Yükselmelerindeki Engeller*: Balıkesir İli Örneği', Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt. 14, Sayı. 2.

Özcan, F (1999). *Milli Eğitimin Bürokratik Yapılanmasında Cinsiyetçilik*,. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bil. Enstitüsü, s. 22.

Şahin, G. (2007). '*Eğitim Örgütlerinde Kadın Yöneticilerin Yeri ve Kariyer Sorunları*', Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü EğitimYönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programı, İstanbul, Türkiye.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

THE UTILIZATION OF QUIZIZZ IN ONLINE ASSESSMENT OF PHYSICS LEARNING BASED ON PROBLEM BASED LEARNING

Anisa WIDYASTUTI [1], Dwi SULISWORO [2]

[1] Ahmad Dahlan University, Faculty of Teacher Training and Education,
0000-0002-3816-943X

[2] Ahmad Dahlan University, Faculty of Teacher Training and Education,
0000-0002-7625-8505

ABSTRACT

Covid-19 pandemic has changed the education which requires adapting and continuing the learning process even it carried out online. This study is a descriptive narrative study explaining online learning where teachers required to choose methods to encourage the learning and student experience to achieve educational goals. The implementation of the problem based learning (PBL) is suitable in online learning because this method involved real events in everyday life. Learning media used to support the learning process was Quizizz. Quizizz is an evaluation in the form of quiz questions. As daily assessments, students must answer online. It helped the assessing learning outcomes such as effectiveness in a learning. It informed the development of students' abilities. Students not only use Quizzz but also increase competence. This app is interactive, fun and challenging for students. This study used the descriptive narrative study method. Results showed the high absorption of knowledge. Therefore, Quizziz may use as an alternative for online learning media during pandemic. The Quizizz media as the assessment tool has been validated and teacher can used it in the online assessments. The improvement of students' critical thinking using the PBL method was in high category. Therefore, the PBL and Quizizz models can be used to improve the students' competence.

Keywords: online assessments, online learning, problem based learning, physics lesson.

1. INTRODUCTION

This pandemic has resulted in 45 million education sectors being unable to carry out teaching and learning activities in schools, so the Ministry of Education and Culture of Indonesia is considering conducting distance learning or online learning that uses technology such as laptops, cellphones and the internet as media to support the learning process [1]. Distance learning or online learning is learning that is carried out in combination between distance and face-to-face which requires students and teachers to be present without being in class. Learners who use the internet so that learning can be carried out faster and easier [2].

The application of curriculum and learning strategies in online education is different from previous education. This learning curriculum is applied flexibly with delivery methods that only reformat the subject matter online, strategies in learning are also experiencing developments that present material online using existing technology. This education only focuses on the technological aspects rather than the pedagogical aspects in which the learning process is teacher-centered. In online learning, teachers are required to choose learning methods that can

encourage the learning process and student experience in order to achieve educational goals. The choice of this learning method has a lot to consider and requires a suitability assessment for students. Not only that, the selection must be precise and accurate based on the determination, namely based on learning objectives, student activities and prior knowledge, subject matter, time allocation and supporting facilities, number of students. In the learning method of the strategies used in the application of these methods. This paper discusses the learning methods and learning media used to improve the mastery of learning physics. One of the learning methods and media that can be applied is the problem based learning method and quizzz.

Problem based learning (PBL) is a problem-based learning that uses real events in everyday life. This use is very suitable to improve the completeness of physics learning outcomes. Because this method invites students to solve problems in real life and can learn them to add insight into concepts in accordance with the material presented. The ability to think critically and be able to solve problems is one of the things that 21st century students must have [3]. The use of PBL can not only explore students' critical thinking skills but can improve problem solving skills, train students to become independent and self-regulated learners. In this learning process, students work together with one another in pairs or groups to solve problems together. In the study of improving students' critical thinking using the PBL method reached 18.33% [4].

Online learning also requires a learning media to support the process of learning and teaching activities. The use of this media can improve student competence in participating in learning, namely an interactive, fun and challenging media for students to do it. to better understand the material presented by the teacher. The use of quizizz has an absorption percentage of 87% so that it can be an alternative for learning media during this pandemic. Quizizz's online gamification application can be opened via a web browser. So that teachers can easily conduct reviews, instructions and evaluations who will become creative 21st century teachers [5].

2. METHODS

This study is a descriptive narrative study that maintains the context of learning during a pandemic. The author of this manuscript focuses on learning physics online because physics is a science that not only contains theories and formulas to memorize but requires understanding concepts and understanding. Physics can explain how natural phenomena can occur so that students can learn about them [6]. Weak physics learning process in class because students are less active in participating in learning, therefore teachers are required to build an active learning process that can complete learning physics and make students understand the material presented. This study does not specifically discuss physics, but physics learning in general. There are two aspects that are emphasized, namely the use of learning media and learning performance because these two things can support increasing mastery of learning physics during a pandemic. The snow-ball technique approach in the discussion of these two aspects.

Snow-ball is done by using the first sample information to find out other samples that meet the criteria. According to research from Ref [7], the use of learning media in the form of quizizz can increase the completeness of students' physics learning outcomes which are carried out in two cycles. Cycle 1 shows the results of mastery learning reached 70.90% and the results of the

second cycle reached 88.86%. The purpose of this research is to reveal the use of learning media in the form of quizzz in class IX MIA 5 SMAS Dharma Loka Pekanbaru, which is seen as a problem of learning physics online. To deepen the study in this case, the reference writing in the journal is used [7]. So with this research, it can be concluded that the use of learning media has an impact on the performance of existing learning with snowball sampling technique will be very useful to reveal the amount of completeness of specific learning outcomes related to learning performance in physics learning.

3. RESULTS AND DISCUSSION

Quizizz is an alternative to improve student learning outcomes because by using this quizzz students will receive a stimulus in the form of "fun" but still "learning" can give a good impression, refresh memory and be interesting so that students will more easily remember the material that has been delivered. This quiz is not like other applications because it is in the form of a web tool that can be accessed using a browser to create interactive quiz games that will be used in learning [8]. In this quizizz it has the advantage that it has a leaderboard so that students will know the value and ranking of participants with other participants. The use of this quizizz has a positive influence that can increase concentration and can improve grammar mastery [9]. The use of this quizizz affects the improvement of student learning outcomes and helps teachers in measuring student learning outcomes with cognitive domains that can facilitate teachers in learning and teaching activities that include other learning outcomes in assessing student learning outcomes in the form of quizzes or daily exams that can be done by students students online [10].

In the assessment of learning outcomes there is a competency which is a student achievement that must be obtained after carrying out learning and teaching activities [11]. Assessment is carried out to monitor the development of competencies, processes and student progress in participating in learning. There are 3 aspects of competency assessment that must be carried out by teachers to their students, namely the assessment of attitudes, skills and knowledge. In the Curriculum 2013, an authentic assessment of student learning outcomes is an assessment that is able to facilitate students to use a combination of knowledge, attitude, and skill competencies in order to provide a more objective description. Attitude assessment is an assessment of student attitudes, both socially and spiritually which can be seen from attitudes towards subjects where a good attitude will make it easier for students to understand the material presented. Attitude assessment is also seen from attitudes towards the learning process, attitudes on the material from the main points of discussion and attitudes related to certain values that are instilled in students. Knowledge assessment is an intellectual assessment that includes factual, conceptual, procedural and metacognitive. In assessing this knowledge cognitively, namely how students remember, understand, analyze, evaluate, create and apply it. In this knowledge assessment, it is usually done with a written test that can be done by using quizzz media to make it easier for teachers to carry out student learning outcomes. Skills assessment which is a concrete realm that includes activities to parse, assemble, modify and use and create in this assessment contains an abstract realm that includes reading, counting, drawing, composing and writing activities [12].

Attitude assessment techniques can be done through observation, self-assessment and peer assessment. In conducting this assessment the teacher needs an instrument that can assist in assessing the attitude of the learning process that is practical and easy to use in distance learning [13].

Knowledge assessment techniques can be carried out by conducting exams so that students will be asked to remember the understanding of the application and evaluation of the material that has been delivered. The written technique is in the form of multiple choice questions, short answers, matchmaking and descriptions so that for the ongoing process of this exam using media such as quizzz so that it will make it easier for students to answer and be happier in working on questions [14].

Skills assessment techniques are usually carried out by giving practical assignments in the form of videos that are sent through the application used in the learning. Furthermore, to develop student skills, teachers can also provide assignments to apply material in everyday life. using the quizizz app ([15]. The use of quizizz in the live assessment of learning outcomes during learning is also very easy to use where the teacher provides an access code so that students can join and can work on questions provided that their device is connected to the internet. Each question that has been answered will provide direct feedback on whether the answer is correct. they are right or wrong [16]. This Quizizz has a major influence on learning, especially in the assessment system and student learning outcomes that have been validated reaching 91% so that teachers can use them in online or online assessments [17].

The application of curriculum and learning strategies in online education is different from previous education. This learning curriculum is applied flexibly with delivery methods that only reformat the subject matter online, strategies in learning are also experiencing developments that present material online using existing technology. This education only focuses on the technological aspects rather than the pedagogical aspects in which the learning process is teacher-centered. In online learning, teachers are required to choose strategies that can encourage the learning process and student experience in order to achieve educational goals. So that the learning strategy is something that must be considered, especially when learning online. The selection of this strategy has to be considered and requires an assessment of the suitability of students. Not only that, the selection of learning strategies must be precise and accurate based on the determination, namely based on learning objectives, activities and students' initial knowledge, subject matter, time allocation and supporting facilities, number of students. This paper discusses the strategies used to increase the level of critical thinking and mastery of student learning outcomes. One strategy that can be applied is a problem based learning strategy.

Problem Based Learning (PBL) is a problem-based learning that uses real events in everyday life. The use is very suitable to improve students' critical thinking and improve student learning outcomes. Because it invites students to solve problems in real life and can learn them to add insight into concepts in accordance with the material presented. The ability to think critically and be able to solve problems is one of the things that 21st century students must have [3]. The use of PBL can not only explore students' critical thinking skills but can improve skills in

problem solving, train students to become independent, self-regulated learners and complete learning outcomes. In this learning process, students work together with one another in pairs or groups to solve problems together. In the study of improving students' critical thinking using the PBL method reached 18.33% [4].

The application of the method for teachers is to convey material using attractive teaching media and use problem based learning models on learning materials that are difficult to understand and require deep thought to train students' thinking abilities. Teachers can apply problem-based learning models in certain materials to increase student activity and learning outcomes [18]. For example, the application of PBL, namely learning physics with the help of PhET simulation can make the learning process more enjoyable to watch, read, digest and remember, and the concepts of the material taught are more concrete and easy to understand, then make it easier for teachers to convey a lot of material in one place so that more efficient use of time, so that it can improve students' understanding of concepts and encourage them to achieve learning success [19].

4. CONCLUSION

The conclusion is that the use of quizizz helps in assessing cognitive physics learning outcomes because this assessment is carried out with a written exam that can be done. So using this quizizz application can make it easier for teachers. In research, the assessment system has been validated and it can be used by teachers in online or online assessments. The use of quizizz can increase the mastery of learning physics. The use of the problem based learning method in learning physics can also improve students' critical thinking and increase the mastery of student learning outcomes because the learning process uses problems in everyday life that can develop the concept of the material presented.

REFERENCES

[1] Azzahra, N. F. (2020). Mengkaji hambatan pembelajaran jarak jauh di Indonesia di masa pandemi covid-19. *Ringkasan Kebijakan*, 19(2): 1-9.

[2] Setiawan, A. R. (2020). Lembar kegiatan literasi saintifik untuk pembelajaran jarak jauh topik penyakit coronavirus 2019 (COVID-19). *Edukatif: jurnal ilmu pendidikan*, 2(1), 28-37.

[3] Aji, S., Hudha, M. N., & Rismawati, A. (2017). Pengembangan modul pembelajaran fisika berbasis problem based learning untuk meningkatkan kemampuan pemecahan masalah fisika. *SEJ (Science Education Journal)*, 1(1), 36-51.

[4] Kusumaningtias, A., Zubaidah, S., & Indriwati, S. E. (2013). Pengaruh problem based learning dipadu strategi numbered heads together terhadap kemampuan metakognitif, berpikir kritis, dan kognitif biologi. *Jurnal Penelitian Kependidikan*, 23(1), 33-47.

[5] Ari, M. (2021). Pemanfaatan Teknologi Gamifikasi Daring Quizizz untuk Meningkatkan Motivasi Belajar dan Hasil Belajar Matematika pada Peserta Didik Kelas VII SMP Muhammadiyah 3 Cawas Tahun Pelajaran 2020/2021 (*Doctoral dissertation*, Universitas Widya Dharma).

[6] Mahardika, I. K., Maryani, M., & Murti, S. C. C. (2021). Penggunaan Model Pembelajaran Creative Problem Solving Disertai LKS Kartun Fisika pada Pembelajaran Fisika di SMP. *Jurnal Pembelajaran Fisika*, 1(2), 231-237.

[7] Mutammimah, M. (2020). Meningkatkan Hasil Belajar Siswa Melalui Media Pembelajaran Quizizz pada Materi Dinamika Rotasi Selama Pandemi. In *Prosiding Seminar Nasional Ahlimedia* (Vol. 1, No. 1, pp. 19-25).

[8] Noor, S. (2020). Penggunaan quizizz dalam penilaian pembelajaran pada materi ruang lingkup biologi untuk meningkatkan hasil belajar siswa kelas X. 6 SMAN 7 Banjarmasin. *Jurnal Pendidikan Hayati*, 6(1), 1-7.

[9] Amri, M., & Shobri, Y. A. (2020). Persepsi mahasiswa terhadap penggunaan quizizz dalam pembelajaran akuntansi konsolidasi Bank Syariah di IAIN Ponorogo. *Jurnal Teknologi Informasi Dan Pendidikan*, 13(1), 128-136.

[10] Permata, A., & Bhakti, Y. B. (2020). Keefektifan virtual class dengan google classroom dalam pembelajaran fisika dimasa pandemi covid-19. *JIPFRI (Jurnal Inovasi Pendidikan Fisika Dan Riset Ilmiah*), 4(1), 27-33.

[11] Nuryaningsih, W. D. (2021). Penerapan model discovery learning berkolaborasi google classroom dan whatsapp group untuk meningkatkan kompetensi siswa dalam menulis teks eksplanasi. *Jurnal Paedagogy*, 8(2), 159-168.

[12] Hutagalung, S. M., Manurung, D., Valentina, D., & Siallagan, T. K. (2021). Penerapan Penilaian Hasil Belajar Berdasarkan Kurikulum 2013. *Jurnal Penelitian Bidang Pendidikan*, 27(1), 16-23.

[13] Muftakim, H., & Hardini, A. T. A. (2021). Pengembangan Instrumen Penilaian Sikap Sosial Aspek Kerja Sama Pembelajaran Tematik Kelas IV SD. *Jurnal Ilmiah Wahana Pendidikan*, 7(4), 248-256.

[14] Waizah, N., & Herwani, H. (2021). Penilaian Pengetahuan Tertulis Dalam Kurikulum 2013. *Tafkir: Interdisciplinary Journal of Islamic Education*, 2(2), 207-228.

[15] Subakti, H., Al Haddar, G., & Orin, E. A. (2021). Analisis Penilaian Keterampilan Kurikulum 2013 pada Pembelajaran Daring Kelas Tinggi Sekolah Dasar. *Jurnal Basicedu*, 5(5), 3186-3195.

[16] Fatmawati, F., Musyaddad, K., & Safita, R. (2021). Perbandingan Alat Penilaian Quizizz Dengan Alat Penilaian Paper Test Terhadap Hasil Belajar Siswa (*Doctoral dissertation*, UIN Sulthan Thaha Saifuddin Jambi).

[17] Bahriah, E. S., Dewi, L. U., & Irwandi, D. (2021). Pengaruh Media Penilaian Formatif Online Quizizz Terhadap Hasil Belajar Siswa Materi Sistem Periodik Unsur. *Jurnal Riset Pendidikan Kimia (JRPK)*, 11(1), 19-26.

[18] Parasamya, C. E., Wahyuni, A., & Hamid, A. (2017). Upaya peningkatan hasil belajar fisika siswa melalui penerapan model pembelajaran problem based learning (PBL). *Jurnal ilmiah mahasiswa pendidikan fisika*, 2(1), 42-49.

[19] Ramadani, E. M., & Nana, N. (2020). Penerapan Problem Based Learning Berbantuan Virtual Lab PhET pada Pembelajaran Fisika Guna Meningkatkan Pemahaman Konsep Siswa SMA: Literature Review. *JPFT (Jurnal Pendidikan Fisika Tadulako Online)*, 8(1), 87-92.

QUESTIONING TECHNIQUES OF TEACHERS AND SPEAKING ABILITY OF STUDENTS

EARL JONES G. MUICO
UM TAGUM COLLEGE
– 0000-0001-8524-5434

KENT LOUIS VICTOR V. GUINO
UM TAGUM COLLEGE

RALF LEVI C. MAMULANG
UM TAGUM COLLEGE

ABSTRACT

The research study was brought about the urgency to determine the significant relationship of the questioning techniques of the teacher and speaking ability of students. The study employed a quantitative non-experimental research design utilizing a correlation technique which covered 316 respondents. Results show that the questioning techniques of teacher is high and the level of speaking ability of students is high. However, there is no significant relationship between questioning techniques of teachers and the speaking ability of students. This means that the speaking ability of students is not influenced by the questioning techniques of teachers.

Keywords: Questioning techniques, Speaking ability, classroom management

MENTAL HEALTH STATUS OF STUDENT LEADERS: BASIS FOR AN ENHANCEMENT PROGRAM

Bernadeth S. Ballesteros [1,2], Raquel D. Cantos [1,3], Henmar C. Cardiño [1,4], Edlyn Joy P. Espiritu [1,5], Marjualita Theresa T. Malapo [1,6], Kristian Robert I. Vino [1,7] and Geraldine E. Tria [1,4]

[1] *Polytechnic University of the Philippines*
[2] *Emilio Aguinaldo College*
[3] *Dr. Jose Fabella Memorial Hospital*
[4] *University of Santo Tomas*
[5] *University of Mindanao Tagum College*
[6] *National University*
[7] *School of St. Joseph The Worker, Inc.*
Philippines

Abstract

The COVID-19 pandemic stimulated the appreciation of the importance of Mental Health in the Philippines that urged the researchers to conduct this study. This research aims to measure the mental health status of student leaders from two (2) universities in the country and to design an intervention program based on the findings. Twenty-one (21) Psychology student leaders from Emilio Aguinaldo College-Manila, and National University-Laguna participated in this study. The Mental Health Continuum - Short Form (MHC-SF) was used as the instrument in assessing the mental health status of the respondents. The result shows that the participants are flourishing on Emotional Wellbeing (M=4.45), and on Psychological Well Being (M=4.56), while Moderately Mentally Healthy on Social Wellbeing (M=4.36). The researchers also found out that 9.5% of the participants have languishing mental health, 19% are moderately mentally healthy, and 71.4% have flourishing mental health. The findings also revealed that there is no significant relationship (r-value 0.003, p-value 0.99) and no significant differences (t-value 1.302, p-value 0.234) between the mental health status of the participants from the two universities, implying that regardless of their university affiliation their mental health status is indistinguishable and similar. Based on the results, the enhancement program entitled "Mental Health and Leadership During Pandemic" was designed and implemented virtually.

Keywords: Mental Health, Leadership, Student Leader, and Enhancement Program

ENHANCING STUDENTS' SELF-ESTEEM USING TECHNOLOGY AMID THE COVID-19 PANDEMIC

Rida Dea AZIZAH [1], Dwi SULISWORO [2]

[1] Ahmad Dahlan University, Faculty of Teacher Training and Education,
0000-0003-0896-0092

[2] Ahmad Dahlan University, Faculty of Teacher Training and Education,
0000-0002-7625-8505

ABSTRACT

Education is an effort to achieve self-determination and responsibility. Self-esteem is how much a person likes himself. The concept of self-esteem illustrates that if someone likes, accepts and respects himself as a valuable and meaningful person, the higher the person's self-esteem. In learning, we must have skills, one of which is critical thinking. Critical thinking skills can be trained and used in education. Learning innovation is something new and qualitative change; of course, something distinguishes it from the previous one and deliberately improves efforts to achieve learning goals. In this case, the word "new" is related to anything un-understood or implemented by the innovation recipient. Physics is one of the sciences that is closely related to human life. Physics will be helpful for humans if it is realized in the form of technological results.

Keywords: education, physics concepts, self-esteem, creativity, skills

1. INTRODUCTION

The definition of education is well formulated in the Law of the Republic of Indonesia No. 20 of 2003. Education is a conscious and planned effort to create a learning atmosphere and learning process. Students actively develop their potential to have religious-spiritual strength, self-control, personality, intelligence, noble character, and skills needed by themselves, society, nation and state. Education is an effort to help children carry out their life tasks and be independent and morally responsible. Education is also defined as an effort to achieve self-determination and responsibility [1]. Online learning is an alternative learning method that utilizes the virtual world in the learning process. Students can use various software in online learning, such as WhatsApp, Zoom Meeting, Google Meets, and Moodle [2].

Confidence determines how a person will assess and value himself. People who lack self-confidence will be seen from their attitudes and actions [3]. Self-esteem will determine one's enthusiasm, enthusiasm and self-motivation, especially in terms of learning. Self-esteem is one of the affective factors determining success in education. Therefore, knowing how the level of self-esteem of students is essential to improving learning achievement [4]. In today's conditions, self-confidence is vital to be more communicative in learning.

2. PHYSICS LEARNING, ONLINE LEARNING AND THE ROLE OF LEARNING TECHNOLOGY

The year 2020 began with an unusual world condition, namely the emergence of the COVID-19 pandemic. Therefore, all public activities are now limited so that the spread of this virus does not spread further. One of the restrictions is learning activities that are no longer carried out at school but home. How about learning physics? We know that there are still many who have difficulty understanding physics learning. In studying physics, students must understand physics concepts and be able to apply them in physics problem-solving activities to achieve learning success [5]. Physics is one of the sciences that is closely related to human life. Physics will be helpful for humans when it is realized in the form of technological results. The existence of various sophisticated equipment currently developing is undoubtedly inseparable from physics. In its manufacture, all current sophisticated equipment is based on physics—starting from kitchen utensils to industrial equipment using the working principles in physics. When physics has been realized in equipment technology, physics is only helpful for humans [6].

According to the Greek language, technology comes from the word technology, which in Webster's Dictionary means systematically handling something. In contrast, techne as the basis of the word technology has the meaning of skill, science in other words as science or skill. Educational technology is a science and application that supports the learning process by creating, processing, developing technology, and integrating it with various learning resources. Educational technology is also a process of finding solutions to solve multiple problems in learning and work.

The COVID-19 pandemic requires parents, teachers and students to be technically literate. Elementary school teachers use many applications in the online learning process at home, such as e-learning, Google Classroom, WhatsApp, Zoom and other applications. In addition to those previously mentioned, online learning also has unique challenges. This particular challenge is students' difficulty in understanding the learning materials delivered by online teachers. This condition is due to the distance between educators and students who are separated when carrying out learning, causing educators not to be able to supervise directly during the online learning process [7].

3. SELF ESTEEM AND LEARNING OUTCOMES

A positive self-concept relates to own ability to solve problems, feel equal with others, and receive praise without shame. It is also about being aware that everyone has a variety of feelings, desires, and behaviours that are not approved by society and developing themselves because they can express themselves—bad aspects of personality and trying to change them. Meanwhile, a negative self-concept is sensitive to criticism, responsive to praise, has a hypercritical attitude, tends to feel disliked by others, and is pessimistic about the competition [8].

Self-esteem is where a child is satisfied with himself. The child can accept himself as he is now and receive something obtained from his hard work in the classroom and contains a special meaning in a person so that he can respect and accept himself like other people with all their

shortcomings and strengths [9]. While learning outcomes are abilities possessed by students after receiving learning experiences. Several experiences gained by students cover the cognitive, affective and psychomotor domains. Learning outcomes have an essential role in the learning process because they will provide information to teachers about students' progress to achieve their learning goals through further teaching and learning activities [10].

Self-esteem is one part of the effectiveness that needs to be considered in education. Self-esteem is defined as how much a person likes himself. The concept of self-esteem illustrates that if a person likes, accepts and respects himself as a valuable and meaningful person, the higher the person's self-esteem. Self-esteem will determine one's enthusiasm, enthusiasm and self-motivation, especially in terms of learning. Self-esteem is one of the affective factors determining success in education. Therefore, knowing how the level of self-esteem of students is essential to improving learning achievement [4]. In addition to self-esteem, social support also affects learning outcomes, for example, by motivating them to study harder.

4. SKILLS AND CREATIVITY

In learning, we must have skills, one of which is critical thinking. According to [11], critical thinking skills can be trained and accustomed to learning. Students build, discover, and develop knowledge through scientific activities. To make online learning more meaningful, teachers can make various innovations, such as learning by using games [12, 13]. The intended learning innovation is something new and qualitative. Of course, something distinguishes it from the previous one and is deliberately to improve efforts to achieve learning goals.

There are various formulations about teachers, such as the formulation that teaching is essentially an adaptation of " transfer of knowledge " so that students rely on being given the content of knowledge in this flow. With specific learning strategies, students can connect well. For example, by providing assignments or exercises, the link between learning and teaching is an attempt by a teacher to provide "opportunities" for students for the learning process to occur [14].

The implementation of sound learning is undoubtedly one of the success factors coming from the teacher. To successfully implement distance learning, a teacher must be able to deliver learning materials effectively and efficiently. Education is said to be effective if the teaching can increase interest and motivation if, after learning, students become more motivated to study harder and obtain better learning outcomes [13]. Meanwhile, in terms of weaknesses in the implementation of distance learning, there are still some. In essence, each model, method and teaching media have its advantages and disadvantages [15]. The selection of learning methods using distance learning must be adjusted to formulate the learning objectives that have been set, needs analysis, the character of the students produced and the type of material being taught [16].

5. CONCLUSION

In today's conditions, self-confidence is essential to be more communicative in learning. In studying physics, students must understand the concepts of physics and be able to apply them

in physics problem-solving activities to achieve learning success. The existence of various sophisticated equipment currently developing is undoubtedly inseparable from physics because, in its manufacture, all current sophisticated equipment is based on physics. Self-esteem is when a child is satisfied with himself, accepts himself as he is now and receives something obtained from his hard work in the classroom and contains a special meaning in a person. Self-esteem is one part of the effectiveness that needs to be considered in education. Self-esteem is defined as how much a person likes himself. In online learning, there are still many shortcomings that must be studied so that teachers can minimize these shortcomings. Improving learning skills with the teacher's creativity can make education run well. Maybe with a learning model while playing or something.

REFERENCES

[1] Sujana, I. W. C. (2019). Fungsi dan tujuan pendidikan Indonesia [Function and Purpose of education in Indonesia]. *Adi Widya: Jurnal Pendidikan Dasar*, *4*(1), 29-39.

[2] Setiawan, B., Juniarso, T., Fanani, A., & Iasha, V. (2020). Pembelajaran Online Di Masa Pandemi Covid-19: Pengaruhnya Terhadap Pemahanan Konsep Fisika Mahasiswa [Online Learning in The Time of The Covid-19 Pandemic: The Influence on The Understanding of Physics Concepts]. *Jurnal Pendidikan Dasar*, *11*(02), 230-236.

[3] Andiwijaya, D., & Liauw, F. (2019). Pusat pengembangan kepercayaan diri. *Jurnal Sains, Teknologi, Urban, Perancangan, Arsitektur (Stupa)*, *1*(2), 1695-1704.

[4] Hidayat, A., & Perdana, F. J. (2019). Pengaruh Self-Efficacy dan Self-Esteem Terhadap Prestasi Belajar Mahasiswa Pada Sekolah Tinggi Ilmu Kesehatan Cirebon [The Effect of Self-Efficacy and Self-Esteem On Students' Learning Achievement At The Cirebon High School Of Health Sciences]. *Syntax Literate; Jurnal Ilmiah Indonesia*, *4*(12), 1-16.

[5] Safitri, F. Y. A. (2021). Analisis Pemahaman Konsep Fisika Siswa Melalui Kunjungan Belajar Dari Rumah Di Masa Pandemi Covid-19. *JPFT (Jurnal Pendidikan Fisika Tadulako Online)*, *9*(3), 113-120.

[6] Harefa, A. R. (2019). Peran Ilmu Fisika Dalam Kehidupan Sehari-Hari. *Warta Dharmawangsa*, *13*(2).

[7] Gunawan, Y. I. P., & Amaludin, A. (2021). Pemanfaatan Teknologi Pembelajaran Dalam Jaringan di Masa Pandemi Covid-19 [[Utilization of Network Learning Technology During the Covid-19 Pandemic]. *Madaniyah*, *11*(2), 133-150.

[8] Situmorang, A. G., Sipayung, R., & Silaban, P. J. (2020). Hubungan Antara Konsep Diri dengan Hasil Belajar Siswa pada Siswa Sekolah Dasar [The relationship of self-esteem and learning achievement for primary school student]. *Jurnal Basicedu*, *4*(4), 1358-1362.

[9] Bulu, P., Hastutiningtyas, W. R., & Rosdiana, Y. (2020). *Hubungan prestasi belajar dengan harga diri pada remaja di sman 9 kota malang* [The Relationship of Learning Achievement With Self-Esteem in Youth At SMAN 9 Malang City] (Doctoral dissertation, Fakultas Ilmu Kesehatan Universitas Tribhuwana Tunggadewi).

[10] Nabillah, T., & Abadi, A. P. (2020). Faktor Penyebab Rendahnya Hasil Belajar Siswa [Factors causing low student learning outcomes]. *Prosiding Sesiomadika*, *2*(1c), 659-663.

[11] Putri, C. D., Pursitasari, I. D., & Rubini, B. (2020). Problem based learning terintegrasi STEM di era pandemi covid-19 untuk meningkatkan keterampilan berpikir kritis siswa [Problem Based Learning Integrated Stem in The Era of The Covid-19 Pandemic]. *JIPI (Jurnal IPA & Pembelajaran IPA)*, *4*(2), 193-204.

[12] Lay, A. N., & Osman, K. (2018). Developing 21st century chemistry learning through designing digital games. *Journal of Education in Science Environment and Health*, 4(1), 81-92.

[13] Rahmawati, I. Y., & Yulianti, D. B. (2020). Kreativitas guru dalam proses pembelajaran ditinjau dari penggunaan metode pembelajaran jarak jauh di tengah wabah COVID-19 [The creativity of teachers in the learning process is seen from the use of distance learning methods in the midst of an epidemic]. *Al-Asasiyya: Journal Of Basic Education*, *5*(1), 27-39.

[14] Iriansyah, H. S. (2020, November). Membangun Kreatifitas Guru Dengan Inovasi Pembelajaran Di Masa Pandemi Covid-19 [Building Teacher Creativity with Learning Innovations]. In *Prosiding Seminar Nasional Pendidikan STKIP Kusuma Negara III* (pp. 1-6).

[15] Setyorini, I. (2020). Pandemi covid-19 dan online learning: apakah berpengaruh terhadap proses pembelajaran pada kurikulum 13? [Toward the Learning Process in Curriculum 13?]. *Journal of Industrial Engineering & Management Research*, *1*(1b), 95-102.

[16] Sadikin, A., & Hamidah, A. (2020). Pembelajaran Daring di Tengah Wabah Covid-19 [Online Learning in the Midst of the Covid-19 Outbreak]. Biodik, 6(2), 109–119.

THE UTILIZATION OF TECHNOLOGY AS A LEARNING MEDIA TO IMPROVE STUDENT'S UNDERSTANDING AND ACHIEVEMENT IN PHYSICS LEARNING

Jimmy JUPRI [1], Dwi SULISWORO [2]

[1] Ahmad Dahlan University, Faculty of Teacher Training and Education,
0000-0002-4915-4567

[2] Ahmad Dahlan University, Faculty of Teacher Training and Education,
0000-0002-7625-8505

ABSTRACT

Education is essential for every human being because education can build the quality of a nation. There are challenges to getting a quality education, including developing information and communication technology, producing creative and innovative changes, and communicating with each other between educators and students. The other competencies are how to think critically to solve problems and learn to create interactive and creative learning to increase student interest and achievement in a pandemic. The development of information technology-based learning media is considered good in increasing understanding of physical concepts and improving student learning outcomes and achievements. Others are needed to be literate with the development of information and communication technology, to be able to produce a creative and innovative change, to be able to communicate with each other between educators and students and to be able to think critically to solve a problem. Many innovations are generated from technological developments, creating an exciting learning process.

Keywords: learning technology, learning outcomes, learning achievement, problem-solving

1. INTRODUCTION

Education is essential for every human being because education can build the quality of a nation. There are challenges to getting a quality education. It includes being required to be literate with the development of information and communication technology, be able to produce creative and innovative changes, communicates with each other between educators and students, and think critically to solve a problem [1].

Science is growing from time to time. The development of science supports the creation of new technologies that mark the progress of the times. The developed technology has entered the digital stage [2]. In Indonesia, every field has begun to use technology to facilitate work, including the field of education. So an educator should be able to create an effective learning atmosphere where students who take part in the learning and teaching process are active to ask questions and develop their potential in each of them. Way to produce a quality learning process, several aspects also influence, including teaching, the use of exciting and varied learning methods from students' learning behaviour, conducive learning conditions and

atmosphere, and the use of innovative learning media in supporting the teaching and learning process [3].

Technology in education, such as learning media, also affects students' understanding of the material presented. Learning by utilizing learning technology is one of the superior products resulting from advances in information technology. The development of media technology as learning support can make it easier for students to access various kinds of new experiments. One function of the investigation is to support learning to increase students' understanding of the concepts of physics material.

2. UTILIZATION OF LEARNING MEDIA TECHNOLOGY

As an entity related to human culture and civilization, education in various parts of the world has undergone fundamental changes in the era of globalization. There are many advances in science and technology that humans can enjoy. However, this must also be supported by knowledge resources. Educators always want to advance and innovate following the Industrial Revolution 4.0, including physics teachers [4]. We know that physics is one of the lessons in which there are lots of simple experiments that can be developed, and innovation utilizes existing technology to support learning.

Technology is the result of the development of science, which occurs in the world of education. Therefore, education itself should also use technology to assist the implementation of learning. This situation follows the opinion of Ref [5]. Digital technology has now begun to be used in educational institutions. It is a means to support learning, either as an information tool (i.e. as a means of accessing information) or as a learning tool (i.e., a means of supporting learning activities and assignments).

So many things can be produced from technological developments that create more exciting learning media and create new sensations or atmospheres in the learning process. Students can be more enthusiastic and easily understand the concepts of physics involved—presented in learning. Learning media is a tool used to convey information from reliable sources. Educators provide this information to students to facilitate the learning process by using e-learning learning media, virtual labs, etc. It means bringing an innovation in which students not only listen to the material provided by the teacher, but they can see, hear and conduct experiments related to the material taught using technology. From this situation, students will become more interested in learning. Finally, they are motivated to understand what the teacher explains, and the teaching results will be good because students understand what is described by the teacher.

3. PHYSICS LEARNING CONCEPT

The concept of learning using learning media technology is not only focused on teachers who provide subject matter, but with electronic devices connected to the internet network, students can be actively involved in the teaching and learning process [6]. And also, the use of learning media technology can be used anytime and anywhere by accessing the system used online. The use of this media will increase students' knowledge and ease a teacher's burden because some of the teacher's functions can be replaced by a computer program, laptop, or cellphone.

They are considering that at this time, the world is still in a pandemic status where which will undoubtedly have an impact on various aspects of the economy, government, and education. Multiple forms of innovation and strategies are needed to support the running of a system, especially in education. Where creative and innovative ideas are required to keep the learning process at a time like this.

To support learning during this pandemic, the educator should be creative creativity to create learning methods or strategies under current conditions that can meet students' learning needs so that students can carry out the learning process well and more effectively. And to overcome this, cooperative learning is an effort in the classroom. One type of collaborative learning model that is popular and simple is the Student Teams Achievement Division (STAD). The STAD model is considered the simplest in cooperative learning, so it is easy to apply. Especially the STAD learning model based on Audio Visual Multimedia. The learning process can be carried out with various objects. It is judged that this strategy can increase creativity and provoke children to think critically in solving every problem they face [7]. Considering the current era where technology is very advanced and proliferating, it is conducive to improving the quality of existing learning so that students can explore very broadly and find new things in every learning process that is carried out [8].

This strategy can be created with various things. It is pretty simple in an application by testing or training students' knowledge and critical thinking, especially in physics subjects (Sari, 2016). For example, in the some physiscs learning, the teacher can divide into several groups or even individuals. In the learning process, the teacher displays videos/visuals related to the material being discussed and introduces various platforms that can be used for certain materials, making students very interested and increasing curiosity. In this case, communication is undoubtedly needed to run the learning process [9] actively.

4. LEARNING ACHIEVEMENT

Physics is a science that studies very external aspects ranging from simple things to cover the universe, where it requires a critical, innovative, and creative thought process. This action, of course, requires adequate learning support, which is, of course, to create interactive and exciting learning for students. In this case, of course, the role of technology is very influential in increasing understanding of the learning concepts presented to achieve maximum learning outcomes and learning achievement [10].

The demand for progress in the use of materials using innovation. The use of teaching aids as learning media will be ideal and productive because learning media containing sight and sound will be more fun and different from learning media containing text, which will make students tired. Imaginative and creative learning media will increase students' interest in realizing it to achieve the average learning outcomes. This result is confirmed by Ref [11]; inventive media can work well and increase learning effectiveness. An essential point about media utilization is its relationship to the rate of progress of instructive innovation. The higher the degree of instructive innovation, the higher the media required. Thus, students will be more enthusiastic and hope to learn better, assuming the media used upholds the interests and desires of students and makes it easier for them to progress successfully and productively [12]. The exploration

results by Ref [13] concluded that getting used to the use of innovation-based learning media in material science can impact and further develop learning outcomes for understanding and solving physics problems. Thus, technological media as learning support is expected to attract students' interest in carrying out more active, creative and innovative learning. With the use of this learning technology innovation, it is considered to improve student learning outcomes and achievement in learning physics.

5. CONCLUSION

There are challenges to quality education, including being required to be literate with the development of information and communication technology, producing creative and innovative changes, communicating with each other between educators and students, and being able to think critically to solve a problem. So many things can be produced from technological developments, which can create innovations to create more exciting learning media and create new sensations or atmospheres in the learning process so that students can be more enthusiastic and easily understand the physics concepts involved. For example, in the GLB/GLBB material, the teacher can divide into several groups or even individuals. In the learning process, the teacher displays videos/visuals related to the material being discussed and introduces various platforms that can be used for certain materials, making students very interested and increasing curiosity. In this case, communication is certainly needed so that the learning process runs actively and lively to improve learning outcomes and achievements.

REFERENCES

[1] Syafril, S., Latifah, S., Engkizar, E., Damri, D., Asril, Z., & Yaumas, N. E. (2021, February). Hybrid learning on problem-solving abiities in physics learning: A literature review. In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 1796, No. 1, p. 012021). IOP Publishing.

[2] Manalu, A. N., Wanda, Y. A., Worumboy, H. V., & Budiarti, I. S. (2021). Digital Literacy Overview: Challenges in Online Physics Learning at New Normal Era. *Berkala Ilmiah Pendidikan Fisika*, *9*(1), 16-27.

[3] Mukhadis, A., Putra, A. B. N. R., Kiong, T. T., Sutadji, E., Puspitasari, P., Sembiring, A. I., & Subandi, M. S. (2021, March). The innovation of learning plan designer based mobile web to improve quality of learning media in vocational technology for education 4.0. In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 1833, No. 1, p. 012030). IOP Publishing.

[4] Kagermann, H. (2015). Change through digitization—Value creation in the age of Industry 4.0. In *Management of permanent change* (pp. 23-45). Springer Gabler, Wiesbaden.

[5] Tondeur, J., Van Braak, J., Sang, G., Voogt, J., Fisser, P., & Ottenbreit-Leftwich, A. (2012). Preparing pre-service teachers to integrate technology in education: A synthesis of qualitative evidence. *Computers & Education*, *59*(1), 134-144.

[6] Hadisi, L., & Muna, W. (2015). Pengelolaan teknologi informasi dalam menciptakan model inovasi pembelajaran (e-learning) [Management of information technology in creating learning innovation models (e-learning)]. *Al-TA'DIB: Jurnal Kajian Ilmu Kependidikan*, 8(1), 117-140.

[7] A'yun, Dya Qurotul, Trapsilo Prihandono, and Sri Wahyuni (2021). Penerapan Model Pembelajaran Kooperatif Tipe STAD Berbasis Multimedia Audio Visual dalam

Pembelajaran Fisika di SMP [Application of Learning Model STAD Cooperative Type Based Audio Visual Multimedia in Physics Learning in Junior High School].*Jurnal Pembelajaran Fisika*, 1(2), 152-157.

[8] Sari, H. K. (2016). Peningkatan Keterampilan Proses Sains dan Hasil Belajar Fisika Siswa pada Model Pembelajaran Kooperatif Tipe Student Team Achievement Division [Improving Science Process Skills and Students' Physics Learning Outcomes in Cooperative Learning Model Type Student Team Achievement Division]. *Tadris: Jurnal Keguruan Dan Ilmu Tarbiyah*, 1(1), 15-22.

[9] Trianto. (2008). *Mendesain Model Pembelajaran Inovatif Progresif* [Designing a Progressive Innovative Learning Model]. Jakarta: Cerdas Kencana Prenada Media. 3(2), 18-22.

[10] Supardi, S. U., Leonard, L., Suhendri, H., & Rismurdiyati, R. (2015). Pengaruh media pembelajaran dan minat belajar terhadap hasil belajar fisika [The influence of learning media and interest in learning on physics learning outcomes]. *Formatif: Jurnal Ilmiah Pendidikan MIPA*, 2(1).

[11] Kurniawati, I. D. (2018). Media pembelajaran berbasis multimedia interaktif untuk meningkatkan Pemahaman konsep mahasiswa [Interactive multimedia-based learning media to improve Understanding of student concepts]. DoubleClick: *Journal of Computer and Information Technology*, 1(2), 68-75.

[12] Soimah, I. (2018). Pengaruh media pembelajaran berbasis komputer terhadap hasil belajar IPA ditinjau dari motivasi belajar siswa [The influence of computer-based learning media on science learning outcomes regarding student learning motivation]. *Natural: Jurnal Ilmiah Pendidikan IPA*, 5(1), 38-44.

[13] Arlen, S. R., Astuti, I. A. D., Fatahillah, F., & Purwanti, P. (2020). Pengaruh Media Pembelajaran Fisika Menggunakan Aplikasi Appypie Terhadap Hasil Belajar Fisika Siswa di SMK [ffect of Learning Media Physics Using the Appypie Application on Students' Physics Learning Outcomes in Vocational Schools]. *Schrodinger Jurnal Ilmiah Mahasiswa Pendidikan Fisika*, 1(1), 44-49.

EDUCATION WITH COMPUTER-BASED MULTIMEDIA LEARNING TECHNOLOGY AND E-LEARNING TO INCREASE LEARNING ACHIEVEMENT

Aisyah Rini Wahyu RATRI [1], Dwi SULISWORO [2]

[1] Ahmad Dahlan University, Faculty of Teacher Training and Education,

0000-0001-7486-343X

[2] Ahmad Dahlan University, Faculty of Teacher Training and Education,

0000-0002-7625-8505

ABSTRACT

Education in Indonesia is getting more advanced day by day. Currently, Indonesia is in the era of the 21st century. Education uses learning technology to carry out physics concepts and others in this century. Education uses information and communication technology media in the form of computer-based multimedia in the learning process and uses e-learning during a pandemic like today so that student learning achievement continues to increase. Not only that, this learning technology can measure the level of student creativity. The learning process in today's era is not only focused on teachers, but students also take part in the learning process. This learning process can improve students' skills in solving problems around them. Not only that, but it can also increase students' self-confidence to express their opinions. The learning process with computer-based multimedia learning technology and e-learning can improve the quality of student learning and create student achievement.

Keywords: education, learning technology, physics learning, learning achievement

1. INTRODUCTİON

Education in Indonesia has experienced three eras of development. The first is the agricultural era. The second is the industrial technology era, and the third is the 21st-century era, commonly known as the era of information and communication technology. Currently, Indonesian education is transitioning from the industrial technology era to the 21st-century era or the e-learning era. Aspects of life today have changed due to the development of information and communication technology, including the world of education.

The world of education currently utilizes information and communication technology to determine the concept of physics in the learning process. The presence of this 21st-century era makes it easier for the world of education to carry out the distance learning process in the current pandemic conditions. Students can access current physics learning remotely. With the existence of learning technology, many teachers use the concept of physics that those who are active in the classroom today are not teachers but students who should be functional. This learning increase self-confidence in students when expressing their opinions. In addition, with information and communication technology, students can show their skills in solving existing problems.

It is necessary to develop creative and innovative learning models to increase the effectiveness and efficiency of learning. Therefore, the learning process is interesting, not monotonous and not dull, which hinders the transfer of knowledge. Thus, the role of media in the learning process is crucial to make the learning process more varied and not boring.

2. THE ROLE OF TECHNOLOGY FOR EDUCATİON

Education is a planned effort to realize the learning process and develop students' potential so that they have religious-spiritual strength, self-control, personality, intelligence, noble character and skills for their needs, society, nation and state. According to Ref [1], educational technology systematically solves learning problems. Educational technology is a systematic planning method that uses and assesses learning activities by paying attention to technical and human interaction to form an adequate education. This opinion aligns with Ref [2], who argues that educational technology is not a device, machine, computer or another artefact but a system and process that leads to the desired result. So that educational technology is also called a method used to support learning in achieving specific results.

The technology consists of techniques and methods that involve lessons, cognitive learning strategies and critical thinking skills. Learning technology can be done anywhere actively and constructively, authentically and cooperatively. The role of educational technology is a tool to support knowledge construction. It is also a tool of information to find out student knowledge, social media to back lessons with speaking style, as an intellectual partner to help students and improve the quality of education, as well as increase the effectiveness and efficiency of the teaching and learning process. With technology, students can achieve educational goals.

3. COMPUTER-BASED MULTİMEDİA LEARNİNG TECHNOLOGY

Multimedia in the 1980s was referred to as a set of presentation tools in different media forms. For example, a wall chart or graph made of cardboard and pasted on the wall. According to Ref [3], multimedia uses several media when viewed traditionally. Still, nowadays, multimedia is referred to as combining several media to present learning using computers. Meanwhile, Asnawair stated that learning media consisted of tools to deliver learning materials such as books, tape recorders, cassettes, videos, cameras, films, pictures, frames and computers. Media is a component of learning resources containing instructional materials in the student environment to encourage students to learn. Media has three characteristics:

- Fixative, which focuses on the ability of the media to record, store and reconstruct an event.
- Manipulative, the ability to shorten events that took place in a very long time.
- Distributive, transporting events to students.

So specifically, in the learning process, media are called graphic, photographic or electronic tools used to capture, process and rearrange visual information. Multimedia learning is a communication system that uses computers to present learning by displaying text, images, audio, and video or animation in one presentation.

The learning process using computer-based multimedia is a new alternative in learning innovation. This computer-based multimedia produces effective learning and strengthens

students' memory of the information conveyed during the learning process. Computer-based multimedia utilizes media convergently. Therefore, learning becomes more effective, interactive and exciting and sharpens students' memory. This learning technology aims to make students get a new atmosphere or not experience monotonous learning. Learning computer-based multimedia helps students carry out training that has never been applied before; for example, students practice making summaries using their creative media.

This learning technology has advantages that lie in students' senses, interests, and motivation because this computer-based multimedia uses physical concepts in the form of sight, sound, and movement. Thus, physics, usually considered difficult, will become more straightforward so that it fosters self-confidence in students to deepen their education, especially in the field of physics. Research institutes and computer publishing research states that people can only remember 20% of what they see and 30% of what they hear [4]. However, people will recognize 50% of what they hear and see. And 90% of what is seen, attended and implemented.

Commuter-based multimedia can foster learning motivation and creativity as well as student achievement. There are many benefits of learning technology using computer-based multimedia, including [5]:

- Improve the ability to work independently and in groups
- Facilitate the delivery of interactive simulation material
- Used for summative assessment or student feedback to determine the ability of certain materials
- Improve students' skills in solving learning problems
- Improving student creativity in the form of cooperative learning outcomes.

4. LEARNİNG TECHNOLOGY USİNG E-LEARNİNG TO İMPROVE STUDENT ACHİEVEMENT

Teachers apply education in schools with a teaching and learning process, but there are many obstacles, so the teaching and learning process does not always run well. Learning achievement is a student's effort to master the teaching materials given by the teacher at school. According to Ref [6], learning achievement is an educator's assessment of students in the process and learning outcomes to determine students' mastery of the material that educators have delivered within a certain period. Learning achievement shows that students have implemented the learning process and experienced changes in knowledge, skills and attitudes.

Learning achievement shows how much student success after doing the learning process is improving or getting worse. If the results improve, students are asked to improve. Otherwise, if the results are bad, students must make changes and self-development to enhance their learning achievement because learning achievement is the result of an assessment of abilities, skills and skills during the learning period. Thus, teachers must determine student achievement by conducting written and oral tests.

Learning media using information technology applications in the form of e-learning is already widespread in education. The concept of physics using e-learning gives a new impression on the learning process in the world of education because, so far, the learning process has only relied on the teacher's existence. With the presence of information and communication

technology in e-learning, learning becomes more open (open) and flexible (flexible) and can be done anytime, anywhere, with and to anyone. According to Ref [7], e-learning can improve the learning experience despite not participating in face-to-face learning. Students can use e-learning anywhere and anytime as long as they connect to the internet.

Blended learning model is a combination of face-to-face learning (face to face learning) and virtual (e-learning). Under current conditions, blended learning has a considerable influence on education, one of which is student achievement [7,8]. This e-learning-based face-to-face learning model is very beneficial for both teachers and students. Blended learning can be time-efficient, easy to use, and dramatically adds to students' insight. The learning process is face-to-face, and students can repeat it at home (conventional).

The five keys to implementing blended learning are as follows [9]:

- Live Event learning is done face to face at the same time and place or the same time but in different areas.
- Self-Paced learning is a combination of self-paced learning for students anywhere and anytime online.
- Collaboration is a combination of both teacher collaboration and collaboration between students.
- Assessment is a combination of online and offline assessments in the form of tests and non-tests.
- Performance support materials and teaching materials in digital form can be accessed by students online and offline.

5. CONCLUSİON

In the industrial revolution era, education can form a creative, innovative, and comparative generation. It changes learning methods such as education holding learning using learning technology, namely computer-based multimedia and e-learning. It aims to make it easier for students to carry out the learning process. Educational technology is a complex problem solver in the learning process. Learning technology supports learning materials so that education can achieve the desired goals. The role of technology in the current pandemic era requires education to be limited to carry out online and offline. Therefore, education needs e-learning to do blended learning. Learning technology in computer-based multimedia benefits students to become more interactive, effective, efficient, exciting and fosters student learning motivation. With the concept of learning technology, it can facilitate student memory and achievement and student skills. Meanwhile, e-learning is beneficial to facilitate blended learning in our current condition. With e-learning, students can learn remotely; students can also repeat repeatedly learning so that student achievement is also not far behind. So that the learning process in this 21st-century era learning is no longer teacher-centred learning but student-centred learning.

REFERENCES

[1] Siahaan, S. M. (2012). Penggunaan Teknologi Informasi dan Komunikasi dalam Pembelajaran Fisika [Use of Information and Communication Technology in Physics Learning]. In *Seminar Nasional Fisika Universitas Sriwijaya*, 4 Juli 2012. (Energi, Lingkungan, dan Teknologi Masa Depan: Tantangan dan Peluang Ilmu Fisika) (pp. 13-20). PT. Mitra Intimarga.

[2] Lestari, S. (2018). Peran teknologi dalam pendidikan di era globalisasi [The role of technology in education in the era of globalization]. *EDURELIGIA: Jurnal Pendidikan Agama Islam*, 2(2), 94-100.

[3] Muhson, A. (2010). Pengembangan media pembelajaran berbasis teknologi informasi [Development of information technology-based learning media]. *Jurnal pendidikan akuntansi indonesia*, 8(2), 1-10.

[4] Rahmat, S. T. (2015). Pemanfaatan Multimedia Interaktif Berbasis Komputer Dalam Pembelajaran [Utilization of Computer-Based Interactive Multimedia in Learning]. *Jurnal Pendidikan dan Kebudayaan Missio*, 7(2), 196-208.

[5] Priyanto, D. (2009). Pengembangan multimedia pembelajaran berbasis komputer [Development of computer-based learning multimedia]. *INSANIA: Jurnal Pemikiran Alternatif Kependidikan*, 14(1), 92-110.

[6] Salsabila, U. H., Sari, L. I., Lathif, K. H., Lestari, A. P., & Ayuning, A. (2020). Peran Teknologi Dalam Pembelajaran Di Masa Pandemi Covid-19 [The Role of Technology in Learning During the Covid-19 Pandemic]. *Al-Mutharahah: Jurnal Penelitian Dan Kajian Sosial Keagamaan*, 17(2), 188-198.

[7] Kusairi, S. (2013). Pengaruh blended learning terhadap penguasaan konsep dan penalaran fisika peserta didik kelas X [The effect of blended learning on the mastery of physics concepts and reasoning of class X students]. *Jurnal Pendidikan Fisika Indonesia*, 9(1), 67-76.

[8] Syarif, I. (2012). Pengaruh model blended learning terhadap motivasi dan prestasi belajar siswa SMK [The effect of blended learning model on motivation and learning achievement of vocational students. *Jurnal pendidikan vokasi*, 2(2), 234-249.

[9] Andri, R.M. (2017). Peran dan fungsi teknologi dalam peningkatan kualitas pembelajaran [The role and function of technology in improving the quality of learning]. *Jurnal Ilmiah Riset Sains*, 3(1), 122-129.

THE USE OF LEARNING TECHNOLOGY IN INCREASING STUDENT CREATIVITY

Ristika ANDINI [1], Dwi SULISWORO [2]

[1] Ahmad Dahlan University, Faculty of Teacher Training and Education,
0000-0003-0098-329X

[2] Ahmad Dahlan University, Faculty of Teacher Training and Education,
0000-0002-7625-8505

ABSTRACT

The role of learning technology in education is very high. In this digital era, the use of this media is very decisive in achieving learning objectives. This article discusses the role of learning technology for students' creativity descriptively. The study results show that there are various ways to develop and use learning technology to increase student creativity. In addition, teachers can apply learning technology across multiple learning strategies. During the Covid-19 pandemic, the role of learning technology in digital format is the key to successful learning today.

Keywords: learning technology, learning outcome, creativity, Covid-19

1. INTRODUCTİON

In the digital era when this has changed life, humans in the world. A society with accessible got information and communication. Many changes require the public have been created so you can excel and compete. Everyone has imagination with varying levels. Creativity is somebody, not directly from the person's thoughts but from seeing results from other people's works. With so, someone will find ideas for product creation new. Creativity is essential for the continued life of humans. According to Ref [1], creativity is something ability that is not brought since born. However, it could be studied and developed, so that should be an ability this could be set early. Creativity is essential for success, so cultivating and training creative students Becomes part of the school curriculum. This thing expects student SMA/SMK graduates can think and act creatively.

The Covid-19 pandemic, which first appeared in Wuhan, China, is approaching the end of 2019 and has been bringing change significant to living humans in today's world. Until August 2020, this virus has infected 18 million more world population, with a number dead exceeding 680 thousand [2]. Since that moment, schools and universities all over Indonesia have not again To do learning stare face and replaced with learning distance away. That thing, of course, becomes a challenge new for students and teachers.

2. EDUCATİON

Education is one of the spears of developing a country, creating civilized generations, have high intellectual ability to build the country [3]. Education is crucial in the objective life of people and nations. Education can give change positively. The difference could obtain if education is implemented right by general quality education could said description about good or bad results achieved by students in the educational process carried out. Educational institutions considered quality when succeeding change Act in demand protege linked with his education goal. Quality education as a system next depends on quality components that make up systems and ongoing processes until they produce results [4]. Moment this. The teacher is expected to be more creative and innovative to create education quality appropriate to the goal.

Implementation of education in Indonesia is not yet appropriate because one of the problems is not enough to equalize the distribution of education in Indonesia. Difference development education looks so real between the western region with eastern Indonesia. Even though Maluku and North Maluku have already be on top number national. However, the fourth province in the east of Indonesia is still very far left behind compared with western regions of Indonesia, such as the Special Region of Yogyakarta [5]. Education Equity in Indonesia which is not evenly, will also produce students with different competencies. So the government should do equitable education in every area to make graduates who have good competence compete with the outside world, besides equitable education problems other than less evenly facilities and infrastructure for in-demand science. Facilities and infrastructure in the city within the village are very different the difference. It will also influence graduates from every school.

Since the beginning of 2020, the Covid-19 pandemic has started entering Indonesia and making many changes for Indonesia. It is one of the changes having a significant impact on the covid-19 pandemic, namely in education. Usual learning is done with stare advance replaced with learning distance far away. Change that's what happened impromptu without there is preparation required. Students and teachers also want no want to only can follow the change.

3. LEARNİNG TECHNOLOGY

Definition technology, in general, is tools, machines, methods, processes, activities, or ideas created _ to make it an easy activity for man in life every day. Benefit technology that makes it easy for life man Becomes more suitable and easy [6]. Progress technology causes no There is a limit for anyone, between one with others, group with other groups and countries with other countries—technology very influential in method activity man in his life. In the current era, this technology is already very no foreign again. During the education period, this capable technology becomes a pioneer birth technology. One example is in carrying out learning distance far naturally use technology. Technology very plays a role important in the learning process distance far moment this. According to Ref [7] already, naturally, education could utilize technology to make it easy implementation activity learning. Its existing technology can simplify the learning process teach.

According to Ref [8], learning is defined as teaching activities or guiding students in the maturation process of self. Definition the emphasizes the maturation process, which means lead

in shape delivery Theory no as well as immediately convey material (transfer of knowledge), but more how to deliver and take the values (transfer of value) of the material taught so that with guidance educator beneficial for mature students. According to Ref [9], technology as a learning medium is already no foreign again, starting from great technology simple until advanced technology. Technology in learning could be utilized for exciting interest students learn so you can come up with ideas to upgrade creativity students. Development knowledge brings us to know digital technology. The internet is one example of digital technology. With the internet, teachers can serve material to be given to their students. Students are also very young to look for theories or references in their studies on the internet. Lessons this use the internet as a medium. Besides learning Becomes more flexible from aspect-time, place and age, participants learn to access information needed in learning for free. Because learning Becomes more individual, it could improve the cognitive processes participant learn and skills in thinking [9]. The existence of technology also makes teachers more creative again in preparing material to be delivered to students, making students not bored and excited again in the study.

4. STUDENT CREATİVİTY

According to Ref [10], creativity is something attitude that is owned by someone, which is the attitude of the capable create new something experiments. Creativity results from thinking creatively because system education could stimulate thinking, logic and reasoning [11]. With so, creativity could influence the results of study students. The development of creativity is significant in the education system. In facing challenges in the current era, this needs source power with high skill—creativity results from thinking creatively and will stimulate logical thinking and reasoning. People should allow children to develop imagination and liberate themselves to ask about what is it see. That thing makes creativity grow with good. Suppose students want to have independence in their studies, so the student should be creative. With creativity, the making student develops new ideas so that not only student not only accept Theory new from the teacher but can produce creation new. According to Ref [12], it can be said to think of creativity as one unity or combination of believing in logic and divergent to produce something new. Ref [6] stated that through education, someone prepared for own supplies to be ready to know and understand and develop methods to think systematically to solve a problem they will face in life in the coming day. Learning distance far makes teachers use various types of technology learning or learning media that can help teachers convey Theory to students.

5. CONCLUSİON

Implementation of education in Indonesia has not yet been very suitable. Still, a lot of problems are faced. One of them is not evenly enough distributed education in Indonesia. Education, if implemented appropriately, will bring an impact positive in the future. In the current era, this technology is already no foreign again. Technology is fundamental in all aspects of the life of one that is Education aspect. Technology Education could help in learning. With the existence of technology, knowledge can Upgrade students develop new ideas for creating creative new. Good creativity starts from the environment family. Parents should give the opportunity and freedom of the children to imagine and ask about what have they seen.

REFERENCES

[1] Fakhriyani, D. V. (2016). Pengembangan kreativitas anak usia dini [Development creativity child age early]. *Wacana Didaktika*, *4*(2), 193-200.

[2] Subekti, A. S., & Kurniawati, L. A. (2020). Pelatihan mendesain pembelajaran daring menarik selama pandemi Covid-19 dengan teknologi pembelajaran sederhana [Training designing interesting online learning During Covid-19 pandemic with technology learning simple]. *Dinamisia: Jurnal Pengabdian Kepada Masyarakat*, *4*(4), 588-595.

[3] Salsabila, U. H., Sari, L. I., Lathif, K. H., Lestari, A. P., & Ayuning, A. (2020). Peran Teknologi Dalam Pembelajaran Di Masa Pandemi Covid-19 Role Technology In Lessons Learned During the Covid-19 Pandemic. *Al-Mutharahah: Jurnal Penelitian Dan Kajian Sosial Keagamaan*, *17*(2), 188-198.

[4] Miarso, Y. (2008). Peningkatan kualifikasi guru dalam perspektif teknologi pendidikan [Enhancement teacher qualifications in perspective technology education]. *Jurnal Pendidikan Penabur*, *7*(10), 66-76.

[5] Kahar, A. M. (2018). Analisis Angka Harapan Lama Sekolah di Indonesia Timur Menggunakan Weighted Least Squares Regression [Analysis Number Old School Expectations in Eastern Indonesia Using Weighted Least Squares Regression]. *Jurnal Matematika "MANTIK*, *4*(1), 32-41.

[6] Aspi, M., & Syahrani, S. (2022). Profesional Guru Dalam Menghadapi Tantangan Perkembangan Teknologi Pendidikan [Professional Teacher In Face Challenge Development Educational Technology]. *Adiba: Journal of Education*, *2*(1), 64-73.

[7] Widiyono, A., & Millati, I. (2021). Peran Teknologi Pendidikan dalam Perspektif Merdeka Belajar di Era 4.0 [Role Educational Technology in Free Perspective of Learning in Era 4.0]. *Journal of Education and Teaching (JET)*, *2*(1), 1-9.

[8] Kirom, A. (2017). Peran guru dan peserta didik dalam proses pembelajaran berbasis multikultural [The role of teachers and participants educate in the learning process based on multicultural]. *Jurnal Al-Murabbi*, *3*(1), 69-80.

[9] Lestari, S. (2018). Peran teknologi dalam pendidikan di era globalisasi [Role technology in education in the era of globalization]. *EDURELIGIA: Jurnal Pendidikan Agama Islam*, *2*(2), 94-100.

[10] Isnawati, N., & Samian, S. (2015). Kemandirian belajar ditinjau dari kreativitas belajar dan motivasi belajar mahasiswa [Independence study reviewed from creativity learning and motivation study student]. *Jurnal pendidikan ilmu sosial*, *25*(1), 128-144.

[11] Sambada, D. (2012). Peranan kreativitas siswa terhadap kemampuan memecahkan masalah fisika dalam pembelajaran kontekstual Role creativity student to ability solve problem physics in learning contextual. *Jurnal Penelitian Fisika d]an Aplikasinya (JPFA)*, *2*(2), 37-47.

[12] Sari, R. T., & Angreni, S. (2018). Penerapan model pembelajaran project based learning (PjBL) upaya peningkatan kreativitas mahasiswa [Application of learning model project-based learning (PjBL) efforts enhancement creativity student]. *Jurnal Varidika*, *30*(1), 79-83.

THE EFFECT OF LEARNING MEDIA TECHNOLOGY ON THE UNDERSTANDING OF PHYSICS CONCEPTS ON STUDENTS' LEARNING ACHIEVEMENT

Aulia Naila FAUZIAH [1], Siska Nur 'AFIFATURROHMAH [2], Dwi SULISWORO [3]

[1] Ahmad Dahlan University, Faculty of Teacher Training and Education,
0000-0003-1622-611

[2] Ahmad Dahlan University, Faculty of Teacher Training and Education,
0000-0001-5383-2335

[3] Ahmad Dahlan University, Faculty of Teacher Training and Education,
0000-0002-7625-8505

ABSTRACT

Learning achievement is essential in education—various developments in learning strategies, teaching media, and learning activities to improve learning achievement. There are many ways to enhance learning achievement. This article is an article with a descriptive narrative approach to reveal the role of technology-based learning media in the form of a virtual lab to improve learning outcomes in physics learning. The study results show that the virtual lab provides opportunities for students to learn more actively using their gadgets. By using a virtual lab, students become more motivated in learning which indirectly improves their understanding of physics material. This study implies that teachers need to improve their skills in managing this media integrated with specific learning strategies.

Keywords: learning physics, learning media, virtual lab, learning outcomes

1. INTRODUCTION

Education is the learning of knowledge or skills that occurs under the guidance of others or self-taught. Education consists of various institutions, both formal and non-formal. Nowadays, education has become a basic need for every individual. According to Ref [1], humans cannot be separated from education. In this sophisticated era, education changes and can adapt to the times, both in the learning system and in the learning media. In the current generation of digital technology, prospective physics teachers must be skilled at communicating either directly or in written form to overcome the problems being faced with learning in this new average era of the covid19 pandemic. Ref [2] states that in the current age of technological progress, prospective teachers and students can solve problems, educate, and make decisions through communication. Technology in education, such as learning media, also affects students' understanding of the material presented. Virtual Laboratory-based learning (virtual lab) is one of the superior products resulting from advances in information technology and laboratories. A laboratory is a place for students to conduct experiments from the theory given in class. The function of the

investigation itself is to support learning to increase students' understanding of the material. Knowledge of physics concepts and materials can be applied in virtual labs, which can now be accessed anywhere, so students can hone their creativity in understanding physics concepts in the virtual lab and improve student achievement.

2. LEARNING MEDIA TECHNOLOGY

Students generally use learning to explore and develop their potential. There are two parties involved in the learning process, namely students as recipients of education and educators as educational facilities. The learning process is a learning activity or knowledge transfer between educators and students. Submission of knowledge to students requires media or intermediaries such as teaching materials, teaching resources, and information to facilitate the acceptance of the ability conveyed. Learning media comes from the Latin "medius", which means "middle", intermediary or introduction. In Arabic, media intermediaries or the delivery of messages from the sender to the message recipient [3]. Media are people, materials, or events that build conditions that enable students to acquire knowledge, skills, or attitudes [3]. From this opinion, teachers, books and the environment are learning media.

The Industrial Revolution 4.0 era is where all activities are controlled by technology, including education. The influence of technology in education is the increasing number of technology-based learning media that can make it easier for educators to deliver the material. The delivery of educational material does not only use the lecture method in the classroom. In front of students, in this technological era, material delivery can be done through visual media that rely on technology, such as Google Meet and Zoom. Besides that, educators can also share their subject matter through Google Classroom, Edmodo, etc. According to Ref [4], physics learning is one of the subsystems that does not escape the flow of change caused by the presence of very intrusive ICT. With all its attributes, ICT is an unavoidable thing in the learning system in the classroom. Students not only get material from educators but can surf to find sources of material or information remotely by relying on gadgets, which almost all students have. In physics learning, most of the material requires visual aids or tools that support understanding of the material, and experimentation is one of the methods used to facilitate understanding. The implementation of experiments often has problems due to limited time or inadequate equipment available. By utilizing technology, the obstacles in the investigation can be overcome, one of which is the virtual laboratory media accessed at any time. Virtual laboratory media is a computer-based media in the form of simulations of laboratory activities and experimental activities in the actual laboratory; by utilizing technology, the constraints in experiments can be overcome [5].

3. STUDENT LEARNING OUTCOMES

Physics is a lesson that provides knowledge about the universe to practice thinking and reasoning. Through the reasoning abilities of a person who continues to be trained so that it grows, then that person will increase his thinking power and knowledge. On this basis, Physics is mandatory to be taught to every student. This phenomenon is a serious problem and needs to get full attention from all parties, be it the government, schools, communities or parents or

students themselves. Many things cause the low learning outcomes of physics students. It includes a dense curriculum, material in textbooks that are too challenging to follow, less effective learning media, and inadequate laboratories. The other ones are less precise use of the learning media chosen by the teacher, lack of optimal and the lack of alignment of the students themselves, or the conventional nature, where students are not much involved in the learning process. Teachers mostly dominate class activities [6]. According to Ref [7], teachers are expected to maximize their role as educators with unique abilities and expertise. The need for innovation in the delivery of material by utilizing technology. The use of gadgets as learning media will be much more optimal and efficient because learning media containing multimedia will be more fun and interesting than learning media containing text, which tends to make students bored. Creative and innovative learning media will increase student interest in learning expected outcomes. This opinion is supported by Ref [8] statement that creative media use can facilitate and improve learning efficiency so that learning objectives can be achieved. The important thing about media use is its relationship with the level of advancement of educational technology. The higher the level of educational technology, the higher the media required. Thus, students will be more stimulated and motivated to learn better if the media supports students' interests and desires and makes it easier for them to learn effectively and efficiently [9]. Ref [7] results concluded that learning using technology-based learning media in physics lessons could influence and improve student learning outcomes to explore understanding and solve physics problems.

4. UNDERSTANDING PHYSICS CONCEPTS

The role of learning media as one of the supports in teaching and learning activities. In addition to book media, there are now many kinds of learning media models. Teaching media such as virtual labs is beneficial for teachers and students in physics learning. Besides being able to be used anywhere, virtual labs can also be used repeatedly. Students can repeat the practice in the virtual lab when they want to use them outside the classroom to deepen their understanding of the material being discussed. In addition to learning media, understanding the concept is also improved learning. To measure the knowledge of the concept, you can do a competency test, posttest, pretest and other tests. Problems that exist in physics can be solved if someone can understand the basic concepts of physics. The importance of understanding concepts and creative thinking skills in solving physics problems deserves to be studied both in terms of the role of each variable and the causal relationship between the two in the process of solving physics problems. Concept understanding and creative thinking skills have a mutually reinforcing synergistic relationship. Ref [10] found that the contribution of creative thinking ability to concept understanding was 29.16%, which means that the higher the value of creative thinking ability, the higher the knowledge of concepts. Concept understanding and creative thinking skills have a constructive causal relationship that reinforces each other's roles in solving physics problems. Learning outcomes obtained by students are very related era t with great creativity have. There is a significant relationship between conceptual understanding and student learning outcomes; students with good conceptual understanding skills will get good results [11]. Students who understand the concept of learning well will show good learning outcomes.

5. CONCLUSION

In physics learning, learning media such as virtual labs are beneficial for teachers and students. Besides being used anywhere, virtual labs can also be used repeatedly; when students want to use them outside the classroom to deepen their understanding of the material being discussed, students can repeat the practice in the virtual lab. Physics learning, most of the material requires visual media or tools that support understanding of the material, and experimentation is one of the methods used to facilitate understanding. The use of gadgets as learning media will be much more optimal and efficient because learning media containing multimedia will be more fun and interesting than learning media containing text, which tends to make students bored. The importance of understanding concepts and creative thinking skills in solving physics problems deserves to be studied both in terms of the role of each variable and the causal relationship between the two in the process of solving physics problems.

REFERENCES

[1] Rini, Y. S., & Tari, J. P. S. (2013). *Pendidikan: hakekat, tujuan, dan proses* [Education: nature, purpose and process]. Jogyakarta: Pendidikan Dan Seni Universitas Negeri Jogyakarta, 2.

[2] Rahman, et al. (2020). Literasi dalam konteks keterampilan komunikasi abad 21 pada mahasiswa pendidikan guru sekolah dasar [Literacy in the context of 21st-century communication skills in elementary school teacher education students]. Paper presented at the *Scientific Journal Management and Editing Workshop*, Bandung: Universitas Pendidikan Indonesia.

[3] Arsyad, A. (2011). *Media pembelajaran* [Instructional Media], Jakarta.

[4] Siahaan, S. M. (2012). Penggunaan Teknologi Informasi dan Komunikasi dalam Pembelajaran Fisika [Use of Information and Communication Technology in Physics Learning]. In *Prosiding Seminar Nasional Fisika Universitas Sriwijaya*, 4 Juli 2012. (pp. 13-20).

[5] Sugiana, I. N., Harjono, A., Sahidu, H., & Gunawan, G. (2016). Pengaruh model pembelajaran generatif berbantuan media laboratorium virtual terhadap penguasaan konsep fisika siswa pada materi momentum dan impuls [The effect of the generative learning model assisted by virtual laboratory media on students' mastery of physics concepts on momentum and impulse material]. *Jurnal Pendidikan Fisika dan Teknologi*, 2(2), 61-65.

[6] Supardi, S. U., Leonard, L., Suhendri, H., & Rismurdiyati, R. (2015). Pengaruh media pembelajaran dan minat belajar terhadap hasil belajar fisika [The influence of learning media and interest in learning on physics learning outcomes]. *Formatif: Jurnal Ilmiah Pendidikan MIPA*, 2(1).

[7] Arlen, S. R., Astuti, I. A. D., Fatahillah, F., & Purwanti, P. (2020). Pengaruh Media Pembelajaran Fisika Menggunakan Aplikasi Appypie Terhadap Hasil Belajar Fisika Siswa di SMK [The Effect of Physics Learning Media Using the Appypie Application on Students' Physics Learning Outcomes in Vocational Schools]. *Schrodinger Jurnal Ilmiah Mahasiswa Pendidikan Fisika*, 1(1), 44-49.

[8] Kurniawati, I. D. (2018). Media pembelajaran berbasis multimedia interaktif untuk meningkatkan Pemahaman konsep mahasiswa [Interactive multimedia-based learning media to improve students' understanding of concepts]. *DoubleClick: Journal of Computer and Information Technology*, 1(2), 68-75.

[9] Soimah, I. (2018). Pengaruh media pembelajaran berbasis komputer terhadap hasil belajar IPA ditinjau dari motivasi belajar siswa [The influence of computer-based learning media on science learning outcomes regarding student learning motivation]. *Natural: Jurnal Ilmiah Pendidikan IPA*, 5(1), 38-44.

[10] Wulandari, Anis Elyana. (2016). Hubungan Kemampuan Berpikir Kreatif dan Pemahaman Konsep terhadap Kemampuan Pemecahan Masalah Matematika [Relationship between Creative Thinking Ability and Concept Understanding on Mathematical Problem-Solving Ability]. *Jurnal Ekuivalen*, 24(2)

[11] Firmadani, F. (2020). Media pembelajaran berbasis teknologi sebagai inovasi pembelajaran era revolusi industri 4.0 [Technology-based learning media as a learning innovation in the 4.0 industrial revolution era]. *KoPeN: Konferensi Pendidikan Nasional*, 2(1), 93-97.

LEARNING THE PHYSICS CONCEPTS USING TECHNOLOGY TO IMPROVE STUDENT'S CREATIVITY AND ACHIEVEMENT

Amelia Safira RAMADHANI [1], Dwi SULISWORO [2]

[1] Ahmad Dahlan University, Faculty of Teacher Training and Education,
0000-0001-6763-1729

[2] Ahmad Dahlan University, Faculty of Teacher Training and Education,
0000-0002-7625-8505

ABSTRACT

The rapid development of information and communication technology affects various fields of life, including education. Many studies show vast opportunities to improve multiple skills using technology. This paper discusses Phypox applications in physics learning concerning increasing creativity and learning outcomes. Teachers can use Phypox to teach various physics concepts better. The literature review results show that Phypox with student-centered learning strategies can increase creativity and learning outcomes. The obstacle encountered in this application is the teacher's skills in the application that need to be improved.

Keywords: information technology, physics learning, creativity, learning outcome.

1. INTRODUCTİON

Education is an effort made by people who are given the responsibility to teach students to have high self-confidence and creativity so that they can achieve educational goals, namely increasing learning achievement. Education today is an education strongly influenced by the revolution's development, where education makes more use of technology in the learning process. With the help of technology, it will be possible to solve educational problems because the learning process is not limited by space and time. Students can access the learning process anywhere and anytime [1]. Advances in science and technology affect teaching and learning activities. They help use teaching aids in schools or other educational institutions so that educators have high skills to solve a problem in learning activities. The utilization of technology in education to increase learning effectiveness needs to be developed various creative and innovative concepts [2]. One of the exciting things in the educational environment these days is the technology-based learning environment at various levels of education, from elementary to tertiary education. This technology-based learning covers different school learning subjects, including physics learning [3]. In this case, the use of technology in learning physics will increase students' creativity and problem-solving skills. In addition, the use of technology in learning physics will improve student achievement.

2. USE OF TECHNOLOGY WİTH PHYSİCS CONCEPTS

In an era where the times are increasingly advanced, technology is often used in educational institutions as a learning medium. One of the uses of technology in learning is for learning physics. Physics subjects are still one of the subjects considered difficult by students. This situation is undoubtedly a problem. Understanding concepts and learning outcomes are still shallow. The contributing factor is that the educational design displayed is not following the nature of learning and teaching physics [4, 5]. Utilizing technology as a learning medium makes it easier for teachers or students to manage, convey information, and provide different learning experiences [6]. The role of technology in learning physics is very diverse, for example, the Phyphox application on smartphones. The Phyphox application is an example of technology with physics concepts widely used for learning physics in schools. This technology dramatically facilitates teachers in delivering examples of physics experiments. There are various kinds of experiments in this application, such as pendulums, springs, magnetic spectrum, sound, and others.

Experiments on the Phyphox can be accessed anytime and anywhere, overcoming the time constraints experienced when accessing a physical laboratory for only a short time. In addition, the use of the Phyphox can provide students with skills to solve a problem in the surrounding environment. Students tend to learn more about phenomena or issues in the atmosphere by readily experimenting with these technologies. Then, in this way, students can apply what they have learned together with teachers and friends at school. Teachers also easily guide students to learn the technology. It is undoubtedly one of the advantages of teachers because, with this technology, teachers can quickly provide learning with technology-based physics concepts. Education with this technology-based physics concept must be developed and applied in various schools or other educational institutions. Students must get learning that follows the progress of today's developments because technology will positively impact students because life today is very compatible with the technology. With this technology-based physics learning, it can help students reduce the negative impact of smartphones and will get more benefits.

3. INCREASİNG STUDENT CREATİVİTY WİTH TECHNOLOGY

Student-centered, increasing student creativity, creating pleasant learning conditions and valuable learning experiences. One of the principles in the learning process, namely the principle of growing student creativity, is a principle that must always be applied and developed by teachers in learning activities. Student creativity can be improved by how the teacher teaches or the learning he receives. At this time, technology helps students understand knowledge; because of that, students can also readily explore their potential. The potential in students will continue to grow and increase along with the learning they receive. Thus, educational institutions or schools need to pay attention to the learning model applied. In the learning process in the classroom, technology has become a necessity and a demand in the current era. Technology is used to increase creativity and student learning outcomes. Thus, various creative learning media need to be developed [7]. Creative and innovative learning can attract students to learn. Students tend to want a fun learning style with facilities and infrastructure that keep up with the times.

Technology-based learning should have been applied to all schools. Teachers must not rely on technology, but teachers must also have the ability to teach by using appropriate technology-based learning and still pay attention to students' material, time, and skills in class. Thus, it is hoped that this learning can generate student creativity and be readily accepted by students [7]. Technology-based learning will provide more learning experiences for students because students can explore all information and technological advances. This strategy will build students' self-confidence if they have to meet a problem one day, and then students will quickly solve the problem with the help of technology. Technology will help students study educational issues and allow them to develop their creativity in dealing with learning situations that are required to keep up with the times.

4. IMPROVİNG STUDENT ACHİEVEMENT İN SCHOOL

According to Ref [8], learning achievement is one of the characteristics that describes students' level of success in learning at school. For student achievement to be achieved well, then between teachers, students and schools must support each other. It implies that teachers must be responsible for determining students' success in schools, and schools must provide the best facilities and infrastructure in schools. Thus, teachers, students, and schools are interrelated and have their respective roles in determining the success of student achievement in school. According to Ref [9], the technology-based teaching and learning process is believed to solve problems wholly seen from the development of student achievement. Namely, changes in student achievement that are getting higher—improving the quality of learning- is one of the factors that the school can do through the learning process.

Quality learning is learning that is under development and curriculum. However, nowadays, students also need an education that helps increase their knowledge and creativity. Technology-based learning will more easily help students in learning activities to improve student achievement in school. If the facilities and infrastructure are adequate, the learning process will occur well. According to Ref [10], learning media can channel messages that can stimulate students' thoughts, feelings, and willingness so that it can encourage the creation of a learning process in students. The continuity of the learning process per the times and circumstances of students will make students more enthusiastic about learning so that students can place themselves as students who want to study seriously. Their learning environment influences students' desire and enthusiasm for learning. If the place where students learn is adjusted based on the times, such as using technology, students will increasingly try to improve their learning achievement. The increase in student achievement in schools is also influenced by changes in mindsets and the development of student creativity in the learning process. Students who have high creativity will be easier to accept and develop learning because the attitude that will affect student performance will make students more enthusiastic about learning to add insight, especially in the field of technology in education. Thus, the more students obtain information and knowledge, will increase student achievement in school.

5. CONCLUSİON

Technology-based education dramatically facilitates the learning process in schools today, especially in learning physics, which most students consider difficult. Technology-based learning with physics concepts such as the Phyphox will make it easier for students to carry out various experiments anywhere and anytime. Thus, students can explore their potential and creativity by conducting these technology-assisted experiments. Technology-based learning can help students solve problems so that students can also increase their creativity through technology. Students who have high creativity and enthusiasm for learning will quickly increase their learning achievement. Improved student learning achievement in schools can occur because of adequate education with facilities and infrastructure. Therefore, students will be more enthusiastic about learning because they will find various information and knowledge to help their learning at school. Thus, students will be more devoted to education and improve their learning achievement at school.

REFERENCES

[1] Surani, D. (2019, May). Studi literatur: Peran teknolog pendidikan dalam pendidikan 4.0 [Literature study: The role of educational technologists in education 4.0]. In *Seminar Nasional Pendidikan FKIP* (Vol. 2, No. 1, pp. 456-469).

[2] Muhson, A. (2010). Pengembangan media pembelajaran berbasis teknologi informasi [Development of information technology-based learning media]. *Jurnal pendidikan akuntansi indonesia*, *8*(2).

[3] Hafizah, S. (2020). Penggunaan dan pengembangan video dalam pembelajaran fisika [The use and development of video in learning physics]. *Jurnal Pendidikan Fisika*, *8*(2), 225-240.

[4] Santyasa, I. W. 2005. *Model Pembelajaran Inovatif dalam Implementasi Kurikulum Berbasis Kompetensi* [Innovative Learning Models in Competency-Based Curriculum Implementation]. Denpasar: FMIPA IKIP Negeri Singaraja.

[5] Sahlan, S., Widodo, W., & Ishafit, I. (2021). Pengaruh Model Experiential Learning Berbantuan Aplikasi Phyphox Terhadap Motivasi Belajar Fisika Di SMA [The Effect of Experiential Learning Model Assisted by Phyphox Application on Motivation to Learn Physics in High School]. *Karst: Jurnal Pendidikan Fisika dan Terapannya*, *4*(2), 76-82.

[6] Andari, R. (2020). Pemanfaatan Media Pembelajaran Berbasis Game Edukasi Kahoot! Pada Pembelajaran Fisika [Utilization of Kahoot! Educational Game-Based Learning Media on Learning Physics]. *ORBITA: Jurnal Kajian, Inovasi Dan Aplikasi Pendidikan Fisika*, *6*(1), 135-137.

[7] Rijal, A. S. (2020). Pengembangan Media Pembelajaran Berbasis Web Untuk Meningkatkan Kreativitas Guru [Development of Web-Based Learning Media to Improve Teacher Creativity]. *Ideas: Jurnal Pendidikan, Sosial, dan Budaya*, *6*(1), 81-96.

[8] Luntungan, N. L., Toro, S., & Wahyuningsih, D. (2013). Upaya peningkatan kreativitas siswa melalui implementasi blended learning pada pembelajaran fisika kelas VIIIA SMP Negeri 1 Mantingan 2012/2013 [Efforts to increase student creativity through the implementation of blended learning in physics learning for 8th grade student SMP Negeri 1 Mantingan 2012/2013]. *Jurnal Pendidikan Fisika*, *1*(1).

[9] Danil, D. (2017). Upaya Profesionalisme Guru dalam Meningkatkan Prestasi Siswa di Sekolah (Study Deskriptif Lapangan di Sekolah Madrasah Aliyah Cilawu Garut)

[Teacher Professionalism Efforts in Improving Student Achievement in Schools]. *Jurnal Pendidikan UNIGA*, *3*(1), 30-40.

[10] Santosa, D. S. S., Sampaleng, D., & Amtiran, A. (2020). Meningkatkan Prestasi Belajar Siswa Melalui Model Pembelajaran [Improving Student Achievement Through Learning Models]. *SIKIP: Jurnal Pendidikan Agama Kristen*, *1*(1), 11-24.

[11] Ekayani, P. (2017). Pentingnya penggunaan media pembelajaran untuk meningkatkan prestasi belajar siswa [The importance of using learning media to improve student achievement]. *Jurnal Fakultas Ilmu Pendidikan Universitas Pendidikan Ganesha Singaraja*, *2*(1), 1-11.

YABANCI DİL OLARAK ALMANCA ÖĞRENENLER AÇISINDAN DEVRİK CÜMLE SORUNU

Prof. Dr. Tahir Balcı
Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Alman Dili Eğitimi
Anabilim Dalı
ORCID ID: https://orcid.org/0000-00032557-5567.

Özet

Bir düşünceyi, duyguyu, durumu, hareketi, olguyu ya da oluşu eksiksiz bir yargı halinde ifade eden kelime öbeğine cümle diyoruz. Cümlenin varlığı için asgarî şart çekimli bir fiildir. Her ne kadar çekimli fiil cümlenin varlığı için yeterli görülse de, bazı dilbilgisi kuramları tarafından bu görüş reddedilmektedir. Bir cümleyi meydana getiren ögelerin sıralanışını ya da dağılımını belirleyen dilbilimci Joseph Greenberg Dünya dillerinin 6 faklı dağılıma sahip olabileceğini ortaya koymuştur. Bu dağılım türleri şöyledir: SOV (özne – tümleç – fiil), SVO (özne – fiil – tümleç), OVS (tümleç – fiil – özne), OSV (tümleç – özne- fiil), VSO (fiil – özne – tümleç), VOS (fiil – tümleç – özne). Elbette bir cümlede bu ögelerin dışında cümle ögeleri ya da cümle ögesi sayılmayan sözcükler de bulunabilir. Türkçenin sözdizimi SOV (özne – tümleç – fiil), Almanca cümlelerin sözdizimi ise SVO (özne – fiil – tümleç) şeklindedir. Gerçek şudur ki hem Almancada hem de Türkçede bu temel sözdizim kuralına uyulmaması ve devrik cümleler kurulması söz konusudur. Devrik cümle (Inversion) dediğimiz bu cümle şekli ile dikkat çekilmek istenen ögeyi vurgularız, daha az önemli olduğunu kabul ettiğimiz ögeyi ise arka plana atarız. Yani kelimeleri olağan dağılımlarından farklı kullanarak daha etkili bir stil yakalamış oluruz. Devrik cümle Almancaya nazaran Türkçede daha etkilidir. Neredeyse her kelime Türkçe cümlenin hr pozisyonunda yer alabilmektedir. Oysa Almanca bildirme cümlelerini esas alacak olursa sözdizimi bu kadar esnek değildir, yüklemin yeri her zaman ikinci sıradır. İşte bu çalışmanın amacı, bu tür sözdizimsel farklılıkların Almanca öğrenimine nasıl yansıdığını ortaya çıkarmaktır. Bunun için Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Almanca öğretmenliği 3. ve 4. sınıf öğrencisi 31 kişiye bir anket uyguluyoruz. Karşılaştırma yöntemiyle belirlenen hatalar dilbilim ve eğitimbilim çerçevesinde yorumlanacaktır.

Anahtar sözcükler: Sözdizim, devrik cümle, Almanca öğrenimi

INVERSIONS AS A LEARNING PROBLEM FOR GERMAN AS FOREIGN LANGUAGE LEARNERS

Abstract

A sentence is a phrase that expresses a thought, feeling, situation, action, phenomenon or occurrence as a complete judgment. The minimum condition for the existence of the sentence is an inflected verb. Although the inflected verb is considered sufficient for the existence of the sentence, this view is rejected by some grammar theories. Linguist Joseph Greenberg, who determines the order or distribution of the elements that make up a sentence, revealed that the world languages can have 6 different distributions. These distribution types are: SOV (subject - object - verb), SVO (subject - verb - complement), OVS (object - verb - subject), OSV (object - subject - verb), VSO (verb - subject - object), VOS (verb – complement – subject). Of course, in a sentence, apart from these elements, sentence elements or words that are not considered as sentence elements can also be found. The syntax of Turkish is SOV (subject - complement - verb), while the syntax of German sentences is SVO (subject - verb - object). The fact is that in both German and Turkish, this basic syntax rule is not followed and inverted sentences are formed. With this form of sentence, which we call inversion, we emphasize the element to be noticed, and we throw the element that we consider less important to the back ground. In other

words, we can achieve a more effective style by using words differently from their usual distribution. Inverted sentence is more effective in Turkish than in German. Almost every word can take place in the hr position of the Turkish sentence. However, if the German declarative sentences are based, the syntax is not that flexible, the predicate is always in the second place. The purpose of this study is to reveal how such syntactic differences are reflected in German learning. For this, we are applying a questionnaire to 31 students who are 3rd and 4th grade students of Çukurova University Education Faculty. The errors determined by the comparison method will be interpreted within the framework of linguistics and pedagogy.

Keywords: Syntax, inverted sentence, learning German

1. GİRİŞ

Bildiğimiz üzere dilbilgisi / dilbilim kuramlarının aynı olguya, yani dile farklı cephelerden bakmaları söz konusu olunca tanımlar da farklı olabilmektedir. Dile farklı bakıldığını, farklı bakmanın farklı tanımlamaları da beraberinde getirdiğini söyleyebiliriz (Balcı ve Aksöz 2020; Balcı 2022, 369).

Cümle konusunun dilbilgisi kitaplarında yeterince dikkate alınmadığını söylemek mümkündür. Örneğin Atabay & Kutluk & Özel (1983, 202 vd.) cümleye yalnız sözcük türü olan fiil çerçevesinde dolaylı şekilde değinmektedir. “Cümle incelemelerinde … cümleler yapılarına, anlamlarına, yüklemlerinin türüne ve ögelerinin dizilişlerine göre sınıflandırılıp incelenmektedir. Cümle incelemelerinde, bu dört farklı bakış açısı arasında üzerinde en az durulanı, cümle ögelerinin dizilişidir“ diyen Torun’un (2005, vii) ifadeleri cümlelerin yeterince ele alınmadığını göstermektedir.

Cümlenin ayrıntısına inmeden “kendi kendine yeten bir yargı… Demek ki cümlenin temeli bir bağıntısız yargıdır.” diyen Banguğlu‘nun (2015, 522) tanımı ile diğer Türkologların tanımları birbirine oldukça benzemektedir. Mesela Korkmaz da cümleyi (2007:54) “Bir fikri, bir duygu ve düşünceyi, bir oluş ve kılışı tam olarak bir yargı hâlinde anlatana kelime grubu“ olarak niteler. Türkolojinin önde gelen isimlerinden Muharrem Ergin’in “Cümle bir fikri, bir düşünceyi, bir hareketi, bir duyguyu, bir hadiseyi tam olarak bir hüküm hâlinde ifade eden kelime gurubudur“ (Ergin 1988, 376) tanımı hemen hemen aynıdır.

M. Ergin „Cümlenin varlığı için asgarî şart bir çekimli fiildir. Çekimli fiil cümlenin varlığı için lâzım ve kâfidir.” (Ergin 1988, 376) ve Z. Korkmaz “Cümlenin varlığı için asgarî şart bir çekimli fiil veya ek-fiilden oluşan yüklemdir.” Korkmaz (2007:54) demek suretiyle aynı şeyi neredeyse aynı kelimelerle ifade etmişlerdir. Bu tanım geleneksel dilbilgisi anlayışına göre doğru gibi görünse de, cümlenin merkezini fiil olarak kabul eden, fiilin çevresinde boşluklar açtığı görüşüyle, bu boşluklar tam doldurulmadan bir yargı (cümle) oluşmuş sayılamayacağını söyleyen bağımsal dilbilgisi (Dependenzgrammatik) ya da birleşim değeri dilbilgisi (Valenzgrammatik) kuramlarına göre yanlıştır. Örnek olarak “Feride benziyor” çekimli bir fiil içermektedir, fakat bir yargı içermemektedir. Zira kime benzediği belirtilmediği için cümle sanılan sözcük grubunun bir parçası eksiktir. Öyleyse çekimli bir fiil cümlenin varlığı için kâfi değildir. Bu konular birleşim değeri ile ilgili kaynaklarda ayrıntısıyla işlenmektedir Bak. Helbig 1982; Helbig ve Schenkel 1983; Sommerfeldt ve Schreiber 1983a; Sommerfeldt ve Schreiber 1983b).

1.1.Materyal

Bu çalışmanın verilerini toplamak için Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Almanca Öğretmenliği 3. ve 4. yıl öğrencisi 31 kişiye anket uyguladık. Ankette 14 madde yer almaktadır. Maddeleri oluşturan cümlelerin 7’si Türkçeden Almancaya çeviri, diğer 7’si de cümleye dönüştürülmesi istenen Almanca kelimelerden meydana gelmektedir. Oluşturulması istenen cümleler bildirme cümleleridir. Hem çevrilmesi istnen cümlelerde hem de verilen her kelime grubunda bir zarf vardır ve bu zarf devrik cümle oluşturmada yaygın olarak kullanılmaktadır.

1.2.Amaç ve Yöntem

Bu çalışmayla öğrencilerin zarfları devrik kullanma, yani cümlenin başına alma ve özneyi 3.sıraya itme konusundaki becerisine sahip olup olmadıklarını belirlemek istiyoruz. Almanca ve Türkçe dilbilgisi özelliklerini karşılaştırma yöntemiyle yorumlar yapılacak ve önerilerde bulunulacaktır.

2. DEVRİK CÜMLE

Almancada devrik cümle, Türkçede olduğu gibi fazla dikkat çekmemekte ve SVO (özne – yüklem - nesne) bağlamında vurgulama yapmak amacıyla sözcüklerin ya da sözcüklerin yer değiştirmesi (Inversion) olarak görülmektedir. Almanca Eğitimi ve öğretimiyle ilgili Almanca dilbilgisi kaynaklarında da devriklik "Umstellung" kavramıyla ifade edilir. Bu terim de "Inversion" ile eşanlamda kullanılmaktadır.

Devrik cümle konusuna değinen Muharrem Ergin "Türkçede asıl unsurun tâli unsurdan sonra gelmesi prensibine uygun olarak, cümlenin esas unsuru olan fiil daima sonda bulunur. Kendisinden önce gelen unsurların kesin bir sırası yoktur. Belirtilmek istenme derecelerine göre fiile yaklaştırılarak kullanılırlar." der (Ergin 1988, 377). M. Ergin'in bu yaklaşımı, devrikliğin sadece cümle bazında olduğu, öbek bağlamında devriklik olamayacağı yargısını oluşturur. Oysa Torun'un (2005) doktora tezinde savunduğu gibi biz de devrikliğin yüklem ve kelime grubu aşamalarında olabileceğini düşünüyoruz. Almanca dilbilgisi kitaplarında cümlesel olumsuzlamanın (Satznegation) yanında ayırt edilen özel olumsuzlama (Sondernegation) aslında bir tür kısmi devriklik, yani öbeksel devriklik olarak değerlendirilebilir.

Türkçede cümlelerin nasıl sınıflandırıldığından bahseden Ceylan & Mete (2018, 631), ögelerinin dizilişine göre üç tür cümle yapısı olduğunu, bunların kurallı, kuralsız (devrik) ve eksiltili cümle şeklinde adlandırıldığını söyler. Hem Ceylan & Mete'nin bu söylemi, hem de Sandalyeci'nin (2019: 230) "yüklemi sonda bulunan cümleleri kurallı, diğer cümle yapılarını kuralsız kabul etme eğiliminin olduğunu" söylemesi ilginçtir. Türkçenin anlatım gücünü bu kadar iyi yansıtan devrik cümlelerin "kuralsız cümle" olarak nitelenmesi çağdaş dilbilime aykırıdır. Olsa olsa standart cümle tipi olan SOV (özne – nesne – yüklem) dizilişinden farklı bir diziliştir. Bu farklı diziliş bir tercih konusu olabilir. Bu tercih, devrik cümleyi kuralsız görüp kullanmaktan kaçınan yazarların okunurluğunu etkiler ki, bu da yazarın ve okuyucunun konusudur.

Devriklik metin türleri bağlamında da değerlendirilebilir. Devrik cümle hususuna en çok değinenlerden birisi olan Ömer Demircan birçok çalışmasında bu yapının sağladığı anlatım olanaklarından bahseder ve devrikliğin işlevlerini anlatır (1991a/b/c/ç). Her metin türünde katı bakış açılı „kurallı cümle" kullanıldığını düşünelim. Şiir olabilir mi o zaman? Fıkra olabilir mi? Devrik cümle olmadan nasıl tiyatro eseri yazılabilir? Etkili bir reklam metni yazmamız mümkün olabilir mi acaba, devrik cümle kullanılmadan? Öyleyse devrik yapılar dilin gücünü yansıtan çok etkili retorik figürlerdendir.

Türkçe bağlamında devrik cümle kullanımının bile bazen siyasallaştırıldığı söylenebilir. Bu yüzdendir ki, devrik cümle deyince akla ilk gelen yazar Nurullah Ataç'a sıcak bakılmadığını öğrencilik yıllarımızdan hatırlıyoruz. Oysa devrik cümle anlatıma olağanüstü bir kıvraklık, akıcılık, devinim, çekicilik, ahenk ve zenginlik katar. Devriklik, farkında olarak ya da olmayarak sıkça başvurulan bir söz sanatıdır.

3. BULGULAR

Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı 5. ve 7. Yarıyıl öğrencisi 31 kişi üzerinde uyguladığımız ve 14 maddelik aşağıdaki test 7'si Türkçeden Almancaya çeviri ve diğer 7'si tümceye dönüştürülmesi beklenen Almanca kelimelerden

oluşmaktadır. 8. – 14. maddelerdeki kelimelerde bütün dilbilgisi yanlışlarına değil, sadece yüklem çevresindeki devriklik dikkate alınacak ve yorumlanacaktır. Zira Almancanın standart sözdizimi SVO (özne – fiil – nesne) şeklindedir ve fiilin yeri her zaman 2.sırada sabittir. Devriklik özellikle fiilin efrafında – sağında ya da solunda – olur. Devrik cümle oluşturmak için Özne yerinden edilir ve dikkat çekilmek istenen öge onun yerine yerleştirilir. Yukarıda zaten özel olumsuzlama (Sondernegation) nedeniyle yapılan devriklikten söz ettik. Bunun dışında bir devriklik genelde söz konusu değildir. Örneğin bir cümle zamir durumunda olmayan dolaylı ve dolaysız tümleç içeriyorsa dolaylı tümleç önce gelir. İki tümleç de zamir halindeyse dolaysız tümleç dolaylı tümleçten önce gelir.

2.1. Çevrilen Cümlelerde Devriklik

Öğrencilerin yaptıkları çeviriler aşağıda sıralanarak yorumlanacaktır. Birbirine benzeyen örnekler sadece konumuz olan devriklik açısından ilgili kısım verilerek kısaltılacaktır.

(1) Bundan dolayı geç kaldım ben.

Standart Türkçede başta bulunması gereken özne bu örnekte sonda bulunmaktadır. 23 öğrencinin (%74.19) Türkçe cümlenin devrikliğinden etkilenmeden, Almanca fiili 2.sıraya doğru bir şekilde yerleştirdikleri görülmüştür:[1] Deshalb/Deswegen Aus diesem Grund war/bin/komme/habe ich (zu) spät. Öğrencilerin yüksek bir oranla kelimeleri doğru sıralaması, zaten devrik olan Türkçe cümlede yüklemin keza Almancada olması gerektiği gibi 2. sırada olmasıyla açıklanabilir. „Deswegen verspäte ich/spät“ (3)[2] ve „Wegen dieses war ich zu spät“ (1) örnekleri de bu kapsamda değerlendirilebilir.

(2) Buna rağmen ağlamadı küçük kızın annesi.

Bu Türkçe örnek standart dilden farklı olarak ne özne başta ne de fiil sondadır. Ancak standart Almancada olduğu gibi fiil 2.sıradadır. Dolayısıyla “Die Mutter des Mädchen trotz diesen nicht geweint” (5) ve “Die Mutter des Mädchen weint totzdem dieses” (10) örneklerindeki ortalama başarı düzeyi (% 48.38) normaldir. Bazı öğrencilerin (%6.45) özneden hemen sonra yüklem gelmesi gerektiği halde bağlaçsal zarf kullanması ve yüklemi sona atması önemli bir aktarım yanlışıdır.

(3) Neticede Feride gecikti yine.

Türkçe cümle özne yerine zarfla başlamakta ve bitmekte, özne ortada, fiil özneden sonra gelmektedir. 18 öğrenci (%58.06) bu devrikliği hata yapmadan Almancaya yansıtmıştır: Anschließend (Schließlich, im Schluß, Infolgedessen, Als Ergebnis, Insgesamt, In folgenden, Infolgedessen, Zum Schluß) ist (war, kam, verspätet) Feride noch wieder. Geriye kalan ve konumuzla ilgili olarak aynı özelliklere sahip “Anschließend Feride ist noch wieder spat, „Infolge, Feride kommt noch zu spät“, „Insgesamt Feride war wieder zu spät, „Als Ende, Feride wieder su spät sein“, „Endlich, Feride ist nochmall spät“, „Feride ist nochmal spät“ gibi örnekler (% 41.93) sık rastlanan bağlaçsal zarf hatalarıdır.

(4) Ali gelmiş olur bu arada.

Bu Türkçe cümlede sonda bulunan öge fiil değil zarftır. 4 kişi (% 12.9) “Mittlerweile (Dazwischen) wird (würde) Ali gekommen sein (kommen, ankommen)” şeklinde devrikliği Almancaya doğru yansıtmıştır. Öğrencilerin % 80.64‘ü „Dazwischen Ali kam „(1), „Übrigens Ali wird ankommen“ (10) ve „Dazwischen Ali hat kommen“ (14) şeklinde çeviri yapmış, yani Türkçedeki devrikliği koruma kaygısıyla aktarım hatası yapmıştır.

(5) Burcu ayrıca çok kitap okumalı.

---

[1] Konumuz devriklik olup cümlelerde bulunan sayısız dilbilgisi hataları dikkate alınmayacaktır. Konu dışındaki hatalar başka bir çalışmanın konusu olabilir.

[2] Ayraç içindeki rakamlar bu şekilde çeviren öğrenci sayısını gösterir. Ayrıca bazı örnekler anlatım ya da dilbilgisi bozukluğu içermektedir. Bu tür hatalar konumuz dışında oldukları için değerlendirilmeyecektir.

Türkçe cümledeki devriklik özneden sonra bir zarfın gelmesi şeklindedir. Öğrencilerin %61.28'i (19 kişi) devriklik hatası yapmamıştır: Burcu soll (sollte/n, muss) übrigens (auch, eben, außerdem) vieles Buch lesen / Außerdem (Allerdings muss (soll) Burcu viele Bücher lesen / Außerdem sollten auch viele Bücher lesen.

Öğrencilerin % 38.7'si devriklik hatası yapmış veya hata yapabileceğini hissettiği için devriklik sorunu yaratan zarfı kullanmamayı yeğlemiştir: Nebenbei Burcu soll Buch lesen (2) / Burcu, dabei muss viel lesen (4) Außer Burcu soll viele Bücher lesen (2) / Auch Burcu muss viele Bücher lesen (3) / Burcu musst viel Bücher lesen (1).

(6) Buna göre siz sınavı başarabilirsiniz.

Görüldüğü üzere Türkçe cümlede başta zarf, ikinci sırada özne, sonda da fiil yer almaktadır. Bu devrikliğin aktarım hatasına sebep olmadığı Almanca örnek sayısı 13'tür (% 41.93): Demnach (dementsprechend, demzufolge, so, hiernach) könnte /konnen) ihr (Sie) die Prüfung schaffen (bestehen, bestanden) (Entsprechend schaffen sie die Prüfung (9) / Dementsprechend, konnt (könnte (ihr die Prüfung bestehen (1) / Sie können demzufolge (zu diese Situation) die Prüfung befolgen (1) / So können die Prüfung entsprechend bestehen (2)

18 örnekteyse (%58.06) Türkçe devrikliği etkisinde kalınarak hatalı aktarım yapılmıştır veya hatadan kaçınmak için zarf yok sayılmıştır: Demzufolge du die Prüfung bestehen kannst (10) / Sodass, Sie können die Prüfung bestehen. (3) Damit die Prüfung bestehen kannst (3) / Damit Sie die Prüfung bestehen können (2).

(7) Bunun altında öğrenciler yatıyor.

Bu Türkçe cümlede de zarf öznenin önüne geçmiştir. 8 kişi bu cümleyi çevirmemiştir (% 25.8). Devrikliğin Almancaya doğru yansıtıldığı, yani aktarım hatası yapılmayan örneklerin oranı %29.03'tür: Darunter sind (liegen) die Schüler (Studenten) (5) / Der Grund dafür sind Studenten (die Schüler) (4).

Örneklerin %45.16'sında da devriklik hatası tespit edilmemiştir, zira ya ilgisiz yapılar tercih edilmiş ya da zarf cümlenin içine yerleştirilmiştir: Studenten stehen hinter dieser Arbeit (5) / Schüler sind darunter (4) / Darunter die Schüler (1) / Die Studenten lassen unter dieses (1) / Die Hinweiss sind die Schüler (1) / In diesem Grund gibt es die Schüler (1) / Die Schüler liegt unter dieser Situation (1).

2.2. Almanca Cümle Yapılması Beklenen Kelimeler

(8) Trinken, können, deshalb, der kranke Junge, keine Milch

Öğrencilerin %64.51'ü hatasız Almanca devrik cümle oluşturabilmiştir: Deshalb kann/können der kranke Jung/Junge keine/kein/nicht Milch/Milk trinken (20). 8 öğrencide (%28.8) yanlış devriklik söz konusudur: Deshalb keine Milch trinken. Der kranke Junge kann gut sein (2) / Deshalb keine Milch, kann der kranke Junge trinken (6).

Bir kısım (%9.67) zarfı atarak hatadan kaçınmıştır: der kranke Junge kann deshalb keine Milch trinken (1) / Der kranke Junge kann keine Milch trinken (2).

(9) du, das kleine Mädchen, helfen, trotzdem

21 öğrenci (%67.74) devriklik hatası yapmamıştır: Trotzdem hilfst/helfst du dem kleinen/das kleine Mädchen.

Almanca devrikliğin yanlış sonuç verdiği örneklerin oranı %32.2'dir: Trotdem du hilfst das kleine Mädchen (4) / Du helfen das kleine Mädchen trotdem (4) / Du hilfst, trotdem, dem kleine Mädchen (1) / trotzdem das kleine Mädchen hat, du hilfst (1).

(10) anschließend, wir, essen, gehen

Sadece zarf, özne ve fiilden oluşturulması beklenen bu kısa cümlede öğrencilerin % 77.41'i devrikliği doğru yapmıştır. Hatalı Almanca devrik cümle yapan ya da devriklikten kaçınmak için zarfı kullanmadığı düşünülen %22.59 öğrenci söz konusudur.

(11) du, stattdessen, bedürfen, ein kleines Auto

15 öğrenci (%48.38) oluşturdukları cümlelerde devriklik hatası yapmamıştır: Stattdessen bedürfst/ bedarfst du ein kleines Auto/einem kleinen Auto.

Zarfı cümlenin içine alıp muhtemel bir hatadan kaçınanların oranı %19.35, hatalı devriklik oranıysa %32.25'tir: Du bedürfst / darfst stattdessen ein kleines Auto (6) / Stattdessen ein kleines Auto darfst / bedürfst / bedürfst du (10).

(12) dazwischen, es gibt, viele Häuser

Bu kısa cümlede devrikliğin doğruluk oranı % 35.48: Dazwischen gibt es viele Häuser (11). Zarf kullanmayıp hata ihtimalinden kaçanlar % 38.7'dir: Es gibt dazwischen viele Häuser Es gibt viele Häuser dazwischen (12). Yanlış devriklik yapanlar ise (% 25.8) oranındadır: Dazwischen, viele Häuser es gibt / gibt es (8).

(13) kommen, ich und er, somit, können, pünktlich

16 öğrencinin doğru devriklik yapabildiği cümle örnekleri şunlardan oluşmaktadır: Zarfı cümle içine alan 3 öğrenciyi de doğruya dâhil edebiliriz (%61.28): Somit können/kann ich und er pünktlich/Pünktlich kommen / Ich und er können somit pünktlich kommen.

12 öğrenci (%38.7) hatalı devrik cümle kurmuştur: Somit ich und er können pünktlich kommen / Somit, Ich und er kommen können, pünktlich / Ich und er somit können pünktlich kommen.

4 öğrenci bu sözcükleri cümleye dönüştürmemiştir.

(14) gute Lehrer, mein Sohn, haben, ebenso, wie du

Öğrencilerin %25.8'i hatalı devrik cümle kurmuş, %9.67'si kelimeler üzerinde işlem yapmamıştır: Ebenso mein Sohn gute Lehrer hat, wie du (2) / Ebenso mein Sohn hat ein guter Lehrer, wie du (6). Geriye kalan 20 kişi (%64.51) zarfı cümle içine almıştır ki bunları hatalı saymak yanlıştır.

4. SONUÇ

Devrik cümleler Türkçenin en karakteristik özelliklerinden birisidir. Bazı edatlar hariç neredeyse her sözcük türü cümlenin her yerinde yer alabilir. Sözdizimindeki bu esneklik, Türkçeye olağanüstü bir anlatım zenginliği sağlar. Dil daha akıcı, sözcükler daha etkili, ifadeler daha çarpıcı olur.

Türkçenin esnekliği Almancada kısmen vardır. Örneğin bildirme cümlelerinde fiilin yeri sabittir. Türkçenin sözdizimindeki esnekliği Almanca öğrenimine olumsuz yansıyabilmektedir. Çalışmamız bu yansımayı açıkça göstermiştir. %53.22'lik bir oran başarı sayılamasa da büyük bir başarısızlık değildir. Buna rağmen Türkçe ve Almanca arasındaki devrik yapı farklılıklarına dikkat çekmek ve bu konuya odaklandırıcı çalışmalar yapmak gerekir.

KAYNAKÇA

Atabay, N., Kutluk, İ., Özel, S. *Sözcük Türleri*. Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983.

Balcı, T. Dilde Benzerlikler ve Farklılıklar (Similarity And Differences Inlanguage), *Middle East International Conference On Contemporary Scientific Studies-VII*, Beyrut, Lebanon, s. 368-376, 2022.

Balcı, T., Aksöz, M. Die Wochenmarktsprache. *Schriften zur Sprache und Literatur IV / Dil ve Edebiyat Yazıları IV.* (Ed. Balcı, T., Öztürk, A. O., Aksöz, M.). Ijopec Publication, Londra, s.45-50, 2020.

Banguoğlu, T. *Türkçenin Grameri*. 10. Baskı. Türk Dil Kurumu Yayınları, 2015.

Ceylan, İ., Mete, F. Türkçe Kuralsız (Devrik) Cümle Yapısının Graf Çizimler ile Gösterilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)* 33(3), s. 631-643. https://app.trdizin.gov.tr/dokuman-goruntule?ext=pdf&path=CrnWZGRsXTjRjLjWxD978OSUAL2jXitizhVYmCxNvH4zjKQUrsq7TWYDWdLo_BO2rDBuv5MRB4RhqPNiUbi0l3tLpQsIkG9vX9y03tGjyuFFWgq2-kKPwom01Zo94rksGpAxcdY8_yXny8HvJ-wCojIb295FG bwRUt4IA9tIWJF1pX0 heCad3MeTQqyhVUUFM3uzuZpjSmSBHFXgOHfqQ8ruCptwbaXo IY07J1CdSkQ=&contentType=application/pdf (Erişim tarihi: 29.04.2022).

Demircan, Ö. Devrik Dizimin Kuralları. *Dilbilim Yazıları*. Usem Yayınları, 1991a, s. 27- 39.

Demircan, Ö. Devrik Tumce Üzerine Tartışmalar. *Metis Çeviri*, 1991b, s. 93-101.

Demircan, Ö. Devriklik Devşirme mi? *Çağdaş Türk Dili*, 43, 1991c, s. 303-308.

Demircan, Ö. Dil Devrimi ve Devrik Tümce. *Dil Dergisi*, A.Ü. TÖMER, 4, 1991ç, s. 22-31.

Ediskun, H. Türk Dilbilgisi. Remzi Kitabevi. Ankara, 1985.

Ergin, M. *Türk Dil Bilgisi*. 17. Baskı. Istanbul: Bayrak Basım/Yayım/Dağıtım, 1988.

Gencan, N. *Dilbilgisi*. 4. Baskı. Ankara: TDK Yayınları, 1979.

Hatipoğlu, V. *Türkçenin Söz Dizimi.* Ankara: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Basımevi, 1982.

Helbig, G. *Valenz – Satzglieder – semantische Kasus – Satzmodelle*. VEB Verlag Enzyklopädie, Leipzig, 1982.

Helbig, G., Schenkel, W. *Wörterbuch zur Valenz und Distribution deutscher Verben.* Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 1983.

Korkmaz, Z. *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Genişletilmiş 3. Baskı. Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.

Sandalyeci, S. Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Devrik Cümle Yapısı Üzerine Bir Deneme. *Prof. Dr. Hidayet Kemal Bayatlı Hatıra Kitabı*. İstanbul: Şenyıldız Yayıncılık, 2019, s. 230-240. file:///C:/Users/Tahir%20Balc%C4%B1/Downloads/CUMHURIYET_DONEMI_TURK_ROMANINDA_DEVRIK.pdf (Erişim tarihi: 29.04.2022).

Sommerfeldt, K.-E., Schreiber, H. *Wörterbuch zur Valenz und Distribution der Substantive.* Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 1983a.

Sommerfeldt, K.-E., Schreiber, H. *Wörterbuch zur Valenz und Distribution deutscher Adjektive.* VEB Bibliographisches Institut, Leipzig, 1983b.

Torun, Y. *Nurullah Ataç'ın Denemelerinde Devrik Yapılar*. Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. Adana, 2005.

TÜRKÇE VE ALMANCADA HECE BÖLME FARKLILIKLARI

Prof. Dr. Tahir Balcı
Ç.Ü Eğitim Fakültesi Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı, Adana
ORCID ID: https://orcid.org/0000-00032557-5567.

Özet

Dünyada binlerce dil vardır ve bu diller birçok açıdan farklılık gösterir. Farklılıklar sözdiziminde, kelime yapımında ve çekiminde, vurgulamalarda ve noktalama işaretlerinde olduğu gibi, hece yapılarında da görülebilir. Hecenin tanımı Türkçede ve Almancada neredeyse aynıdır. Buna göre hece ya da seslem, bir solukta çıkarılan parçaüstü sestir veya ses birliğidir. Hecede mutlaka bir vokal bulunur. Diller, bir hecede kaç ünlünün bulunabileceği konusunda ayrışır. Örnek olarak Almanca ve Türkçede V (vokal), VC (vokal – konson), VCC, CV, CVC, CVCC gibi hece yapıları ortaktır. Fakat Almancada bize göre sıradışı hece yapıları da mevcuttur: CCCVCCC (strebst), VCCCC (Ernst). Anadili Türkçe olan Almanca öğrencileri için zorluk yaratan bu hece yapıları önses türemesi (Prothese) ya da içses türemesi (Epenthese) yoluyla sadeleştirilmekte, böylece hatalı aktarım yapılmaktadır. Hecelerin bölünmesi de dillere göre farklılık arz etmektedir. Heceyle ilgili açıklamalara bakılırsa, hecelerin konuşma / sesletim birimlerine (Sprechsilbe, Sprecheinheit) göre bölündüğü belirtilmektedir. Ancak aynı kelimenin anadili Türkçe ve Almanca olan kişiler tarafından farklı şekillerde hecelerine bölünmesi, konuşma / sesletim birimlerinin somut olmadığını ve algıya dayandığını göstermektedir. Dilsel algıya dayalı bu olgu dil öğrenimine de yansımaktadır. Her ne kadar bilgisayar ve cep telefonu kullanımı nedeniyle günümüzde el yazısıyla metin oluşturma geleneği çok kısıtlı ise de, yazılı metinlerde hecelerin nasıl ayrıldığını bilmekte yarar vardır. Zira yazmayı gerektirecek bir sebep mutlaka karşımıza çıkmaktadır. İşte bu çalışmanın amacı, Türkçe ve Almancadaki hece bölme farklılıklarını ve benzerliklerini ortaya çıkarıp farklılıklar konusunda öğrencilerde duyarlılık uyandırmaktır. Bunun için 37 yıllık eğitim öğretim faaliyetindeki deneyimlerden ve öğrenci sınav kâğıtlarından yararlanılacaktır.

Anahtar sözcükler: Türkçe-Almanca, hece yapıları, hece bölme

DIFFERENCES IN HYPHENATION IN TURKISH AND GERMAN

Abstract

There are thousands of languages in the world, and these languages differ in many ways. Differences can be seen in syntax, word formation and inflection, stresses and punctuation, as well as syllable structures. The definition of the syllable is almost the same in Turkish and German. Accordingly, a syllable or a sound is a suprasegmental sound or unity of sound produced in one breath. A syllable must have a vocal. Languages differ on how many vowels can be in a syllable. For example, syllable structures such as V (vocal), VC (vocal - consonant), VCC, CV, CVC, CVCC are common in German and Turkish. But in German, there are also unusual syllable structures in our opinion: CCCVCCC (strebst), VCCCC (Ernst). These syllable structures, which create difficulties for students of German whose mother tongue is Turkish, are simplified by protophonic derivation (Prothese) or internal sound derivation (Epenthese), thus erroneous transfer is made. The division of syllables also differs according to languages. Judging by the explanations about syllables, it is stated that syllables are divided according to speech / pronunciation units (Sprechsilbe, Sprecheinheit). However, the division of the same word into syllables in different ways by native speakers of Turkish and German shows that speech / pronunciation units are not concrete and are based on perception. This phenomenon based on linguistic perception is also reflected in language learning. Although the tradition of creating handwritten texts is very limited due to the use of computers and mobile phones, it is

useful to know how syllables are separated in written texts. There is always a reason to write. The aim of this study is to reveal the differences and similarities of syllable division in Turkish and German and to raise awareness in students about the differences. For this, the experience of 37 years of education and training activities and student exam papers will be used.

Keywords: Turkish-German, syllable structures, syllable division

1. GİRİŞ

Bir dilin en küçük ve en temel yapı taşları seslerdir. Sesler engelli sesler ve engelsiz sesler diye ikiye ayrılır. Engelli sesler ünsüzlerdir. Heceler titreşim esasına göre şekillenir (Selen 1981, 22; Gnädig 2003, 22). Engelsiz oluşları yanında titreşim yüksekliği en fazla ünlülerde olduğu için ünlüler hecelerin çekirdeğini oluşturur. Hecenin oluşması için bir ünlünün olması gerekir. Ancak ünlemlerdeki ıslıklı sesler ünlü olmadan da hecelerin çekirdeğini oluşturabilir: "pst, sch"[1]

Hecelerin oluşumunda ciğerlerden gelen soluk gırtlakta, damakta, dudaklarda, dilde, dişlerde, genizde şekillenirken engelle karşılaşır. Çıkarılabilmesi için yanına engelsiz bir ses, yani sağına bir ünlü koyarız, Türkçede bu ünlü [e] sesidir. Durum Almancada oldukça farklıdır.

Bir solukta çıkarılan bir ses tek başına hece olabileceği gibi olmayabilir de. Heceden bahsetmek için bir kelime gerekir. Yani ancak bir kelime bağlamında bir sesin ya da ses birliğinin hece olup olmadığına karar verebiliriz.

Selen'den de (1981, 22-26) anlaşılacağı üzere hecenin sesle (Phon, Laut), harfle (Graph, Buchstabe) ya da sesbirimle (Phonem) karıştırıldığını görebiliyoruz. Oysa bu kavramlar farklı dilbilim alanlarının konularıdır ve anlamları farklıdır. Ses, bir solukta çıkan fiziksel bir olgudur ve sesbilgisinin konusudur. Ses incelemelerinde anlamlılık, anlamsızlık, anlam ayırtedicilik bir kriter değildir. Sesin inceliği, kalınlığı, uzunluğu, kısalığı, yuvarlaklığı, düzlüğü, titreşimliliği, titreşimsizliği sesbilgisinin (Phonetik) konusudur ve sesbilgisi anlama bakmaz.

Bir ses tek başına anlam ayırt edici (distinktiv) de olabilir. İşte o zaman sesbirimden söz edilir ve sesbirimler sesbilimin (Phonologie) alanına girer. Anlam ayırt edicilikten öte eğer bir ses anlam taşıyorsa o zaman biçimbilimin (Morphologie) alanına girer ve söz konusu sese biçimbirim deriz.

Tarihten bu yana dilin verilerini sabitleme ya da saklama işi yazı ile mümkün olmuştur. Konuşmanın en küçük parçaları olan sesleri göstermek için, yazının en küçük birimi olan harflerden yararlanırız. Harfler yazıbilimin (Graphemik) konusudur.

Hecenin anlamı olabilir. Ancak hece incelemelerinde anlama bakılmaz, söz konusu sesin bir solukta çıkıp çıkmadığına bakılır. Bir solukta çıkan sesi veya ses birliğini, yani heceyi yazıda göstermek dilden dile farklılık gösterebilir. Nitekim hem sesleri oluşturma aşamasında diller arasında boğumlama farklılıkları olabilir, hem de aynı sesi farklı dillerin konuşanı olan insanlar farklı algılayabilir[2] ve bu algıya göre sesletim yapabilir. Zira sessel sürek (Kontinuum) ve hece sınırları sezgiseldir (Bak. Lewandowski 1984, 962-963).

Heceler ünlüyle veya ünsüzle bitebilir. Ünlüyle bitenler açık hece, ünsüzle bitenler kapalı hecedir. Her dilde her hece tipi bulunmaz. Örneğin İtalyancada sadece açık hece vardır.

Hece ile ilgili çalışmalar çok değildir. Türkçenin hece yapıları hakkında bir çalışma yapan Balcı (1991) ayrı ayrı seslerin heceleri, hecelerin de sözcükleri oluşturduğunu ve hecelerin yapısının rastlantısal olmadığını söyler. Hece yapısının rastlantısal olmaması her dilin aynı hece yapısına

[1] Almanca sözlüklerde bu vb. ünlemler sözcük ve hece türü olarak bulunduğu halde Türkçe sözlüklerde yer almamaktadır.

1. Örneğin horoz dünyanın her yerinde aynı sesi çıkararak öter, ama ötüşün farklı dilleri konuşanlar tarafından algılanışı ve sözcüklere yansıtılması farklıdır.

sahip olacağı anlamına gelmez. Nitekim her dil kendi yapısına ve karakterine uygun heceleri benimser.

Almanca ve Türkçenin hece yapıları farklıdır. Almanca ile Türkçe arasında ortak olan V (vokal), VC (vokal – konson), VCC, CV, CVC, CVCC gibi hece yapıları vardır. Almanca bize göre çok karmaşık olan, telaffuzu son derece zor, sıra dışı hece yapılarına sahiptir. Bir hecenin başında 3, sonundaysa 4 ünsüz bulunabilmektedir: CCCVCCC (strebst), VCCCC (Ernst). Özellikle bir patlamalı (Explosivlaut) ve bir sürtünücü ses (Reibelaut) birliğinden gelen "Affrikate" söz konusu ise bu heceyi çıkarmak, bizler için oldukça zordur. Örnek olarak "Pfropf" kelimesini düşünelim.

Türkçede 6 tür hece vardır:

a) Bir ünlüden oluşan heceler (V): *a*-dam, *ü*-züm
b) Bir ünlü ve bir ünsüzden oluşan hece (VC): *es*-ki, *as*-kı
c) Bir ünlü ve iki ünsüzden oluşan hece (VCC): *ölç, kalk*
d) Bir ünsüz ve bir ünlüden oluşan hece CV): *se-zi, ke-di*
e) Bir ünsüz, bir ünlü ve bir ünsüzden oluşan hece (CVC): *sev-dik, çar-pık*
f) Bir ünsüz, bir ünlü ve iki ünsüzden oluşan hece (CVCC): gü-*lünç, kalk*

Šileikaitė-Kaishauri'nin (2015, 120) Graefen ve Liedke'den aktardığına göre Almanca hece kuyruğunda beş ünsüz bulunabilmektedir.[3]
İşte Almancadaki bazı hece türleri:

a) Bir ünlüden oluşan hece (V): *a*-dam, *a*-ber
b) Bir ünlü ve bir ünsüzden oluşan hece (VC): *Ab*-fall
c) Bir ünlü ve iki ünsüzden oluşan hece (VCC): *oft*
d) Bir ünlü ve üç ünsüzden oluşan hece (VCCC): *Obst*
e) Bir ünlü ve dört ünsüzden oluşan hece (VCCCC): *ernst*
f) Bir ünlü ve beş ünsüzden oluşan hece (VCCCCC): *Ernsts*
g) Bir ünsüz ve bir ünlüden oluşan hece CV): *Ma-ma*
h) İki ünsüz ve bir ünlüden oluşan hece CCV): *ste*-hen
i) Üç ünsüz ve bir ünlüden oluşan hece CCCV): *stre*-ben
j) Bir ünsüz, bir ünlü ve bir ünsüzden oluşan hece (CVC): *ver-gel-ten*
k) Bir ünsüz, bir ünlü ve iki ünsüzden oluşan hece (CVCC): *gelt*
l) Bir ünsüz, bir ünlü ve üç ünsüzden oluşan hece (CVCCC): *gibst*
m) Bir ünsüz, bir ünlü ve dört ünsüzden oluşan hece (CVCCCC): *selbst*
n) Bir ünsüz bir ünlü ve beş ünsüzden oluşan hece (CVCCCCC): *Herbsts*
o) İki ünsüz, bir ünlü ve bir ünsüzden oluşan hece (CCVC): *Stun*-de
p) İki ünsüz, bir ünlü ve iki ünsüzden oluşan hece (CCVCC): *Stand*
q) İki ünsüz, bir ünlü ve üç ünsüzden oluşan hece (CCVCCC): *spielst*
r) İki ünsüz, bir ünlü ve dört ünsüzden oluşan hece (CCVCCCC): *er-krankst*
s) Üç ünsüz ve bir ünlüden oluşan hece (CCCV): *spre*-chen
t) Üç ünsüz, bir ünlü ve bir ünsüzden oluşan hece (CCCVC): *pfrop*-fen
u) Üç ünsüz, bir ünlü ve iki ünsüzden oluşan hece (CCCVCC): *Pfropf*
v) Üç ünsüz, bir ünlü ve üç ünsüzden oluşan hece (CCCVCCC): *pfropft*
w) Üç ünsüz, bir ünlü ve dört ünsüzden oluşan hece (CCCVCCCC): *pfropfst*

Türkçe kelimelerde hem açık hem kapalı hece vardır. Fakat hecenin baş kısmında – yabancı kökenli sözcükler hariç - ünsüz yığılmasına karşı çok duyarlıdır, yalnız bir ünsüze izin verir;

[3] "Im Anfangsrand der Silbe können im Deutschen bis zu drei Konsonanten stehen und im Endrand bis zu fünf Konsonanten" (Graefen/Liedke 2012, içinde:).

işte bu yüzden, Türkçeye giren birçok yabancı sözcüğün ses yapısı önses türemesi (Prothese) ya da içses türemesi (Epenthese) sonucu değişmiştir.

Balcı (1991) ayrıca dillerin kendi yapılarına uygun heceleri benimsediğini söyler. Buna rağmen hece yapılarında bütün doğal diller için geçerli olan evrensel ilkeler (Universalien) vardır. Bu evrensel ilkeler dillerde aynı hece yapılarının olduğu değil, bazı hece yapılarının tercih edildiği anlamına gelir.

Hece yapıları konusunda çalışmalarıyla bilinen Theo Vennemann (1988) hece tercihlerinde evrensel geçerliliği olan özelliklerin belirlenmesi için sesleri sertliklerine göre sınıflandırmış ve şu sonuca varmıştır (Bkz. Shannon 1987):

Seslerin sertlik dereceleri:

/p,t,k/: 10

/b,d,g/: 9

/f,x,ş/: 8

/v,z,ç/: 7

/m,n/: 6

/l/: 5

/r/: 4

/j,w/: 3.5

/i,y,u/: 3

/e, i,o/: 2

/a/: 1

Bu değerler ölçüm neticesinde oluşmuş değildir. Seslerin sertliklerine ve yumuşaklıklarına göre tahmin edilen değerlerdir.

Hecenin temelini "çekirdek" (nucleus) oluçturur; çekirdek, genellikle bir ünlüdür, ama ıslıklılar da (Sibilant) çekirdek görevi yapabilir. Çekirdekten önceki kısma "baş" (head), sonraki kısma "kuyruk" (coda) denir.

Tercih edilen hece türleri:

1) Baş İlkesi: Bir hecenin başında tek ses olması daha iyidir. Hatta basin sertliği ne kadar yüksekse o hece o kadar iyidir. Bu demektir ki “pa”, “ta” ya da “ka” heceleri bir dil için en iyi hece tipidir. Çünkü sertlik10-1’dir. Tek heceden oluşan Almanca „Pfropf“ kelimesini bir düşünelim. Hecenin başında 3 ses vardır ve seslerin sertlik derecesi şöyledir: 10-8-4; sertlik derecesi 2 olan çekirdek de ideal değildir. Kuyrukta bulunan iki sesin sertlik derecesinin 10 ve 8 olması bu hecenin hiç iyi bir hece olmadığını göstermektedir. Zaten deneyimlerimiz de bunu açıkça göstermektedir. Bu heceyi ancak Almancayı Almanya’da iyi derecede öğrenmiş öğrenciler söyleyebilmektedir.

2) Kuyruk İlkesi. Bir hecenin kuyruğunun boş olması tercih edilir. Eğer kuyruk dolu ise sertliğin sonsesten çekirdeğe doğru düşmesi daha iyidir. Buna göre “ka” hecesinin kuyruğu boş olduğu için çok iyi bir hecedir. Türkçehece yapıları kuyruk ilkesi açısından da iyidir. Zira kuyruk ya boştur ya da genelde bir ünsüz vardır. İki ünsüzün kuyrukta bulunması kuyruk ilkesine çok uygundur: “kart” hecesini buna örnek verebiliriz: 10-1-4-10.

3) Çekirdek İlkesi: Bir hecenin çekirdeğinin bir ünlüden oluşması ve sertliğinin düşük olması ideal bir durumdur. Türkçenin hece çekirdeklerinin Almanca hece çekirdeklerine göre daha iyi olduğunu söylemeliyiz. Çünkü Türkçede ikili ünlü (Diphthong) yoktur. Ergenç'in (1984: 96) kayan ünlü (ikili ünlü) diye nitelediği Türkçe ses bileşimleri telaffuzda ikili ünlü gibi görünse de, Almancadaki benzerlerinden telaffuz ve yazılış açısından farklıdır.
4) Ağırlık İlkesi: Seslemlerin kendilerine göre ağırlıkları vardır, ağırlık hecenin söyleniş süresi demektir. Hece vurgulu ise ideal ağırlığı iki, vurgusuz ise bir mora olmalıdır. Bu açıdan Türkçeye baktığımızda tam bir uygunluk söz konusudur. Çünkü Türkçede bir ünlü ile onu izleyen iki veya daha çok ünsüzden oluşan üç moralı hece yoktur.
5) Önhece İlkesi: Bu ilkeye göre kelimelerin içseslerinin başları, bir dilin mümkün olan bütun önhece başlarında yer alabilecekleri oranda iyidir. Yani bir hecenin başı kelimelerin içinde de bulunabiliyorsa, başında da bulunabilmelidir.
6) Sonhece İlkesi: Bu ilkeye göre sözcüklerin içhecelerinin sonsesleri bir dilin mümkün olan bütün sonhecelerinin sonseslerinde yer alabilecekleri oranda iyidir. Turkçede içhecenin sonsesinde yer alabilen her ünsüz, sonhecenin sonsesinde de yer alabilir.
7) Benzeşme İlkesi: Hece bağlantılarında ünsüzlerin sertliğinde değişme olursa, daha sert olan ünsüz yumuşar. Ömeğin Orta Yüksek Almanca "lamb" kelimesindeki "b" sesi sertliğini kaybederek "m"ye (Lamm) dönüşmüştür. Bugünkü Türkçede bunun tersi durumlar vardır. Başında "c,d,g" ünsüzlerinden biri bulunan çekim ya da yapım ekleri "p,ç,t,k,s, ş,f,h" sert ünsüzlerinden biriyle biten bir kelimeye ulandıkları zaman, o eklerin ilk ünsüzü (c/d/g) sertleşir: "et-ten"; "şiş-kin"; "gözlük-çü". Yani yumuşak ünsüz sert ünsüze uymaktadır.
8) Bağlantı İlkesi: X ve Y gibi iki hecenin bağlantısında, X'in sonsesi ile Y'nin önsesi arasındaki sertlik farkının büyük olması bağlantının daha iyi olduğu anlamına gelir. Bu durumda X'in sonsesinin sertliği kuyruk ilkesi uyarınca mümkün olduğu kadar düşük, Y'ninki ise, baş ilkesi gereğince yüksek olursa daha iyidir. Öyleyse "katlık" kelimesini oluşturan iki hece arasındaki bağlantı ideal bir bağlantıdır· Çünkü birinci hecenin sonsesinin sertlik derecesi 10, ikinci hecenin önsesininki ise 5'tir.

2. ALMANCA VE TÜRKÇEDE HECE BÖLME

Konuşma dilinde bir hecenin sonu ile başı, yani hece sınırı genellikle çok belirsizdir. Ancak sınırı belirlemek istersek somutlaşır, yani konuşma dilinde hece biraz da isteme bağlıdır. Fakat yazı dili farklıdır. Her ne kadar bilgisayar ortamında yazılan metinlerde hece ayırma olmasa da, el yazısı metinlerinde heceleri bölmek gerekebilir. Bu durumda özellikle *Internationalismen* dediğimiz *uluslararası sözcükler* sorun yaratmaktadır. Çünkü aynı kökene sahip bu sözcükler farklı dillerde o dili konuşanlarının dilsel sezgi ve algılarına göre farklı hecelere bölünmektedir.

1996'da yürürlüğe giren Almanca yazım reform ile birçok sadeleştirme / kolaylaştırma sözkonusu olmuştur. Örneğin "-st-"nin hiç ayrılmaması kuralı kaldırılmış, böylece doğal olan söyleyiş kolaylığı yazıya da yansıtılmıştır: "We-ste" değil, "Wes-te", Aku-stik" değil "A-kus-tik", "brem-ste" değil, "brems-te".

Türkçenin yeni alfabesiyle birlikte getirilen *bir ses – bir harf* kuralının Almancada olmaması, birkaç harf ile yazıya aktarılan ünsüzleri içeren sözcüklerin hecelere bölünmesi kafa karıştırıcı bir rol oynamaktadır. Örneğin "trocken" vb. sözcüklerin hecelerine ayrılması eskiden olduğu

gibi şimdi de sorun olabilmektedir. Eskiden hece bölünürken "trok-ken" yazılıyor idi. 1996'dan beri "ck"nin ayrılmaması ve "tro-cken" yazılması kural haline getirildi; "ck" gibi "ch, sch, ph, rh, sh, th" tek bir ünsüzü karşıladıkları için bölünmez: wa-chen, wa-schen, My-thos, Sa-phir. "Deutsche" sözcüğündeki "tsch" iki sesin birleşiminden oluştuğu için "Deut-sche" şeklinde bölünür.

1901 yılından 1996 yılına kadar geçerli olan Almanca yazım kuralları, heceleri ayırmada büyük sorun yaratmaktaydı. Çünkü konuşma seslerinin doğal akışı ve sesletimdeki duraklar, hece ayırma kurallarıyla örtüşmüyordu. Dolaylı olarak, Almancayı anadili olarak konuşanların ya da yabancı dil olarak öğrenenlerin etimoloji bilmesi bekleniyordu. 1996 reformu bu tutarsızlığa son verdi. Roman dillerinde "-r-, -l-, -gn- ve –kn- birleşimiyle oluşan sözcükler eskiden geldikleri dillerde yaıldıkları gibi yazılıyordu. Reformla birlikte özgün yazım korunduğu gibi, doğal konuşma hecelerine göre yazma olanağı tanındı. Bu durumda "Ma-gnet" veya "Mag-net", "mö-bliert" ya da "möbliert", "Qua-drat" veya "Quad-rat".

Bu kolaylık aslında birleşik sözcük olan, fakat bu özelliklerini hissettirmeyen sözcükler için de geçerlidir: he-ran" ya da "her-an", "vo-ran" ya da "vor-an", da-rum" ya da "dar-um", hi-nauf" ya da "hin-auf", "wa-rum" ya da "war-um", "ei-nan-der" ya da "ein-an-der", "vol-len-den" ya da "voll-en-den", "Klei-nod" ya da "Klein-od".

Yukarıdaki esneklik Latince ve Yunancadan gelen sözcükler için de tanınmıştır: "He-li-ko-pter" veya "He-li-kop-ter", "Päd-ago-gik" ya da "Pä-da-go-gik", "par-al-lel" ya da "pa-ral-lel", "Pu-bli-kum" ya da "Pub-li-kum", "Zy-klus" ya da "Zyk-lus", "Hy-drant" ya da "Hyd-rant", "Ar-thri-tis" ya da "Arth-ri-tis", "Hek-tar" ya da "Hekt-ar", "in-te-res-sant" ya da "in-ter-es-sant".

Almanca hece bölmede geçerli kurallardan birisi de birleşik sözcükleri önce ana parçalarına (sözcüklerine) sonar hecelerine bölmektir. Bu durumda sözcüklerin morfolojisi hakkında yeterli bilgi sahibi olmayan Almanca öğrenicilerinin hata yapma olasılıkları yüksektir. Zira şu vb. Sözcükleri doğal konuşma akışına göre hecelerine ayırdığımızda yanlış sonuçlarla karşılaşırız: "komp-lett" değil, "kom-plett", "Ve-rein" değil "Ver-ein", "Prog-ramm" değil "Pro-gramm".

Hece bölmede geçerli olan kural, yavaş konuşma esnasında oluşan ses birliklerine göre bölmektir. Baş, çekirdek ve kuyruktan oluşan hecenin bitiminde bir durak oluşur, bu durak hecenin sınırıdır ve hece oradan bölünür.

Aslında Türkçe heceleri bölme konusunda söylenecek fazla bir söz yoktur. Zira normal bir konuşma hızında bile ses birliklerinin / hecelerin sınırları oldukça belirgindir ve bu durum heceleri bölmek gerektiğinde büyük bir kolaylık arzetmektedir. Türk alfabesi oluşturulurken bir sese bir harf ilkesinin gözetilmesi de hece bölme işini kolaylaştırıcı bir etkendir.

4. **SONUÇ**

En iyi hece tipi, evrensel olan açık hecelerdir (Bak. Jakobson/Halle; Holenstein 1985, 129'da). Ediskun'nun Türkçenin heceleri genelde kapalıdır yargısının varsayıma dayalı olduğu anlaşılmaktadır. Zira Türkçe ideal hece yapılarına sahiptir. Almanca hem hecelerin başında hem kuyruğunda birkaç ünsüzden oluşan ve telaffuzu zorlaştıran yığılmalara izin verdiği halde Türkçe hece başlarında – yabancı kekenli sözcükler hariç – yalnız bir ünsüz bulunabilir.

Türkçe sözcükleri hecelerine ayırmak son derece kolaydır. Bu kolaylık hem hece yapılarından hem de *bir ses - bir harf* ilkesinden kaynaklanmaktadır. Bu iki faktör sonucunda doğal konuşma akışında heceler arasındaki duraklar kolayca algılanabilmekte, sezilen duraklar hece bölme eylemine yansıtılabilmektedir. Ayrıca yabancı dillerden alınan ödünçlemelerin söylenişi gibi yazılışı ve hecelere bölünmesi Türkçe sesletimin doğal akışına uygun şekildedir.

1996'da yapılan dil reformuyla yazımdaki karmaşa kısmen ortadan kaldırılmış olsa da, hece bölme işi Almancada Türkçede olduğu gibi basit değildir. Reform öncesine kadar hece bölme işi için özel etimolojik bilgiler gerekmekteyken, şu anda her iki yazım şekli (Örneğin Latince ve Yunancadaki özgün hece ayırma ve Almanca doğal konuşmadaki sezgisel ayırma) doğru kabul edilmektedir. Farklı yazım şekillerinin kabul edilmesi her ne kadar tereddüt uyandırıp kafa karıştırsa da aslında hata yapma olasılığını ortadan kaldırmıştır. Buna karşın Almanca hece bölmede tutarsızlık yok değildir. Örneğin bazı sözcükler zarf olarak kullanıldığında her iki bölme biçimi doğru iken ("vo-ran" ya da "vor-an"), aynı birimi önek görevinde kullanmak söz konusu olduğunda önekin bölünememesi bir çelişki ve problem kaynağı olarak görülebilir: "vo-ran-ge-hen" değil, "vor-an-ge-hen", "Vo-ran-mel-dung" değil "Vor-an-mel-dung".

KAYNAKÇA

Balcı, T., T. Vennenmann'ın Seslem İlkeleri. *Çağdaş Türk Dili*, 52, Dil Derneği Yayınları, Ankara, s. 31-35, 1991.

Ediskun, H., *Türk Dılbilgisi*. Remzi Kitabevi. İstanbul 1985.

Gnädig, M. Silbenstrukturierendes *Arbeiten mit einem rechtschreibschwachen Grundschüler.* Wissenschaftliche Hausarbeit, 2003. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.dyslexie.lu/zula_gnaedig_martina.pdf (Erişim tarihi: 07.05.2022).

Hermann, U., *Die neue deutsche Rechtschreibung* (völlig neu bearbeitet und erweitert von Prof. Dr. Lutz Götze). Bertelsmann Lexikon Verlag, 1996.

Holenstein, E., *Sprachliche Universalien· Eine Untersuchung zur Natıır des menchlichen Sprache*. Brockmeyer: Bochum, 1985.

İmlâ Kılavuzu, *İmlâ Kılavuzu*. Türk Dil Kurumu Yayınları: 525, Ankara. 2000.

Lewandoswski, Th.. *Linguistisches Wörterbuch 3*. 3.-6. Aufl. Quelle & Meyer. Heidelberg / Wiesbaden, 1984.

Mayerthaler, W. (1982). Markiertheit in der Phonologie. *Theo Vennemann: Silben, Segmente, Akzente, Referate zur Wort-, Satz- und Versphonologie anlässlich der vierten Jahrestagung der Deutschen Gesellschaft für Sprachwissenschaft*, Köln, 2.-4.März, Nimeyer, 1982.

Selen. N., *Alman Dilinin Fonetik ve Entonasyon Kuralları.* Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Basımevi, Ankara, 1981.

Selen, N., *Phonologie Morphologie Syntax der deutschen Sprache.* Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Basımevi, Ankara, 1983.

Shannon, T. F., Different Types of Naturalness in Morphological Change. *Handout*, 1987.

Šileikaitė-Kaishauri, D. *Einführung in die Phonetik und Phonologie des Deutschen. Basiswissen, Aufgaben und Literaturhinweise.* Vilniaus universitetas, 2015. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://web.vu.lt/flf/d.sileikaite/files/2015/06/Sileikaite-Kaishauri_2015_Phonetik_VU.pdf (Erişim tarihi: 07.05.2022).

Vennemann, Th., *Preference Laws for Syllable Structure and the Explanation of Sound Change*. Mouton de Gruyter: Berlin/New York/Amsterdam, 1988.

Yazım Kılavuzu, *Yazım Kılavuzu*. Dil Derneği Yayınları:1., Ankara, 2005.

REPRESENTATIVE PORTRAIT AND EXAMPLES OF FEYHAMAN DURAN'S ATATURK PORTRAITS

Assoc. Prof. Dr. Mehmet Akif KAPLAN
Kahramanmaras Sutcu Imam University, 05334572046, ORCID. 0000-0001-8389-334X

Assoc. Prof. Dr. Fahrettin GEÇEN
Inonu University, 05071523042, ORCID.0000-0002-0787-7505

ABSTRACT

The idea that art is a work of imitation is an ongoing and quite common view. Art imitates nature with its unique structure. The artist tries to imitate the works he creates by imitating the appearance of objects and people in nature. This imitation similarity provides the relation of art with representation. In this sense, artistic representation is the reflection of a reality on a surface by imitating it. Representation is the depiction or projection of anything, an object, a phenomenon or an event in human consciousness or onto a surface. In the Middle Ages, the representative portrait, as a mystical image, symbolized holy persons depending on the wishes of the church without reflecting personal characteristics. In the real sense, the representational portrait in western art began to represent the person during and after the Renaissance. In modern Turkish art, on the other hand, the portrait made by reflecting personal characteristics gained a representative quality as a result of the diplomatic relations of the Ottomans with Europe. As a result of westernization policies, portrait painting depending on reality is formed in Turkish art. An artist wants to imitate the appearance of the person he/she is portraying and transfer it onto a surface by imitating it. Portrait painting primarily aims at the physical resemblance of the person. In this respect, a portrait represents the person whose portrait it is. Portraits aimed at similarity by reflecting physical and personal characteristics were evaluated in the context of simulation representation theory or illusory representation theory. Feyhaman Duran also painted Gazi Mustafa Kemal Atatürk by imitating him physically. In this study, the portraits of Atatürk made by Feyhaman Duran are discussed in terms of representation. Within the scope of the research, seven portraits of Atatürk made by Duran in an impressionist style were evaluated. Written sources were scanned and portraits to be evaluated in terms of representation were determined. Therefore, descriptive research method was used. The findings obtained by the descriptive research method were reinterpreted in the context of representation theories.

Keywords: Atatürk, Atatürk Portraits, Feyhaman Duran, Representative Portrait.

INTRODUCTION

The relationship between art and representation has been going on since prehistoric times. To explain what art and a work of art are, it is that art is an imitation work and a work of art is an

imitation-based representation object. The portrait made by the painter is also an imitation, the painter physically imitates the person he is portraying and tries to resemble him. Therefore, a portrait is also a representational painting.

The idea that art depends on imitation is based on Plato's concept of mimesis. In this respect, the mimesis understanding of the plateau is a source of representation. The relationship between art and representation has been perceived differently in every period. This difference in perception stems from cultural life and is constantly being reshaped. According to Hall (2017:28), there are three elements that connect the process that operates the representation system in cultural meaning. First, things, people, objects, events, abstract ideas, etc. It enables us to make sense of the world by constructing equivalents or equivalents with our system of concepts. The second is based on constructing correspondences between a set of languages arranged in various languages that symbolize and represent our conceptual map. Third, the relationship between things, concepts, and signs lies at the heart of the production of meaning in language. He gives the name representation to the process that connects these three elements.

Art is very important in the cultural structure of a society and creates representations with its unique linguistic structure. Portrait is also the most important subject that has a representative quality in art. Atatürk is the most studied portrait painting in modern Turkish art. Many Turkish painters have painted Atatürk's portraits in their own unique style.

Although İbrahim Çallı (1882-1960) is the first name that comes to mind when Atatürk portrait is mentioned, many artists made Atatürk portraits. Nazmi Ziya Güran (1881-1037), Şeref Akdik (1899-1972), Namık İsmail (1890-1935), Zeki Kocamemi (1900-1959), Hamit Görele (1900-1980), Refik Epikman (1902-1974), Şefik Bursalı (1903-1990), Edip Hakkı Köseoğlu(1904-1990), Turgut Zaim (1906-1974), Arif Kaptan (1906-1979) and many of them fought on various fronts, experiencing the achievements of Gazi Mustafa Kemal Atatürk or witnessing the foundation of the Republic. Many artists, who have made portraits of Atatürk, have made portraits of Atatürk. All of the Atatürk portraits made represented Gazi Mustafa Kemal in many ways; is doing. Feyhaman Duran also made portraits of Atatürk and these portraits represent Atatürk.

1. REPRESENTATION AND PORTRAIT

According to Cevizci (1999: 839), “representation is the reflection and description of an external reality of a phenomenon, thing or object on a plane, in language or thought, without any loss of meaning or content”. Pıtkın (2014: 233) says that “representation is the substitution of one object for another”. According to another definition, “To represent something is to describe or describe it, to describe it, to picture it or to visualize it through imagination” (Hall; 2017: 23).

A portrait is a pictorial biography of the person. In a way, the visual identity of the person portrayed by the artist is depicted. In this respect, the portrait represents that person. For example, Feyhaman Duran portrayed Atatürk as a soldier, a Gazi, a Commander-in-Chief, and a President in his portraits of Atatürk.

A portrait of whose portrait it is describes that person in many ways. The artist can strengthen the expression by reflecting the person he/she portrays, his/her personal characteristics, identity, status and even the work he/she is doing. According to the realistic approach, the portrait should first resemble the person portrayed. In this respect, the portrait has a representative feature.

A portrait is a picture of a certain person made with sculptural material, graphics or patterns, which gives that person's character and expression. The portrait was made in various sizes as head, chest or knee-length portraits, as well as height and family portraits" (Turani; 1993: 113). According to TDK, portrait is "a person's oil painting, watercolor, pencil drawing, etc. picture made in a way." According to Boydaş, portraits are "paintings that express a person's head, chest or knee-length with paint, pattern, graphic sculpture material in a way that reflects that person's physical and spiritual characteristics (Boydaş; https://ataturkansiklopedısı.gov.tr) .

Portrait in Western art is limited to the symbolic expressions of holy persons, whose rules were determined by the church in the Middle Ages. Personal characteristics begin to be reflected in the Renaissance and later. Advances in the scientific field, perspective technique, cadaver studies, anatomy researches have led to the development of portrait art. However, the Renaissance thought, based on ancient Greek and Roman art, had a positive effect on the portrait understanding of the Renaissance. Leonardo da Vinci's painting called Mona Lisa is a portrait that reflects personal characteristics connected to realism.

The portrait, which developed with the miniature art in the Ottoman Empire, begins with the scheilname. The tradition of Şemailname is the portrait picture albums of the sultans. Reflect the personal characteristics of the sultans in the tradition of Şemailname. In the tradition of Şemailname, the personal characteristics of the sultans were reflected and their portraits were made with the understanding of miniature in two dimensions. However, Bellini's portrait of Fatih creates a breaking point in the Ottoman portraiture tradition. Levni's III. It is the portrait in which personal characteristics are reflected in Ahmet's portrait.

With the contributions of military students sent abroad after the Westernization policies of the Ottoman Empire, and European painters who came or were brought from Europe to the Ottoman Empire, a portrait art based on a Western understanding was formed. There is a third dimension in this understanding. The portrait begins to be made realistically in the light of technical information such as volumetric depth, perspective, and rakursi, depending on light and shadow.

The idea that a portrait made by its painter represents the person being portrayed has been around since the 15th century. In his references to the origin of the word representation, Pıtkın made determinations about how the phenomenon of representation was transformed. Representation gains meaning more as a sign, a symbol in the Middle Ages. Portraits made in the Middle Ages represent a status and belief rather than the person being portrayed. In the 15th century, it means to describe, to describe or to paint. In the 16th century, representation meets the meanings of image and similarity (Pıtkın; 2014: 233-239). As can be seen, similarity has been a justification for representation. Similarity is very important for a portrait. In terms of

representing the person being portrait, it should resemble him. Formal similarity and similarity of other features are very important for this period.

Symbolically made portraits gain meaning with the cultural life of a society and the meaning is provided by conventions. In other words, similarity is not sought in such a portrait. The quality of representation is not based on similarity. It is about what or whom the portrait symbolizes and in what respect. In a realistic portrait, on the other hand, similarity is the most important condition for representation. Before the compromises, if the portrait will represent the person whose portrait it is, it should resemble him. The portrait painting represents the person whose painting it is. Atatürk's portrait must resemble Atatürk in order to represent Atatürk.

Carroll categorizes artistic representation according to differences in expression and the language of artistic production. In the "Affinity Theory" included in Carroll's classification, there is a condition that the representative should resemble the represented. According to the affinity theory, he looks for similarity in the work of art and says that X can represent Y only if X is similar to Y. According to the illusion theory, which is another representation theory of Carroll, almost sameness rather than similarity is a necessary condition for representation (Carroll; 2012: 56-57). If Atatürk's portrait is likened to him by reflecting both his formal and other personality traits, it can represent Atatürk. In this context, portraits of Atatürk can also be evaluated within the framework of Affinity Representation theory and Illusion Theory. Atatürk portraits made by Feyhaman Duran are discussed in this context.

1.1. Feyhaman Duran (1186-1970)

Feyhaman Duran was born in Kadıköy in 1886. He is the son of Süleyman Hayri Bey, who was a customs officer and also a poet. He lost his father, Süleyman Hayri Bey, when he was three years old, and his mother, Fatma Hanım, at the age of eight. He was given to Galatasaray High School by his mother's will (Erhan; Üren; https://openaccess.marmara.edu.tr.).

His interest in painting starts at a very young age. During his student years, he took Husni Calligraphy lessons from the famous calligrapher Mustafa İzzet and Çukurcumalı Tahsin Efendi (Erhan: https://openaccess.marmara.edu.tr). By passing an exam at school, he is taken as a substitute for his teacher, Calligrapher Tahsin Bey. Here he starts teaching painting and writing lessons; He held this post until 1910. The artist has always participated in the Galatasaray and Ottoman Painters Association. He participated in the project called "Homeland Trips", which was organized between 1938-1944 and where ten painters were sent to different cities each year so that they could paint the places they went, and was sent to Gaziantep in 1938 as part of this event. (İpek, 2021 : 42)

After the success of Prince Abbas Halim Pasha in the portrait of his daughter, he is sent to Paris for art education by the prince. In Paris, he works at the Julien Academy and at the workshops of Jean Paul Laurens and Cormon (Erhan: https://openaccess.marmara.edu.tr). Nazmi Ziya Güran, Hikmet Onat, Namık İsmail and Mehmet Ruhi, who were sent abroad after passing the exam opened by Sanayi Nefise in the same years, are also in Paris. He returned home in 1914. After returning home, he taught at the İnas Sanayi-i Nefise School for a short time. Later, he worked as an art teacher at Sanayi-i Nefise until his retirement in 1951 (İpek, 2021: 42).

The artists who returned to the country in 1914 were described as impressionists in terms of style and painting education. The artists of this generation received impressionist influences from the West, and when they returned home, they produced works with an impressionist understanding for a while. Feyhaman Duran also painted Atatürk portraits with an impressionist attitude.

He returned to his homeland with the outbreak of the First World War in 1914, and for this reason, his name is remembered with the 1914 generation. According to Tansuğ (1996: 127), although there was an interest in portraiture in all of the 1914 Generation painters, Duran gravitated towards portrait painting in a broad sense among the painters of this generation.

Feyhaman Duran, who also made a name for himself in calligraphy, is a versatile artist. He meticulously reflected that he was a good observer to painting compositions such as interiors, still lifes and portraits. Kemal Erhan, (https://openaccess.marmara.edu.tr) on Duran's portraiture said, "Feyhaman, who was the best portraitist in his school, would rightfully win the title of Turkey's greatest portraitist one day. Like Çallı, he overcame every subject. But in terms of portraits, he was the most masterful painter of the group."

Duran produced many valuable works in the portrait genre. He placed the portrait in our art of painting and adopted it. Portrait art is based on model resemblance. Feyhamanda tries to stay true to the features of his models, but he would not fail to convey his impressionist sensitivity to his paintings. His strong pattern is always in the foreground in his paintings." (İperoğlu, 2017: 27). Dilmaç (2011: 40) states that his teacher, Jean Paul Laurens, who is a portrait master, was influential in Feyhaman Duran's continued interest in portraiture, who has been paying special attention to portraiture since he started painting.

"One of the first Turkish painters to paint Atatürk's portraits together with İbrahim Çallı, the artist, Mustafa Kemal Atatürk (1881-1938), the founder and first president of our republic, did not work from a live model in his portraits, but took advantage of his impressions and photographs after seeing Atatürk." (İperoğlu, 2017) : 27).

1.2. Feyhaman Duran's Representative Portraits of Atatürk

Atatürk portraits were made by many local and foreign painters. The first person to paint Atatürk's portrait was the Austrian painter Wilhelm Victor Krausz. Krausz studied Atatürk in military uniform in 1915 during the 'Battle of Anafartalar'. Ayetullah Sümer, the first Turkish painter to make a portrait of Atatürk, was painted in 1922 in 30x40 cm. sizes (Elibal, 1973: 12, 93).

Feyhaman Duran is one of the most important Turkish painters who worked on Atatürk portraits. The artist made Atatürk portraits with his military uniform or civilian clothes. Duran depicted Atatürk as a soldier and Commander-in-Chief in military uniform. In these paintings, he wanted to tell that the courage and heroism that Atatürk showed as a commander-in-chief in defending the homeland and in the attack against the enemy is a representation of heroism. In his portraits of Atatürk in civilian clothes, the artist portrayed him as a leader and leader as a

President in the establishment of the Republic of Turkey. He painted the portraits of Atatürk, made by Feyhaman Duran in civilian clothes, with the Medal of Independence given by the Turkish Grand National Assembly on November 21, 1923. The inclusion of the Medal of Independence in these portraits is an indication of the achievements of the Great Leader Atatürk in the War of Independence. The portraits made by the artist represent Atatürk as a soldier, Commander-in-Chief and President.

Portrait 1: Feyhaman Duran painted this work (Picture 1.) in 1937, one year before the death of Gazi Mustafa Kemal Atatürk. The work bearing the artist's signature is 91x 72 cm. in size. The work has been studied as an oil painting on canvas.

Feyhaman Duran studied the Portrait of Atatürk while sitting on an armchair with his civilian clothes, from an angle that we can call 3/4 diagonal. The portrait represents Atatürk. The artist focuses the viewer's view of the work directly on Atatürk's eyes. It is understood that the composition setup was made accordingly. It is a composition in which the head part is studied from the waist up. Pastel tones are used in the work. Therefore, light-shadow and other volumetric expressions are provided with smooth transitions.

Picture 1. Feyhaman Duran, Portrait of Atatürk.

Portrait 2: The dimensions of the Portrait (Picture 2) made by Duran in 1938 are 121 x 89 cm. is The work has been studied as an oil painting on canvas. It is in the collection of Anadolu University. Portrait composition Atatürk is pictured with his feet crossed on an armchair and holding a cigarette in his hand. It is depicted with a white shirt, white bow tie, white vest and a navy blue suit. The 'Medal of Independence' worn on his chest can be seen under the collar of his jacket. Mustafa Kemal Atatürk's right shoulder is quite lower than the left shoulder, and his right arm is depicted in a relaxed stance, leaning on his elbow. Atatürk's head is depicted from a diagonal angle, while the body is depicted frontal. His gaze is quite determined, focused on a point not too far away. In the background, on the right and left sides of the picture, a kind of flower resembling a palm leaf, whose leaves extend like fingers and then tapering, is seen. The portrait used vibrant colors.

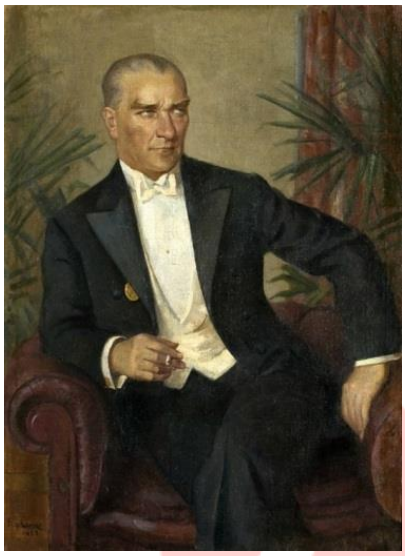

Picture 2. Feyhaman Duran, Portrait of Atatürk.

Portrait 3: This Atatürk Portrait (Picture 3.), which Feyhaman Duran works with an impressionist style approaching a naturalist sensibility, is 47x40 cm and is oil paint on cardboard. The work is in Topkapi Palace.

While the portrait of Atatürk is taken from a narrow angle, the body is almost from the side, while the head is depicted from a diagonal angle. Atatürk's gaze is immediately focused on a further point to the right of the viewer. The composition reflects an almost stereotyped point of view in Feyhaman Duran's portraits of Atatürk. He worked in an impressionist style. Colors are very close to each other, light and red tones of brown are used.

Picture 3. Feyhaman Duran, Portrait of Atatürk.

Portrait 4: The portrait of Atatürk, made by the artist in 1959, was painted on canvas. Feyhaman Duran composed this portrait of Atatürk from the knee up. Instead of a plain bow tie, he depicted it with a tie with white polka dots in red tones. In this painting, Mustafa Kemal is depicted in a relaxed manner with his hands folded behind his back, but with a very serious gaze. In the composition, Atatürk stands in front of a wall. A strong light coming from the upper right corner illuminates Atatürk's face and casts his shadow on the wall. This light creates the

general mood of the painting; As you go down, both the place gets darker and the details of the dress become blurred in this atmosphere. Atatürk's gaze focuses on the future.

Picture 4. Feyhaman Duran, Portrait of Atatürk.

1. 3. Feyhaman Duran's Reproductions or Reproductions of Atatürk Portraits

Portrait 5: Feyhaman Duran painted the portrait of Atatürk, shown in Picture 5., on duralite. The work is 39x53 cm. in size. It is located in Topkapi Palace.

This work of Duran is a copy of the original Austrian painter Wilhelm Victor Krausz's portrait made by Feyhaman Duran during the Battle of Anafartalar. This portrait, made by Krausz in 1916, is said to be the first portrait of Atatürk. Feyhaman Duran also imitated Krausz's understanding of form and style in this portrait. Duran is one of the first Turkish painters to be commissioned to paint portraits of Mustafa Kemal Atatürk. However, he did not study Atatürk from a live model, he wrote down his impressions when he saw Atatürk and turned them into portrait works.

Picture 5. F. Duran, Portrait of Atatürk. Picture 6. Wilhelm Victor Krausz; 1916.

Portrait 6: Duran painted the portrait in 1960, wearing a cape on his head and a gray cape with a fur collar on his shoulders while wearing a military uniform. The dimensions of the work are 85x 50 cm. is The work has been studied as an oil painting on canvas. This portrait of Atatürk made by the artist is similar to the portrait of Atatürk made by Nazmi Ziya Güran in 1925. Atatürk's stance in the composition made it almost the same with his military uniform and blue dress. It is seen that Duran describes the portrait by evaluating it in a more realistic style. Duran's point of view, composition, stylistic expression, etc., on the Atatürk portrait made by Güran. connected in many respects. Feyhaman Duran's portrait stands apart almost only in terms of style. Isn't style the most fundamental feature that distinguishes one artist from another?

Picture 7. Feyhaman Duran, 1960, 85x56 cm. Picture 8. N. Ziya Güran, 1925, 100x150 cm.

Portrait 7: The work is 65x 73 cm. in size. Atatürk's portrait was painted in oil on canvas. Feyhaman Duran reinterpreted the Equestrian Atatürk Monument, made in 1927 by Italian

sculptor Pietro Conanica, as a painting in front of the Ankara Ethnography Museum. It was composed while Atatürk was walking on his horse as the commander-in-chief, while Duran reinterpreted this composition with painting, which is another language of art. This work can be considered both as a portrait and as a landscape. However, the artist should be evaluated here as a portrait in the sense that he describes the Commander-in-Chief of Gazi Mustafa Kemal Atatürk. A painting is a portrait if it describes a person in terms of both formal similarity and characteristics. This work represents Atatürk's Commander-in-Chief.

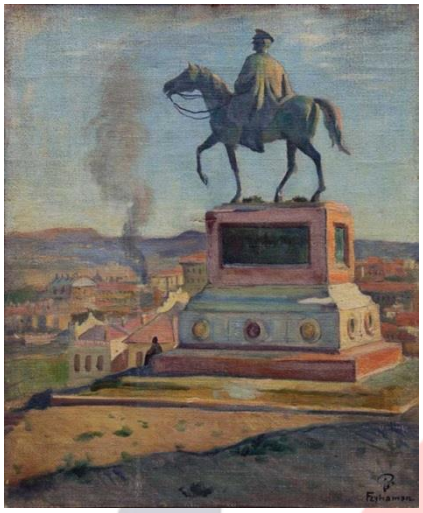

Picture 9. Feyhaman Duran. Picture 10. 1927, 8 m. Ethnography Museum, Ankara.

2. CONCLUSION

Art is a cultural phenomenon that produces representations with its unique structure. In order for the work of art, which is studied as a portrait in the sense of traditional Western art, to have a representative value, it must first be similar to the person whose portrait is being drawn. A portrait painting must resemble Atatürk in order for us to qualify it as representing Atatürk. Feyhaman Duran painted portraits of Atatürk in the Impressionist style, the aim of which was to resemble Atatürk.

Feyhaman Duran is one of the modern Turkish painters who went abroad to France for art education. He returns home with the start of the First World War, and therefore his name is mentioned in the 1914 Generation. Although he worked on still lifes and landscapes, he made a name for himself as an artist whose portraiture predominated in the 1914 Generation. Feyhaman Duran's portraits of Atatürk are in the impressionist style. Duran made these portraits by referring to his impressions and imagination. Atatürk portraits made by the artist represent Mustafa Kemal Atatürk in many ways. In addition, Duran's portraits of Atatürk are a historical document for future generations.

BIBLIOGRAPHY

Carroll, Noel. A Contemporary Introduction to the Philosophy of Art. Utopia Publishing House, 2012 Ankara.

Cevizci, Ahmet. Philosophy Dictionary, Paradigma Publications, 1999 Istanbul.

Dilmac, Oğuz. Art and Design Journal, Year 2011, Vol 1, No 7, pp: 35-52.

Elibal, Gültekin; Atatürk and Painting and Sculpture, İşbank Cultural Publications, Istanbul 1973.

Hall, Stuart. Representation, Cultural Representation and Signification Practices, Pinhan Publications, Istanbul 2017.

İpek, Selin. New Findings in Feyhaman Duran's Paintings in Topkapı Palace, National Palaces Art History Architecture Journal, Year 2021, Vol, Issue 20; 41-57.

Iperoglu, Gul. Feyhaman with the Love of Painting, Feyhaman Duran: Between Two Worlds Exhibition catalog January 12, August 13, 2017, Sakıp Sabancı Museum, Istanbul 2017

Pitkin, H. Fenichel; Concept of Representation; Sakarya University. Culture Spring. 2014 Sakarya.

Turani, Adnan. Dictionary of Art Terms, Remzi Bookstore, 1993 Istanbul.

Tansug, Sezer; Contemporary Turkish Art, Remzi Bookstore, 1996; Istanbul.

INTERNET RESOURCES

Boydaş, Nihat.: https://ataturkancyclopedisi.gov.tr/bilgi/ataturkun-sagliginda-yapilan-portraits/?pdf=3773

Erhan, Kemal. : https://openaccess.marmara.edu.tr.

Uren, Esref. : https://openaccess.marmara.edu.tr.

IMAGE BIBLIOGRAPHY

Picture 1: http://www.leblebitozu.com/feyhaman-duranin-eserleri-ve-hayati (28.03.2022)

Picture 2: http://www.sanatteorisi.com/? Sayfa=Gallery&icerik=Show&id=743 (02.04. 2022)

Picture 3: İpek, Selin. New Findings in Feyhaman Duran's Paintings in Topkapı Palace, National Palaces Art History Architecture Journal, Year 2021, Vol, Issue 20.

Picture 4: https://tr.pinterest.com (02.04.2022)

Picture 5: İpek, Selin. New Findings in Feyhaman Duran's Paintings in Topkapı Palace, National Palaces Art History Architecture Journal, Year 2021, Vol, Issue 20.

Picture 6: http://www.antikalar.com/ataturk-portraleri (11.04. 2022)

Picture 7: https://arhm.ktb.gov.tr (20.04. 2022)

Picture 8: https://isteataturk.com (19.04. 2022)

Picture 9: https://www.kulturportali.gov.tr/portal/feyhaman-duran (02.04. 2022)

Picture 10: https://en.wikipedia.org (20.04. 2022)

MÜMTAZ YENER'İN ESERLERİNDE PLASTİK AÇIDAN ÇİZGİSELLİK VE ÇİZGİSEL ALGI

Doç. Dr. Fahrettin GEÇEN
İnönü Üniversitesi, ORCID.0000-0002-0787-7505

Doç. Dr. Mehmet Akif KAPLAN
Kahramanmaraş Sütçü İmamÜniversitesi, ORCID. 0000-0001-8389-334X

ÖZET

Çağdaş Türk resim sanatında önemli bir yer edinen sanatçılardan Mümtaz Yener'in eserlerinde plastik açıdan tonlama yapmasına rağmen neden çizgisel algılandığının ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Araştırmacılar tarafından sanatçının eserlerinde toplumsal form, karıncalar, mekanik gibi ögeler ele alınmasına rağmen biçimsel açıdan eserlerindeki çizgisel etki ortaya konulmadığı anlaşılmaktadır. Sanatçının eserlerindeki plastik formun özellikle çizgisellik algısının ortaya çıkarılması açısından önemlidir. Araştırma konusu olan Mümtaz Yener ve sanatsal üslubu ve çizgi ilişkisi Nitel araştırma yöntemi ile ele alınmıştır. Araştırmada verilere ulaşmak amacıyla literatür taramasına gidilmiştir. Mümtaz Yener'in eser örneklemleri oluştururken konu ve tarz açısından farklı görünen ve geneli yansıttığı düşünülen eser tipleri seçilerek sanatçının sanatsal karekterine yaklaşılmaya çalışılmıştır. Sanatçının 4 eseri örneklem olarak ele alınmıştır. Araştırmacının temel amacını oluşturan sanatçının eserlerindeki çizgisel etkiyi ele almak için, betimsel araştırma metodundan tam anlamıyla olmasa da kısmen yararlanılmıştır. Araştırmanın evrenini ise Mümtaz Yener'in eserleri oluşturmaktadır. Sonuç olarak Mümtaz Yener'in bazı eserlerinde Sanatçının yaptığı mekanik formlarda oluşturduğu kontur çizgiler, eserde üç boyutlu etüde rağmen izleyiciyi çizgisel bir algıya götürmektedir. Sanatçının oluşturduğu geometrik formları net olarak verebilmek ve metalin sertliğini hissettirebilmek için kontur çizgilerine başvurmak zorunda kaldığı düşünülmektedir. Ayrıca mekanik çalışmalarında iç etütte kullandığı yumuşak renk ve ton etkisi çizginin görünürlüğünü de arttırmaktadır. Sanatçının karınca çalışmalarının renksel etüdlerinde bile çizgisel biçimlemelere rastlanmaktadır. Bunun dışında yardımcı öge olarak kullandığı saman çöpleri ve benzeri ögelerinde çizgisel form görünümü eserlerin çizgisel etkisini tam anlamıyla göstermektedir. Sanatçının birçok çalışmasında insan figürlerini etüd ederken gerçekçi etkiden uzak tonlamalarla biraz daha çizgisel etkide ders kitap resim görsellerine yada çizgi film karekterlerine benzer figürler çizdiği ve bu figürlerin belirginliğini arttırmak için kontur çizgileri ana destekleyici unsur olarak kullandığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yeniler, Çizgi, Toplumsal, Karınca, Mekanik

PLASTIC LINEARITY AND LINEAR PERCEPTION IN THE WORKS OF MÜMTAZ YENER

ABSTRACT

It is aimed to reveal why Mümtaz Yener, one of the artists who has taken an important place in contemporary Turkish painting art, is perceived as linear despite having a plastic intonation in her works. Although elements such as social form, ants, mechanics are considered by researchers in the artist's works, it is understood that the linear effect in his works is not revealed from a formal point of view. It is especially important to reveal the perception of linearity of the plastic form in the artist's works. The subject of the research, Mümtaz Yener and her artistic style and line relationship have been examined with a qualitative research method. In order to access the data in the study, a literature review was conducted. When creating samples of Mümtaz Yener's works, the types of works that look different in terms of subject and style and are considered to reflect the general were selected and the artist's artistic character was tried to be approached. 4 Works of the artist are considered as examples. In order to address the linear effect on the works of the artist, which constitutes the main purpose of the researcher, the descriptive research method was partially, if not literally, used. The universe of the research is composed of the works of Mümtaz Yener. As a result, the contour lines created by the Artist in mechanical forms in some of Mumtaz Yener's works lead the viewer to a linear perception despite the three-dimensional study in the work. It is believed that the artist had to resort to contour lines in order to be able to clearly give the geometric forms he created and make him feel the hardness of the metal. In addition, the soft color and tone effect that it uses in interior study in its mechanical studies also increases the visibility of the line. Even in the colorful studies of the artist's ant works, linear formatting is encountered. In addition, the appearance of a linear form in the straw litter and similar items that he uses as an auxiliary element literally shows the linear effect of the works. In many of his works, the artist appears to draw figures similar to textbook image images or cartoon squares in a slightly more linear effect with intonations away from the realistic effect when studying human figures, and uses contour lines as the main supporting element to increase the prominence of these figures.

Keywords: New Ones, Line, Social, Ant, Mechanics

1. **Araştırmanın Amacı:**

Çağdaş Türk resim sanatının önemli sanatçılarından biri olan ve toplumsal gerçekçi çalışan sanatçı Mümtaz Yener'in eserlerinde görülen çizgisel etki ve algının nedenlerini ortaya çıkarmak ve bazı eserlerinde tonlama uygulaması yapmasına rağmen neden çizgisel bir etki verdiğini ortaya çıkarmak araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır.

2. **Araştırmanın Önemi:**

Mümtaz Yener, geçmiş ve günümüz bazı araştırmacılar tarafından araştırılmıştır. Araştırmalarda toplumsal gerçekçi çalışması, mekanik çalışması, toplumu temsil eden karıncaları eserlerinde imge olarak kullanması genel olarak konu edilmiştir. Sanatçının eserlerinde plastik değerlerin pek ele alınmadığı dikkati çeken bir husus haline gelmiştir. Bu araştırmada ise sanatçının eserlerinde plastik bir değer olan çizginin nasıl eserlerinde etki olarak oluştuğu araştırmacı tarafından ortaya çıkarılmaya çalışılması araştırma açısından önem taşımaktadır.

3. Mümtaz Yener Kimdir ve Sanatsal Üslubu

Yeniler grubu sanatçılarından biri olan Mümtaz Yener 1918 yılında doğmuş ve yakın zamana kadar yaşamış 2007 yılında ise sanat camiasının acı kaybı olmuştur. Sanatçı Türk resim sanatında önemli yer edinen İbrahim Çallı, Léopold Lévy ve Nazmi Ziya'nın atolyelerininde yer almıştır. 1935 yılında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'ne girip bu kurumda çalışmaya başlar. Sanatçı arkadaşları ile birlikte ortak paydada birleşir Yeniler Grubu'nu kurarlar. Fakat grup üyeleri tam anlamıyla devamlılık açısından tutarlı bir çizgi oturtamazlar. Yeniler grubunda varlığını önemli ölçüde hissettiren Mümtaz Yener, grubun genel ideali olan grubun savunduğu toplumsal gerçekçilik konuları üzerine eserler ortaya koymuştur. Sanatçı toplumsal gerçekçi resimlerinde eleştirel bir yol izlemiştir. Özellikle toplumun farklı kesim ve grupların aralarındaki sorun ve çelişkileri, daha çağdaş, işlemeci bir tutumla ele almıştır. Sanatçı 1950'de Yeniler grubunun dağılması sonrası bile toplumsal gerçekçi eserler ortaya koymuştur. Özellikle grubun dağılması sonrası, 1960 ve sonrasında toplumu ve toplumun sorunlarını yansıtma imgesi olarak karıncaları, makinaları, insanları temel argümanları haline getirmiştir (Tetikçi, 2014: 151; Ersoy, 1998: 81).

Türk resminde önemli bir yere sahip olan Mümtaz Yener, 1950'ye kadar olan süreçte, Haliç ve çevresini, Tersane'de yer alan gemileri, atölyeleri ve burada çalışan işçileri ve genel olarak insanı temel alan toplumsal içerikli resimler yapmıştır. Günlük yaşamda çalışan, üreten insanlar ve makineler ilk kez bu dönem resimlerinde belirmiştir. Sanatının ilk yıllarında var olan bu iki unsur " makine ve insan" daha sonra makine bedenli insanlar biçimine dönüşecektir (Törer, 2011: 34) Görsel 1 örneği gibi..

4. Mümtaz Yener'in Eser Örneklemleri ve Çizgisel Açıdan Ele Alınışları

Görsel 1: Mümtaz Yener, Düşünen Makine, T.Ü.Y.B, 69x59 cm., 2001

Sanatçının yaptığı mekanik formlarda oluşturduğu kontur çizgiler üç boyutlu etüde rağmen izleyiciyi çizgisel bir algıya götürmektedir. Sanatçının oluşturduğu geometrik formları net olarak verebilmek ve metalin sertliğini hissettirebilmek için kontur çizgilerine başvurmak zorunda kaldığı düşünülmektedir. Ayrıca mekanik çalışmalarında iç etütte kullandığı yumuşak renk ve ton etkisi çizginin görünürlüğünü de arttırmaktadır.

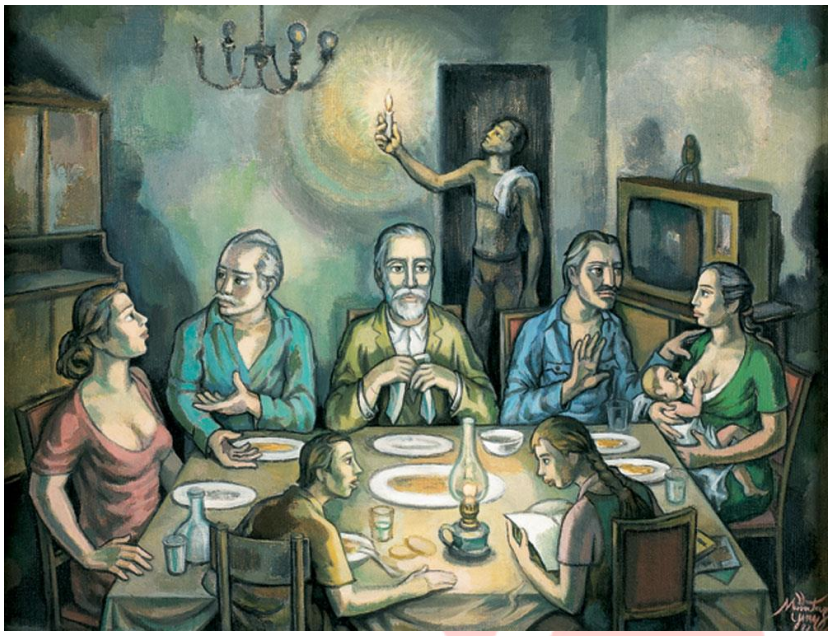

Görsel 2: Mümtaz Yener, Elektrikli Hava, 1982, D.Ü.Y.B, 39x30 cm (Erdoğan, 2006: 122)

Sanatçı reel çalışmalarında ise figürleri son derece hareketli ve modern görünümlerle etüt etmiştir. Sanatçının resimlerinde bazı oran ve perspektif problemleri de görülmektedir. Toplumun yaşam formlarını ve problemlerini çoğunlukla kalabalık topluluklarla bol insan figürleriyle sergilemiştir. Sanatçının bu tür çalışmalarında figür ve nesnelerde kontur çizgileri belirgin şekilde çizilmiştir. Renk ve tonlamalar ise çizginin gerisinde daha az net ve belirgin etüt edilerek çizgilerin etkilerinin artmasına neden olmuştur.

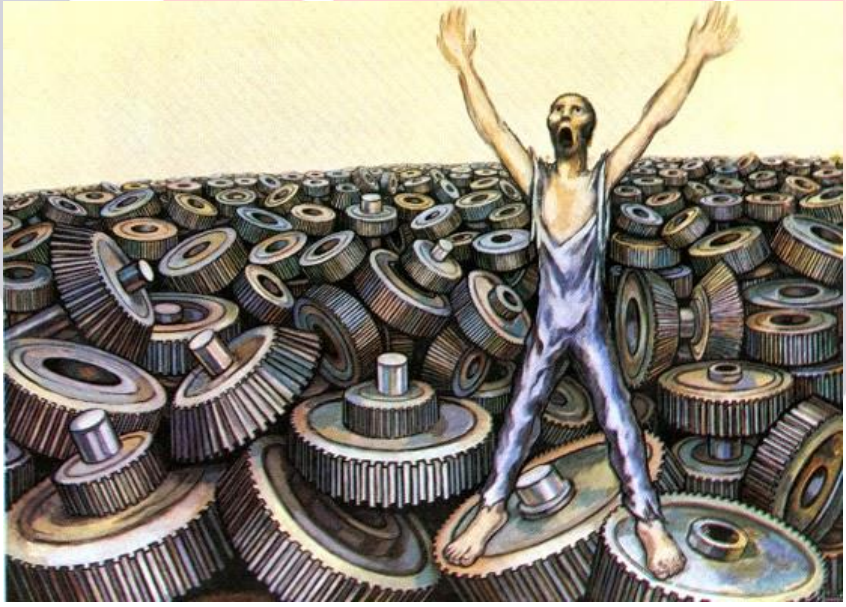

Görsel 3: Mümtaz Yener, T.Ü.Y.B, Bozulmuş Makinalar, T.Ü.Y.B., 6Ox44 cm, 1978 (Erdoğan, 2006: 122)

Sanatçının birçok çalışmasında insan figürlerini etüt ederken gerçekçi etkiden uzaklaşan ve çizgisel konturlarla destekli biraz daha ders kitaplarındaki çizgisel resim görsellerine ya da çizgi film karakterlerine benzer figürler çizdiği ve bu figürlerin belirginliğini arttırmak için kontur çizgileri ana destekleyici unsur olarak kullandığı görülmektedir.

Görsel 4: Mümtaz Yener, Karıncalar, T.Ü.Y.B, 74x99cm, 1969, İstanbul Resim ve Heykel Müzesi (Özsezgin, 1982: 50)

Sanatçının karınca çalışmalarına bakıldığında, renksel etütlerinde bile çizgisel biçimlemelere rastlanmaktadır. Bunun dışında yardımcı öge olarak kullandığı saman çöpleri ve benzeri ögelerinde çizgisel form görünümü eserlerin çizgisel etkisini tama anlamıyla göstermektedir.

5. Yöntem

Çağdaş Türk resim sanatının ve Yeniler Grubu'nun önemli sanatçılarından olan Mümtaz Yener'in eserlerinde plastik açıdan çizgisellik konusu araştırma konusu olup Nitel araştırma yöntemi ile ele alınmıştır. Araştırmada verilere ulaşmak için internet, kitap, tez, makale ve gibi dokümanlara ulaşılıp literatür taramasına gidilmiştir. Eser örneklemleri oluşturulurken konu ve tarz açısından birbirine yakın olduğu düşünülen 4 eser seçilerek Mümtaz Yener'in sanatsal genel üslubu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmacının temel amacını oluşturan sanatçının eserlerindeki çizgisel etkiyi ele almak için betimsel araştırma metodundan tam anlamıyla olmasa da kısmen yararlanılmıştır. Araştırmanın evrenini ise Mümtaz Yener'in eserleri oluşturmaktadır.

SONUÇLAR

Mümtaz Yener bazı eserlerinde özellikle mekanik çalışmalarında nesne ve figürlere verdiği kontur çizgiler, sanatçının üç boyutlu renk etüdü yapmasına rağmen eserin çizgisel etkisi ve baskınlığını belirgin hale getirtmiştir. Yine sanatçı eserlerindeki geometrik formları güçlendirip net olarak verebilmek, metalin sertliğini hissettirebilmek için kontur çizgilerini kullanarak çizgisel etkiyi arttırmıştır. Ayrıca mekanik çalışmalarında iç etütte kullandığı yumuşak renk ve ton etkisi çizginin görünürlüğünü de arttırmaktadır. Mümtaz Yener'in 'Karınca' serisinde çizgisel formlar baskın şekilde kendini göstermektedir. Eserlerdeki renksel etütlerinde bile çizgisel etkiler baskın şekilde kendini hissettirmektedir. Sanatçı 'Karınca' serisinde kullandığı nesne imgeleri de saman çöpleri gibi çizgisel etkiyi güçlendiren başka bir faktördür. Sanatçı

eserlerinde insan çizimlerini yaparken de kontur çizgilerini belirgin şekilde çizmiştir. Renksel etütleri yapmasına rağmen sanatçının kontur çizimleri çizgi film karekteri etkisi oluşturmasına neden olmuştur. Ayrıca eserlerinde oran-orantı sorunları da bu etkiyi ciddi anlamda güçlendirmiştir. Kısacası sanatçı sanatsal çalışmalarında kontur çizgilerini belirgin ve net kullanmıştır. Bu durumda eserlerin ya çizgisel olmasına ya da çizgisel bir algıyla algılanmasına neden olmuştur.

KAYNAKÇA

Ersoy, A., GÜNÜMÜZ TÜRK RESİM SANATI (1950'den 2002'e), İstanbul: Bilim Sanat Galerisi, 1998

Tetikçi, İ. ,2014, Yeniler Grubu Ressamları" Nın Resimlerinde Doğa, *journal of Fine Arts*, 0(26), 144-155.

Törer, O. (2011). Sanayi Üretiminin Çağdaş Resme Yansımaları (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Görsel Kaynakçalar:

Görsel 1: https://www.google.com/search?q=m%C3%BCmtaz+yener+d%C3%BC%C5%9F%C3%BCn%C3%BCyorum+%C3%B6yleyse+robotum&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwjj3eiD9LH3AhUz8LsIHU24AE8Q_AUoAnoECAEQBA&biw=1280&bih=824&dpr=1#imgrc=Bqy9M_6kKPlswM

Görsel 2: Erdoğan, T. (Ed.), Mümtaz Yener: Retroperspektif, Yapı Kredi Yayınları, 2006

Görsel 3: Erdoğan, T. (Ed.), Mümtaz Yener: Retroperspektif, Yapı Kredi Yayınları, 2006

Görsel 4: Özsezgin, K., başlangıcından bugüne ÇAĞDAŞ TÜRK RESİM SANAT TARİHİ, İstanbul: Tiglat Basımevi, 1982, s.50.

NİZAMİ "XƏMSƏ"SİNDƏ BƏZİ FONETİK HADİSƏLƏRİN ŞƏRHİ

Məmməadova Əsmətxanım Bəyəhməd qızı
Bakı Dövlət Universiteti, filologiya üzrə
fəlsəfə doktoru Dosent,

Ümumbəşəri və fəlsəfi ideyalar qaynağı olan Nizami "Xəmsə"sinin unikallığı bu yaradıcılıq nümunələrinin üslubunun orijinal və spesifikliyi ilə yanaşı, həm də dövrün mövcud dilinə güzgü tutması ilə əlaqədardır. "Zəngin Şərq poetikasının rəngarəng ifadə və təsvir vasitələrilə süslənmiş "Xəmsə"nin elmi-nəzəri dilçilik müstəvisində araşdırılması istər fonetik, istər leksik-qrammatik, istərsə də sintaktik quruluş baxımından olduqca maraqlı hadisələr, dəyi-şikliklərin izlənməsi ilə səciyyələnir". (Məm. 2012: 15)

Türk dilləri ailəsindən olan Azərbaycan dilində ahəng qanunu olduğu kimi fars dilində də fonetik məhdudiyyət qanunu mövcuddur. Morfoloji və sintaktik çevrilmələr anında dildə hər zaman bir sistem kimi dəyişikliklər baş verir. Fonetik məhdudiyyət qanununun təsiri altında dil tələffüzü asanlaşdırmaq, çətinliklərdən uzaqlaşmaq üçün müxtəlif fonetik hadisələrdən istifadə edir. Buraya assimilyasiya, dissimilyasiya, səs çevrilmələri, eliziya, proteza kimi fonetik hadisələr daxildir. Araşdırma göstərir ki, bu hadisələrin çoxu danışıq dilindən, ümumxalq tələffüzündən ədəbi dilə daxil olmuş dil hadisələridir.

Sadaladığımız fonetik hadisələrin bəziləri Nizami məsnəvilərində az, bəziləri isə daha çox tezliklə işlədilmişdir. Biz bu araşdırmamızda "Xəmsə"də ən çox tezliyə malik olan səs düşümü- eliziya və səsartımı- proteza fonetik hadisələrdən bəhs edəcəyik.

Eliziya hadisəsi. Azərbaycan dilində - "səs düşümü", "eliziya", ingilis dilində -"elision"; rus dilində - «элизия»; fars dilində حذف /həzf/ adlanan fonetik hadisədir. Səs düşümü fonetik fonetik hadisənin təsiri nəticəsində söz həcmini dəyişir, kiçilir, tələffüz qısalır. Dildə saitlə bitən vahiddən sonra saitlə başlayan digər vahid gəldikdə əvvəlincidə son saitin ixtisara düşməsi hadisəsidir.

Mənzum əsərlərdə sözlərdə, əsas nitq hissələrilə bağlayıcı, önqoşma kimi köməkçi nitq hissələrinin bir-biri ilə yanaşı gəlməsi nəticəsində baş verir və bəzi hallarda "təxfif" və ya "müxəffəf" adlanan poetik fiqurla üst-üstə düşür.

1. "Təxfif" qrafik dəyişmə nəticəsində söz həcminin qısalması.

Başqa sözlə uzun saitin qısa sait fonemlə əvəzlənməsi nəticəsində bir neçə variantı leksemlərin formalaşması:

a). /a → ə / foneminə çevrilir və leksem təxfifə uğrayır:

شه ← شاه /şah→şəh/ - şah ; سپه ← سپاه /sepah → sepəh/- qoşun ; گه ← گاه /qah → gəh/ gah ; گنه ← گناه /qonah → qonəh/ - günah

شاه درآن ناحیت صید یاب ،

دید دهی چون دل دشمن خراب [N. 1960:95]

Şah çox ov olan o bölgədə (ovlaqda)

Düşmən ürəyi kimi xaraba bir kənd gördü.

گفت وزیر ای ملک روزگار،

گویم اگر **شه** بود آموزگار. [N. 1960:95]

Vəzir dedi: - Ey, dövranın şahı,

Şah bundan ibrət götürərsə, deyərəm.

b) /u → o/ foneminə çevrilir, nəticədə söz həcmi qısalır:

انده ← اندوه/ənduh→ əndoh/ - qəm, kədər; که ← کوه /kuh → koh/ –dağ; خاموش← خامش /xamuş → xamoş/ - sakit, susmuş kimi leksemlər qrafik-fonetik dəyişikliyə uğrayırlar. Tədqiqat göstərir ki, "Xəmsə"də خاموش leksemi bəhr və vəznə görə şair tərəfindən 4 fonetik-qrafik variantda işlədilmişdir. Bu leksem məsnəvilərdə 58 dəfə:- خاموش– 23; خامش– 15; خموش -19; خمش-1 işlənmişdir. Göründüyü kimi ən çox işlək olan variant خاموش/xamuş/ fonetik-qrafik variantıdır. Əlbəttə bu leksemin hansı variantının işlədilməsi əsərin bəhr və qafiyəsindən asılıdır.

√ **İsimlərdə təxfif** : پادشا ← پادشاه /padşah → padşa / - padşah; روبه ← روباه /rubah → rubəh/; انده اندوه ← /ənduh → əndoh/ - qəm, qüssə, kədər və s.

انده دنیا مخور ای خواجه خـیز،

ور تو خوری بخش نظامی بریز.

[Nizami, 1399: 127]

Ey xacə, dünyanın **qüssəsini** çəkmə, dur ,

Əgər qəm çəkirsənsə, Nizaminin payını (yerə) tök.

√ **- Sifətlərdə təxfif hadisəsi:** سیه ← سیاه /siyah → siyəh / - qara ; کوته ← کوتاه /kutah → kutəh/- qısa ; خمش خموش ← /xəmuş → xəmoş/ - sakit, susmuş və s.

در دلم آید که گنه کرده ام ،

کین ورقی چند **سیه** کرده ام. [N, 1960: 245]

Ürəyimə elə gəlir ki, mən günah iş görmüşəm?

Ki bu bir neçə varağı **qaralamışam** (yazmışam).

√ - **Saylarda təxfif və eliziya hadisəsi**: چار ← چهار /çəhar → çar / dörd; چل ← چهل /çehel → çel/ -qırx ; پنجه ← پنجاه/pəncah → pəncəh/ - əlli və s.

بزرگ امید چون کلبرگ بشکفت ،

چهل قصه به **چل** نکته فرو گفت.

Büzürgümmid gül dodaqlarını açaraq,

Qırx incəliklə, qırx dastan bəyan etdi.

√ **-Əvəzliklərdə təxfif hadisəsi:** - او və ایشان şəxs əvəzliklərində, این/in/, آن/an/ işarə, eləcə də enklitik əvəzliklərdə eliziya, təxfif hadisəsi baş verir. Sadaladığımız əvəzliklər adətən müəyyən bağlayıcı və از /əz/ qoşması iıə yanaşı düşdükdə vəznin, bəhrin tələbinə uyğun olaraq bu hadisəyə uğrayırlar. Məsələn:

زو ← او + از /əz + u → zu / - ondan; زین ← این + از /əz + in → zin/ - bundan;

زان ← آن + از/əz + an → /- zan və s.

زیـــن فـــن مطاب بلند نامی ،

آن کان ختم شد است بر نظامی.

[N, 1370: 377]

Bu **sənətdən** yüksək ad qazanmağı düşünmə,

O mədən Nizami ilə bitmiş, tamamlanmışdır.

√ **- Feillərdə eliziya və təxfif hadisəsi:** آمدن /amədən/ - gəlmək; ارزیدن /ərzidən/ - dəyəri olmaq, layiq olmaq; افتادن/oftadən/- yıxılmaq kimi saitlə başlayan feillərə eliziya hadisəsi baş verdikdə təbii ki, feillər həm qrafik, həm də tələffüz cəhətdən qısalmaya, təxfifə uğrayırlar. Məsələn:

ترا ایزد از بهر عدل آفرید ،

ستم **ناید** از شاه عادل پدید . [N, 1370: 1045]

Allah səni ədələt üçün yaratmışdır,

Ədalətli şahdan zülm əməli baş verməz [N, 2004: 119]

نافـــتاده شکسته بودم بال،

چون **فتادم** چگونه باشد حال [N, 1370: 521]

Yıxılmamışdan qanadlarısınmışdı,

İndi ki, **yıxıldım,** halım necə olar?

Bu beytdə نافتاده ← افتاده + نه/nə+ oftade →noftade / - yıxılmamış (dan) kimi verilmiş və /`nə/ inkar əlamətinin /ə/ saiti tələffüzdən düşmüşdür.

Proteza hadisəsi. Səs artımı fonetik hadisəsi fars dilində علاوه/əlave/ adlanır.

Klassik söz ustadlarımızın, eləcə də Nizami Gəncəvinin bu fonetik hadisə və dəyişmələrdən gen-bol istifadə etməsi təbii ki, onların əsərlərinin yazıldığları əruz bəhrlərinin ölçüləri ilə əlaqədardır. (Nizami əsərlərini dörd: Səri, Həcəz, Xəfif və Mütəqarib bəhrlərində yazmışdır.)

Proteza hadisəsi zamanı sözün müxtəlif hissələrinə müəyyən kəmiyyətcə qısa saitlər /e, o/ əlavə olunur. Bu fonetik hadisə adətən xarici dillərdən alınmış iki samitlə başlayan leksemlərdə özünü göstərir. Məs. : پلاطون /Platon /→/ افلاتون Əflatun/ və ya فلاطون /Fəlatun / iki samitin yan-yana olmaması üçün /ə/ saiti bir dəfə /pl/ samitindən əvvəl; bir dəfə də sonra artırılmışdır. Bu sözün "Xəmsə"də işlənmə tezliyini yoxlasaq افلاطون- nun 3; فلاطون-nun isə 14- dəfə işləndiyini görərik.

Proteza fonetik hadisəsi yalnız xarici dillərdən fars dilinə keçən sözlərdə deyil, mənşəcə fars sözlərində də formalaşır. Sonu saitlə bitən sözlərə saitlə başlayan morfem əlavə edildikdə iki sait arasına samit səs əlavə olunur, yaxud sözün sonunda vaxtı ilə tarixən olmuş samit səs özünü bərpa edir.

√ **- /a/ və /u/ fonemilə bitən sözlərə cəm şəkilçisi artırıldıqda**

Cəm şəkilçisi ilə sözün arasında ی (y) bitişdirici samiti əlavə olunur. Məsələn: دانا +ی+ ان ← دانایان /dana +y+ an → danayan/ - ağıllılar, alimlər.

چنین گفتند **دانایان** هشیار ،
که نیک و بد به مرگ آید پدیدار.

[N, 1370: 192]

Ağıllılar (bilicilər) belə demişlər ki,
Yaxşı - yaman ölməklə aşkar olur.

√ - /u/ saiti ilə bitən sözlərdə qrafik dəyişiklik deyil, fonetik dəyişiklik, proteza hadisəsi baş verir. /u →o/ saitinə çevrilməklə, iki sait arasında onların samit variantı /v/ tələffüzünü bərpa edir: ابروان ← ان + ابرو/əbru + an→ əbrovan / - qaşlar.

Aşağıdakı beytdə olduğu kimi:

کمان **ابروان** را زه بر افکند ،
بدان دل کاهوی فربه در افکند.

[N, 1370: 305]

Kaman **qaşlarına** kirişi saldı,
Güman edirdi ki, kök çeyran çaldı.

[N, 2004: 309]

√ - /e /səsi ilə bitən sözlərlə cəm şəkilçisi ان/an/ arasınında گ /g/ samitinin bərpa olunması بیچارگان ← ان+ بیچاره /biçare /- çarəsizlər; غمخوارگان ← ان + غمخواره

/qəmxare + an → qəmxareqan / - məzlumlar və s.

دست بدار از سر **بیچارگان**،

تا نخوری یاسج **غمخوارگان**.

[N, 1960: 114]

Biçarələrin başından əlini çək (zülm etmə) ki,

Məzlumların qarqışlarının oxu sənə dəyməsin.

√ - /a/ , /u/, /i/, /e/, fonemlərilə bitən sözlər izafətin birinci tərəfində gəldikdə, eləcə də həm nisbət, həm də müxtəlif funksiyalı ی/ ya/ şəkilçilərini qəbul etdikdə proteza fonetik hadisəsi baş verir.

در تف این **بادیهٔ** دیو لاخ،

خانهٔ دل تنگ و غم دل فراخ.

Bu divlər **məskəni** olan səhranın hərarətindən,

İnsanın ürək **(evi)** sıxılır, dərdi, qəmi isə artır.

Yuxarıdakı beytdə بادیه /badiye/ - səhra və خانه /xane/ ev, leksemləri /e/ saiti ilə bitdiyindən izafət əlaməti ilə son heca arasına bir /y/ bitişdirici samit əlavə edilmişdir. بادیهٔ ← ه + بادیه /badiye + e → badiye - ye/ - səhranın; خانهٔ ← ه + خانه /xane + e → xane-ye / - (ürək) evi (ürəyi) və s.

پیری عالم نگر و **تنگیش** ،

تا نفریبی بجوان **رنگیش** .

[N, 1960: 177]

Dünyanın qocalığına və onun **darlığına** bax ki,

Onun cavanlıq cilvəsinə, **rənginə** aldanmayasan.

√ - saitlə başlanan fellərlə onlara artırılan əmr və müzareni bildirən /`be/ prefiksini artırdıqda onların arasına /y/ samiti artırılır. [`be +a→`biya] – gəl; / `be +y +amuzəm/ → beyamuzəm]- öyrədərəm və s.

بیاموزم تو را گر کار بندی،

که بی گریه زمانی خوش بخندی.

[N, 1370: 344]

Əgər istəsən, (həvəsin olsa) mən sənə

Heç ağlamadan, xoş gülməyi **öyrədərəm**.

√ - saitlə başlanan fellərlə onlara artırılan inkar ədatları “nə” və “mə” arasına əlavə olunur. Məsələn, [nə+aməd→nəyaməd] – gəlmədi; [mə+a→məya] – gəlmə və s.

ملک بدان داد مرا کردکار،

تا نکنم آنچه **نیاید** به کار.

[N, 1960: 122]

Yaradan bu mülkü mənə lazım **olmayan**

Hərəkətlər etmək üçün verməmişdir.

√ - Sait səslə başlanan fellərlə onlara artırılan می /`mi/ prefiksləri ( indiki və davamedici keçmiş zaman formasınıın yaradılmasında iştirak edir) /y/ əlavə olunur: [ `mi+y+əndiş→`miyəyəndiş]- fikirləş; [` mi+aməd→miyaməd] -gəlirdi və s.

دل نه به نصیب خاصّهٔ خویش

خاییدن رزق کس **میـــندیش**.

[N, 1960: 177]

Ürəyini, qəlbini öz qismətinə, rizqinə bağla,

Başqasının ruzusunu yemək haqqında düşünmə.

√ - İki sait arasına artırılan, bərpa olunan fonem و /v/ samitidir.

a) Uzun /u/ ilə bitən sözlərə /an/, cəm şəkilçisi əlavə edildikdə, iki sait arasına و/v/ artırılır, uzun /u/ isə qısalaraq /o/-ə çevrilir: [əbru+an→əbrovan] -qaşlar ; [banu+an→banovan] - xanımlar (Burada sait hərfin samit variant bərpa olunur.

Morfoloji və sintaktik çevrilmələr anında yuxarıda sadaladığımız dəyişikliklər dildə hər an bir sistem kimi baş verir. Lakin burada aydın görünür ki, fars dilinin fonetik sisteminə ana fonetik qanun, yaxud əsas fonetik qanun hakimdir.

Nəticə: Tədqiqat göstərir ki, fonetik məhdudiyyət qanunun təsiri altında dil tələffüzü asanlaşdırmaq, çətinliklərdən uzaqlaşmaq üçün müxtəlif fonetik hadisələrdən geniş şəkildə istifadə edir. Buraya assimilyasiya, eliziya, metateza, dissimilyasiya, proteza kimi fonetik hadisələr daxildir.

Sadaladığımız fonetik hadisələrin bəziləri Nizami məsnəvilərində az, bəziləri isə daha çox tezliklə işlənmişdir. Biz bu araşdırmamızda "Xəmsə"də ən çox tezliyə malik olan eliziya, proteza hadisələrindən bəhs etmişik . Eliziya (səs düşümü) fonetik hadisəsi fars dilində حذف /həzf / adlanır. Bu fonetik hadisənin təsiri nəticəsində söz həcmi kiçilir, qisalır, təxfifə uğrayır. Proteza (**s**əs artımı) fonetik hadisəsi fars dilində علاو /əlave/ adlanır. Hər هنه dil hadisəsi Nizami "Xəmsə"sinin beytləri daxilində öyrənilmiş, incələnmişdir.

Əminliklə demək olar ki, "Xəmsə"ni təşkil edən beytlər içərisində eləsini tapmaq mümkün deyildir ki, orada müasir dillə müqayisədə klassik dilin müəyyən bir fonetik, qrafik, leksik, morfoloji dəyişikliyi nəzərə çarpmamış olsun. Məhz buna görə də bu əsərlər dilçiliyin müxtəlif sahələri üzrə əsaslı şəkildə araşdırılmalı, tədqiqata cəlb edilməlidir.

Qaynaqlar:

1. Məmmədova Ə. B. (2016) Nizami əsərləri klassik fars dilinin bu gün unudulmuş səslərinin bərpası üçün misilsiz mənbədir.Nizami Gəncəvinin 875 illik yubileyinə həsr olunmuş Nizami və dünya mədəniyyəti mövzusunda respublika elmi konfranslnın materialları, səh. 46-52; "Elm və təhsil" nəşriyyatı, 255 səh.

2. Məmmədova Ə.B., Fars dilində fonetik məhdudiyyət qanunun səciyyəsi, Azərbaycan Təhsil Nazirliyi və ADU-nin birlikdə keçirdikləri "Xarici Dillərin tədrisinin aktual problemləri" Respublika Elmi- praktik konfransının materialları, səh.52-54, Bakı: 2016

3.Məmmədova M. H. (2012) Nizami Gəncəvi dilinin leksik üslubu ("İskəndərnamə" əsəri üzrə)., Bakı: "Nafta Press" nəşriyyatı 300 s.

4. Nezami Gəncəvi. (1960) Məxzən-ül əsrar. motun-e elmi-yo enteqadi, Baku: nəşriyyat-e Fərhəngestan-e olum comhuri-ye şourəvi-ye sosiyalisti-ye Azərbaycan, 252 s.

5. Nezami Gəncəvi. (1370) Xosrov və Şirin. dər ketab-e kolliyyat-e Xəmse-ye Nezami Gəncəvi. səh: 350-494;Tehran: Enteşarat-e Məhtab, 1130 s.

6. Nezami Gəncəvi. (1370) Leyli və Məcnun. dər ketab-e kolliyyat-e Xəmse - ye Nezami Gəncəvi. səh:350-494; Tehran: Enteşarat-e Məhtab, 1130 s.

7. Nezami Gəncəvi. (1370) Həft peykər. dər ketab-e kolliyyat-e Xəmse-ye Nezami Gəncəvi. səh:350-494; Tehran: Enteşarat-e Məhtab, 1130 s.

8. Nezami Gəncəvi. (1370) Şərəfname. dər ketab-e kolliyyat-e Xəmse-ye Nezami Gəncəvi. səh: 696-972, Tehran: Enteşarat-e Məhtab, 1130 s.

9. Nezami Gəncəvi. (1370) Eqbalname. dər ketab-e kolliyyat-e Xəmse-ye Nezami Gəncəvi. səh: 973-1110, Tehran: Enteşarat-e Məhtab, 1130 s.

10. Rüstəm Əliyev. (1981) Sirlər xəzinəsi, filoloji tərcümə, Bakı: Elm nəşriyyatı, 245 s.

HEGEL'İN SİYASAL DÜŞÜNCESİNDE DİN VE DEVLET İLİŞKİSİ

Arş. Gör. Dr. AYMAN KARA

Kırıkkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ORCİD: ID/0000-0002-7493-0150

ÖZET

1770-1831 yılları arasında yaşamış bir Alman düşünür olan Hegel, din ile felsefeyi uzlaştırma gayreti içerisinde olmuştur. Ancak onun düşünceleri pek çok farklı yorumu beraberinde getirerek kimi zaman birbirine karşıt kesimler tarafından da savunulmuştur. Bunun sebeplerinden biri olarak, onun bir yandan Aydınlanma düşüncesinin akılcılığından kısmen etkilenmişken diğer yandan dini ve geleneği öne çıkararak devleti kutsallaştırmasıdır. Bu anlamda Hegel'in din ve devlet arasında kurduğu ilişki onun düşüncelerinin anlaşılması bakımından önem arz etmektedir.

Hegel'e göre din ile devlet arasında büyük bir ilişki bulunmaktadır. Öyle ki, düşünür devlet yapısının doğru olup olmamasını dinsel yapıyla bağlantılandırır. Onun düşüncesinde devlet kökenini dinde bulur ve devletin temelinde din vardır. Din devlete sonradan eklemlenmiş dışsal bir araç konumunda değil, devletin varoluşunu sağlayan olgudur.

Tarihsel olarak bakıldığında da dinin devletin oluşumu üzerindeki etkileri görülmektedir. Ona göre devletler dinlerden meydana gelmişler, kökenlerini dinlerden almışlardır. Fransız Devrimi'ni bu noktada eleştirmiştir. Ona göre Fransız Devrimi Aydınlanma düşüncesinin salt akla dayalı ilkelerinin siyasal alanda uygulanmasıdır. Bu anlamda Aydınlanma düşüncesinde ve Fransız Devrimi'nde din ile devletin birbirine zıt olarak resmedilmiş olmasına karşı çıkarak yalnızca akla dayalı politikalar izlenmesini despotizme götüren bir yol olarak görmüştür. Bu despotizmi engellemek için de din ile felsefeyi bir araya getirmeye çalışmıştır. Din ile devlet arasındaki ilişkiyi de bu minvalde ele almıştır.

Bu çalışmada, 19. yüzyılın en önemli düşünürlerinden olan ve felsefesi günümüzde de tartışılmaya devam ederek güncelliğini koruyan Hegel'in din ile felsefeyi birlikte değerlendirmesi üzerinde durulacak, bu açıdan onun din ile devlet arasındaki ilişkileri nasıl kurduğu incelenecektir. Çalışmanın amacı, Hegel'in Aydınlanma ve Fransız Devrimi'nin sebep olduğunu iddia ettiği dinin devletten koparılması ile ortaya çıkan despotizm eğilimine din ile devleti tekrar nasıl bağdaştırarak çözüm bulduğunu incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Hegel, din, devlet, Fransız Devrimi, siyasal düşünceler

RELATİONSHİP BETWEEN RELİGİON AND STATE İN HEGEL'S POLİTİCAL THOUGHT

ABSTRACT

Hegel, a German philosopher who lived between 1770-1831, made an effort to reconcile religion and philosophy. However, Hegel's ideas were sometimes defended by opposing sections, bringing with them many different interpretations. One of the reasons for this is that while Hegel was partially influenced by the rationality of the Enlightenment thought, on the other hand, he sanctified the state by emphasizing religion and tradition. In this sense, the relationship Hegel established between religion and the state is important in terms of understanding his thoughts.

According to Hegel, there is a great relationship between religion and the state. So that the philosopher connects the correctness of the state structure with the religious structure. In Hegel's thought, the state finds its origin in religion and religion is the basis of the state. Religion is not an external tool added to the state, but a phenomenon that ensures the existence of the state.

Historically, the effects of religion on the formation of the state can be seen. According to Hegel, states were formed from religions and took their origins from religions. Hegel criticized the French Revolution at this point. According to Hegel, the French Revolution is the application of the purely rational principles of Enlightenment thought in the political arena. In this sense, Hegel opposed the portrayal of religion and state as opposites in the Enlightenment thought and the French Revolution, and saw the pursuit of policies based only on reason as a path to despotism. In order to prevent this despotism, Hegel tried to bring religion and philosophy together. Hegel also dealt with the relationship between religion and the state in this manner.

In this study, Hegel, who is one of the most important philosopher of the 19th century and whose philosophy continues to be discussed today, and which is up to date, will evaluate religion and philosophy together, and in this respect, how Hegel established the relations between religion and state, will be examined. The aim of the study is to examine how Hegel found a solution to the despotism tendency that emerged with the separation of religion from the state, which he claimed to be caused by the Enlightenment and the French Revolution, by reconciling religion and state.

Keywords: Hegel, religion, state, French Revolution, political thought

AZERBAYCAN'IN BİRLEŞİK KRALLIK İLE KÜLTÜREL İLİŞKİLERİNİN GELİŞMESİNDE HAYDAR ALİYEV VAKFI'NIN ROLÜ

Aybaniz Pashayeva
Bakü Devlet Universitesi
Orcid ID https://orcid.org/
0000-0001-8157-9031

Özet

Haydar Aliyev Vakfı, Azerbaycan kültür ve sanatının dünyaya entegrasyonunda müstesna bir role sahiptir. Kuruluşundan bu yana Vakıf, Birleşik Krallık ile kültürel ilişkilerin geliştirilmesine özel önem vermiştir. "Azerbaycan: Uçan halılarla masallar dünyasında" programı, "Haydar Aliyev Vakfı" ve "Bakü" dergisinin desteğiyle 2010 yılında Londra'da düzenlenen ve 2012 yılında Haydar Aliyev Vakfı Başkanı Mehriban Aliyeva'nın katılımı ve önderliğinde sunuldu. Vakıf Başkan Yardımcısı Leyla Aliyeva "Bakü'ye Uçuş: Çağdaş Azerbaycan Sanatı" başlıklı sergi, Azerbaycan kültürünü ve ulusal kimliğimizi sergilemek için bir başka fırsattı. Leyla Aliyeva'nın 2012 yılında İngiliz Parlamentosu Lordlar Kamarası'nda uluslararası çevre örgütü IDEA'nın sunumunda yaptığı konuşma, İngiliz-Azerbaycan ilişkileri için tarihi ve stratejik öneme sahiptir. Birleşik Krallık, İkinci Karabağ Savaşı sırasında Azerbaycan'ın haklı konumunu destekleyerek, korumuştur. Bu nedenledir ki, BM Güvenlik Konseyi'nde Ermenistan-Azerbaycan ihtilafına ilişkin Azerbaycan aleyhine hazırlanan taslak bildiri, BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesi İngiltere'nin vetosu ile kabul edilmemiştir. Haydar Aliyev Vakfı Başkanı Mehriban Aliyeva'nın 8 Aralık 2020'deki talimatıyla, Vakıf, kültürel ve dini anıtların ve camilerin restorasyonu projelerine katılmıştır. Toplantıda açıkca ifade etmiştir ki, Ermeni zulmünden kurtarılmış topraklarda İngiliz şirketlerinin sermayesi için büyük bir fırsat var. Bunun için, ilk adım olarak işgal altındaki Azerbaycan topraklarının mayınlardan temizlenmesine İngiltere`nin yardımcı olabileceğini vurgulamıştır. Bu, yakın gelecekte İngiliz birliklerinin Azerbaycan'a gelebileceği anlamına gelmekteydi. Birleşik Krallık ile askeri işbirliği Azerbaycan için hem siyasi hem de stratejik açısından önemlidir.

Tezin ana konusu Haydar Aliyev Vakfı arşivlerinden elde edilen materyaller, yayınlanan gazete materyalleri, resmi web siteleri ve resmi temsilcilerin konuşmalarının incelenmesinden elde edilen materyallerden oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Haydar Aliyev Vakfı, Azerbaycan kültürü, Birleşik Krallık, Uluslarası ilişkiler

MUTUAL RELATIONS BETWEEN THE "CENTRAL POWER" IN THE FIRST WORLD WAR

PhD, ZARİFA NAZİRLİ
Baku State University, History Faculty,
- ORCID ID: 0000-0002-7069-1922

Abstract: From the point of view of statehood and politics, unions and alliances between states have existed since ancient times. These unions aimed to jointly protect their territories, peoples and citizens during the military intervention and occupation policy of other states. At the same time, one of the main goals in closing the unions was to expand the territory of the state at the expense of other territories. It can also be attributed to the desire to share opportunities to influence other states in the region. Examples of such alliances are the Entente and the Central Power, which we have seen in recent history. These alliances went to war with each other for the division of Europe as well as the world.

The history of the Central Power dates back to October 7, 1879, a bilateral alliance between the German Empire and Austria-Hungary. Thus, taking advantage of political tensions in the Balkans, Austria-Hungary occupied Bosnia-Herzegovina in 1878 and later declared its direct subordination to Vienna. In order to fight against Russian and French interests in Europe in general, Austria entered into an alliance with Germany in October 1879.

During the war, political, trade and, most importantly, military relations between the union states continued. Sending armies and food aid to the fronts between the countries was a very important factor in ensuring victory. The study examines the historical context of the Central Power, covering the early years of the First World War, the war years, and the Paris Peace Conference. Relations between countries during the war have been studied with reference to different languages and perspectives.

The main novelty of the thesis is the resources obtained through the study of archival documents and published newspapers. The issue will be reviewed more clearly and comprehensively with the basis of research obtained from the Russian State Archives and the Ottoman Archives of the Prime Ministry.

Keywords: Central Power, Ottoman, Germany, Austria-Hungary, ally, conflicting interests

TÜRK FİKİR FATEHİ VE EĞİTİMÇİ DÜŞÜNÜR: İSMAYIL BEY GASPİRALI

Doç.Dr. Gasımova Sevinc

Bakü Devlet Üniversitesi, Tarih fakültesi,

ORCID ID: 0000-0002-5416-5025

ÖZET

XIX yüzillikde Rusiya imparatorluğunda türk ve islam toplumlarının eğitim, kültür reformuna, müasirleşmeye ehtiyacı olduğunun farkına varan ilk müslüman, eslen Krım tatarlarından olan eğitimçi, naşir, siyasetçi – İsmayıl bey Qaspiralı (1851-1914) olmuştur. Öz düşüncelerini 1883-cü yıldan 1918-ci yıladek varlığını devam etdiren "Tercüman " adlı qezetesi ile yayan düşünür türk halklarını birlik ve hemreyliye sesleyirdi. Onun şimdi de öz aktüallığını koruyan sloğanı türk halkları arasındakı birliyin istikametlerini müeyenleştirmişti. "Dilde, fikirde, işde birlik" sloğanı müasirleşmenin, avropalılaşmanın vacibliyini müdafie edirdi. O, müasirleşmek yolunun egitim olduğunu vurğulayır ve buna inanırdı. Ona göre de öz düşüncelerinde dine esaslanan egitim sistemini –sxolastik egitim tarzını eleştirmiş, mövcut egitimi tenkid ederek yeni egitim sistemini , buna uyğun tedris planının teklifinde bulunmuştur.

İsmayıl bey Qaspiralı böyük düşünür, egitimci, fikir ve mücadile adamı idi. Türk dünyasının şu dövr tarihine baktığında çoğu maarifperver şahsiyetlerin yetişdiyini görürük. Fakat, İsmayıl bey Qaspiralı Rusiya imparatorluğundakı Türklerin ve özellikle kendi vatandaşları olan Kırım tatarlarının kültürel ve entellektüel hayatlarına hiç bir diger kişiyle mukayese edilmeyecek ölçüde kuvvetle damğasını vuran kişiydi. Rusiya imparatorluğunda yaşayan Türk ve ya Müslüman halklarının tarihinde pek çok "ilk" lerin uyğulayıcısı olan Qaspiralı Rusiya İmparatorluğundakı türk-müslüman milli uyanış herekatının bir numarası öncüsü ve tartışmasız en büyük ismi olarak nitelendirsek yanılmarız. Qaspiralının içlerinde modern Türkiyenin kurucularının da yer aldığı son dönem Osmanlı aydınları üzerindeki etkileri de büyük ve kalıcı olmuştur. Onun ünlü "Dilde, fikirde, işte birlik" sloğanı bu gün dahil Türk dünyası içindeki ilişkilerin temel yapısı için yolgösterici düstur olarak her vesileyle tekrar edilmektedir.

Bu makaleni yazmakta amacım vahid türk dersliğinin yazılması yolunda silsile makaleleri devam etdirmek, gelecekde ümumtürk tarihi dersliğini gerçekleşdirmektir. Bu istıkametde böyük düşünür İsmayıl bey Qaspiralıya hesr olunmuştur makalede XIX yüzyılın

başlarında Rusyanın siyası durumu, çarlık rejiminin Rusiya müslümanları üzerindeki baskısı; İsmayıl bey Qaspiralının yetişdiyi şartlar ve bu baskıya münasibeti; fikir fatehinin aldığı egitim; onu etkileyen olaylara dikkat çekilerek karşılaştırılmalı analiz metodu ile eğitim felsefesini de açıklamağa çalışacağız.

Anahtar Kelimeler : Qaspiralı, Rusya imparatorluğu, Kırım tatarları, sxolastik eğitim

TURKISH IDEAS AND EDUCATIONAL THINKER: ISMAYIL BEY GASPIRALI

In the XIX century, the first Muslim who realized that the Turkish and Islamic societies needed education, cultural reform and modernization in the Russian Empire was an educator, publisher, politician – İsmayil bey Qaspirali (1851-1914), a former Crimean Tatar. The thinker, who spread his thoughts from 1883 to 1918 with his newspaper called "Tercüman", called the Turkish peoples to unity and solidarity. His slogan, which still maintains its actuality, examined the directions of unity among Turkish peoples. The motto of "unity in language, thought and work" defended the obligation of modernization and Europeanization. He emphasized and believed that the way to become more modern was education. According to him, he criticized the education system based on religion in his own thoughts, the scholastic education style, criticizing the existing education and offered the new education system and a suitable education plan.

Ismail Bey was a great thinker, educator, intellectual and struggler from Qaspira. When we look at the history of the Turkish world, we see that most of the educational personalities were brought up. However, Ismail bey was the person who marked the cultural and intellectual life of the Turks in the Russian empire from Qaspira, and especially of his compatriots, the Crimean Tatars, with an incomparable strength. We would not be wrong if we describe him as the pioneer and indisputably the greatest name of the Turkish-Muslim national awakening movement in the Russian Empire from Qaspira, who was the implementer of many "firsts" in the history of the Turkish or Muslim peoples living in the Russian Empire. The effects of Qaspiralı on the late Ottoman intellectuals, including the founders of modern Turkey, were also great and permanent. His famous motto "Unity in language, thought, work" is repeated on every occasion as the guiding principle for the basic structure of relations in the Turkish world, including today.

My purpose in writing this article is to continue the articles on the way of writing the Turkish book and to realize the public Turkish history book in the future. In this direction, the

great thinker Ismail Bey Qaspiralı was blamed the conditions under which Ismail Bey Qaspiral was brought up and the reason for this pressure; the education of the intellectual fate; We will try to explain the philosophy of education with the comparative analysis method by drawing attention to the events that affect it.

Keywords: Gaspiralı, Russian empire, Crimean Tatars, skholastik education

TÜRKİYE'DE SERA GAZLARININ DEĞİŞİMİ ÜZERİNE ENERJİ TÜRLERİNE GÖRE BİR ANALİZ: FOURİER VE DALGACILIK DÖNÜŞÜMLERİNE DAYALI DURAĞANLIK TESTLERİNDEN BULGULAR

Dr, Uğur Korkut PATA[1]

[1] Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İİBF-İktisat Bölümü,

- ORCID ID: 0000-0002-2853-4106

ÖZET

Günümüzde küresel ısınma ve iklim değişikliği insanlığın karşılaştığı önemli bir sorundur. Bu ikisi sera gazı emisyonlarındaki artışla ilişkilidir ve dünyanın sürdürülebilir geleceğini tehdit etmektedir. Bu bağlamda, politika yapıcıları sera gazı emisyonlarını azaltıcı önerilerde bulunmak için çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Durağan olmayan sera gazı emisyonları, çevre kirliliğini azaltıcı politika şoklarından kalıcı olarak etkilenebilmekte ve bu durumda karbon azaltım politikaları etkin bir şekilde uygulanabilmektedir. Bu nedenle, sera gazı emisyonlarının durağan olup olmadığını belirlemek önemlidir. Bu çalışma 1971-2020 döneminde Türkiye'de sera gazı emisyonlarının maruz kaldığı şokların etkilerinin geçici mi yoksa kalıcı mı olduğunu araştırmaktadır. Çalışma, petrol, kömür, doğal gaz ve toplam fosil yakıt kaynaklı enerji tüketiminin sebebiyet verdiği emisyonların durağanlıkları ayrı ayrı analiz etmektedir. Bu amaçla Fourier ve dalgacık dönüşümlerine dayalı durağanlık analizleri kullanılmaktadır. Fourier'e dayalı birim kök ve durağanlık testlerinin sonuçları toplam fosil yakıt, petrol, doğalgaz ve kömür tüketimi sebebiyle ortaya çıkan sera gazı emisyonlarının birim kök içerdiğini göstermektedir. Ancak dalgacık ve Fourier dönüşümlerini içeren birim kök testinin sonuçlarına göre doğal gaz nedeniyle oluşan sera gazı salımı durağanken, diğer üç emisyon serisi birim kök içermektedir. Dalgacık dönüşümlü birim kök testi serilerin hem zaman hem de frekans boyutunu dikkate aldığı için daha kapsamlı bilgiler sağlamaktadır. Dolayısıyla, Türkiye'de doğalgaz sebebi ile açığa çıkan sera gazı emisyonlarını azaltıcı politikaların etkileri geçici olacaktır. Türkiye petrol ve kömür tüketimi sebebi ile ortaya çıkan emisyonları azaltıcı politikalar uygulamalıdır. Bu amaçla, Türkiye hükümeti kömür ve petrol kullanımında enerji etkinliğini arttıracak teknolojileri ithal edici, bu iki enerji türünün kullanımı azaltılıp yenilenebilir kaynakların kullanımını arttırıcı ve taşımacılıkta emisyon yoğunluğu düşük araç kullanımının teşvik edici çevreci politikaları etkin bir şekilde uygulayabilir.

Anahtar Kelimeler: GHG emisyonları, Fourier fonksiyonu, Dalgacık dönüşümü, Durağanlık, Türkiye

AN ANALYSIS OF GREENHOUSE GASES CHANGE IN TURKEY BY ENERGY TYPES: EVIDENCE FROM STATIONARY ANALYSES BASED ON FOURIER AND WAVELET TRANSFORMS

ABSTRACT

Climate change and global warming are major issues facing humanity today. Both are associated with the rise of greenhouse gas emissions and threaten the sustainable future of the world. In this context, policymakers are conducting various studies to propose ways to reduce greenhouse gas emissions. Non-stationary greenhouse gas emissions can be permanently affected by policy shocks that reduce pollution, and in this case, carbon reduction measures can be effectively implemented. Therefore, it is important to determine whether greenhouse gas emissions are stationary or not. This study investigates whether the effects of shocks on greenhouse gas emissions in Turkey during 1971-2020 are temporary or permanent. The study separately analyzes the stationarity of emissions caused by the consumption of oil, coal, natural gas, and total fossil fuels. For this purpose, stationarity analyzes based on Fourier and wavelet transforms are used. The results of the Fourier-based unit root and stationarity tests show that greenhouse gas emissions contain a unit root attributable to the total consumption of fossil fuels, oil, natural gas, and coal. However, the results of the unit root test with wavelet and Fourier transforms show that greenhouse gas emissions are stationary due to natural gas, while the other three emission series contain unit roots. The unit root test with wavelet transform provides more comprehensive information because it considers both the time and frequency dimensions of the series. Accordingly, the impact of measures to reduce greenhouse gas emissions from natural gas in Turkey will be temporary. Turkey should take measures to reduce emissions caused by oil and coal consumption. To this end, the Turkish government can effectively implement environmentally friendly policies that introduce technologies that increase energy efficiency in the use of coal and oil, increase the use of renewable resources by reducing the consumption of these two types of energy, and promote the use of low-emission intensity vehicles in transportation.

Keywords: GHG emissions, Fourier function, Wavelet transform, Stationarity, Turkey

1. GİRİŞ

Bilim adamları, insan kaynaklı sera gazlarının iklim değişikliğine ve sera etkisine büyük katkıda bulunduğunun farkındadır (Presno vd., 2018). İklim değişikliği ve sera etkisi hava sıcaklığı artışına sebebiyet vermekte ve ekosistemi bir bütün olarak tehdit etmektedir. Bu nedenle sera gazı salımlarını azaltıcı tedbirler almak için ülkeler yoğun bir çaba harcamaktadır. Araştırmaların emisyonların stokastik özelliklerini çeşitli testler ile incelemesi bu çabalardan biri olarak nitelendirilebilir. Sera gazları ve yaygın olarak karbon dioksit (CO_2) emisyonlarının stokastik özellikleri çeşitli birim kök testleri ile incelenmektedir.

Chang ve Lee (2008)'ye göre, CO_2 emisyonlarının davranışını anlamak, çevre düzenlemelerini tartışırken politika yapıcılar ve araştırmacılar için çok faydalıdır ve bu genellikle birim kök

testleri ile incelenir. Bu bağlamda, CO_2 emisyonlarının durağan olup olmadığına veya birim kök içermesine bağlı olarak çevre politikaları yapılabilir. Teorik olarak durağanlık, CO_2 emisyonlarının uzun vadede ortalama değerlerine döneceğini göstermektedir. Bu nedenle, zaman süreci ile birlikte çevre kirliliğinde geçici bir azalma sağlamaya çalışmak yerine, serilerin ortalama değerini izlemek ve kontrol etmek daha iyidir. (Lee vd., 2008). Seri durağan ise, hem iklim değişikliğinin potansiyel etkilerini hem de emisyon azaltma maliyetlerini değerlendirmek için CO_2 emisyonlarının uzun vadeli tahmini kullanılabilir (Aldy, 2006). Buna karşılık, CO_2 emisyonları bir birim kök sürecini takip ederse, CO_2 emisyonlarındaki şokların kalıcı etkileri olur ve bu seriler şoklara maruz kaldıktan sonra denge değerine dönmez. Böyle bir durumda CO_2 emisyonlarını tahmin etmek yerine emisyon azaltım önlemleri ile uzun vadeli kalıcı çözümler sağlanabilir.

Yukarıdaki bahsi geçen çeşitli nedenlerle, CO_2 emisyonlarının durağanlığını analiz etmek önem arz etmektedir. Bu çalışmada, Türkiye'de petrol, doğalgaz ve kömür sebebiyle açığa çıkan sera gazı salımlarının durağanlığı analiz edilmektedir. Analiz yöntemleri olarak Fourier ve dalgacık dönüşümlerine dayalı çeşitli güncel birim kök testleri kullanılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümü kısa bir literatür sunumundan oluşmaktadır. Üçüncü bölümde veri seti ve yöntemler tanıtılmakta, dördüncü bölümde ise çalışmadan elde edilen bulgular sunulmaktadır. Son olarak sonuç bölümünde çeşitli öneriler yer almaktadır.

2. KISA LİTERATÜR

Sera gazı salımları ve CO_2 emisyonlarının durağan olup olmadığının analizi yaklaşık 20 yıllık bir geçmişe dayanmaktadır. Heil ve Selden (1999) ve Strazicich and List (2003) gibi öncü çalışmaları yürüten araştırmacılar emisyonların durağan oldukları bulgusuna erişmişlerdir. Daha sonra gerçekleştirilen çeşitli çalışmalarda ise aksi yönde bulgular elde edilmiştir (örneğin; Solarin, 2014 ve Zerbo ve Darné, 2019). Literatürde sera gazı salımlarının durağan olup olmadığı hala tartışmalı bir konudur ve çeşitli araştırmacılar tarafından test edilmektedir. Bu araştırmacıların gerçekleştirmiş oldukları çalışmalar, bu çalışmalarda kullanılan yöntemler, analize tabi ülke ve ülke grupları ve ampirik bulgular çizelge 1'de özetlenmiştir.

Çizelge 1. İlgili Literatür Özeti

Çalışma	Dönem	Ülke/ülke grubu	Yöntem	Sonuçlar
Heil ve Selden (1999)	1950-1992	135 ülke	IPS panel birim kök testi	CO_2 emisyonları durağandır.
Strazicich ve List (2003)	1960-1997	21 sanayileşmeiş ülke	IPS panel birim kök testi	CO_2 emisyonları durağandır.
Lee ve Chang (2009)	1950-2002	21 OECD ülkesi	Carrion-i-Silvestre panel durağanlık testi	CO_2 emisyonları durağandır.
Christidou vd. (2013)	1870-2006	36 countries	Kapetanios-Shin-Snell birim kök testi	CO_2 emisyonları durağandır.

Solarin (2014)	1960-2010	39 Africa ülkesi	Ng-Perron birim kök testi	CO_2 emisyonları birim kök içermektedir.
Sun vd. (2016)	1971-2010	10 Ülke	Fourier birim kök testi	CO_2 emisyonları durağandır.
Tiwari vd. (2016)	1960-2009	35 Sub-Saharan Afrika ülkeleri	Çeşitli Fourier temelli birim kök ve durağanlık testleri	CO_2 emisyonları durağandır.
Cai ve Wu (2019)	1960-2014	40 Ülke	Fourier panel birim durağanlık testi	21 ülkede CO_2 emisyonları durağandır.
Erdogan ve Acaravci (2019)	1960-2014	OECD ülkeleri	Fourier panel durağanlık testi	CO_2 emisyonları birim kök içermektedir
Zerbo ve Darné (2019)	1960-2014	33 ülke	Carrion-i-Silvestre panel durağanlık testi	CO_2 emisyonları birim kök içermektedir
Churchill vd. (2020)	1860-2014	25 OECD ülkesi	Carrion-i-Silvestre panel durağanlık testi	CO_2 emisyonları birim kök içermektedir
Ye vd. (2020)	1950-2013	Çin ve G7 ülkeleri	Fourier kantil birim kök testi	Beş ülkede CO_2 emisyonları birim kök içermektedir.

Çizelge 1'deki çalışmaların sonuçları birbirlerinden farklılaşmaktadır. 12 çalışmanın 7'sinde CO_2 emisyonlarının durağan olduğu belirtilirken, bu çalışmaların 5'inde emisyonların birim kök içerdikleri ifade edilmektedir. Bulgular yöntem, analiz dönemi, ülke-ülke grubu ve yapısal kırılmaların analize dahil edilip edilmemesi gibi özelliklere göre farklılaşabilmektedir.
2016 yılından itibaren çeşitli çalışmalarda Fourier fonksiyonları analiz dahil edilmiştir. Ancak önceki çalışmalar genel itibariyle toplam CO_2 emisyonlarına odaklanmaktadır. Bu çalışma ise kömür, petrol ve doğalgaz kaynaklı sera gazı emisyonlarının durağanlığının ayrıştırarak incelemektedir. Ayrıca Fourier dönüşümlerinin yanı sıra dalgacık dönüşümlerine dayalı bir yöntem de kullanılmaktadır. Böylece mevcut literatüre katkı sağlanması hedeflenmektedir.

3. VERİ SETİ VE YÖNTEM

3.1. Veri Seti

Bu çalışma 1971-2020 döneminde yıllık veriler kullanarak Türkiye'de üç farklı enerji türü nedeniyle açığa çıkan ve toplam sera gazı salımlarının stokastik özelliklerini incelemektedir. Çalışmada kullanılan verilerden GHG_{oil} petrol tüketimi ile birlikte açığa çıkan sera gazı emisyonlarını, GHG_{gas} doğal gaz kullanımı sebebi ile oluşan sera gazı emisyonlarını ve GHG_{coal} kömür kullanımının açığa çıkardığı sera gazı emisyonlarını ve GHG_{FC} toplam fosil yakıt tüketimi sebebi ile ortaya çıkan sera gazı emisyonlarını ifade etmektedir. Bu dört GHG göstergesi milyon ton eş-değer CO_2 birimi ile ölçülmektedir. Dört veri de Uluslararası Enerji Ajansı'ndan (IEA, 2021) derlenmiştir. GHG_{gas} serisi 1982-2020 dönemi için mevcut olduğundan dolayı 39 gözlem dikkate alınmıştır.

Çizelge 2. Sera gazı emisyonlarına ait tanımlayıcı istatistikler

	GHG_{FC}	GHG_{coal}	GHG_{oil}	GHG_{gas}
Ortalama	180,8635	78,25073	67,78180	41,46064
Ortanca	167,0675	71,71264	72,02436	31,23285
Maksimum	382,8057	164,8740	120,7298	102,6528
Minimum	44,57799	16,78701	25,68062	0,077426
Standart sapma	100,8967	45,28062	22,51028	36,21823
Eğiklik	0,493367	0,385742	0,394554	0,301276
Basıklık	2,074953	1,987732	2,926910	1,469714
Jarque-Bera	3,811163	3,374734	1,308400	4,395373
Olasılık değeri	0,148736	0,185006	0,519858	0,111060
Gözlem sayısı	50	50	50	39

Jarque-Bera test istatistikleri tüm sera gazı salımlarına ait serilerin normal dağılıma sahip olmadığını göstermektedir. 0'a yakın eğiklik ve 2'ye yakın basıklık değerli de bu durumu doğrulamaktadır. Fosil yakıt kaynaklı sera gazı emisyonları standart sapması en yüksek olan seridir. Diğer taraftan kömürün ortalama değeri petrolden büyükken, hem petrol hem de kömürün maksimum ve minimum değerleri doğalgaz kaynaklı sera gazı emisyonlarından yüksektir.

3.2. Yöntem

Çalışmada sera gazı emisyonlarının durağan olup olmadığını sınamak için Fourier KPSS durağanlık testi (Becker vd. 2006), Fourier ADF (Enders and Lee, 2012) ve Fourier GLS (Rodrigues ve Taylor, 2012) birim kök testleri ve son olarak dalgacık tabanlı Fourier WADF (Aydin ve Pata, 2020) birim kök testi kullanılmıştır. Fourier dönüşümleri sayesinde zamanı, yapısı ve sayısı belirli olmayan yumuşak geçişler analize dahil edilebilmektedir. Ancak bu yaklaşımlar serilerin sadece zaman boyutunu dikkate almakta, frekans boyutunu göz ardı etmektedir. Serilerin frekans boyutu ihmal edildiğinde stokastik özellikleri hakkında yanlış çıkarımlarda bulunulabilir. Fourier WADF birim kök testi serilerin hem zaman de frekans boyutlarını ele alarak seriler hakkında daha fazla bilgiyi dikkate almaktadır. Bu üç birim kök ve Fourier KPSS durağanlık testleri kullanılarak serilerin stokastik özellikleri hakkında güçlü ve güvenilir bulguların elde edilmesi hedeflenmiştir.

4. AMPİRİK BULGULAR

Çalışmada ilk olarak Fourier KPSS durağanlık testi uygulanmış ve bu teste ait bulgular çizelge 3'te sunulmuştur.

Çizelge 3. Fourier KPSS durağanlık testinin bulguları

Değişkenler	KKT	k	$\tau_\mu(k)$	$F_\mu(k)$
GHG_{FC}	200648,4	1	0.413*	34.922*
GHG_{coal}	42674,63	1	0.404*	31.824*
GHG_{oil}	15351,79	1	0.375*	14.507*
GHG_{gas}	11318,34	1	0.387*	61.273*

Not: * %1 ve ** %5 anlamlılık düzeylerini ifade etmektedir.

Fourier KPSS durağanlık testinin sıfır hipotezi serinin birim kök içermediğini ifade etmektedir. F istatistiği sinüs ve kosinüs trigonometrik terimlerinin durağanlık sınamasına dahil edilmesi gerekliliğini doğrulamaktadır. Fourier KPSS test istatistiği ($\tau_\mu(k)$) sıfır hipotezinin reddedildiğini ve bu nedenle tüm serilerin birim kök içerdiğini göstermektedir. Fourier KPSS durağanlık testine göre sera gazı emisyonlarını azaltıcı politikalar kalıcı etkilerde bulunabilir. Sera gazı emisyonlarına gelen ekonomik veya çevresel şoklar, bu serilerin ortalama değerlerine dönmemesine sebebiyet verecektir. Böylece iklim değişikliği ile mücadele veya uygulanabilecek temiz bir enerji politikası sera gazı emisyonlarının ortalama değerinden daha düşük bir değere doğru hareket etmesini sağlayabilecektir. Bulguların yöntemlere göre değişip değişmediğini analiz etmek amacıyla Fourier ADF ve GLS birim kök testleri kullanılmış ve bu testler ait sonuçlar Çizelge 4'te sunulmuştur.

Çizelge 4. Fourier ADF ve GLS birim kök testlerinin sonuçları

Testler	Değişkenler	Test istatistiği	k	p
FADF	GHG_{FC}	1,053	5	0
	GHG_{coal}	0,764	5	1
	GHG_{oil}	-1,445	2	0
	GHG_{gas}	-2,398	1	0
FGLS	GHG_{FC}	2,417	5	0
	GHG_{coal}	1,335	5	0
	GHG_{oil}	1,433	5	0
	GHG_{gas}	-0,803	1	0

Not: * %1 ve ** %5 anlamlılık düzeylerini ifade etmektedir.

Çizelge 4'teki sonuçlar Fourier KPSS durağanlık testini destekler niteliktedir. FADF ve FGLS birim kök testinin sıfır hipotezleri incelenen serilerin birim kök içerdiğini ifade etmektedir. Her iki birim kök testine ait istatistikler dört seri için de sıfır hipotezinin reddedilemediğini, dolayısıyla bu serilerin birim kök içerdiğini göstermektedir. Bu nedenle Türkiye'de enerji farklı enerji türlerinden kaynaklı sera gazı salımlarını azaltmak için uygulanabilecek enerji ve çevre politikalarının kalıcı etkiler bırakabileceği söylenebilir. Görsel 1 serilerin zaman içerisindeki gerçekleşen ve Fourier fonksiyonları dikkate alınarak tahmin edilen değerlerini göstermektedir.

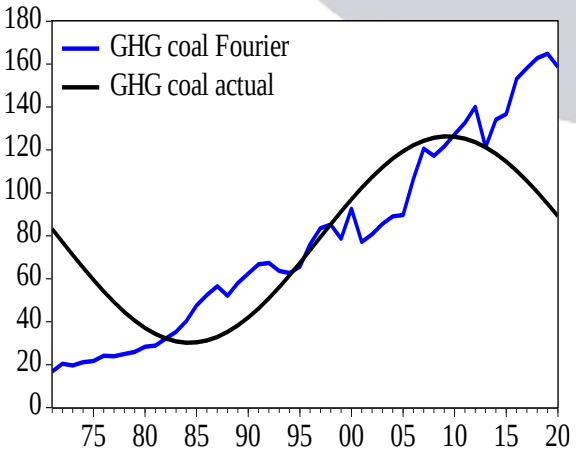

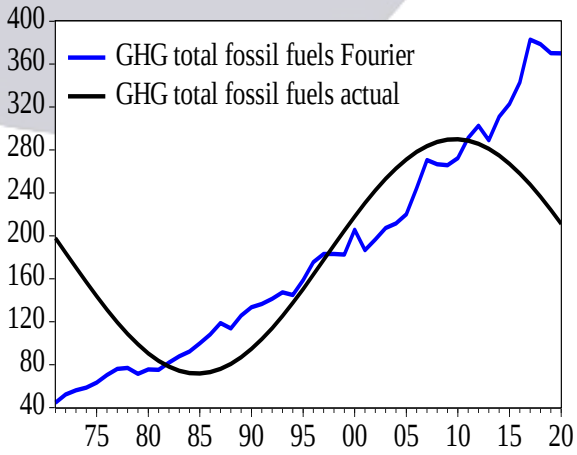

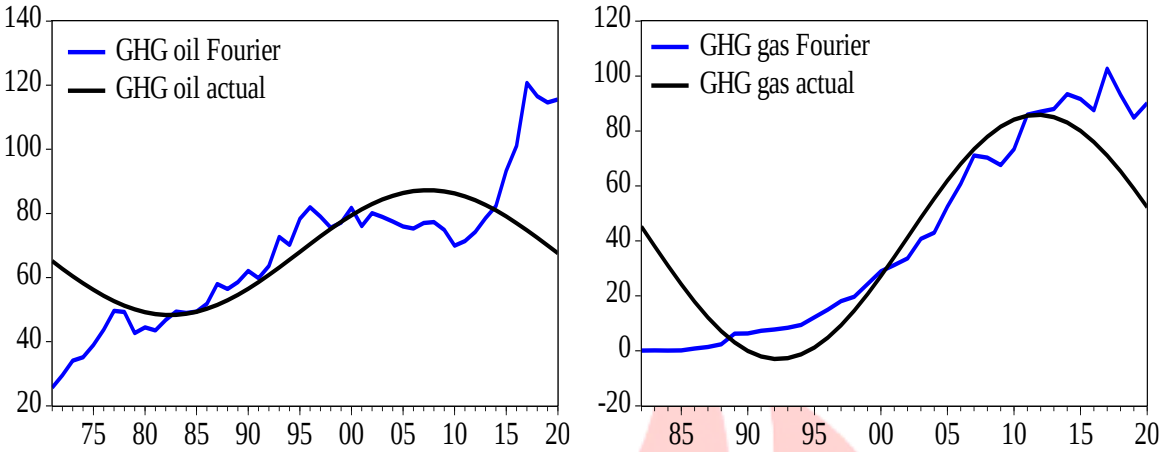

Görsel 1. Serilere ait gerçek ve Fourier fonksiyonları ile tahmini değerler

Çalışmada son olarak güncel bir yaklaşım olan dalgacık dönüşümüne dayalı Fourier WADF ve WADF birim kök testleri uygulanmış ve bu testlere ait bulgular çizelge 5'te sunulmuştur.

İlk olarak t-istatistikleri incelendiğinde sadece petrol için Fourier WADF testinin kullanılması gerektiğine karar verilmiştir. Diğer sera gazı salımları serileri için t-istatistiği kritik değerleri mutlak değer olarak aşmadığından ötürü bu seriler için WADF birim kök testi kullanışmıştır. Dalgacık tabanlı ADF birim kök testine göre doğalgaz kaynaklı GHG salımları durağandır. Toplam fosil yakıt tüketimi, kömür tüketimi ve petrol tüketimi sebebiyle açığa çıkan GHG emisyonları ise Fourier KPSS durağanlık testinde olduğu gibi birim kök içermektedir. Dalgacık tabanlı birim kök testlerinin sonuçları doğal gaz kaynaklı sera gazı emisyonlarını azaltmada uygulanacak enerji ve çevre politikalarının kalıcı sonuçlar doğurmayacağını göstermektedir.

Çizelge 5. Dalgacık tabanlı birim kök testlerinin bulguları

Testler	Fourier WADF				WADF	
Değişkenler	Test istatistiği	t-istatistiği	k	p	Test istatistiği	p
GHG_{FC}	5.417	0.813	1	1	5.855	4
GHG_{coal}	-0.409	-1.350	5	0	-0.251	0
GHG_{oil}	0.834	-2.720*	5	0	—	—
GHG_{gas}	-5.118*	3.079	2	3	-2.659**	3
t-istatistiği için kritik değerler						
%1= -2,24		%5= -1,64		%10= -1,25		

k: uygun frekans değeri, p: uygun gecikme uzunluğu

5. SONUÇ

Sera gazı emisyonlarının durağan olup olmadığını belirlemek çevre ve enerji politikalarının etkin bir şekilde uygulanabilmesi için yol gösterici olabilmektedir. Sera gazı emisyonları birim kök içerdiklerinde şoklar kalıcı etkiler yaratabilmekte ve bu durumda emisyon azaltım

politikaları başarılı olabilmektedir. Bundan yola çıkarak çalışmada dört farklı sera gazı emisyonları göstergesinin stokastik özellikleri çeşitli birim kök testleri kullanılarak Türkiye için incelenmiştir.

Fourier birim kök testlerinin bulguları genel itibariyle sera gazı emisyonlarının birim kök içerdiğini göstermektedir. Fourier-dalgacık tabanlı birim kök testinin bulguları ise doğal gaz kaynaklı sera gazı emisyonlarının durağan olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda Türkiye'de doğal gaz kaynaklı emisyonları enerji ve çevre politikaları ile uzun dönem denge değerinden saptırmak etkin bir politika değildir. Çünkü bu seri üzerindeki şokların etkisi geçicidir ve uzun dönem denge değerine geri dönecektir. Ancak kömür ve petrol kaynaklı sera gazı emisyonları için şokların kalıcı etkiler yaratacağını söylemek mümkündür. Bu bağlamda çevreci teknolojiler ve temiz enerji kaynaklarını teşvik edici politikalar ile fosil yakıt kaynaklı sera gazı emisyonlarının azaltılması mümkündür.

KAYNAKÇA

[1] Aldy, J. E. (2006). Per capita carbon dioxide emissions: convergence or divergence?. Environmental and Resource Economics, 33(4), 533-555.

[2] Aydin, M., Pata, U. K. (2020). Are shocks to disaggregated renewable energy consumption permanent or temporary for the USA? Wavelet based unit root test with smooth structural shifts. Energy, 207, 118245.

[3] Becker, R., Enders, W., Lee, J. (2006). A stationarity test in the presence of an unknown number of smooth breaks. Journal of Time Series Analysis, 27(3), 381-409.

[4] Cai, Y., Wu, Y. (2019). On the convergence of per capita carbon dioxide emission: a panel unit root test with sharp and smooth breaks. Environmental Science and Pollution Research, 26(36), 36658-36679.

[5] Chang, C. P., Lee, C. C. (2008). Are per capita carbon dioxide emissions converging among industrialized countries? New time series evidence with structural breaks. Environment and Development Economics, 13(4), 497-515.

[6] Christidou, M., Panagiotidis, T., Sharma, A. (2013). On the stationarity of per capita carbon dioxide emissions over a century. Economic Modelling, 33, 918-925.

[7] Churchill, S. A., Inekwe, J., Ivanovski, K., Smyth, R. (2020). Stationarity properties of per capita CO_2 emissions in the OECD in the very long-run: A replication and extension analysis. Energy Economics, 90, 104868.

[8] Enders, W., Lee, J. (2012). The flexible Fourier form and Dickey–Fuller type unit root tests. Economics Letters, 117(1), 196-199.

[9] Erdogan, S., Acaravci, A. (2019). Revisiting the convergence of carbon emission phenomenon in OECD countries: new evidence from Fourier panel KPSS test. Environmental Science and Pollution Research, 26(24), 24758-24771.

[10] Heil, M. T., Selden, T. M. (1999). Panel stationarity with structural breaks: carbon emissions and GDP. Applied Economics Letters, 6(4), 223-225.

[11] IEA (2021). Greenhouse Gas Emissions from Energy Highlights. https://www.iea.org/product/download/009631-000284-009359 (erişim tarihi 18 Nisan 2022)

[12] Lee, C. C., Chang, C. P. (2009). Stochastic convergence of per capita carbon dioxide emissions and multiple structural breaks in OECD countries. Economic Modelling, 26(6), 1375-1381.

[13] Lee, C. C., Chang, C. P., Chen, P. F. (2008). Do CO_2 emission levels converge among 21 OECD countries? New evidence from unit root structural break tests. Applied Economics Letters, 15(7), 551-556.

[14] Presno, M. J., Landajo, M., González, P. F. (2018). Stochastic convergence in per capita CO_2 emissions. An approach from nonlinear stationarity analysis. Energy Economics, 70, 563-581.

[15] Rodrigues, P. M., Robert Taylor, A. M. (2012). The flexible fourier form and local generalised least squares de-trended unit root tests. Oxford Bulletin of Economics and Statistics, 74(5), 736-759.

[16] Solarin, S. A. (2014). Convergence of CO_2 emission levels: evidence from African countries. Journal of Economic Research, 19(1), 65-92.

[17] Strazicich, M. C., List, J. A. (2003). Are CO_2 emission levels converging among industrial countries?. Environmental and Resource Economics, 24(3), 263-271.

[18] Sun, J., Su, C. W., Shao, G. L. (2016). Is carbon dioxide emission convergence in the ten largest economies?. International Journal of Green Energy, 13(5), 454-461.

[19] Tiwari, A. K., Kyophilavong, P., Albulescu, C. T. (2016). Testing the stationarity of CO_2 emissions series in Sub-Saharan African countries by incorporating nonlinearity and smooth breaks. Research in International Business and Finance, 37, 527-540.

[20] Ye, C., Chen, Y., Inglesi-Lotz, R., Chang, T. (2020). CO_2 emissions converge in China and G7 countries? Further evidence from Fourier quantile unit root test. Energy & Environment, 31(2), 348-363.

[21] Zerbo, E., Darné, O. (2019). On the stationarity of CO_2 emissions in OECD and BRICS countries: A sequential testing approach. Energy Economics, 83, 319-332.

TÜRKİYE'DE COVID-19 ÖNCEKİ VE SONRASI ETKİN PİYASALAR HİPOTEZİNİN GEÇERLİLİĞİNİN TESTİ: FOURİER QUANTİLE BİRİM KÖK YAKLAŞIMI

Dr, Uğur Korkut PATA[1]

[1] Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İİBF-İktisat Bölümü, korkutpata@osmaniye.edu.tr - ORCID ID: 0000-0002-2853-4106

ÖZET

Koronavirüs 19 (COVID-19) pandemisi ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel yapılarına önemli ölçüde etki etmiştir. COVID-19'un en büyük etkilerinden biri kuşkusuz hisse senedi piyasalarına olmuştur. Hisse senedi piyasaları birçok ülkede COVID-19'un başında büyük bir düşüş gösterse de hükümetlerin genişletici politikalar takip etmeleri ile birlikte özellikle gelişmekte olan ülkelerin hisse senetleri fiyatlarında büyük artışlar görülmüştür. Bu nedenle ilgili çalışmada etkin piyasalar hipotezini COVID-19 öncesi ve sonrası dönemde Türkiye için incelenmektedir. Etkin piyasa hipotezi hisse senedi fiyatları hakkında tüm bilgilerin yatırımcılar tarafından algılandığını ve bu nedenle yatırımcıların yüksek kar elde edemeyeceğini ima etmektedir. Hisse senedi birim kök içeriyor ise etkin piyasa hipotezi geçerli olmamaktadır. Bu bağlamda çalışma, tarım, enerji, havacılık, sanayi ve bankacılık olmak üzere beş farklı sektörde faaliyet gösteren öncü şirketlerin hisse senetlerine odaklanmaktadır. Bunun için, yeni geliştirilen Fourier kantil birim kök testi ile Hektaş, Tüpraş, Türk Hava Yolları, Ereğli ve Garanti bankasının hisse senetlerinin durağan olup olmadıklarını COVID-19 öncesi 2000M4-2019M11 ve pandemi sonrası 2000M4-2022M4 dönemlerde incelenmektedir. Fourier kantil birim kök testlerinin sonuçları COVID-19 öncesi dönemde Hektaş ve Tüpraş'ın birim kök içerdiğini, Türk hava yolları, Ereğli ve Garan'ın ise durağan olduğunu göstermektedir. Bu durumda Hektaş ve Tüpraş için etkin piyasalar hipotezi geçerlidir. COVID-19 sonrası dönemde sadece Hektaş birim kök içerirken, geriye kalan dört hisse senedi fiyatları durağandır. Diğer bir ifade ile, pandemi sonrası dönem de analize dahil edildiğinde Tüpraş için etkin piyasalar hipotezi geçerliliğini kaybetmiştir. Bu durumda COVID-19'un etkin piyasalar hipotezi kapsamında sadece Tüpraş'a etki ettiği görülmektedir. Çalışmanın bulgularına göre etkin piyasalar hipotezinin tarım sektörü için geçerli olup, sanayi, havacılık, bankacılık ve enerji sektörleri için geçerli olmadığı kabul edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, Etkin piyasalar hipotezi, Fourier kantil birim kök testi, Türkiye

TESTING THE VALIDITY OF THE PRE- AND POST-COVID-19 EFFICIENT MARKETS HYPOTHESIS IN TURKEY: FOURIER QUANTILE UNIT ROOT APPROACH

ABSTRACT

The coronavirus 19 (COVID -19) pandemic has had a significant impact on the economic, social, and cultural structures of countries. One of the greatest impacts of COVID -19 has undoubtedly been on stock markets. Although stock markets declined sharply in many countries at the beginning of COVID-19, stock prices rose sharply in developing countries, especially due to the expansionary policies of governments. Therefore, in the relevant study, the efficient markets hypothesis is examined for Turkey in the pre- and post-COVID-19 period. The efficient market hypothesis states that investors perceive all information about stock prices and therefore investors cannot make high profits. If the stock contains a unit root, the efficient market hypothesis is not valid. In this context, the study focuses on the stocks of leading companies operating in five different sectors: Agriculture, Energy, Aviation, Industry, and Banking. For this, by using the newly developed Fourier quantile unit root test, whether the stocks of Hektaş, Tüpraş, Turkish airlines, Ereğli and Garanti Bank are stationary or not in the pre-COVID-19 2000M4-2019M11 and post-pandemic 2000M4-2022M4 periods are examined. The results of Fourier quantile unit root tests show that Hektaş and Tupras contain a unit root, while Turkish Airlines, Ereğli and Garanti are stationary in the period before COVID-19. In this case, the efficient markets hypothesis is valid for Hektaş and Tupras. In the period after COVID -19, only Hektaş has a unit root, while the other four stock prices are stationary. In other words, when the post-pandemic period was included in the analysis, the efficient markets hypothesis became invalid for Tupras. This situation seems to affect only Tupras under the efficient markets hypothesis of COVID-19. According to the results of the study, the efficient markets hypothesis is valid for the agricultural sector, but it is not valid for the industrial, aviation, banking and energy sectors.

Keywords: COVID-19, Efficient markets hypothesis, Fourier quantile unit root test, Turkey

1. GİRİŞ

Samuelson (1965)'un çalışmasına dayanan ve Fama (1965;1970)'nın ileri sürdüğü etkin piyasalar hipotezi hisse senedi piyasalarında oluşan tüm fiyatların mevcut bilgileri yansıttıklarını, piyasadaki tüm bilginin yatırımcılara aynı anda aktarıldığını ve bu nedenle yatırımcıların normal üstü kar elde edemeyeceğini belirtmektedir. Etkin piyasa hipotezi bir nevi bilgi etkinliği olarak nitelendirilmektedir (Zeren vd. 2013). Etkin bir piyasada hisse senetlerine ait değerlemeler rassal olarak gerçekleşmektedir. Etki piyasa hipotezi geçerli olduğunda rasyonel yatırımcılar geçmiş verileri kullanarak piyasada normalüstü kar elde edememektedir (Ertaş ve Özkan, 2018). Çünkü piyasaya gelen her bilgi yatırımcılar ile eş-anlı olarak paylaşılmakta ve bu durumda fiyatlar geçmiş verilere bağımlı bir şekilde belirlenmektedir.
Finansal piyasaların etkinliği birim kök veya durağanlık testleri ile sınanabilmektedir. İncelenen finansal seri durağan olduğunda, etkin piyasalar hipotezinin geçerli olmadığı belirlenmektedir. Aksi taktirde eğer seri birim kök içeriyorsa etkin piyasalar hipotezi geçerlidir.

Bu durumda ise hisse senedi fiyatları geçmiş değerlere göre şekillenmemekte, yeni bir denge değerine erişmektedir. Ayrıca hisse senedi fiyatları birim kök içerdiği için geleceğe yönelik bir tahminde bulunmak mümkün olmamaktadır.

Yukarıdaki bilgiler ışığında bu çalışma Borsa İstanbul'da işlem gören 5 farklı sektöre ait hisse senedi serilerinin rassal yürüyüş sürecinde olup olmadığını güncel bir zaman serisi tekniği ile analiz etmektedir. Şuana kadarki mevcut çalışmalar serilerdeki keskin kırılmaları dikkate almaktadır. Ancak zaman serilerinde yumuşak geçişler olabilmektedir ve normal dağılmayan serilerin yapıları da dikkate alınmalıdır. Bu bağlamda çalışma Fourier kantil birim kök testini kullanarak hem serilerde olası zamanı, yapısı ve sayısı bilinmeyen yumuşak geçişleri hem de normal dağılmama durumunu dikkate almaktadır. Ayrıca çalışma COVID-19 öncesi ve sonrası dönemi inceleyerek pandeminin etkin piyasalar hipotezi geçerliliği üzerinde etkisi olup olmadığı sorusuna cevap aramaktadır. Her iki nedenden ötürü çalışmanın literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

Beş bölümden oluşan bu çalışmada ikinci bölümde etkin piyaslar hipotezinin geçerliliğini inceleyen seçilmiş bazı çalışmalar sunulmuştur. Üçüncü bölümde veri seti ve çalışmada kullanılan ampirik yöntem tanıtılmış, dördüncü bölümde ise bulgular sunulmuştur. Son kısımda genel bir değerlendirme gerçekleştirilmiştir.

2. KISA LİTERATÜR

Etkin piyasalar hipotezinin geçerliliğine ilişkin bulgular arasında görüş birliği yoktur. Literatürdeki çeşitli çalışmalar farklı ampirik yöntemlerle bu hipotezin geçerliliğini analiz etmeye devam etmektedir. Bu çalışmalardan;

Narayan ve Prasad (2007) Ocak 1975- Nisan 2003 döneminde G7 ülkeleri için beş farklı panel birim kök testi kullanarak gerçekleştirdikleri çalışmanın sonucunda etkin piyasalar hipotezini desteklemişlerdir.

Lee vd. (2010) Ocak 1999- Mayıs 2007 döneminde 32 gelişmiş ve 26 gelişmekte olan ülke hisse senedi piyasaları için yapısal kırılmalı panel birim kök testi kullanarak etkin piyasalar hipotezinin geçersiz olduğunu tespit etmişlerdir.

Çevik (2012) parametrik ve yarı parametrik yöntemler ile 3 Ocak 1997-27 Mayıs 2011 döneminde İstanbul Menkul Kıymetler Borsası için gerçekleştirdiği çalışmanın sonucunda etkin piyasalar hipotezinin geçerli olmadığını vurgulamıştır.

Zeren vd. (2013) 1 Kasım 1987-30 Kasım 2021 dönemi için yapısal kırılmalı birim kök testleri uygulayarak İstanbul Menkul Kıymetler Borsası 100 endeksi piyasasının etkin olduğunu bulmuşlardır.

Altunöz (2016) Borsa İstanbul Bankacılık indeksi ve sekiz ayrı bankaya ait hisse senedi fiyatları için etkin piyasa hipotezinin geçerliliğini 15 Ocak 2006-20 Ekim 2014 döneminde ADF ve PP gibi geleneksel zaman serisi birim kök testleri ile incelemiştir. Araştırmacı tüm serilerin etkin piyasalar hipotezi özelliklerini yansıttığını ortaya koymuştur.

Özcan ve Gültekin (2016) G20 ülkeleri için Ocak 1950- Şubat 2016 döneminde panel Fourier durağanlık testi ile gerçekleştirdikleri çalışmanın sonucunda Arjantin, Kanada, Rusya ve Çin için etkin piyasalar hipotezinin geçerli olmadığını, diğer 16 ülke için ise geçerli olduğunu belirtmişlerdir.

Koyuncu ve Aslan (2017) çeşitli panel birim kök testleri kullanarak 3 Ocak 2012-30 Aralık 2016 dönemi için 9 farklı gelişmiş ülkede etkin piyasa hipotezinin geçerliliğini incelemişler ve bu hipotezin geçerliliğini desteklememişlerdir.

Ertaş ve Özkan (2018) birinci dereceden otokolerasyon katsayı yöntemi ile 1 Şubat 1988-1 Şubat 2018 döneminde BİST 100 ve S&P 500 için etkin piyasalar hipotezinin desteklenmediği sonucuna ulaşmışlardır.
Aktan vd. (2019) Haziran 2006- Haziran 2017 döneminde 32 farklı Avrupa borsası için doğrusal olmayan çeşitli birim kök testleri ile gerçekleştirdikleri çalışmanın çıktılarıyla etkin piyasalar hipotezini desteklemişlerdir.
Sönmez Erataş (2021) 1990-2020 döneminde G7 ülkeleri için ikinci nesil panel birim kök testleri kullanarak etkin piyasa hipotezinin geçerli olduğunu kanıtlamışlardır.
Altuntaş vd. (2022) Fourier KSS, Fourier ADF ve RALS-ADF birim kök testlerini kullanarak Şubat 1986- Ekim 2021 dönemi için Borsa İstanbul 100 endeksi ve beş tane farklı alt endekste etkin piyasa hipotezi geçerliliği hakkında karmaşık bulgular elde etmişlerdir.
Literatür kısmında incelenen 11 çalışmanın beşinde etkin piyasa hipotezi geçerliyken, altısında bu hipotezi destekler bulgular elde edilmemiştir. Bu farklılıklarda kullanılan analiz yöntemi, dönem aralığı ve analiz edilen hisse senedi/senetleri etkili olabilmektedir. Etkin piyasa hipotezinin geçerliliği hala tartışmalı bir konu olduğundan ötürü bu çalışma COVID-19 öncesi ve sonrası dönemler için yeni bulgular ile mevcut yazına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

3. VERİ SETİ VE YÖNTEM

3.1. Veri Seti

Çalışmada kullanılan veriler Investing (2022)'den derlenmiştir. Çalışmada etkin piyasalar hipotezinin geçerliliğinin beş farklı sektörün hisse senedi fiyatları temel alınarak incelemek için pandemi öncesi Nisan 2000 - Kasım 2019 ve pandemi sonrası Nisan 2000 - Nisan 2022 olmak üzere iki farklı dönem analiz edilmiştir. Böylece COVID-19'un etkin piyasalar hipotezinin sektörel geçerliliğine bir etkisinin olup olmadığının belirlenmesi hedeflenmiştir. Çizelge 1'de değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler gösterilmektedir.

Çizelge 1. Değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler

İstatistikler	HEKTAS	TUPRAS	THY	EREG	GARAN
Ortalama	926,59	38,877	5,505	3,183	5,021
Ortanca	0,084	21,330	3,031	0,961	5,820
Maksimum	22060,00	257,500	40,180	36,500	14,490
Minimum	0,008	1,370	0,526	0,046	0,180
Standart sapma	2902,53	45,021	6,040	5,592	3,381
Eğiklik	4,183	1,582	1,858	3,280	0,044
Basıklık	22,646	5,550	8,194	15,271	1,912
Jarque-Bera	5034,922	182,4919	450,5038	2138,101	13,152
Olasılık değeri	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001

Jarque-Bera test istatistikleri tüm hisse senetlerinin normal dağılmadığını göstermektedir. Bu durumda doğrusal birim kök testleri etkin sonuçlar vermemektedir. Kantil birim kök testleri doğrusal olmayan serilerin stokastik özelliklerinin incelenmesinde daha etkili ve güçlü sonuçlar sağlayabilmektedir. Bu bağlamda Fourier kantil birim kök testi kullanılarak hem serilerin

normal dağılıma sahip olmamasını hem de yumuşak geçişler içermesini dikkate alınmaktadır ve böylece daha doğru bulgular elde edilmesi hedeflenmektedir.

3.2. Yöntem

Genelleştirilmiş Dickey-Fuller (Dickey ve Fuller, 1981) ve Phillips-Perron (Phillips ve Perron, 1988) gibi geleneksel birim kök testleri serilerin ortalama değerlerine odaklanmakta ve bu durum normal dağılıma sahip olmayan seriler hakkında yanlış yorumlamalarda bulunmaya yol açmaktadır. Bu sorunu gidermek için Koenker ve Xiao (2004) serilerin ortanca değerine odaklanan kantil birim kök testini önermişlerdir. Ancak, kantil regresyona dayalı bu birim kök testi yapısal değişimleri dikkate almamaktadır. Perron (1989) yapısal kırılmaların ihmalinin tahminlerde sapmalara yol açacağını vurgulamıştır. Bu nedenle, Bahmani-Oskooee vd. (2017) kantil birim kök testini yapısal kırılmaları dikkate alacak şekilde genişletmişlerdir. Bu amaçla yazarlar Gallant (1981)'ın Fourier dönüşümlerinden faydalanmışlardır. Fourier kantil birim kök testinin ilk aşamasında denklem 1'deki eşitlik dikkate alınır.

$$X_t=d(t)+\varepsilon_t \tag{1}$$

Denklemde X_t stokastik özellikleri analiz edilen değişkeni, d(t) deterministik terimi ve e_t beyaz gürültü hata terimini ifade etmektedir. d(t)'nin zamanla değişmediği varsayımı esnetilerek sinüs ve kosinüs trigonometrik terimleri denklem 1'de dahil edilerek denklem 2 oluşturulur.

$$X_t = \beta_0 + \beta_1 \sin\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + \beta_2 \cos\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + w_t \tag{2}$$

Denklem 2'de β_0 sabit terimi, β_1 ve β_2 trigonometrik terimlerin katsayılarını, π olan pi 3,1416 değerini, t trendi, k uygun frekans değerini, T gözlem boyutunu ve w_t hata terimini belirtmektedir. Denklemde k, Christopoulos ve León-Ledesma (2010)'nın önerisiyle kesirli frekans değeri olarak hesaplandıktan sonra hata terimi w_t denklem 3'teki gibi tahmin edilir.

$$w_t = X_t - \hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 sin\left(\frac{2\pi k*t}{T}\right) + \hat{\beta}_2 cos\left(\frac{2\pi k*t}{T}\right) \tag{3}$$

Denklem 3'teki hata terimleri kullanılarak 0,1'den 0,9'a kadar her bir kantil için test istatistikleri aşağıdaki şekilde hesaplanabilir:

$$Q_{\hat{w}_t}(\tau|\hat{w}_{t-1}) = \alpha_0(\tau) + \alpha_1(\tau)\hat{w}_{t-1} + \sum_{p=1}^{p=1} \alpha_{1+p}(\tau)\Delta\hat{w}_{t-p+}\bar{e}_t \tag{4}$$

Her bir kantil için serinin bir birim kök içerdiği sıfır hipotezi, durağanlık alternatif hipotezine karşı denklem 5'teki tau istatistiği kullanılarak sınanmaktadır.

$$t_n(\tau_i) = \frac{\hat{f}\left(F^{-1}(\tau_i)\right)}{\sqrt{\tau_i(1-\tau_i)}}\left(E'_{-1}P_\Delta E_{-1}\right)^{0.5}\left(\hat{\alpha}_0(\tau)-1\right) \tag{5}$$

Ayrıca, değişkenlerin stokastik özelliklerini belirlemek için Koenker ve Xiao (2004) kantil Kolmogorov–Smirnov test istatistiğini önermiştir. Bu test istatistiği denklem 6'daki gibi hesaplanmaktadır.

$$QKS = \sup_{\tau_i \in [\min,\max]} \left|t_n(\tau)\right| \tag{6}$$

Çalışmada 0,1'den 0,9'a 9 farklı kantil dikkate alınmıştır. QKS test istatistiği tüm bu kantil test istatistiklerini içererek serinin durağanlığı hakkında genel bir değerlendirmeye olanak sağlamaktadır. Kantil bazındaki tau ve QKS test istatistikleri dağılımı standart olmadığından ötürü çalışmada kritik değerler bootstrap simülasyonu ile hesaplanmıştır.

4. AMPİRİK BULGULAR

Çalışmada ilk olarak COVID-19 öncesi 2000 Nisan- 2019 Kasım döneminde etkin piyasalar hipotezinin geçerliliği incelemiş ve Fourier kantil birim kök testine ait bulgular çizelge 2'de sunulmuştur.

Çizelge 2. COVID-19 öncesine ait Fourier kantil birim kök testi bulguları

	Tau istatistikleri				
Kantiller	*HEKTAŞ*	*TÜPRAŞ*	*THY*	*EREĞLİ*	*GARAN*
0.1	-0.752	0.291	-0.231	-1.211	-0.228
0.2	-0.767	-1.268	-1.200	-3.114*	-1.022
0.3	-1.018	-0.907	-1.900	-3.635*	-2.549*
0.4	-0.16	-0.670	-2.491**	-4.026*	-2.681*
0.5	-1.133	-1.672	-3.031*	-3.708*	-3.486*
0.6	-0.466	-1.121	-2.605**	-2.337**	-4.122*
0.7	-0.563	-0.530	-1.641	-2.283**	-3.689*
0.8	-0.671	-0.048	-1.096	-0.558	-3.165*
0.9	0.404	-0.187	-0.035	0.281	-1.300
QKS	1.133	1.672	3.031**	4.026*	4.122*
QKS CV %1	3.424	3.139	3.211	3.317	3.488
QKS CV %5	2.885	2.698	2.858	2.868	2.913
Frekans	0.1	0.1	0.1	1.7	1.2
F-istatistiği	894.175	266.633	350.877	913.476	531.2

Not: * %1 ve ** %5 düzeyinde istatistiksel anlamlılığı ifade etmektedir.

Çizelge 2'de gösterilen bulgulara göre Türk Hava yolları, Ereğli Demir Çelik ve Garanti Bankası hisse senedi fiyatlarına ait QKS test istatistikleri %1 kritik değerlerinden büyüktür ve bu nedenle ilgili seriler seviye değerlerinde durağandır. Diğer taraftan Hektaş ve Tüpraş hisse senedi fiyatlarına ait QKS test istatistikleri %1 ve %5 kritik değerlerinin altındadır. Bu nedenle tarım ve enerji sektörünü temsil eden hisse senetleri birim kök içermektedir ve COVID-19 öncesi dönemde Hektaş ve Tüpraş için etkin piyasalar hipotezi geçerlidir. COVID-19 pandemisinin etkin piyasalar hipotezinin geçerliliğine etkisi olmuş mudur? Bu sorunun cevabı için ayrıyeten çalışmada COVID-19 sonrası Kasım 2019- Nisan 2022 aralığındaki verileri de dahil ederek analiz tekrar gerçekleştirilmiştir. Bu analizin sonuçları Çizelge 3'te sunulmaktadır. Çizelge 3'teki bulgulara göre Tüpraş, Türk Hava Yolları, Ereğli Demir Çelik ve Garanti Bankasının hisse senedi fiyatlarına ait QKS istatistikleri %1 anlamlılık düzeyinde kritik değerlerden daha büyüktür. Bu dört seriye ait seriler birim kök içermemektedir ve dolayısıyla etkin piyasalar hipotezi geçerli değildir.

Çizelge 3. COVID-19 sonrasına ait Fourier kantil birim kök testi bulguları

	Tau istatistikleri				
Kantiller	HEKTAŞ	TÜPRAŞ	THY	EREĞLİ	GARAN
0.1	-2.389*	1.132	-0.521	-2.114*	-0.738
0.2	-1.908*	1.177	-2.209**	-4.202*	-1.839
0.3	-2.468**	-0.079	-1.958	-4.406*	-2.926*

0.4	-2.062**	-1.125	-3.232*	-4.565*	-4.366*
0.5	-2.140**	-2.750*	-3.577*	-5.257*	-5.283*
0.6	-0.227	-3.281*	-3.651*	-4.457*	-4.55*
0.7	-0.091	-2.657*	-2.695**	-2.527**	-4.547*
0.8	0.513	-1.725**	-0.896	-0.898	-3.279*
0.9	1.196	-1.349**	-0.272	0.256	-1.214
QKS	2.468	3.281*	3.651*	5.257*	5.283*
QKS CV %1	3.434	3.062	3.368	3.364	3.521
QKS CV %5	2.801	2.711	2.900	2.849	2.916
Frekans	0.8	0.9	0.1	1.8	1.3
F-istatistiği	929.198*	153.189*	313.685*	759.897*	385.996*

Not: * %1 ve ** %5 düzeyinde istatistiksel anlamlılığı ifade etmektedir.

Çalışmanın sonuçları etkin piyasalar hipotezinin geçerliliğinin sadece TÜPRAŞ için COVID-19'dan etkilendiğini göstermektedir. COVID-19 ülkeleri ekonomi ve sosyal açıdan derinden etkilemiş bir pandemidir. Günümüzde etkileri kısmen azalsa da özellikle 2019 ve 2020 yıllarındaki seyahat kısıtlamaları ve kapanmalar ile birlikte birçok ülkede enerji talebi önemli ölçüde azalmıştır. Aynı zamanda pandemi başlangıcında hisse senedi piyasaları devasa boyutta değer kayıpları yaşamış, sonrasında hükümetlerin genişletici politikaları ile tarihi görülmemiş zirveler deneyimlemişlerdir. Bu durumların etkin piyasalar hipotezinin geçerliliğine yansıması sadece TÜPRAŞ'a olmuştur.

5. SONUÇ

Etkin piyasalar hipotezine ilişkin tartışmalar 1960'lardan beri sürmektedir ve mevcut literatürde bu hipotezin geçerliliğine dair görüş birliği bulunmamaktadır. Bir finansal serinin birim kök içerip içermediği yatırımcı açısından oldukça önemlidir. Eğer finansal seri birim kök içeriyorsa denge değerine geri dönmeyecektir ve bu durumda ilgili serinin geçmiş değerlerine bakılarak gelecek değerlerinin tahmini mümkün olmamaktadır. Böyle bir durumda yatırımcıların normalüstü kar etmeleri mümkün değildir. Aksi durumda, eğer hisse senedi fiyatları durağan bir süreç izliyorsa, bu seriler üzerinde şokların etkisi geçici olacak ve seriler uzun dönem denge değerine geri dönecektir.

Bu çalışma öncekilerden farklı olarak COVID-19 öncesi ve sonrası dönemde beş farklı sektörde etkin piyasalar hipotezinin geçerliliğini Türkiye için analiz etmiştir. Bu amaçla Fourier kantil birim kök testi kullanılmıştır. Fourier kantil birim kök testinin sonuçları COVID-19 öncesinde Hektaş ve Tüpraş, COVID-19'un dahil olduğu dönemde ise sadece Hektaş için etkin piyasalar hipotezinin geçerli olduğu sonucuna varılmıştır. Türk Hava Yolları, Ereğli ve Garanti Bankası hisse senedi fiyatları için ise her iki dönemde etkin piyasalar hipotezi geçerli değildir ve bu hisse senetlerinde normalüstü kar elde etmek mümkündür.

Çalışmanın sonuçları etkin piyasalar hipotezinin genel itibariyle geçerli olmadığını, yatırımcıların uzun dönemde normalüstü kar elde edebileceğini vurgulamaktadır. Ayrıca, COVID-19 sadece enerji sektörünü temsilen TÜPRAŞ üzerinde bir değişime sebebiyet vermiştir. Tarım, havacılık, sanayi ve bankacılık sektörlerinde böyle bir değişim gözlemlenmemiştir. Sonuç itibariyle COVID-19'un etkin piyasalar hipotezinin geçerliliğine etkisinin sınırlı olduğu ifade edilebilir.

Çalışma bazı gelecek araştırma fırsatları tanımaktadır. Örneğin COVID-19'un etkin piyasalar hipotezi geçerliliği üzerindeki etkisi Türkiye için daha fazla hisse senedi göstergesi analize dahil edilerek sınanabilir. Ayrıca bu çalışma diğer gelişmekte olan ülke veya ülke grupları için tekrar edilebilir.

KAYNAKÇA

[1] Aktan, C., Iren, P., Omay, T. (2019). Market development and market efficiency: Evidence based on nonlinear panel unit root tests. The European Journal of Finance, 25(11), 979-993.

[2] Altuntaş, M., Kılıç, E., Pazarcı, Ş., Alican, U. (2022). Borsa İstanbul Alt Endekslerinde Etkin Piyasa Hipotezinin Test Edilmesi: Fourier Kırılmalı ve Doğrusal Olmayan Birim Kök Testlerinden Kanıtlar. Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi, 7(1), 169-185.

[3] Altunöz, U. (2016). Borsa İstanbul'da Zayıf Formda Etkin Piyasa Hipotezinin Testi: Bankacılık Sektörü Örneği. Journal of International Social Research, 9(43), 1619-1625.

[4] Bahmani-Oskooee, M., Chang, T., Ranjbar, O. (2017). The Fourier quantile unit root test with an application to the PPP hypothesis in the OECD. Applied Economics Quarterly, 63(3), 295-317.

[5] Christopoulos, D. K., León-Ledesma, M. A. (2010). Smooth breaks and non-linear mean reversion: Post-Bretton Woods real exchange rates. Journal of International Money and Finance, 29(6), 1076-1093.

[6] Çevik, E. İ. (2012). İstanbul Menkul Kiymetler Borsasi'nda Etkin Piyasa Hipotezinin Uzun Hafiza Modelleri İle Analizi: Sektörel Bazda Bir İnceleme. Journal of Yaşar University, 7(26), 4437-4454.

[7] Dickey, D. A., Fuller, W. A. (1981). Likelihood ratio statistics for autoregressive time series with a unit root. Econometrica: journal of the Econometric Society, 1057-1072.

[8] Ertaş, F. C., Özkan, O. (2018). Piyasa Etkinliği Açısından Adaptif Piyasa Hipotezi'nin Test Edilmesi: Türkiye ve ABD Hisse Senedi Piyasaları Örneği. Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar, (642), 223-240.

[9] Sönmez Erataş, F. (2021). Etkin Piyasa Hipotezinin Geçerliliği: G7 Ülkeleri Örneği. Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 28(1), 67-82.

[10] Fama, E. F. (1965). The behavior of stock-market prices. The Journal of Business, 38(1), 34-105.

[11] Fama, F. E. (1970). Efficient capital markets: a review of theory and empirical work. The Journal of Finance, 25(2), 383-417.
[12] Gallant, A. R. (1981). On the bias in flexible functional forms and an essentially unbiased form: the Fourier flexible form. Journal of Econometrics, 15(2), 211-245.
[13] Investing (2022). https://tr.investing.com/equities/turkey (Erişim tarihi: 2.05.2022).
[14] Koenker, R., Xiao, Z. (2004). Unit root quantile autoregression inference. Journal of the American Statistical Association, 99(467), 775-787.
[15] Koyuncu, T., Aslan, A. (2017). Etkin piyasa hipotezi ve gelişmiş borsalar üzerine bir uygulama: Panel veri analizi. Kapadokya Akademik Bakış, 1(1), 17-30.
[16] Lee, C. C., Lee, J. D., Lee, C. C. (2010). Stock prices and the efficient market hypothesis: Evidence from a panel stationary test with structural breaks. Japan and the World Economy, 22(1), 49-58.
[17] Narayan, P. K., Narayan, S. (2007). Mean reversion in stock prices: new evidence from panel unit root tests. Studies in Economics and Finance, 24(3), 233-244.
[18] Özcan, B., Gültekin, E. (2016). Etkin Piyasalar Hipotezi G-20 ülkeleri için geçerli mi? Yeni bir yaklaşım. ICEB Konferans Bildirileri, 12-17.
[19] Perron, P. (1989). The great crash, the oil price shock, and the unit root hypothesis. Econometrica: Journal of the Econometric Society, 57(6), 1361-1401.
[20] Phillips, P. C., Perron, P. (1988). Testing for a unit root in time series regression. Biometrika, 75(2), 335-346.
[21] Samuelson, P. A. (1965). Proof that Properly Anticipated Prices Fluctuate Randomly, Industrial Management Review, 6, 41-49.
[22] Zeren, F., Kara, H., Arı, A. (2013). Piyasa etkinliği hipotezi: İMKB için ampirik bir analiz. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (36), 141-148.

MEDİKAL TURİZM MOTİVATÖRLERİ VE GERİ PLANDAKİ RİSK FAKTÖRLERİ

Öğr. Gör. Dr., Gülhan GÖK[1]

[1]Amasya Üniversitesi, Sabuncuoğlu Şerefeddin SHMYO,–

0000-0003-4462-2541

ÖZET

Geçmişten günümüze kadar tüm insanlar hastalıklarından kurtulmak ya da daha sağlıklı bir hayat sürmek için arayış içerisinde olmuşlardır. Bu arayış kimi zaman kişinin kendi yaşadığı bölge ile sınırlı kalırken kimi zaman ise farklı coğrafyalara, farklı ülkelere doğru genişlemiştir. Özellikle teknolojinin gelişmesi, ulaşımın kolaylaşması, bilgi ve iletişim sistemlerindeki ilerlemeler sayesinde günümüzde bu faaliyetlerin çok daha fazla görüldüğünü söylemek mümkündür.

Medikal turizm, kişinin/kişilerin tıbbi bir sağlık hizmeti almak amacıyla bulunduğu yerden başka bir yere seyahat etmesi olarak tanımlanır. Kişide/kişilerde bu seyahat gereksiniminin ortaya çıkmasına neden olan birçok faktör bulunur. Daha nitelikli ve kaliteli sağlık hizmeti alabilmek, sağlık hizmeti almak için uzun süre beklememek, alınacak hizmetin yaşanılan ülkede yasal olmaması, alınacak hizmetin gizli tutulmak istenmesi, sağlık hizmeti alırken tatil yapmak ve daha az maliyetle hizmete erişebilmek bu faktörlerden bazılarıdır. Ancak medikal turizm her ne kadar kişilerin daha sağlıklı olabilmek adına gerçekleştirmiş olduğu bir faaliyet olsa da bazı riskler taşır. Medikal turizm kapsamında karşılaşılabilecek temel riskler arasında; iletişim sorunlarından kaynaklı tedavi başarısızlıkları, geri dönüş sonrası takip sorunları, bulaşıcı hastalıklar, yasal, ahlaki ve etik sorunlar sayılabilir.

Sağlık arayışı kapsamında ortaya çıkan ve kullanımı her geçen gün daha da yaygınlaşan medikal turizmin tercih edilme nedenlerini bilmek kadar beraberinde getirdiği risklerin de bilinmesi son derce önemlidir. Bu çalışma ile medikal turizmin kullanılmasını etkileyen faktörlerle birlikte taşıdığı risklerin detaylı olarak ortaya konulması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Turizmi, Medikal Turizm, Medikal Turizmde Motivatörler, Medikal Turizmde Riskler.

MEDICAL TOURISM MOTIVATORS AND BACKGROUND RISK FACTORS

Abstract

From past to present, all people have sought to get rid of their diseases or to lead a healthier life. While this search is sometimes limited to the region where the person lives, sometimes it has expanded to different geographies and different countries. It is possible to say that these

activities are seen much more today, especially thanks to the development of technology, the facilitation of transportation, and the advances in information and communication systems.

Medical tourism is defined as the person(s) traveling from one place to another in order to receive a medical health service. There are many factors that cause this travel need to arise in the person(s). Some of these factors are to receive more qualified and quality health care, not to wait for a long time to receive health care, the service to be received is not legal in the country of residence, the service to be received is desired to be kept confidential, taking a vacation while receiving health care and accessing the service at a lower cost are some of these factors. However, although medical tourism is an activity carried out by people to be healthier, it carries some risks. Among the main risks that may be encountered within the scope of medical tourism; Treatment failures due to communication problems, post-return follow-up problems, infectious diseases, legal, moral and ethical problems can be counted.

It is extremely important to know the reasons for the preference of medical tourism, which has emerged within the scope of the pursuit of health and its use is becoming more widespread every day, as well as knowing the risks it brings. In this study, it is aimed to reveal in detail the factors that affect the use of medical tourism and the risks it carries.

Keywords: Health Tourism, Medical Tourism, Motivators in Medical Tourism, Risks in Medical Tourism.

1. GİRİŞ

Çeşitli nedenlerle sağlık hizmeti almak amacıyla farklı ülkelere seyahat edilmesini ifade eden medikal turizm, sağlık turizminin bir alt türüdür. Sağlık turizmi sağlık ve turizm kavramlarının birleşiminden oluşur ve hem gezmek, eğlenmek, dinlenmek gibi turistik faaliyetleri hem de sağlığın korunması, geliştirilmesi ve hastalıkların tedavi edilmesine yönelik faaliyetleri içerir. Medikal turizm, sağlık turizminin tıbbi tedavi ve hizmetlerini içeren türüdür (Kantar ve Işık, 2014: 16). Medikal turizm, turizm sektöründe önemli bir potansiyele sahip olup özellikle son yıllarda hızlı bir büyüme göstermiştir (Gürleyen ve Çınar, 2021: 55).

Küreselleşmenin bir sonucu olarak medikal turizmin günümüzdeki kullanımı ve popülaritesi her geçen gün artmaktadır. Popülaritesindeki bu artışı; sağlık hizmetlerinin artan maliyetleri, teknolojideki gelişmeler, uluslararası seyahatin kolaylaşması, yaşanılan ülkedeki sağlık hizmetlerine duyulan güven eksikliği, gidilecek ülkedeki sunulan sağlık hizmetlerinin uluslararası standartlara uygunluğunun belgelenebilir olması ve yabancı ülkelerde sağlık hizmetlerinin kanıtlanmış güvenliği tetiklemektedir (Junio, Kim ve Lee, 2016: 444). Özellikle yaşanılan ülkede alınacak olan hizmetin sigorta kapsamına girmemesi ve cepten ödeme tutarının yüksekliği kişiyi daha uygun maliyetli hizmet alabileceği başka bir ülke arayışına yöneltmektedir (Jang, 2017: 464). Medikal turizmin büyümesinde etkili olan diğer faktörler arasında ise tedavi için uzun süre beklenilmesinin gerekmesi, yaşanılan ülkedeki bazı tıbbi uygulamaların yasal olmaması veya kültürel nedenlerden dolayı belirli tedavilerin bulunmaması (Alsharif, Labonté ve Lu, 2010: 316; Dehdashti Shahrokh ve Nakhaei, 2016: 215; Glinos ve diğerleri, 2010: 1147), daha iyi eğitim almış nitelikli hekimlerden ve iyi ekipmana sahip yüksek kaliteli hastanelerden daha hızlı tıbbi hizmet alma isteği gibi nedenler yer

almaktadır. Bazı durumlarda ise yaşanılan ülke kişinin öz vatanı olmayabilir ve kişi, duygusal nedenlerle de ikamet edilen ülkeden soy bağının bulunduğu ülkeye tıbbi bir hizmet almak amacıyla gidebilir (Jang, 2017: 461). Bu faktörlerle birlikte elektronik iletişimdeki hızlı gelişmeler ve uluslararası seyahat kolaylığı, medikal turizm endüstrisinin büyümesini kolaylaştırmıştır. Etkileşimli web siteleri sayesinde medikal turistler; alacakları sağlık hizmetlerine ve turistik gezilere ilişkin planlamalar yapabilir, hekimlerle veya diğer uzmanlarıyla kolaylıkla iletişime geçebilir, rahatlıkla uçak bileti ve konaklama rezervasyonlarını yapabilir hale gelmişlerdir (Hopkins ve diğerleri, 2010: 188). İnternet teknolojisindeki gelişmeler, potansiyel medikal turistler ile dünyanın hemen hemen her yerindeki sağlık hizmeti sağlayıcıları arasında bağlantı kurmanın kapılarını açmıştır. Kişilerin uluslararası seyahat imkanları kolaylaşırken internet teknolojisi sayesinde alınacak sağlık hizmetine ilişkin bilgi edinme imkanları da geçmişe göre daha kolay hale gelmiştir (Awano ve diğerleri, 2019: 1; Carabello, 2013:1; Cesario, 2018: 270; Xu, Wang ve Du, 2020: 1; Zarei ve Maleki, 2018: 1).

Medikal turizm sektörünün gelişmesine katkı sağlayan çok sayıda tetikleyici unsur bulunmakla birlikte medikal turizm; medikal turistler, yaşanılan/ikamet edilen ülke ve hizmet sağlayıcı ülke açısından bazı riskler de taşımaktadır. Bu çalışma ile medikal turizmin kullanılmasını ve medikal turizm sektörünün hızlı büyüyüşünü etkileyen faktörlerle birlikte taşıdığı risklerin detaylı olarak ortaya konulması amaçlanmıştır. Medikal turizmin büyümesine katkı sağlayan motivatörlerin bilinmesi ve medikal turizmin taşıdığı risklerin belirlenerek gereken önlemlerin alınması, sektörün güvenilir bir şekilde büyümesine katkı sağlayacaktır.

2. MEDİKAL TURİZM KAVRAMI

Medikal turizm, acil olmayan tıbbi bir sağlık hizmeti almak amacıyla yaşanılan ülkeden farklı bir ülkeye planlı bir şekilde gidilmesini ifade eden bir kavramdır (Adams ve diğerleri, 2017: 1; Béland ve Zarzeczny, 2018: 1; Kılınç, 2017: 131). Medikal turizm aracılığıyla sağlık hizmetinden faydalananlar için hem tatil hem de tedavi imkânı söz konusudur. Medikal turizm kapsamında sunulan sağlık hizmetleri genel olarak zorunlu ve acil olmayan sağlık hizmetleridir (Gönenç, 2016: 1176; Seyfullahoğulları, 2014: 42). Bu kapsamda sunulan en popüler sağlık hizmetleri arasında ise organ nakli, ortopedi, kozmetik cerrahi, göz, kalp, cilt ve diş sağlığı ile ilgili hizmetler, bariatrik tıp ve kısırlık tedavisi yer alır (Pavli ve Maltezou, 2021: 1; Sevim ve Sevim, 2019: 637). Bu hizmetler, çoğu ülke için hala yerel bir sektör özelliği göstermekle birlikte bazı ülkeler için yüksek gelirli stratejik bir sektöre dönüşmüş durumdadır (Foley ve diğerleri, 2019: 1).

Kaliteli sağlık hizmetleri ve esenlik arayışı içinde yurt dışına seyahat etmek yeni bir olgu değildir. 18. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar gelişmekte olan ülkelerdeki yüksek gelir düzeyine sahip hastalar tıbbi tedavi için daha gelişmiş imkanlara sahip Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri gibi gelişmiş ülkelerdeki tıp merkezlerine seyahat etmişlerdir. Daha nitelikli sağlık hizmetine erişebilmek amacıyla gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru gerçekleşen sağlık arayışı 20. yüzyılın sonlarında tersine dönmeye başlamıştır. Özellikle 21. yüzyılda iletişim ve ulaşım teknolojilerinin küreselleşmesiyle gelişmiş ülkelerden daha az varlıklı hastalar gelişmekte olan ülkelere doğru sağlık arayışı içerisine girmişlerdir (Fetscherin ve

Stephano, 2016: 539). Bu bağlamda günümüzde medikal turizmde tersine bir değişim yaşanmakta olduğu ifade edilebilir. Gelişmiş ekonomilerden gelen hastalar artık tıbbi tedavi arayışı içinde evlerini terk ederek özellikle Asya ülkelerinde uygun fiyata yüksek kaliteli tıbbi bakım sağlayacak bir destinasyona gitmektedir (Benedetti, Golshan ve Kesselheim, 2018: 1; Dalen ve Alpert, 2018: 1; Dehdashti Shahrokh ve Nakhaei, 2016: 215). Bu değişime bağlı olarak özellikle Tayland, Singapur, Hindistan, Malezya ve Filipinler dahil olmak üzere bazı büyük Asya ülkeleri; düşük tıbbi maliyetler, yüksek kaliteli tıbbi hizmetler, hızlı tedavi imkanları, tedavi ile birlikte dinlenme ve tatil imkânı sunan küresel medikal turizm merkezleri olarak büyümüşlerdir (Seo ve Park, 2018: 1078).

Sunulan sağlık hizmeti maliyetlerinin ülkeler arasında farklılık göstermesi, uluslararası ulaşımın hızlanması, kolaylaşması ve maliyetlerindeki düşüş, bilgi teknolojilerindeki gelişmeler gibi birçok etken sayesinde sağlık talebinin sınır dışına kaydığı görülmektedir (Bustamante, 2014: 48). Bununla birlikte kişilerin medikal turizm aracılığıyla sağlık hizmeti alması üzerinde etkili olan birçok motivatör bulunur. Bu motivatörler kişiden kişiye farklılaştığı gibi yaşanılan ve gidilecek olan ülkenin koşullarına göre de farklılık gösterir. Kişilerin farklı bir ülkede sağlık hizmeti kullanmasında etkili olan motivatörler değişse de bu hizmet kullanımının hem gidilen ülkeye hem hizmetin kullanıcısına hem de yaşanılan ülkeye çeşitli faydaları bulunur (Carabello, 2013:1). Medikal turizmin zaman içerisindeki hızlı büyüyüşünün daha iyi anlaşılabilmesi için medikal turizmin temel motivatörlerinin farklı boyutlarda değerlendirilmesinin son derece önemli olduğu ifade edilebilir. Temel motivatörlerin anlaşılması ve bir destinasyonu neyin çekici hale getirdiğinin bilinmesi, sektörün başarılı bir şekilde gelişmesine de yardımcı olacaktır (Foley ve diğerleri, 2019: 7).

3. MEDİKAL TURİZMİN MOTİVATÖRLERİ

Sağlık arayışı içerisinde uluslararası seyahat eden hasta sayısı her geçen yıl artmaktadır. Bu durum medikal turizmi, ekonomik potansiyeli yüksek ve hızlı büyüyen bir sektöre dönüştürmektedir. Medikal turizmde görülen hızlı gelişimin temelinde ise birçok motivatör yer almaktadır. Bu motivatörler medikal turistler için düşük fiyat, yüksek kalitede ve nitelikte sağlık hizmetine erişebilme imkânı, yasal olarak sunulmayan bir hizmetine ihtiyaç duyma, alınacak sağlık hizmeti için beklemek istememe, alınacak hizmetin gizli kalmasını isteme gibi nedenlerken hizmet sağlayan ve ev sahibi ülke için ise daha çok ekonomik unsurlar içermektedir (Bostan ve Yalçın, 2016: 1729; Çınar ve Sivuk, 2021: 81-82; Kılınç, 2017: 132). Aşağıda medikal turizmin büyümesinde etkili olan motivatörlerin detaylı açıklamasına yer verilmiştir.

3.1. Medikal Turistler Açısından Medikal Turizm Motivatörleri

Medikal turizm, medikal turistler açısından birçok motivatöre sahip olmakla birlikte genellikle medikal turistlerin kendi ülkelerinde tedavi maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle gerçekleştirilir (Béland ve Zarzeczny, 2018: 3). Çoğu zaman medikal turizm destinasyonunun seçiminde kullanılacak sağlık hizmetlerinin maliyeti güçlü bir motive edici faktör olabilmektedir (Zarei ve diğerleri, 2018: 5). Özellikle alınacak sağlık hizmeti yaşanılan ülkedeki herhangi bir sigorta kapsamında yer almadığında bu sağlık hizmetinin yüksek kalite ve uygun maliyetle alınabileceği bir ülke bulunması amaçlanmaktadır. Bakımın sigorta

paketinin bir parçası olduğu ancak katkı paylarına tabi olduğu ve sağlık sigortacılarının, poliçelerin yurt dışında sunulmasını öngören poliçeler için daha düşük primler talep ettiği durumlarda da hastaların benzer bir arayışa girdiği görülmektedir (Glinos ve diğerleri, 2010: 1147).

Yüksek gelirli ülkelerden gelişmekte olan ülkelere seyahat eden hastaların temel amacı, daha ucuza yüksek kaliteli tıbbi bakım almaktır. Medikal sektörde kalite hem tesisin kalitesini hem de sağlık personeli tarafından sağlanan bakımın kalitesini içermektedir (Dehdashti Shahrokh ve Nakhaei, 2016: 216). Medikal turizmde düşük maliyet önemli bir tercih faktörü olsa da kalitenin olmadığı bir hizmetin tercih edilmesinde yetersiz kalır (Mikava ve Vasadze, 2020). Bazı durumlarda hastalar, uygun maliyetli olsa bile yaşadıkları ülkede sağlık hizmeti almak istemeyebilirler. Bu hasta grupları için kalite önemli bir belirleyici olabilmektedir. Bu hastalar, yaşadıkları ülkede sunulan sağlık hizmetlerinin kalitesini başka yerlerde mevcut olandan daha düşük olarak algıladıkları için daha nitelikli sağlık hizmetine erişebilmek amacıyla farklı ülkelere seyahat edebilirler (Glinos ve diğerleri, 2010: 1147).

Günümüzde medikal turizm destinasyonları uluslararası hastaların kaliteyle ilgili endişelerini azaltmak için çeşitli kalite belirteçleri kullanır. Bu belirteçler arasında uluslararası akreditasyon belgeleri ve sağlık profesyonellerinin eğitimlerine ilişkin belgeler en fazla kullanılanlardır. Özellikle hekimlerin Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Avustralya ve Kanada gibi ülkelerde ve Johns Hopkins Üniversitesi, Birmingham Üniversitesi ve diğer saygın kurumlarda eğitim aldığının belgelenmesi mesleki yeterliliğin bir göstergesi olarak yaygın bir şekilde kullanılır ve genellikle doktorların web profillerinde belirtilir (Turner, 2007: 310-311). Bununla birlikte uluslararası geçerliliği olan bir akreditasyon belgesi, o sağlık kuruluşunun belirli bir standartta hizmet verdiğinin göstergesi olmaktadır (Birdir ve Buzcu, 2014: 3).

Medikal turizm, sağlık ve turizm sektörlerinden oluşan bir kombinasyondur ve hedef ülkenin sağlık sistemi, tıbbi tesislerin ve sunulan sağlık hizmetlerinin özellikleri ülke tercihinde önemli birer faktördür (Béland ve Zarzeczny, 2018: 2; Fetscherin ve Stephano, 2016: 539). Bu bağlamda bir destinasyonun medikal turizm destinasyonu olarak çekiciliğini etkileyen en önemli faktörlerden birisinin sağlık ve turizm sektöründeki ülke imajının olduğu söylenilebilir. Bir destinasyonun genel görüntüsünün turizmin yanı sıra tıbbi turizm için de anahtar bir itici güç olduğu ifade edilebilir (Fetscherin ve Stephano, 2016: 541). Bu bağlamda güçlü pazarlama stratejilerinin turistlerin algısı ve genel mekân çekiciliği üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır (Ebrahim ve Ganguli, 2017: 53). Bununla birlikte ülkenin politik ortamı, medikal turizmin gelişmesi için en önemli faktörlerden biridir (Mikava ve Vasadze, 2020). Refah düzeyinin yüksekliği ve hukukun üstünlüğü medikal turizm için bir destinasyonun çekiciliğini etkileyen politik istikrarın işaretleridir. Medikal turizme ilişkin yasal düzenlemelerin varlığı, konaklama ve seyahat güvenliği uluslararası hastalar için önemli öncelikler arasında yer almaktadır. Bu nedenle medikal turistler tarafından genellikle devrim veya ayaklanma riski olmayan destinasyonlar seçilmektedir (Dehdashti Shahrokh ve Nakhaei, 2016: 216; Gönenç, 2016: 1175).

Medikal turizm hareketliliğinin büyük bir kısmının nispeten kısa bir mesafede gerçekleşmesi nedeniyle medikal turizmde gidilecek yer seçiminin mesafeden etkilendiği ifade edilebilir

(Rokni ve Park, 2019: 1191). Medikal turistler için kaliteli sağlık hizmetine daha uygun maliyetle erişebilmenin yansıra bu hizmetlerin ikamet edilen yere yakın bir ülkede sunuluyor olması da önemli bir faktördür. Mesafenin yakınlığı, kültürel benzerliği artırırken iletişim sorunlarını ve ulaşım maliyetlerini azaltır (Ile ve Ţigu, 2017: 1115; Zarei ve diğerleri, 2018: 5).

Kültürel yakınlık ve dil benzerliği, tıbbi bir destinasyon seçiminde önemli faktörlerdir (Dehdashti Shahrokh ve Nakhaei, 2016: 216; Fetscherin ve Stephano, 2016: 541). Medikal turistler genellikle dil benzerliği olan ülkelere veya benzer kültüre sahip ülkelere seyahat ederler. Alınacak sağlık hizmetiyle ilgili rahat hissetmek, hizmet sağlayıcılara güvenmek ve ortak bir dil konuşabilmek, hastalık ve savunmasızlık durumlarında daha da önemli hale gelir (Glinos ve diğerleri, 2010: 1147). Bazı durumlarda ise dini benzerlikler ve farklılıklar da medikal turizm destinasyonunun seçiminde önemli bir etkendir. Dini farklılıklar alınacak olan sağlık hizmetinin yaşanılan ülkedeki dini inançlara uygun olmaması nedeniyle sağlanamadığı durumlardaki tercihler üzerinde etkili olabilirken dini benzerlikler hizmetin sunumu sırasında dini kurallara uygun hareket edildiğine ilişkin güvence sağlanmasının istendiği durumlarda önemli bir faktör olabilmektedir (Ile ve Ţigu, 2017: 1115; Zarei ve diğerleri, 2018: 2).

Sağlık hizmetlerinin pazarlanmasında ve hastaların tıbbi tedavi için bir destinasyon seçiminde aracı kuruluşlar da önemli bir rol oynamaktadır. Medikal turizmde aracı kuruluşlar, hastalar için uygun ve güvenilir tıp merkezleri bulmaya çalışırlar; onlara kalite ve güvenlik güvencesi sunarlar; uçuş, konaklama, ulaşım, tercüman, turistik yerleri ziyaret etme ve bakım sonrası tedavi gibi seyahat öncesi ve sonrası düzenlemeleri planlayarak medikal turistlerin bu süreci daha kolay yönetmelerine destek olurlar (Dehdashti Shahrokh ve Nakhaei, 2016: 216). Ayrıca gidilecek destinasyon ülkesinin medikal turistlere sağladığı vize kolaylığı ve hizmet sağlayıcı kuruluşların sunmuş olduğu promosyonlar da medikal turistler için iyi bir motivatör olarak değerlendirilebilir (Arı, 2017: 8; Gönenç, 2016: 1174).

3.2. Hizmet Sağlayan Ülke Açısından Medikal Turizm Motivatörleri

Ekonomik büyüme için stratejik bir sektör olarak kabul edilen medikal turizm sektörü hem turizm sektörüne hem de sağlık sektörüne dahil olan herkesin yaşam kalitesini iyileştirmeyi amaçlar (Carabello, 2013:1; Gönenç, 2016: 1175). Bu bağlamda medikal turizmin hizmet sağlayıcı ülke için en önemli motivatör etkisinin ekonomik gelişmeye destek sağlaması yönünde olduğu söylenilebilir. Özellikle medikal turizmde görülen trend değişikliğinin (gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere doğru değişen hareketlilik) düşük ve orta gelirli ülkelerin ekonomik açıdan gelişmesine katkı sağladığı ifade edilebilir (Snyder ve diğerleri, 2012: 234). Medikal turizm, sağlık hizmeti sunumuyla birlikte konaklama, turistik geziler, yeme-içme, eğlence gibi turistik faaliyetleri de içermesi nedeniyle yeni iş ve istihdam alanları oluşturulmasına olanak sağlayarak dünya genelinde birçok ülkenin ekonomisinin gelişmesine büyük katkılar sağlar (Arı, 2017: 2; Buzcu ve Birdir, 2019: 313; Ile ve Ţigu, 2017: 1119). Genellikle medikal turistler, sıradan uluslararası turistlerden daha yüksek gelir kaynağı olarak görülürler (Vovk, Beztelesna ve Pliashko, 2021: 4). Medikal turizm sektörünün ekonomik büyüme üzerindeki sinerjik ve sürdürülebilir etkisi nedeniyle bu sektör, hükümetler tarafından kalkınma ve büyümeyi yönlendiren katalizör bir sektör olarak kabul edilir ve hükümetlerden

turizmle ilgili faydaları en üst düzeye çıkarırken sürdürülebilir operasyonları kolaylaştıran bir ortam yaratmaları beklenilir (Ebrahim ve Ganguli, 2017: 46).

Medikal turizmin yüksek büyüme potansiyeline sahip olması; gelişmekte olan ülkeler için para akışı, yabancı sermaye girişi ve sağlıklı insan kaynaklarının korunmasına yardımcı olabilecek bir fırsat olarak görülür. Bu fırsatın uygun şekilde değerlendirilmesi durumunda bu ülkelerin tüm vatandaşlarına yarar sağlayacağı ifade edilir. Uluslararası standartlarda, son teknoloji kullanılarak kaliteli sağlık hizmetinin sunulabilmesi için nitelikli işgücüne ihtiyaç duyulur. Bu ihtiyaç doğrultusunda iyi ücretli iş alanlarının oluşturulması ve çalışma koşullarının iyileştirilmesiyle nitelikli sağlık profesyonellerinin düşük ve orta gelirli ülkelerden yüksek gelişmişlik düzeyine sahip ülkelere olan göçü azaltılabilir (Snyder ve diğerleri, 2015: 1; Snyder ve diğerleri, 2012: 234). Nitelikli personelin farklı ülkelere göçünün engellenmesi ve medikal turistlere uluslararası standartlarda hizmet sunulduğunun belgelenmesi amacıyla hastanelerin akredite edilmesi bu ülkede yaşayan halkın da daha nitelikli sağlık hizmetine erişimine fırsat oluşturabilir (Mikava ve Vasadze, 2020; Şahbaz, Akdu ve Akdu, 2012: 274; Vovk, Beztelesna ve Pliashko, 2021: 2).

Medikal turizm destinasyonunun seçiminde kullanılan teknolojinin, tıbbi ekipmanların, tedavi yöntemlerinin, sağlık kurumunun ve sağlık profesyonellerinin itibarının önemli bir motivatör olduğu bilinmektedir (Glinos ve diğerleri, 2010: 1147). Bu nedenle özelikle düşük ve orta gelir düzeyine sahip ülkeler, medikal turizm kapsamında elde edilen yeni kaynakları sağlık bakım tesislerini iyileştirmeye, bakım standardını geliştirmeye, sağlık profesyonelleri için yeni eğitim fırsatları yaratmaya ve sağlık profesyonellerinin gelişmiş ülkelere beyin göçüne karşı koymak için uygun çalışma koşulları oluşturmaya harcayabilir (Chen ve Flood, 2013: 287).

Medikal turizm ile ilgili algılanan memnuniyet düzeyinin yüksekliği aynı destinasyonun tekrar ziyaret edilme niyetini öngörür (Xu, Wang ve Du, 2020: 2). Ayrıca bu kişiler yaşadıkları ülkede kullandıkları hizmetlere ilişkin deneyimlerini çevrelerindeki kişiler ile paylaşarak bu destinasyonların diğer kişiler tarafında da kullanımını teşvik edebilirler. Bu sayede bu destinasyonlarla ilgili olumlu bir imaj oluşmuş olur ve bu destinasyonlara olan hem medikal turizm hareketliliği hem de diğer turistik hareketlilik artabilir. Ayrıca medikal turizmde markalaşmış ülkelerdeki hastanelerin ve üniversitelerin dünya çapında tanınır olmasıyla birlikte farklı ülkelerden hastane yöneticileri ve hükümet liderleri tarafından bu destinasyonlardaki kuruluşlarla stratejik ortaklıklar kurulmasına ve iş birlikleri yapılmasına ilişkin olanaklar sağlanır (Turner, 2007: 310). Uluslararası düzeyde sahip olunan olumlu imaj bu destinasyonlarda yeni hastanelerin, teşhis ve tedavi merkezlerinin kurulmasına da katkı sağlar (Arı, 2017: 3).

3.3.İkamet Edilen Ülke Açısından Medikal Turizm Motivatörleri

Medikal turizm, hizmet sağlayan ülke açısından önemli ekonomik faaliyetler içermesi nedeniyle hızlı büyüyen stratejik bir sektör olarak kabul edilir. Ayrıca medikal turistlerin de temel motivatörleri arasında daha kaliteli sağlık hizmetinin daha uygun maliyetle alınması yer alır. Medikal turizmin ekonomik anlamda sağladığı faydalar sadece hizmet sağlayan ülkeler ve medikal turistlerle sınırlı değildir. Özellikle gelişmiş ülkelerdeki demografik yapıdaki değişikliklere bağlı olarak ikamet edilen ülke açısından da medikal turizmin ekonomik

katkısının olduğu ifade edilebilir. Gelişmiş ülkelerde yaşlanmayla birlikte görülen çeşitli hastalıklardaki artış ve bakım maliyetlerinin yüksekliği sağlık harcamalarının kontrolünü güçleştirir ve bu harcamalar ülke ekonomisinde önemli bir yük oluşturur (Sevim ve Sevim, 2019: 636). Diğer taraftan bazı ülkelerde sağlık sigortası ile ilgili ciddi sorunlar vardır. Bu ülkelerde sağlık sigortası ücretlerinin yüksek olması nedeniyle milyonlarca kişinin ya sigorta kapsamı yetersiz kalmakta ya da önemli bir çoğunluk hiç sigorta yaptıramamaktadır. Sigortalı insanlar bile, yüksek maliyetler ve katkı payları nedeniyle birçok tıbbi hizmete erişememektedir. Bu nedenlerle bu ülkelerdeki bireyler, sağlık sorunlarının çözümü için medikal turizme yönelmektedir (Bostan ve diğerleri, 2016: 62; Kim, Arcodia ve Kim, 2019: 3). Bu bağlamda gelişmiş ülkelerdeki sağlık masraflarının ülke ekonomisi için büyük bir maddi yük oluşturması (Buzcu ve Birdir, 2019: 313) nedeniyle medikal turizm bu ülkelerdeki sağlık harcamalarının yönetilmesinde bir çözüm yolu olarak görülebilirken maddi yetersizlikler nedeniyle sağlık hizmeti alamayan kişilerin de farklı ülkelerde bile olsa sağlık hizmetlerine erişimi sağlanmış olur (Demir ve diğerleri, 2020: 19).

Medikal turistler, farklı ülkelere giderek aldıkları hizmetlere ilişkin yaşadıkları ülkede bir tanıtım faaliyetleri yürütürler. Bu gidilen destinasyonun markalaşmasına katkı sağlarken yaşanılan ülkedeki kuruluşlar için ise bir gelişim aracı olarak görülebilir. Medikal turizmde markalaşmış ülkelerdeki bazı hastanelerle ve üniversitelerle stratejik ortaklıklar kurulması ve iş birlikleri yapılması yaşanılan ülkedeki sağlık hizmetlerinin gelişimine de katkı sağlar (Turner, 2007: 310). İkamet edilen ülkedeki hastaneler, sağlık tesisleri ve turistik yerlerle ilgili yapılabilecek iyileştirmelerde deneyimler, iyi uygulamalar ve donanımlar paylaşılarak fayda elde edilebilir. Ayrıca ikamet edilen ülkedeki sigorta şirketleri aracılığıyla medikal turistlerin sağlık hizmetlerine erişim sorunları çözülerek daha uygun maliyetle nitelikli bir sağlık hizmeti almaları sağlanılabilir (Şahbaz, Akdu ve Akdu, 2012: 274). Medikal turizmden her ne sebeple yararlanılırsa yararlanılsın temel olarak kişiler sağlık arayışı içerisinde bu hizmetlerden faydalandığı için tedavi sürecinin olumlu sonuçlanması durumunda yaşanılan ülkedeki bireylerin sağlık statüsünün yükselmesine olumlu katkı sağlayacaktır.

4. MEDİKAL TURİZMDE RİSK FAKTÖRLERİ

Medikal turizm sektöründeki büyüme, çeşitli faydalar sağlamakla birlikte bazı risklerde taşımaktadır. Bu risklerin farkında olunması ve gereken tedbirlerin alınması son derece önemlidir. Medikal turizmle ilgili riskler arasında enfeksiyon riski, tıbbi komplikasyonlar, tedavinin istenildiği gibi sonuçlanmaması, tedavi sonrası takip sorunları, bulaşıcı hastalıklar, tıbbi malpraktis, yasal ve etik sorunlar ve diğer bazı riskler yer alır. Ancak medikal turizm sağlayıcıları ve aracı kuruluşlar bu risklerden bahsetmez veya potansiyel riskleri küçümserken sağlıkla ilgili hizmetlerin faydalarını vurgularlar. Medikal turizm web sitelerinde yer alan bilgilerde bu içerikte sunulur (Lee ve diğerleri, 2013: 638; Yirik ve Ekici, 2014: 2). Bu bağlamda medikal turizm taraflarının bu risklerin farkında olması ve gerekli tedbirleri alması sektörün güvenilir bir şekilde büyümesi açısından büyük önem arz eder. Aşağıda medikal turizme bağlı olarak karşılaşılabilecek riskler detaylı olarak açıklanmıştır.

4.1. MedikalTurizminden Faydalananlar İçin Medikal Turizm Riskleri

Medikal turistlerin medikal turizmden faydalanabilmeleri için çok çeşitli motivasyon faktörleri bulunmakla birlikte bu sağlık arayışında birçok risk faktörü de bulunur (Adams ve diğerleri, 2017: 2). Medikal turizm aracılığıyla sağlık hizmetinden faydalanan kişiler, çeşitli nedenlere bağlı olarak tedavi başarısızlıkları, tedavi sonrası çeşitli komplikasyonlar, takip sorunları, tıbbi malpraktise maruz kalma, seyahatle ilgili sorunlar ve bulaşıcı hastalıklar gibi birçok tehlike ile karşı karşıya kalabilirler (Awano ve diğerleri, 2019: 2). Diğer taraftan medikal turistlerin medikal turizmle ilgili tehlikelerin genellikle farkında olmadığı söylenilebilir. Bu nedenle medikal turistlerin arzu ettikleri gibi sağlıklarına kavuşabilmeleri için bu riskler hakkındaki bilgi yetersizliklerinin giderilmesi gerekir.

Medikal turizm aracılığıyla kullanılan sağlık hizmetleri bazı durumlarda kişilerin sağlıklarına kavuşmasında bir engel oluşturabilir. Farklı bir ülkeden bir hasta kabul eden hekim, hastayı doğrudan kendisi görmeden mevcut tıbbi kayıtlara dayanarak tam bir bilgi veremeyebilir ve hastanın hekimle yüz yüze iletişime geçme süreci zaman alıcı olabilir. Bu durum, tedavi sürecinde gecikmelere yol açabilir. Bazı durumlarda tedavinin başlama sürecindeki gecikmeler; hastalığın evresini, tedavi seçeneklerini ve prognozunu değiştirebilir. Yurt dışından gelecek olan hastaların kabul süresinin uzaması, özellikle hızlı ilerleyen sağlık sorunları için büyük bir problemdir. Bazen teşhis tarihinden yurt dışındaki randevu tarihine kadar tüm süreç 10 ila 16 hafta sürebilir ve bu süre aşımı tedavi açısından ciddi bir sorun oluşturabilir. İletişim şekli (telefon görüşmesi, görüntülü görüşme), saat dilimi farklılıkları, ilgili tarafların (sevk eden hekim, kabul eden hekim, hasta, hastanın ailesi, tercüman ve aracı kuruluştan bir temsilci) bu tür bir iletişime katılmaya istekli olmaması gibi nedenler ilgili tüm taraflar için uygulamayı zor ve elverişsiz hale getirir. Bununla birlikte hasta ile hekim arasındaki en başta kurulması gereken etkili iletişimin kurulamaması ve ortaya çıkan iletişim sorunları hem hastanın kendi istediği gibi bir tedavi görmesini engeller hem de en başta sorunların net anlaşılmasını önlediği için tedavi başarısını azaltır (Al-Shamsi, Al-Hajeili ve Alrawi, 2018: 1-2; Benedetti, Golshan ve Kesselheim, 2018: 1).

Uluslararası ortamlardan gelen hastalar, hastalıklarının prognozları ve önerilen tedavi yöntemleri hakkında yanlış bilgilere sahip olabilirler. Hastalar, başlangıçta düşünülenden daha ileri bir hastalıkla gelebilir veya kabul eden ekip mevcut verilerle hastanın sağlık durumunu farklı şekilde yorumlayabilir. Bazı durumlarda hastalar, kendi ülkelerinde sunulan üst düzeydeki sağlık hizmetlerine benzer veya daha yeni teknoloji ve daha iyi ilaçların var olduğuna inanarak veya gerçekçi olmayan beklentilerle medikal bir hareketlilik gerçekleştirebilir. Bu ve benzeri durumlar hastanın beklentilerinin karşılanmaması, memnuniyetsizlik ve hayal kırıklığıyla sonuçlanabilir (Benedetti, Golshan ve Kesselheim, 2018: 2). Ayrıca yurt dışında kullanılan ekipmanlar, cihazlar, ilaçlar ve tıbbi ürünler, yaşanılan ülkedekiyle aynı düzenleyici incelemeye tabi olmayabilir ve bazı ilaçlar satış iznine sahip olmayabileceği gibi son kullanma tarihi geçmiş, kontamine olmuş veya uygun olmayan şekilde saklanmış olabilir (Pavli ve Maltezou, 2021: 2).

Medikal turizm hastası, sağlık hizmeti alacağı ülkeye gitmek için muazzam bir zaman ve kaynak ayırır. Bu durum tedaviye hızlı bir şekilde başlanması için hizmet sunucusu üzerinde bir baskı yaratır. Diğer taraftan varlıklı ya da zengin uluslardan gelen uluslararası hastalar, kurumlar için önemli bir mali fırsat olarak görülür ve bu da hekimlerin incelemeleri üzerinde

örtük ya da açık bir baskıya neden olabilir (Benedetti, Golshan ve Kesselheim, 2018: 1-2). Hissedilen baskıya bağlı olarak tedavi sürecindeki bazı önemli durumlar atlanabilir. Bununla birlikte medikal turistler gereksiz bakım almaya, riskler konusunda yetersiz bilgilenmeye ve yetersiz bakım almaya maruz kalabilir (Snyder ve diğerleri, 2012: 234).

Medikal turizm aracılığıyla faydalanılan en popüler tıbbi hizmetlerden olan organ nakli ve kozmetik cerrahi (Pavli ve Maltezou, 2021: 1) hizmetlerinde bulaşıcı hastalıklara maruz kalma ve çeşitli komplikasyonlarla karşılaşma ihtimali yüksektir. Nakil amacıyla bulunduğu ülkeden başka bir ülkeye giden kişiler, gittikleri ülkede standartlaşmamış donör taraması ile karşılaşabilirler. Genel olarak canlı bağışçılar, düşük sosyo-ekonomik gruplardan gelir. Bu grupların günlük hayatlarında sağlık hizmetlerine sınırlı erişim imkanlarının olması nedeniyle tüberküloz, viral hepatit, HIV, sıtma ve diğer kan yoluyla bulaşan patojenler gibi enfeksiyonlara yakalanma olasılıkları daha yüksektir. Bu enfeksiyon etkenleri bağış yoluyla medikal turiste geçebilir. Ayrıca alıcılar donörde daha önce tespit edilmemiş olan gizli enfeksiyon risklerine de maruz kalabilir (Morris ve Muller, 2019: 36). Bazı ülkelerde antibiyotiğe dirençli bir enfeksiyona yakalanma olasılığından da bahsedilmesi gerekir. Son derece ilaca dirençli bakteriler, medikal turistler arasında bulaşıcı hastalık salgınlarına neden olabilir (Centres of Diseases Control and Prevention, 2021).

Medikal turizm, yüksek düzeyde uzmanlık gerektiren üstün profesyonel bakıma kapılar açsa da bahsetmeye değer bir diğer sorun ve medikal turizm açısından önemli bir risk, komplikasyon olasılığı ve yaşanılan ülkede, başka bir ülkede tamamlanan prosedürlerin takip edilememesidir. Yurt dışında tedavi olan hastaların postoperatif ve uzun vadeli takiplerinin sorumluluğu yaşanılan ülke tarafından üstlenilir. Ortaya çıkan komplikasyonlara ilişkin yaşanılan ülkeden hizmet alınması bakım maliyetlerini artıran bir sonuç ortaya çıkartabilir. Bununla birlikte anavatan, komplike postoperatif hastaları takip etmek ve yönetmek için gereken teknolojiye veya eğitime sahip olmayabilir (Young ve diğerleri, 2019: E131). Buna ek olarak ameliyattan sonra uçmak, derin ventrombozu da dahil olmak üzere kan pıhtılaşması riskini artırabilir. Atmosfer basıncındaki değişikliklerle ilişkili bazı risklerle karşılaşılabilir. Bu risklerden kaçınmak için yatarak tedavi gerektirmeyen hastalıklarda bile 7-10 gün beklenilmesi ve bu süreçte hava yoluyla seyahat edilmemesi önerilir (Centres of Diseases Control and Prevention, 2021). Ayrıca yurt dışında iyileşirken medikal turistler; ailelerinden, arkadaşlarından ve diğer kişisel destek ağlarından uzak kaldıkları için yüksek zihinsel ve duygusal gerginlik yaşama riski altında olabilirler (Snyder ve diğerleri, 2012: 234).

Medikal turistlerin karşılaşabileceği diğer önemli riskler arasında yasal ve etik konulardan kaynaklı riskler sayılabilir. Hastalar veya medikal turistler tedavi sürecinde tıbbi malpraktis ile karşılaşabilir. Ancak farklı bir ülkedeki malpraktis durumlarına ilişkin malpraktis sigortası olmayabilir ve yasal bir süreç başlatılamayabilir. Yurt dışındaki birçok hastane ve klinikte tıbbi malpraktis sigortası olsa bile sigorta mevzuatı ülkeden ülkeye farklılık gösterdiğinden tazminat talep edilemeyebilir (Bostan ve diğerleri, 2016: 62; Snyder ve diğerleri, 2012: 234). Hastanın tıbbi bir malpraktise maruz kalması durumunda yasal imkanlardan faydalanamamasının yanı sıra hasta kayıtlarının tutulması ve bu kayıtların transferi, kayıt altına alınan verilerde mahremiyetin korunabilmesi gibi konular da medikal turistlerin karşılaşabileceği sorunlar arasında yer alır (Gönenç, 2016: 1179). Medikal turistler, alacakları bazı hizmetlerin (cinsiyet

değiştirme, estetik, kürtaj vb.) gizli kalmasını isteyebilirler. Ancak uluslararası hareketlilikte hastanın sağlık durumu ve tedavi süreçleriyle ilgili işlemler dijital ortamlarda takip edilir. Bu durum, hasta mahremiyetinin korunabilmesinde bazı dezavantajlar oluşturur (Yirik ve Ekici, 2014: 3-4). Ayrıca medikal turistler hizmet alacağı ülkeye gelmeden önce sağlık durumları ve alacakları hizmetle ilgili doğru bilgilendirilmeyebilirler. Bazı sağlık sorunlarının tedavi edilebiliyor olması hastalar için önemlidir ve bu tedavinin maliyetleri göz ardı edilebilir. Bu unsurlar, medikal turistlerin normalden daha fazla ücret talebiyle karşı karşıya kalmasıyla sonuçlanabilir. Medikal turizm amaçlı destinasyonları ziyarete gelen hastaların tedavi öncesi ve sonrası işlemlerinin ve ücret politikalarının açık ve net şekilde hastalara belirtilmemesi, fiyatlarda çifte standartlar uygulanması, hastalara gereksiz tedavi masraflarının çıkarılması karşılaşılabilecek etik sorunlar arasında yer alır (Yirik ve Ekici, 2014: 11).

Kalite, medikal turistlerin destinasyon seçiminde önemli bir faktördür. Bu nedenle uluslararası hastalara hitap eden sağlık kurumlarının sundukları hizmete ilişkin kaliteyi belgelemeleri gerekir. Bununla birlikte bakımın kalitesi ile ilgili standartların değişkenliği bazı sorunlara neden olabilir. Bazı ülkeler kaliteli sağlık hizmeti standartları için tanımlar sunsa da uluslararası kalite standartları için evrensel bir tanım yok gibi görünmektedir. Bu nedenle, temel uluslararası kalite standartları için bir çerçeve oluşturulması, tıbbi seyahatte yer alan tüm sağlık hizmetlerini ölçmek için bir kıyaslama noktası sağlayacaktır (Kácha ve diğerleri, 2016: 2).

4.2. Hizmet Sağlayan Ülke İçin Medikal Turizm Riskleri

Medikal turizm, hizmet sağlayan ülke için başta ekonomik faydalar olmak üzere birçok fayda sağlar. Ancak medikal turizmin sağladığı bu faydalarla birlikte bu ülkeler ve bu ülkelerde yaşayan halk için çeşitli riskler de taşımaktadır. Medikal turizm kapsamında başka ülkelerde hizmet veren veya yurt dışında eğitim aldıktan sonra yeni beceriler ve tıbbi uzmanlık kazanan sağlık profesyonelleri ana vatanlarına geri dönerler. Bu durum, hizmet sağlayan ülkedeki sağlık bakımının kalitesini artırabilir. Diğer taraftan medikal turizm sağlık profesyonellerini kamu sektörü yerine yüksek maaşlar ve daha iyi çalışma koşulları sunan özel sektörde istihdamı tercih etmeye teşvik ederek hedef ülkelerdeki halk sağlığı sistemleri üzerinde baskı yaratabilir (Hopkins ve diğerleri, 2010: 194; Snyder ve diğerleri, 2015: 1).

Medikal turizm hem sağlık hem de turizm hizmetlerini içermektedir ve turizm sektörü içerisindeki faaliyetler içerisinde ekonomi üzerindeki olumlu etkisi en fazla olan alanı oluşturmaktadır (Klímová ve Kuča, 2020: 227; Vovk, Beztelesna ve Pliashko. 2021: 2). Medikal turizmin ekonomi üzerindeki olumlu etkisi nedeniyle daha çok turizm, konaklama, altyapı ve ilgili endüstrilerdeki gelişmeyi teşvik etmesi beklenilir. Medikal turizmin sadece turizmle ilgili boyutuna yapılan yatırımlar zamanla sağlıkla ilgili boyutun ihmal edilmesine ve sağlık sektöründeki ilerlemelerin yavaşlamasına neden olabilir. Bununla birlikte sağlık sektörüne gereken yatırımlar yapılsa bile bu yatırımlar ağırlıklı olarak yabancı hastalar tarafından talep edilen ikinci ve üçüncü basamak sağlık hizmetlerinde yoğunlaşır. Bu durum, özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerdeki yerel nüfusun çoğunluğunun bağımlı olduğu temel sağlık hizmetlerinin ve sosyal hizmetlerin yetersiz sunumuyla sonuçlanabilir (Chen ve Flood, 2013: 287).

Medikal turizm genellikle yüksek maliyetler, uzun bekleme süreleri ve kaliteli sağlık hizmeti sunumunun olmaması nedeniyle sağlık hizmetlerine erişim sorunları yaşayan hastaların ihtiyaç duydukları hizmetlere erişiminin sağlanması amacıyla gerçekleştirilir. Bu sayede medikal turistlerin maruz kaldığı sağlık eşitsizlikleri azaltılabilir. Ancak medikal turizmle uluslararası hastalar için sağlık eşitsizlikleri azaltılırken hizmet sağlayıcı ülkedeki halk için sağlık eşitliği endişesi ortaya çıkmaktadır. Medikal turist akını nedeniyle artan talep, sağlık hizmetlerinin maliyetlerini de yükseltebilir ve özellikle yoksullar olmak üzere yerel hastalara daha pahalıya mal olabilir (Birchley ve diğerleri, 2021: 1143; Chen ve Flood, 2013: 287; Turner, 2007: 320). Ulusal kaynakları yabancıların tedavisine odaklarken ev sahibi ülke, kendi vatandaşlarının tıbbi bakıma eşit erişimini sağlayamayabilir (Bostan ve diğerleri, 2016: 62). Medikal turistler, uygun maliyetle yüksek kalite ve nitelikte sağlık hizmetlerine erişebilirken yerel halkın temel sağlık hizmetlerine bile erişimde sorunlar yaşaması etik bir problem oluşturur (Yirik ve Ekici, 2014: 4). Bununla birlikte medikal turizm yoluyla elde edilen gelirlerin yeterince vergilendirilmesini ve halk sağlığı hizmetlerinde yeniden kullanılmasını sağlamaya yönelik politikalar ve düzenlemeler, çoğu gelişmekte olan ülkede yoktur veya uygulanmamaktadır (Hopkins ve diğerleri, 2010: 194). Bu durum, medikal turizm aracılığıyla elde edilen gelirlerden yerel toplum için harcanacak payın düşmesine neden olur.

Bazı düşük ve orta gelirli medikal turizm destinasyonlarında organ nakilleri organ ticaretine dönüşmüş durumdadır. Dünya Sağlık Örgütü Kolombiya, Hindistan, Pakistan ve Filipinler'in küresel ölçekte organ ticaretinin başını çeken ülkeler olduğuna işaret etmektedir. Zengin diyaliz hastalarının böbrek almak için İngiltere ve Almanya'dan Hindistan'a, Kuzey Amerika'dan Brezilya ve Peru'ya seyahatler yaptığı iddia edilmektedir (Gönenç, 2016: 1179).

Medikal turizmin uluslararası olması ve hasta ve hizmet sağlayıcı arasındaki iletişim uzaktan gerçekleşmesi tedavi sürecinin iyi yönetilememesiyle sonuçlanabilir. Medikal turistin sağlık arayışı içerisinde gerçekleştirdiği bu faaliyetin sonucunda mevcut sağlık düzeyi daha kötüye de gidebilir. Medikal turistin bazı durumlarda ise beklentileri karşılanmayabilir. Bu durumlar gidilen destinasyonla ilgili memnuniyetsizlik ve hayal kırıklığı yaratabilir ve gidilen destinasyonun imajını olumsuz etkileyebilir (Benedetti, Golshan ve Kesselheim, 2018: 2).

4.3. Yaşanılan Ülke İçin Medikal Turizm Riskleri

Medikal turizmin yaşanılan ülke için oluşturacağı riskler arasında sağlık harcamalarının azalması yerine artması, bulaşıcı hastalıklar, antibiyotiğe dirençli enfeksiyonlar, yerel halk arasında sağlık eşitsizliklerinin ortaya çıkması, çeşitli halk sağlığı sorunları, nitelikli iş gücü kaybı gibi riskler sayılabilir.

Medikal turist olmak için bir sınırlama yoktur. Ancak ekonomik unsurlar bazı hastalar için yasal olmayan sınırlılıklar oluşturabilir. Gelir düzeyi yüksek hastalar, medikal turist olarak ihtiyaç duyduğu sağlık hizmetlerine erişim sağlayabilirken bazı yerel halk medikal turizmden faydalanamayabilir. Bu durum yaşanılan ülkede de sağlık eşitsizliklerinin ortaya çıkmasına neden olabilir. Gidilen destinasyonda bir bulaşıcı hastalığa maruz kalınması durumunda bu yaşanılan ülkeye de taşınarak bu ülkedeki halk için de bir tehdide dönüşebilir. Bulaşıcı hastalıklarla birlikte antibiyotiğe dirençli enfeksiyonlar da medikal turistlerin ikamet edilen ülkedeki tedavisi için önemli bir risk faktörüdür. Medikal turistler için diğer önemli bir risk

gelişebilecek komplikasyonlardır. Komplikasyonlar genellikle yeterli takip ile en aza indirilebilir ancak bu yurt dışındaki tedavi merkezlerinde sınırlı olabilir. Komplikasyonlar, çoğunlukla hasta ikamet ettiği ülkeye döndüğünde ortaya çıkar (Leggat, 2015: 17). Bazı durumlarda ise medikal turistler hastalıkları daha ilerlemiş olduğunda ve/veya tedavi edilemez hale geldiğinde geri dönebilirler. Bu aşamada daha az tedavi seçeneği söz konusudur. Böyle bir durumda hastalar kendi ülkelerinde aldıkları geç tedavi ile medikal turizm destinasyonunda aldıkları erken tedavi sonuçlarını karşılaştırarak yerel sağlık hizmetlerine ilişkin olumsuz algılar oluşturabilirler (Khan ve diğerleri, 2017: e13).

Medikal turizmin taşıdığı önemli risklerden olan komplikasyonlarla müdahale, tedavi sonrası takibin hizmet alınan destinasyon tarafından sağlanmayarak yaşanılan ülke tarafından sağlanması, dirençli enfeksiyonlar, bulaşıcı hastalıklar ikamet edilen ülke için sağlık harcamalarını azaltmak yerine yükseltebilir. Sigorta kapsamına girmeyen hizmetler için yurt dışından hizmet talep edilmesi yaşanılan ülkedeki sağlık tesislerinin gelirlerinde azalma, yerel ekonominin olumsuz etkilenmesi ve bu şekilde elde edilen gelirlerden halk için ayrılacak payın düşmesi gibi istenmeyen durumların oluşmasına neden olabilir (Eltorai ve Garimella, 2017: 175).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Medikal turizm, turizm sektörünün hızlı büyüyen bir alanıdır ve ekonomik kalkınmaya katkısı bakımından stratejik bir öneme sahiptir. Bu önemin farkına varıldığı ülkelerde medikal destinasyonlara daha fazla yatırım yapılmaktadır ve medikal turizm, hükümetler tarafından desteklenmektedir (Tengilimoğlu, 2020: 9). Ancak medikal turizm hem kullanıcılar hem hizmet sağlayan ülkeler hem de ikamet edilen ülkeler açısından çeşitli riskler taşımaktadır. Bu risklerin belirlenerek gerekli önlemlerin alınması sektörün güvenilir bir şekilde büyümesi açısından son derece önemlidir.

Medikal turistler için uluslararası bir hareketlilik gerçekleştirmenin temel nedeni uygun maliyetli, kaliteli bir sağlık hizmetine ihtiyaç duyulan en kısa süre içerisinde erişim sağlayabilmektir. Ancak iletişim sorunları nedeniyle medikal turistler, arzu ettikleri sağlık hizmetlerine erişememekte ve tedavi başarısızlıkları ile karşılaşabilmektedirler. Bu sorunların aşılabilmesi için uluslararası hastalara hizmet verebilme yeterliliğine sahip personele ihtiyaç olduğu açıktır. Bu bağlamda medikal turizm sektöründe çalışacak niteliklerde eğitim almış personelin istihdam edilmesi son derece önemlidir. Ayrıca tercümanların tercümanlık becerilerinin arttırılması daha etkili bir iletişim gerçekleştirilmesine katkı sağlayacaktır. Uluslararası hasta hareketliliği birçok aracı gerektirir ve bazen hasta ile hizmet sağlayıcı hekim arasında doğrudan iletişim kurulmadan gerçekleşir. Bu durum tedavi başarısı üzerinde olumsuz bir etki oluşturabileceği gibi yasal ve etik problemlere de neden olabilir. Bu süreçte ortaya çıkabilecek sorunların önlenmesi için doğrudan hasta ile iletişim sağlanabilmesi önem arz eder. Medikal turizm hareketliliğinin tüm süreçlerinde taraflar arasındaki iletişim kanallarının açık olması sağlanmalıdır. Ayrıca bu süreçlerde şeffaflık esas alınarak yasal ve etik ilkelere uygun hareket edilmesine azami özen gösterilmelidir.

Medikal turizm sektörünün hizmet sağlayıcı ülkenin ekonomisi üzerindeki olumlu etkileri medikal turizm alanındaki yatırımları artırırken yerel toplumun ihtiyaç duyacağı temel

hizmetlere ilişkin yatırımların azalmasıyla sonuçlanabilmektedir. Bu durum ise uluslararası hastaların tedavi süreciyle ilgili sorunlara bir çözüm olabilirken yerel halk için bazı sorunları beraberinde getirmektedir. Bu sorunlar arasında sağlık hizmetlerine erişimle ilgili eşitsizliklerin ortaya çıkması ve nitelikli sağlık profesyonellerinin medikal turizm sektöründe çalışmaya yönelmesi yer almaktadır. Medikal turizm destinasyonu olan ülkelerde ekonomik unsurlarla birlikte yerel halkın sağlık ihtiyaçlarının da göz önünde bulundurularak gerekli kararlar alınmasının, eylem planları oluşturulmasının ve politikalar belirlenmesinin faydalı olacağı ifade edilebilir.

Her ne kadar medikal turizm turistik amaçlarla gerçekleştiriliyor olsa da medikal turistlerin önceliği sağlık olmalıdır ve gidilecek destinasyonun seçiminde sağlık hizmetleriyle ilgili unsurlar ön planda tutulmalıdır. Ayrıca medikal turistler gidecekleri destinasyon yerini seçerken tıbbi malpraktis durumlarına yaklaşım, bulaşıcı hastalık riskleri, tedavi sonrası takibin nasıl gerçekleştirileceği konularını seyahat öncesi araştırarak en doğru destinasyonu seçmeye çalışmalıdır. Medikal turizm hareketliliğindeki temel motivatörlerden birisi kaliteli sağlık hizmeti arayışıdır ve destinasyon ülkeleri tarafından bu durum akreditasyon belgeleriyle sağlanmaya çalışılmaktadır. Ancak birçok akreditasyon kuruluşunun var olduğu düşünüldüğünde medikal turistlerin akredite olmuş bir sağlık kuruluşu tercih ederken akreditasyon belgesini veren kuruluşların değerlendirme süreçlerine ilişkin bir araştırma yapmalarının da en doğru destinasyonun seçilmesinde faydalı olabileceği söylenilebilir.

Tıbbi malpraktis ile ilgili sorunların çözülmesi medikal turizmde büyük önem arz etmektedir. Medikal turizm, temelde sağlık arayışı içerisinde gerçekleşen bir faaliyettir. Ancak her tıbbi uygulama çeşitli riskler ve komplikasyonlar içerir. Bununla birlikte bazı durumlarda hatalı tıbbi uygulamalarla karşılaşılması da muhtemeldir. Tedavi süreçlerinde karşılaşılabilecek riskler ve komplikasyonlara ilişkin bilgilendirmenin yapılması ve bunun uluslararası geçerliliği olan bir belge ile kayıt altına alınmasının tüm taraflar için önemli bir yasal dayanak oluşturacağı ifade edilebilir. Ayrıca uluslararası hastaların maruz kalabileceği tıbbi malpraktis durumlarına ilişkin de uluslararası düzeyde düzenlemelere gidilmesi ve malpraktis sigortalarına uluslararası bir nitelik kazandırılması gerekmektedir.

Gerek tedavi öncesi gerekse tedavi sonrasında hasta mahremiyetinin ve bilgi güvenliğinin sağlanması medikal turizmde hassas bir konudur. Bu konuya gereken önemin verilmesi ve hasta mahremiyetinin sağlanmasının güvence altına alınmasının sağlanabilmesi açısından tüm tarafları bağlayıcı nitelikte protokoller oluşturulmasının yararlı olacağı söylenilebilir.

Medikal turizmin temel sorunlarından birisi medikal turistlerin antibiyotik direnci gelişmiş enfeksiyonlara maruz kalma durumudur ki bu sorun tüm dünya için bir tehdit oluşturmaktadır. Bu nedenle ülkelerin bilinçli antibiyotik kullanımı ve akılcı ilaç kullanımıyla ilgili olarak yerel hareket etmek yerine küresel bir eylem planı oluşturulmasını desteklemeleri gerekmektedir ve dünya genelinde bir bilinçlenme sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Adams, K., Snyder, J., Crooks, V. A. ve Johnston, R. (2017). Developing an informational tool for ethical engagement in medical tourism. Philosophy, Ethics, and Humanities in Medicine, 12(4), 1-13. doi:10.1186/s13010-017-0045-9

Al-Shamsi, H. O., Al-Hajeili, M. ve Alrawi, S. (2018). Chasing the cure around the globe: Medical tourism for cancer care from developing countries. *Journal of Global Oncology,* 4, 1-3. doi: 10.1200/JGO.17.00087

Alsharif, M. J., Labonté, R. ve Zuxun Lu. (2010). Patients beyond borders: A study of medical tourists in four countries. *Global Social Policy,* 0(3), 315-335.

Arı, H. (2017). Pazarlama perspektifinden medikal turizm ve Türkiye'nin medikal turizmdeki yeri. *Sağlık Yönetimi Dergisi,* 1(1), 1-10.

Awano, N., Takamoto, T., Kawakami, J., Genda, A., Ninomiya, A., Ikeda, M., … ve Kunitoh, H. (2019). Issues associated with medical tourism for cancer care in Japan. *Japanese Journal of Clinical Oncology,* 1-6. doi:10.1093/jjco/hyz061

Béland, D. ve Zarzeczny, A. (2018). Medical tourism and national health care systems: An institutionalist research agenda. *Globalization and Health,* 14(1), 1-7.

Benedetti, D. J., Golshan, M. ve Kesselheim, J. C. (2018). Going the distance: Ethical issues arising when patients seek cancer care from ınternational settings. *Journal of Global Oncology,* 4, 1-4. doi: 10.1200/JGO.17.00001

Birchley, G., Linney, M., Turner, S. W. ve Wilkinson, D. (2021). Clinical ethics: Medical tourism in children. *Arch Dis Child.*, 106(12), 1143-1144. doi: 10.1136/archdischild-2021-322778.

Birdir, K. ve Buzcu, Z. (2014). JCI akreditasyon belgesine sahip olan sağlık kuruluşlarının web sitelerinin medikal turizm açısından değerlendirilmesi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 11(1), 1-19. https://dergipark.org.tr/en/pub/cagsbd/issue/44629/554434

Bostan, I., Roman, T., Lazar, C. ve Manolica, A. (2016). The current trends and opportunities in the industry of medical tourism. *Revista de turism-studii si cercetari in turism,* (22), 58-64.

Bostan, S. ve Yalçın, B. (2016). Sağlık turistlerinin medikal destinasyon seçimini etkileyen faktörler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 9(43), 1729-1737.

Bustamante, A. V. (2014). Globalization and medical tourism: The North American experience; comment on "patient mobility in the global marketplace: A multidisciplinary perspective". *International Journal of Health Policy and Management,* 3, 47-49.

Buzcu, Z. ve Birdir, K. (2019). Türkiye'de medikal turizm incelemesi: Özel hastanelerde bir çalışma. *Gaziantep University Journal of Social Sciences, 18*(1), 311-327.

Carabello, L. (2013). U.S. domestic medical tourism delivers sustainable tourism for America's cities and states. *Journal of Tourism & Hospitality,* 2(2), 1-3. doi: 10.4172/2167-0269.1000114

Centres of Diseases Control and Prevention, (2021). Medical tourism: Travel to another country for medical care. https://wwwnc.cdc.gov/travel/page/medical-tourism, Erişim tarihi: 03.05.2022.

Cesario, S. K. (2018). Implications of medical tourism. *Nursing for Women's Health*, 22(3), 269-273. doi:10.1016/j.nwh.2018.03.008

Chen, Y. Y. B. ve Flood, C. M. (2013). Medical tourism's impact on health care equity and access in low- and middle-income countries: Making the case for regulation. *The Journal of Law, Medicine & Ethics*, 41(1), 286-300. doi:10.1111/jlme.12019

Çınar, Ş. ve Sivuk, D. (2021). Medikal turistlerin tercihinde etkili olan faktörlerin incelenmesi. *Eurasian Journal of Health Technology Assessment*, 5(2), 79-98. DOI: 10.52148/ehta.991799

Dalen, J. E. ve Alpert, J. S. (2018). Medical tourists: Incoming and outgoing. *The American Journal of Medicine*, 00 (00), 1-2. doi:10.1016/j.amjmed.2018.06.022

Dehdashti Shahrokh, Z. ve Nakhaei, H. (2016). An entropy (shannon) based approach for determining importance weights of influencing factors in selecting medical tourism destinations. *International Journal of Travel Medicine and Global Health*, 4, 115-121. https://doi.org/10.21859/ijtmgh-040406

Demir, Y., Oruç, P., Baştürk, Y. A. ve Övey, İ. S. (2020). Medikal turistlerin tercih nedenleri: Samsun ili örneği. *Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi,* 2 (1), 18-30. Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/turek/issue/55422/721410

Ebrahim, A. H. ve Ganguli, S. (2017). Strategic priorities for exploiting Bahrain's medical tourism potential. *Journal of Place Management and Development*, 10(1), 45-60. doi:10.1108/jpmd-03-2016-0011

Eltorai, A. E. M. ve Garimella, R. (2017). Orthopaedic medical tourism. *Musculoskeletal Care*, 16(1), 173-177. doi:10.1002/msc.1220

Fetscherin, M. ve Stephano, R.-M. (2016). The medical tourism index: Scale development and validation. *Tourism Management*, 52, 539-556. doi:10.1016/j.tourman.2015.08.010

Foley, B. M., Haglin, J. M., Tanzer, J. R. ve Eltorai, A. E. M. (2019). Patient care without borders: A systematic review of medical and surgical tourism. *Journal of Travel Medicine*, 26(6), 1-11. doi: 10.1093/jtm/taz049

Glinos, I. A., Baeten, R., Helble, M. ve Maarse, H. (2010). A typology of cross-border patient mobility. *Health & Place*, 16(6), 1145-1155. doi:10.1016/j.healthplace.2010.08.001

Gönenç, F. İ. (2016). Hukuki ve etik boyutuyla medikal turizm. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi,* 1173-1184. Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/maruhad/issue/36500/334216

Gürleyen, B. ve Çınar, F. (2021). Türkiye'nin medikal turizm SWOT analizi: COVID-19 örneği. *Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi,* 3(1), 51-60. Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/sarad/issue/60062/747595

Hopkins, L., Labonté, R., Runnels, V. ve Packer, C. (2010). Medical tourism today: what is the state of existing knowledge?. *Journal of Public Health Policy*, 31(2), 185-198. doi: 10.1057/jphp.2010.10

Ile, F. L. ve Ţigu, G. (2017). Medical tourism market trends-an exploratory Research. *Proceedings of the International Conference on Business Excellence*, 11(1), 1111-1121. doi:10.1515/picbe-2017-0114

Jang, S. H. (2017). Factors associated with Korean immigrants' medical tourism to the homeland. *American Journal of Health Behavior*, 41(4), 461-470. doi:10.5993/ajhb.41.4.11

Junio, M. M. V., Kim, J. H. ve Lee, T. J. (2016). Competitiveness attributes of a medical tourism destination: The case of South Korea with importance-performance analysis. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 34(4), 444-460. doi:10.1080/10548408.2016.1182454

Kácha, O., Kovács, B. E., McCarthy, C., Schuurmans, A. A., Dobyns, C., Haller, E., … ve Ruggeri, K. (2016). An approach to establishing international quality standards for medical travel. *Front Public Health*, 4, 29. doi: 10.3389/fpubh.2016.00029.

Kantar, G. ve Işık, E. (2014). Türkiye'de sağlık turizmi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 1(1), 15-20.

Khan, M. J., Chelliah, S., Haron, M. S. ve Ahmed, S. (2017). Role of travel motivations, perceived risks and travel constraints on destination image and visit intention in medical tourism: Theoretical model. *Sultan Qaboos University Medical Journal*, 17(1), e11-e17. doi: 10.18295/squmj.2016.17.01.003

Kılınç, İ. (2017). Türkiye medikal turizm sektöründe hizmet kalitesi ve memnuniyet üzerine bir alan araştırması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi,* 8(17), 130-143.

Kim, S., Arcodia, C. ve Kim, I. (2019). Critical success factors of medical tourism: The case of South Korea. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(24), 4964. doi: 10.3390/ijerph16244964

Klímová, B. ve Kuča, K. (2020). Medical tourism: Its research and implications for public health. *Central European Journal of Public Health*, 28(3), 226-229. doi: 10.21101/cejph.a5744

Lee, H., Wright, K. B., O'Connor, M. ve Wombacher, K. (2013). Framing medical tourism: An analysis of persuasive appeals, risks and benefits, and new media features of medical tourism broker websites. *Health Communication*, 29(7), 637-645.

Leggat, P. (2015). Medical tourism. *Australian Family Physician*, 44(1-2),16-21.

Mikava, N. ve Vasadze, O. (2020). Prospects in medical tourism in Georgia- challenges, and barriers in healthcare sector. Georgian Medical News.

Morris, M. I. ve Muller, E. (2019). Infectious complications of transplant tourism. *Current Infectious Disease Reports*, 21(10), 36. doi: 10.1007/s11908-019-0696-3.

Pavli, A. ve Maltezou, H. C. (2021). Infectious complications related to medical tourism. *Journal of Travel Medicine*, 28(1), 1-12. doi: 10.1093/jtm/taaa210.

Rokni, L. ve Park, S. H. (2019). Medical Tourism in Iran, reevaluation on the new trends: A narrative review. *Iran Journal Publication Health*, 48(7), 1191-1202.

Seo, B. R. ve Park, S. H. (2018). Policies to promote medical tourism in Korea: A narrative review. *Iran Journal Publication Health.* 47(8), 1077-1083.

Sevim, E. ve Sevim, E. (2019). Medikal turizm tercihini etkileyen faktörlerin incelenmesi: Türkiye örneği. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi,* 22(3), 633-652. Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/hacettepesid/issue/48867/622694

Seyfullahoğulları, A. (2014). Turizm sektöründe çok amaçlı kullanılan medikal turizm: Bir sağlık kuruluşunda araştırma. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3, 41-64.

Snyder, J., Crooks, V. A., Johnston, R., Adams, K. ve Whitmore, R. (2015). Medical tourism's impacts on health worker migration in the Caribbean: Five examples and their implications for global justice. *Global health action*, 8, 1-9.

Snyder, J., Crooks, V., Johnston, R. ve Kıngsbury, P. (2012). Beyond sun, sand, and stitches: Assigning responsibility for the harms of medical tourism. *Bioethics*, 27(5), 233-242.

Şahbaz, R. P., Akdu, U. ve Akdu, S. (2012). Türkiye'de medikal turizm uygulamaları; İstanbul ve Ankara örneği. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 15 (27), 267-296. Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/baunsobed/issue/50194/646302

Tengilimoğlu, D. (2020). Health tourism and state support and incentives. *Journal of Life Economics*, 8(1), 1-10. https://doi.org/10.15637/jlecon.8.1.01

Turner, L. (2007). First world health care at third world prices': Globalization, bioethics and medical tourism. *BioSocieties*, 2, 303-325. doi:10.1017/S1745855207005765

Vovk, V., Beztelesna, L. ve Pliashko, O. (2021). Identification of factors for the development of medical tourism in the world. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(21), 11205. doi: 10.3390/ijerph182111205

Yirik, Ş. ve Ekici, R. (2014). *Medikal turizm kapsamında yaşanan genel etik problemler ve bölge pazarında yaratmış olduğu olumsuzluklar (Akdeniz Bölgesi örneği).* 15. Ulusal Turizm Kongresi.

Young, L. K., Vimawala, S., Ahmad, N., Kushnir, V., Bonawitz, S. C., Brody, J. D., … ve Koshkareva, Y. A. (2019). Review of inbound medical tourism and legal details of obtaining a visa for treatment of head and neck cancer. *Head & Neck*, 41(8), E125-E132.

Zarei, A., Feiz, D., Maleki Minbashrazgah, M. ve Maleki, F. (2018). Factors influencing selection of medical tourism destinations: A special niche market. *International Journal of Healthcare Management*, 1-7. doi:10.1080/20479700.2018.1492764

Zarei, A. ve Maleki, F. (2018). Asian medical marketing, a review of factors affecting Asian medical tourism development. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 1-15.

Xu, T., Wang, W. ve Du, J. (2020). An integrative review of patients' experience in the medical tourism. *Inquiry*, 57, 1-14. doi: 10.1177/0046958020926762

SUSTAINABLE BUSINESS MODELS AS THE CHALLENGE FOR THE FUTURE (ON EXAMPLE OF TOURISM)

Nino Sachaleli
Grigol Robakidze University
0000-0001-8799-3882

ABSTRACT

During the last two years, especially after pandemics the concept of a sustainable business model has become increasingly popular. Following the sustainable development goals, the innovative business models have brought a competitive advantage to improve the sustainability performance of organizations. The concept of the sustainable business model describes how the company can develop in economic, social, cultural, or other contexts, in a sustainable way. Pandemics has shown that one of the major solutions for sustainable development is a sustainable business model and the firms have utilized sustainable business models to perform eco-socio friendly business activities. As the practise shows if the company wants to gain sustainable development goals, this increases price of service or the product. Suitanable development is especially important for tourism and some researches name it as a tool of sustainable development. So article according to the research, demonstrates the good examples of various countries experiences in the context of sustanaible tourism and their models. Analysis researches and policies and higlighes the importance of sustainable development. To sum up, it can be said that sustainable development is an important and especially a big challenge for the developing countries, but if we want to save the world for the future generations, it cannot be done without choosing the sustanability as a right way of the business development.

Keywords : Sustainable Business, Sustainability, Sustainable Tourism

1. INTRODUCTION

Sustainable business is to be found in every part of a company's structure, but nowadays we can often hear it in the context of tourism. During the past two decades of e-commerce growth, the concept of a business model has become increasingly popular. More recently, the research on this realm has grown rapidly, with diverse research activity covering a wide range of application areas. Considering the sustainable development goals, the innovative business models have brought a competitive advantage to improve the sustainability performance of organizations. The concept of the sustainable business model describes the rationale of how an organization creates, delivers, and captures value, in economic, social, cultural, or other contexts, in a sustainable way. The process of sustainable business model construction forms an innovative part of a business strategy. Different industries and businesses have utilized sustainable business models' concept to satisfy their economic, environmental, and social goals simultaneously (Rosato et al, 2021).

2. RESEARCH METHODS

The author has reviewed the rich literature on agritourism development, has reviewed academical articles, materials of conferences and the sustainable business development strategies in tourism.

3. RESULTS AND DISCUSSION

The UNWTO Definition of Sustainable Tourism:Sustainable tourism is tourism that takes full account of its current and future economic, social and environmental impacts, addressing the needs of visitors, the industry, the environment and host communities (4 pillars of sustainable tourism). Sustainable tourism is defined formally by the UN Environment Programme and the UN World Tourism Organisation as, "tourism that takes full account of its current and future economic, social and environmental impacts, addressing the needs of visitors, the industry and host communities". Sustainability in tourism is strongly connected to the United Nations Sustainable Development Goals (SDGs), developed by the UN as a call to action to promote global prosperity while protecting the planet. Tourism is recognised as a key sector in the challenge to meet the 17 SDGs (How to be a sustainable tourism business).

Figure 1: UN Sustainable Development Goals

Note. How to be a sustainable tourism business

While the product portfolio is supportive of achieving sustainability goals – and improving the wellbeing of the destination communities – it is important to recognize that the dominance of SME means that it is critical to provide support for the development of organizations. That support must include support at both the destination level and for specific business development.

Destination Level Support - Creating an environment that supports entrepreneurial activity is a critical role of destination leaders and policy makers. Practical support that can be provided includes:

- ✓ Provision of Enabling Infrastructure: Provision of enabling infrastructure including roads, air access and internet connectivity provide practical support for emerging enterprises. Master Planning for the Orinoquia includes significant advances in infrastructure that will support local competiveness.
- ✓ Business Development Support Programs and Policies: Programs and policies that enable small businesses to navigate regulatory requirements and reduce barriers to business development. Support in accessing resources, including funding sources, and capacity building opportunities. Seed opportunities, including cooperative marketing activities that reduce costs of participation in market development activities.
- ✓ Collaborative support: Programs – including access to resources, training and coaching - to equip networks to collaborate effectively. These programs recognize the importance of collaborative action and empower cluster activities across the destination Enterprise Level - Capacity building programs at the enterprise level, including CBT and Social Enterprises, should include the following:
- ✓ Business Development: Business planning, business skill development, funding programs
- ✓ Marketing Development Programs: Product development; distribution development and promotion skills development including digital readiness (Day J.).

Table 1: Sustainable Development of Tourism, according to sustainable business model

Perspective	Example of Georgia
Economic	Generate jobs and bring additional income for local people
	Market diversification
	Create chains for local businesses
	Generate demand and income for traditional crafts and handmade
	Creates Cluster and cooperatives
Social	A chance to promote local cultural heritage to the world
	Engage women in businesses
	Visitors learn culture and traditions
	Making friends, social exchange with international friends
	Stops migration
	Local people get access to capacity-building programs
Environmental	Cleaner and more beautiful village lanes
	Making eco-friendly infrastructure

	Higher awareness of environmental protection	
Tourism	Develops tourism and helps to prevent mass tourism and over tourism	

Source: author according to the presentation on the International Conference: AGRICULTURAL ECONOMICS AND RURAL DEVELOPMENT RESEARCH, on the topic "Farm viability and sustainable rural development in the context of the current EU priorities for agriculture and the environment"

Nowadays there are often discussions about sustainability in tourism. After making the research it can be said that various forms of tourism has a huge opportunity to become the main drives of sustainable tourism. For example eco, agro and rural tourism, in case of adopting sustainable business models, realy can gain the aims of sustainability goals. But this is a big challenge for developing countries. According to the research two questions where shared to the group of companies who are operating in tourism in various regions: small hotels, guest houses and agritourism business operators (50 companies). The results where following:

.

Diagram 1. Do you want to implemenet suistanable business model?

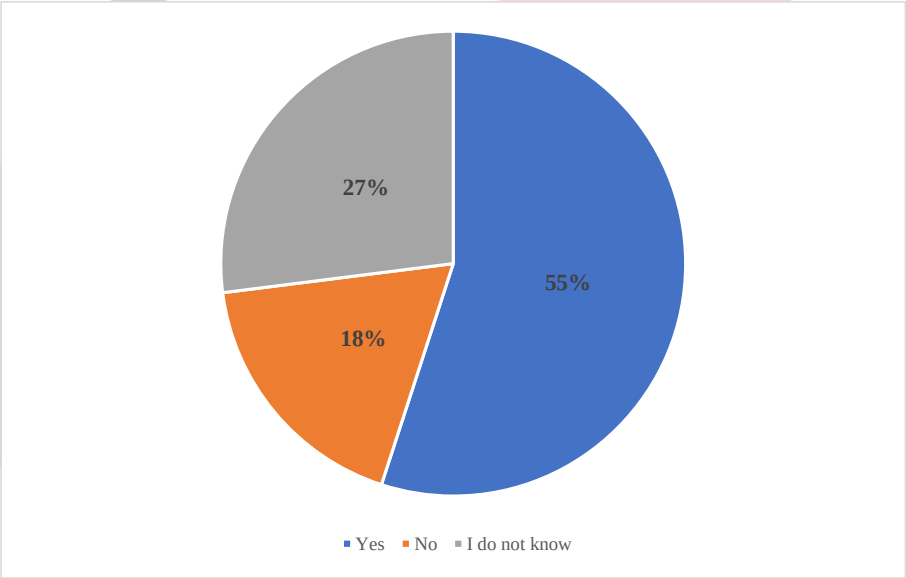

Diagram 2.
How do you think are sustainability related strategies necessary to be competitive?

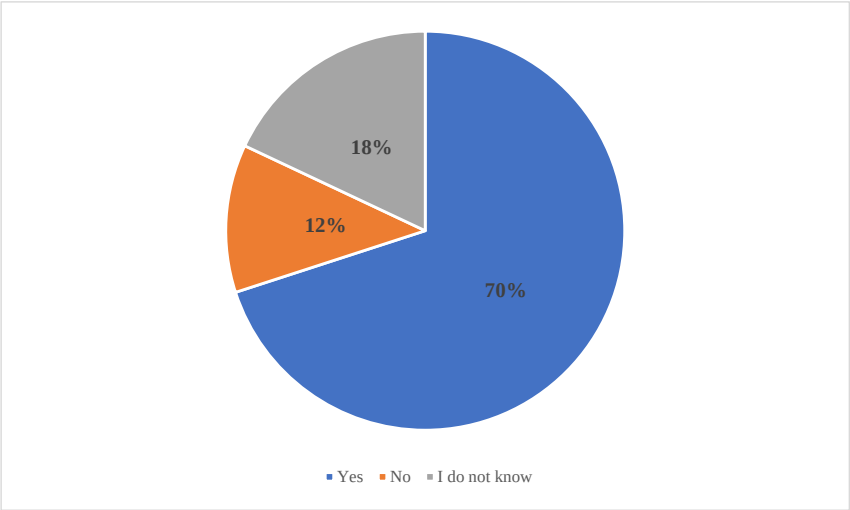

As the results, demonstrate companies have got a great desire to implemenet suistanable business models and they are sure that suistanability will make their companies more competitive, because nowadays, people pay attention to it and are ready pay more for the services, in case they are supporting sustainable development goals.

The Green Business models offers us the ask businesses the following questions:
The first question is, "What is the sustainable strategic goal of our business?"

Offering innovation:

- How will a sustainable project or initiative affect the position of our existing products/services?
- Will the initiative open up new possibilities for several offerings?

Customer innovation:

- Which of our existing customers are looking for greener solutions?
- How does this green concept affect the way we interact with customers in any context e.g. buying, delivery, support or service?
- Will we need to educate existing or new customers and develop new markets and customers in order to succeed?

Operational innovation

- Does this green improvement offer opportunities to enhance internal business processes to reach higher levels of operational effectiveness in this or other parts of our business models?
- How might the company's supply chain be affected by this green investment?

Partnership innovation

- What types of alternative channels might we consider to best deliver our new green service/product to our customers (examples are in-flight magazines, traditional

advertising, new Internet channels and social media, or through dealer networks and retailers, etc.)?

– How could we better serve specific customers and target green customer segments?

Conclusion

Governments could explore developing tailored programs to support businesses in progressing up the capabilities ladder of green business model innovation in order to improve their work with sustainability. Sustainable business models have been discovered to provide answers like establishing a market-oriented business model to deliver win-win solutions for different stakeholders. Sustainability is the challenge for the future and especially important for tourism as the pandemics have proved.

REFERENCES

[1]https://www.petro-online.com/article/analytical-instrumentation/11/optimus-instruments/ptotal-cost-of-analysis-in-petroleum-labsp/2254 (Accessed: 01.05.2022)

[2]Green business model innovation in the tourism and experience economy. Cases from Austria, Portugal, Denmark, Finland, Mexico, Norway, Sweden, Iceland, Russia and South Korea. http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:707230/FULLTEXT01.pdf (Accessed: 06.05.2022)

[3]Day J. Business Models and Solutions for Sustainable Tourism Development. https://www.purdue.edu/colombia/partnerships/orinoquia/docs/3242%20Business%20Models%20and%20Solutions%20for%20Sustainable%20Tourism%20Development%20.pdf (Accessed: 02.05.2022)

[4]4 pillars of sustainable tourism. https://liquidspark.com/4-pillars-of-sustainable-tourism/ (Accessed: 02.05.2022)

[5]How to be a sustainable tourism business. https://www.cbi.eu/market-information/tourism/how-be-sustainable-tourism-business (Accessed: 02.05.2022)

[6]Rosato, P. F., Caputo, A., Valente, D., & Pizzi, S. *2030 Agenda and sustainable business models in tourism: A bibliometric analysis. Ecological Indicators*, 121, 106978. 2021.

PAYLAŞIM EKONOMİSİ KONULU MAKALELERE YÖNELİK BİBLİYOMETRİK ANALİZ

Göksel ÖZTÜRK[1]

[1] Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, SAKARYA Üniversitesi, İşletme Enstitüsü, Yönetim Bilişim Sistemleri A.B.D., ORCID ID: 0000-0002-8947-3941

Özet

Tüketicilerin, sahibi oldukları ürün ya da hizmetleri belirli bir ücret karşılığında başka kişilere kullandırılması olarak tanımlanan "paylaşım ekonomisi" günümüzde sıkça karşılaştığımız bir kavramdır. Gerek global ölçekte gerekse ülkemizde paylaşım ekonomisinden yararlanan insanların sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu durum, söz konusu alana ilgiyi artırmakta ve akademik olarak paylaşım ekonomisi alanında daha çok yayının üretilmesine de neden olmaktadır. Bu çalışma, paylaşım ekonomisi alanında yapılan bilimsel yayınların bibliyometrik yöntemle analiz edilmesi ve çıkan sonuçların değerlendirilmesi amacını taşımaktadır. Çalışmada elde edilen veriler ScienceDirect veri tabanından elde edilmiş olup, 2015-2021 yılları arasındaki dönem analize dahil edilmiştir. Analiz sonucunda, bu dönemde yayınlanan toplam 264 tam metinli makale tespit edilmiş ve üzerinde inceleme yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: *P2P, Paylaşım Ekonomisi, Bibliyometrik Analiz,*

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF ARTICLES ON THE SHARING ECONOMY

Abstract

The "sharing economy", which is defined as making the products or services they own to other people for a certain fee, is a concept we frequently encounter today. The number of people benefiting from the sharing economy, both on a global scale and in our country, is increasing day by day. This situation increases the interest in this field and causes more publications to be produced in the field of sharing economy academically. This study aims to analyze scientific publications in the field of sharing economy by bibliometric method and to evaluate the results. The data obtained in the study were obtained from the ScienceDirect database, and the period between 2015-2021 was included in the analysis. As a result of the analysis, a total of 264 full-text articles published in this period were identified and examined.
Keywords: *P2P, Sharing Economy, Bibliometric Analysis,*

1. GİRİŞ

Dijital teknoloji ve altyapıların gelişimiyle birlikte, web tabanlı uygulamaların, mobil cihazların ve bunları kullanan insanların sayısı tüm dünyada sürekli artmaktadır. Bu gelişmelere

paralel olarak dijital ağlar vasıtasıyla birbirine bağlanmış bireyler arasındaki işlemlerin sayısı da her geçen gün katlanarak artmaktadır. Özellikle internetin yaygınlaşmasıyla artan çevrimiçi platformlar, insanların birbirleriyle ürün veya hizmet alışverişi yapmalarına olanak sağlamaktadır.

Paylaşım ekonomisi olarak adlandırılan olgu sayesinde, bir ürün veya hizmeti doğrudan şirketlerden satın almak yerine daha düşük bedelle sahibinden, şahıslardan temin etmek mümkün olmaktadır. Bu yeni iş modelinin başarısı, dijital mecralar üzerinden çok sayıda insanın birbiriyle iletişim ve etkileşim kurabilmesine, arz ve talebin hızlı ve verimli bir şekilde bir araya gelmesine ve fiyatlandırmanın dinamik bir şekilde yapılabilmesiyle doğru orantılıdır (Buda & Lehota, 2017).

"Paylaşım ekonomisi" konusunu daha iyi anlamak, günümüzdeki ve gelecekteki yönelimleri ortaya koymak adına, daha önce yapılmış çalışmaların araştırılması ve incelenmesi önem arz etmektedir. Bunların araştırılmasını sağlayan bibliyometrik analiz, ilgili alanda en çok hangi konuların tartışıldığını, en fazla hangi çalışmaların referans alındığını göstererek sadece araştırmacılara değil tüm paydaşlara veri sunmada etkili bir yöntemdir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Mevcut literatürde paylaşım ekonomisi, işbirlikçi tüketim, erişim odaklı tüketim ve döngüsel ekonomi gibi farklı ifadeler yer almakta, bilimsel olarak kabul edilen bir ortak tanımı bulunmamaktadır (Hou, 2018).

Paylaşım ekonomisine yönelik ilk çevrimiçi platformların 2007 yılından itibaren görülmeye başladığı kabul edilmektedir (Uzgören, 2018). Bununla birlikte, 2003 yılında kurulan ücretsiz ikinci el eşya paylaşımı platformu "Freecycle" ve 2004 yılında kurulan konaklama paylaşım platformu "Couchsurfing" isimli şirketler, paylaşım ekonomisi içerisindeki ilk şirketler olarak değerlendirilebilir (Kişi, 2018). "Paylaşım ekonomisi" kavramı ilk olarak Botsman ve Rogers tarafından 2010 yılında yayınlanan "What's Mine Is Yours- The Rise Of Collaborative Consumption" (Benim malım senin malındır – Ortak Kullanımın Yükselişi) isimli kitapta ortaya atılmıştır (Selloni, 2017).

Paylaşım ekonomisi ya da işbirlikçi ekonomi kavramı, her türlü varlığın kullanılmayan değerini daha yüksek verimlilik ve erişim sağlayan modeller aracılığıyla harekete geçiren sistem olarak tanımlanabilmektedir (Botsman, 2014).

"Paylaşım ekonomisi, mal ve hizmetin, zamanın, yeteneklerin, işgücünün, sürekli kullanılmayan tüm kaynakların; bireyler, kurumlar ve toplumlar arasında ödünç olarak, kiralanarak ya da takas ile paylaşımına olanak sağlayan bir ekonomik sistemdir"(Acuner & Acuner, 2017).

Paylaşım ekonomisi, mal ve hizmetleri şirketlerden satın almak yerine; insanların onları birbirleri arasındaki ağlarla daha makul ücretlerle elde etmelerini sağlayan bir yapıdır. Paylaşım ekonomisinin ayrıca, insanların ürünlere sahip olmasından yani mülk edinmesi yerine, ihtiyaç duyulan anlarda ürün ve hizmetleri paylaşan, ticaretini yapan ve kiralayan kişileri kapsadığı belirtilebilir (Rifkin, 2011).

Ürün/hizmet paylaşmanın faydaları ekonomik, sosyal ve çevresel yönden ayrı ayrı ele alınırsa; ekonomik çerçevede finansal kaynakların daha etkili kullanılması, ekolojik çerçevede ise yenilenemez enerji kaynaklarının daha sürdürülebilir olmasını sağlama ve sosyal çerçeveden baktığımızda toplumsal ilişkilerin daha aktif hale gelmesi gibi çeşitli yararları olduğu savunulmaktadır (Martin et al, 2015).

3. AMAÇ VE YÖNTEM

Bibliyometrik analizin uygulanmasındaki temel amaç, ilgili alandaki araştırmacılar arasında bilimsel çalışmanın çerçevesi ve işlevselliği hakkında bir tartışmayı teşvik etmek ve aynı zamanda gelişim sürecinin üretkenliği için bir ölçüt sağlamaktır (Moed, Luwel & Nederhof, 2002).

Çalışmada, ScienceDirect veri tabanında yer alan ve 2015-2021 yılları arasında "sharing economy" kavramı ile taranan ve sadece başlığında bu tümceyi içeren makaleler gözlem birimi olarak kabul edilmiş, bu gözlemlere ilişkin veriler değerlendirmeye alınarak nicel yöntemle analiz edilmiştir. Belli bir standart oluşturmak amacıyla tek bir veritabanı (ScienceDirect) üzerinden araştırma yapılarak sadece hakemli dergilerdeki tam metin makaleler dikkate alınmış; nitelikli çalışmalara odaklanabilmek için editör yazıları, kitap bölümleri, konferans bildirileri, raporlar ve tez özetleri gibi yayınlar hariç tutulmuştur.

4. BULGULAR

ScienceDirect veri tabanında "sharing economy" başlığı kullanılarak yapılan arama neticesinde elde edilen makalelerin yıllara göre dağılımı Şekil 1'de gösterilmiştir.

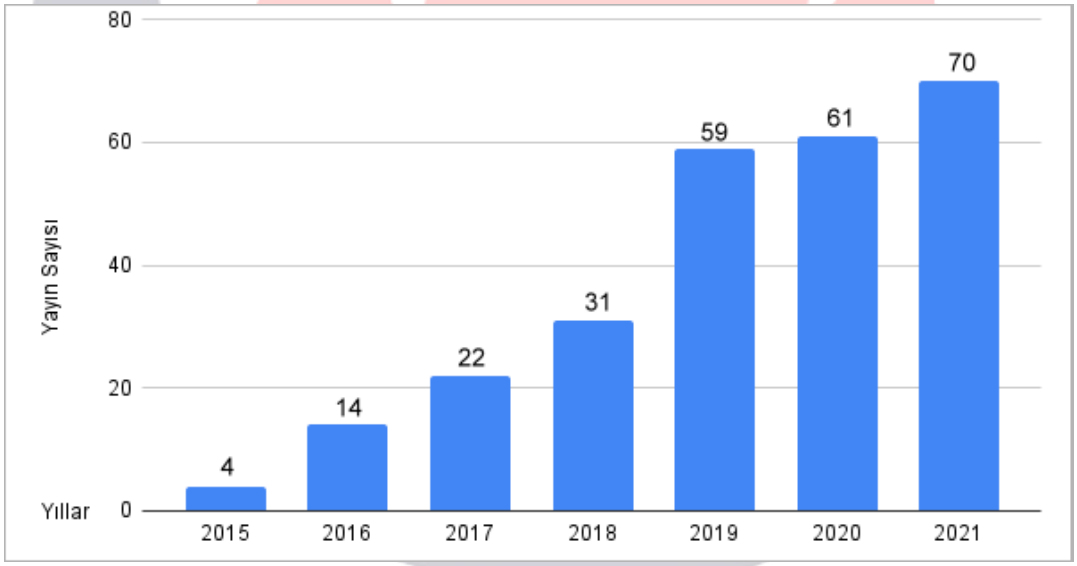

Görsel 1: Makale Başlığında "Paylaşım Ekonomisi" Kelimelerini İçeren Makaleler

Yukarıdaki şekilde görüldüğü üzere "paylaşım ekonomisi" konulu çalışmalarda yıllara göre sürekli artış vardır. 2015 yılında 4 olan makale sayısı 2016 yılında ani bir çıkışla yaklaşık üç katına çıkarak 14 olmuştur. Sonraki yıllarında düzenli olarak devam eden artış 2019 ve 2020 yılında hızlı bir yükselişe geçerek önceki yıllara göre yaklaşık ikiye katlanmıştır. 2021 yılında ise artış devam etmiş, bu 6 yıllık dönem içerisinde toplam 264 makale yayınlanmıştır.

Yayınlanan bu makalelerin büyük bir kısmının Amerika Birleşik Devletleri ve Çin'deki üniversiteler tarafından gerçekleştirildiği görülmüştür.

Çizelge 1: ScienceDirect'teki Makalelerin Dergilere Göre Dağılımı

Dergi	**Makale Sayısı**
Journal of Cleaner Production	29
Journal of Business Research	22
Technological Forecasting and Social Change	22
International Journal of Hospitality Management	18
International Journal of Production Economics	12
Electronic Commerce Research and Applications	12
Journal of Comparative Economics	9
Geoforum	8
Resources, Conservation and Recycling	7
Computer Law & Security Review	7

Yukarıdaki tabloda 2015-2021 yılları arasında "paylaşım ekonomisi" konusunda en fazla makale yayınlanan ilk 10 dergiye yer verilmiştir. Bu konuda en fazla yayın Journal of Cleaner Production tarafından yayımlanmıştır. Onu 22'şer yayınla Journal of Business Research ve Technological Forecasting and Social Change izlemektedir.

Görsel 2: Makalelerde Geçen Konuları Yansıtan Kelime Bulutu

Yukarıdaki şekilde makalelerde en fazla geçen 20 anahtar kelime analize dahil edilerek kelime bulutu oluşturulmuştur. Buna göre ilgili makalelerde en çok yer alan konular, Türkçe karşılıklarıyla; paylaşım ekonomisi, işbirlikçi tüketim, airbnb, kullanıcılar arası konaklama, güven, platform, sürdürülebilirlik, fiyatlama, uber, paylaşım, iş modeli, döngüsel ekonomi anahtar kelimeleriyle sunulmuştur. Bu kelimeler arasında özellikle airbnb ve uber gibi "girişim" isimlerinin sıkça yer alması dikkat çekmektedir. Bir diğer dikkat çeken kelime ise trust yani güven kavramıdır. Nitekim paylaşım ekonomisinin karanlık yönlerinden biri de "güveni kötüye" kullanmak olarak düşünülmekte, güven kavramının üzerinde önemle durulmaktadır.

Çizelge 2: 2015-2021 Arasında Yayınlanan Makalelerin Atıf Sayısına Göre Sıralaması

Makale	**Atıf Sayısı**
Hamari, J., Sjoklint, M. and Ukkonen, A. (2016). The Sharing Economy: Why People Participate In Collaborative Consumption	1181
Zervas, G., Proserpio, D., Byers, JW. (2017). The Rise Of The Sharing Economy: Estimating The Impact Of Airbnb On The Hotel Industry	834
Martin, CJ. (2016). The Sharing Economy: A Pathway To Sustainability Or A Nightmarish Form Of Neoliberal Capitalism?	569
Ert, E., Fleischer, A. and Magen, N. (2016) Trust And Reputation In The Sharing Economy: The Role Of Personal Photos In Airbnb	566
Mohlmann, M. (2015) Collaborative Consumption: Determinants Of Satisfaction And The Likelihood Of Using A Sharing Economy Option Again	467

Yukarıdaki tabloda 2015 yılından günümüze kadar "paylaşım ekonomisi" konusunda en fazla atıf alan ilk 5 makale, yazarları ve yayınlandığı tarihler yer almaktadır. En fazla atıf alan makale 1181 atıf sayısıyla Hamari, Sjoklint ve Ukkonen tarafından yayınlanan "The Sharing Economy: Why People Participate In Collaborative Consumption" olmuştur.

Her ne kadar en fazla atıf alan makale 2015 yılında yayınlanmış olsa da ilk 5'deki diğer makalelerle birlikte değerlendirildiğinde 2016 yılında yayınlanan makalelerin genel toplamda daha fazla atıf aldığı görülmektedir.

5. SONUÇ

Çalışmada 2015-2021 yılları arasında yayınlanan makalelere odaklanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, bu alanda yapılan çalışmalar için 2016 yılının önemli bir dönüm noktası olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte, Covid-19 etkisinin yaşanmaya başladığı ve ekonomik yönden tüm dünyada daralmanın başladığı 2019-2020 yıllarında paylaşım ekonomisi alanında yayınlanan makale sayısında büyük artış görülmüştür.

Paylaşım ekonomisiyle ilgili çalışmalarda yıllara göre yaşanan artış, bu konunun global ölçekte öneminin her geçen gün arttığını göstermektedir. Teknolojik gelişmeler ve yeni eğilimlerle bağlantılı olarak, konuyla ilgili akademik çalışmaların her geçen yıl artacağı düşünülmektedir.

Lojistik ve teknolojik gelişmeler sonucunda son yıllarda artan tüketimle birlikte, sahip olunan kaynakların etkin kullanılıp kullanılmadığı sorunu ortaya çıkmaktadır. İnternet alışverişi ve ekonomik imkanlar ile birlikte artan tüketim, insanların sahip oldukları kaynakları gereksiz biçimde harcamalarına neden olabilmektedir.

Son dönemlerde önemi gittikçe artan paylaşım ekonomisi olgusu, insanların kaynaklarını daha tasarruflu kullanmalarına; bu yolla, kullanmadıkları ya da az kullandıkları ürünleri başka insanlara kullandırmalarına olanak sağlayan bir anlayış olarak dikkat çekmektedir.

Sürdürülebilirlik ve iklim değişikliği konularıyla birlikte değerlendirildiğinde paylaşım ekonomisinin önemi daha da iyi anlaşılmaktadır. Sürekli yeni mal/hizmet üretilip satılarak dünyadaki sınırlı kaynakların sorumsuzca tüketilmesi yerine mevcut ürün ve hizmetlerin daha ideal şekilde daha fazla kişi tarafından kullanılmasına imkan sağlayan paylaşım ekonomisinin önümüzdeki öneminin giderek arttığı, dolayısıyla bu konunun olumlu-olumsuz tüm yönleriyle ele alındığı akademik çalışmaların önem arz ettiği düşünülmektedir.

6. KAYNAKÇA

Acuner, E., & Acuner, S. (2017). Turizmde Paylaşım Ekonomisi ve Vergilendirilmesi. Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 5(2), 188–212. https://doi.org/10.21325/jotags.2017.77

Botsman, R. (2014). Sharing's Not Just for Start-ups. Harvard Business Review, 92, 23-25

Buda, G., & Lehota, J. (2017). Attitudes and Motivations of Consumers in Sharing Economy. 22. https://kgk.uni-obuda.hu/sites/default/files/02_Buda_Lehota.pdf

Ert, E., Fleischer, A. and Magen, N. (2016) Trust And Reputation In The Sharing Economy: The Role Of Personal Photos In Airbnb

Hamari, J., Sjoklint, M. and Ukkonen, A. (2016). The Sharing Economy: Why People Participate In Collaborative Consumption

Hou, L. (2018). Destructive sharing economy: A passage from status to contract. Computer Law and Security Review, 34(4), 965–976. https://doi.org/10.1016/j.clsr.2018.05.009

Kişi, N. (2018). Paylaşım Ekonomisinin Ulaşım Sektörüne Yansımaları: Uber Örneği. Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(10), 57-68

Martin, C. J. (2016). The sharing economy: A pathway to sustainability or a nightmarish form of neoliberal capitalism? Ecological Economics, 121, 149–159. https://doi.org/10.1016/J.ECOLECON.2015.11.027

Martin et al. (2015). Commercial orientation in grassroots social innovation: Insights from the sharing economy. Ecological Economics, 118., 240–251.

Moed, H.F., Luwel, M., & Nederhof, A.J. (2002). Towards research performance in the humanities. Library Trends, 50(3), 498-520.

Mohlmann, M. (2015) Collaborative Consumption: Determinants Of Satisfaction And The Likelihood Of Using A Sharing Economy Option Again

Rifkin, J. (2011). The Third Industrial Revolution, Palgrave MacMillan.

Selloni, D. (2017). CoDesign for Public-Interest Services. Chapter 2: New Forms of Economies: Sharing Economy, Collaborative Consumption, Peer-to-Peer Economy, 22, 15-36

Uzgören, G. (2018). Paylaşım Ekonomisi Kavramının Kent Mekânı ve Yaşamına Etkisi. 2. Mimari Tasarım Araştırmaları Ulusal Sempozyumu.

Zervas, G., Proserpio, D., Byers, JW. (2017). The Rise Of The Sharing Economy: Estimating The Impact Of Airbnb On The Hotel Industry

THE THRIVING LOCAL FOOTWEAR INDUSTRY: THE CASE OF PATEROS ALFOMBRA TSINELAS INDUSTRY USING PORTER'S FIVE FORCES ANALYSIS

[1]Ramces M. Dili , [2]Shannen A. Bolivar , [3]Jessielyn A. Malapote , [4]Immanuel D. Rivera

[1]Polytechnic University of the Philippines- ORCID ID: 0000-0002-1469-2648

[2]Polytechnic University of the Philippines

[3]Polytechnic University of the Philippines

[4]Polytechnic University of the Philippines

ABSTRACT

Although Pateros, Metro Manila's lone municipality, is well-known for its duck-raising industry, particularly for the manufacturing of balut, a Filipino delicacy consisting of a boiled, fertilized duck egg. Pateros is also well-known for its footwear industry, called Alfombra tsinelas, the local term for slippers. The term "tsinelas" is derived from the Spanish word "chinela," referring to the characteristic clapping sounds made when walking. However, the survival of this local industry is challenged by rising competition from other local footwear producers, particularly from the City of Marikina and much cheaper products from China. The purpose of this study is to investigate the current state of the alfombra industry in the Municipality of Pateros, Philippines. Furthermore, the industry's competitiveness was examined and analyzed using Porter's Five Forces Analysis to have a better understanding of the industry's underlying prospects, challenges, and restrictions. The qualitative case study method was used, while triangulation approach was utilized to increase the breadth of data. This study interviewed business owners and manufacturers in the locality, as well as local government officials. Following that, the gathered data was thoroughly examined, assessed, and interpreted. As a result, it was determined that the alfombra business is growing despite major threats from domestic competitors, imported products, and the ongoing rise in raw material prices. Additionally, the study's findings indicate that without significant assistance and support from the local government, the industry will undoubtedly struggle to compete locally, build a global presence, and will perish eventually.

Keywords: alfombra slippers, competitiveness, footwear industry, MSMEs, Porter's five forces

TÜRKİYE'DE FİNANSAL GELİŞMENİN CARİ AÇIK ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Arş. Gör. Dr. GÖKSEL KARAŞ [1]

[1] Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,

- ORCID ID: 0000-0003-4091-1258

ÖZET

Küreselleşmede yaşanan gelişmeyle birlikte tüm dünyada mal ve hizmet, sermaye ve emeğin dolaşımı da hızla artmıştır. Özellikle 1980'li yıllardan itibaren yaşanan gelişmeler, dünyada çoğu ülkenin dış açık büyüme modelini benimsemesiyle birlikte mal ve hizmet ticareti de hızlı bir şekilde gelişim göstermiştir. Yaşanan bu gelişme aynı zamanda çoğu ülkenin dış ticaret açığıyla karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Dış açık sorunuyla karşılaşan ülkeler, kendilerine yabancı sermaye çekebilmek amacıyla da sermaye kontrollerini kaldırmışlar ve bu da finansal serbestleşmeyi beraberinde getirmiştir. Finansal serbestleşme sonucu ülke içerisine gelen yabancı sermaye teknolojik gelişimi ve rekabeti geliştirerek ihracatta artış sağlamakta ve böylece dış açığı azalması yönünde etki yaratmaktadır. Buradan hareketle çalışmada, Türkiye'de 1980-2019 yılları arasında finansal gelişmenin cari açık üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Elde edilen bulgulara göre, Türkiye'de finansal gelişme ve cari açığın bir dönem gecikmeli değeri cari açık üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahiptir. Finansal gelişmede yaşanacak olumlu yönde bir gelişme cari açığı azaltıcı bir etki yaratmaktadır. Cari açığın bir dönem gecikmeli değeri ise cari açığı artırıcı etki yaratmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Finansal Gelişme, Cari Açık, Regresyon Analizi, Türkiye

1. GİRİŞ

Küreselleşmede yaşanan hızlı gelişme hemen hemen tüm alanlarda olduğu gibi ekonomi alanında da etkisini göstermektedir. Özellikle 1980'li yıllardan itibaren hız kazanan küreselleşme, iktisadi açıdan mal ve hizmetin serbest dolaşımı, sermayenin serbest dolaşımı ve emeğin serbest dolaşımı olmak üzere üç kapsamda gelişim göstermektedir. Mal ve hizmetlerin uluslararası alanda serbest dolaşımının hızlanmasıyla birlikte, özellikle gelişmekte olan ülkeler dış ticaret açıklarıyla karşı karşıya kalmışlardır. Bir ülkenin belli bir dönem boyunca dış dünyayla olan ilişkilerini gösteren ödemeler bilançosu içerisinde en fazla hareket gösteren dış ticaret hesabı, cari işlemler hesabı içerisinde yer almaktadır.

Cari işlemler hesabı kapsamında ülkeye giren döviz miktarının ülkeden çıkan döviz miktarından az olması durumunda cari açık ortaya çıkmaktadır. Cari açık bir ülkenin ekonomik ve finansal istikrarsızlıklarının önde gelen nedenleri arasında görülmektedir. Nitekim ülkeler açısından cari işlemler hesabının kontrol edilebilirliği önem arz etmektedir. Bu konuda ülkeler uygulanacak politikaların seçimi, ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanması ile sürdürülebilirliğinin sağlanması noktasında önemli rol oynamaktadır **[3] [2]**. Özelikle maliye politikası açısından bakıldığında, ödemeler bilançosunun denkliğinin sağlanması, maliye politikasının amaçları arasında yer almaktadır. Buradan hareketle maliye politikası kapsamında yer alan araçlarla ödemeler bilançosunun denkliğinin sağlanması amacıyla müdahalede bulunulmaktadır. Bahsedildiği üzere özellikle gelişmekte olan ülkeler olmak üzere gelişmiş ülkelerin de temel sorunları arasında cari açık ve cari açığın finansmanı sorunu gelmektedir. Cari açık sorunuyla mücadele edebilmek için, cari açığa neden olan etkenlerin belirlenmesi önem arz etmektedir. Ancak cari açığa neden olan faktörlerin belirlenmesinin yanında, cari açığın finansmanı da önemli sorunlar arasındadır. Cari açığın finansmanını etkileyen unsurların başında gelen faktörler arasında ise finansal gelişmişlik yer almaktadır **[1]**.

Finansal gelişmenin tanımıyla ilgili literatürde farklı tanımlamalar yapılmakla birlikte en geniş tanımlama Cihak vd. (2013) tarafından yapılmıştır. Buna göre finansal gelişme, aşağıda belirtilen beş temel finansal fonksiyonun kalitesindeki geliştirme olarak tanımlanabilmektedir **[4]**:

- Olası yatırımlar hakkında bilgi üretmek, işlemek ve bu değerlendirmelere dayalı olarak sermaye tahsis etmek,
- Sermaye tahsisinden sonra bireyler ile firmaların davranışlarını izlemek ve kurumsal yönetim uygulamak,
- Alım satımı, çeşitlendirmeyi ve risk yönetimini kolaylaştırmak,
- Tasarrufları harekete geçirmek ve bir havuzda toplamak,
- Mal, hizmet ve finansal araçların değişimini kolaylaştırmak.

Finansal gelişme cari açık üzerinde iki şekilde etkili olabilmektedir. Birincisi finansal gelişmenin ülkeye yabancı sermaye girişini artırmasıdır. Finansal gelişme nedeniyle ülkeye giren yabancı tasarruflar ülke içerisinde teknolojik gelişimi, rekabeti ve ihracatı artırarak cari açık üzerinde azaltıcı etki yaratabilmektedir. Ancak yabancı tasarruf girişi her ne kadar ülkeye girişte olumlu etki yaratsa da geri ödeme dönemlerinde anapara ve faiz ödemeleri nedeniyle yurtdışına kaynak transferine neden olduğundan cari denge üzerinde olumsuz etki yaratabilmektedir **[1]**. İkincisi ise parasalcı yaklaşımdır. Buna göre, cari açığın sebebi para arzında yaşanan artıştır. Para arzının artması faiz oranlarının düşmesine neden olduğundan yurt

içindeki harcamaların artması söz konusu olmaktadır. Harcamalarda yaşanan artış ise gerek yerli gerekse de yabancı mallara olan talebi artırdığı için cari açık üzerinde olumsuz etki yaratabilmektedir. Para arzı faiz oranlarının yanı sıra döviz kurları üzerinde de etkili olabilmektedir. Para arzındaki artış yerli para biriminin değerinin düşmesine neden olduğundan ithalatı azaltıcı ve ihracatı artıcı etki yaratmaktadır. İhracatın artması ve ithalatın azalması sonucu cari açığı da azalması söz konusu olabilmektedir **[2]**. Kısacası para arzı faiz oranları ve döviz kuru üzerinde yaratmış olduğu etki nedeniyle cari açık üzerinde olumlu ve olumsuz olmak üzere iki şekilde etkili olabilmektedir. Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde finansal gelişme göstergesi olarak yurt içi kredi kullanımı, M2 para arzı, toplam mevduat hacmi, sermaye piyasaları işlem hacmi gibi göstergelerin kullanıldığı görülmektedir. Tanımda da bahsedildiği üzere finansal gelişme yalnızca tek boyutlu bir kavram olmayıp, birden fazla boyutu içerisinde barındırmaktadır. Ülkelerin finansal gelişmelerinin ölçülmesinde Sahay vd. (2015) tarafından geliştirilen Finansal Gelişme Endeksi kullanılmaktadır. Finansal gelişme endeksi, finansal kurumlar ve finansal piyasaları derinlik, erişim ve etkinlik kriterleri üzerinde değerlendirmektedir **[11]**. Buradan hareketle çalışmada finansal gelişmenin göstergesi olarak finansal gelişme endeksi kullanılmaktadır.

Bahsedildiği üzere gelişmekte olan ülkelerin en temel sorunları arasında cari açık sorunu gelmektedir. Gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan Türkiye'nin de cari açık sorunu uzun yıllar devam etmektedir. Aşağıda yer alan Görsel 1'de Türkiye'nin 1980-2019 dönemi arasında cari açığı ile finansal gelişmişlik endeksi verileri yer almaktadır.

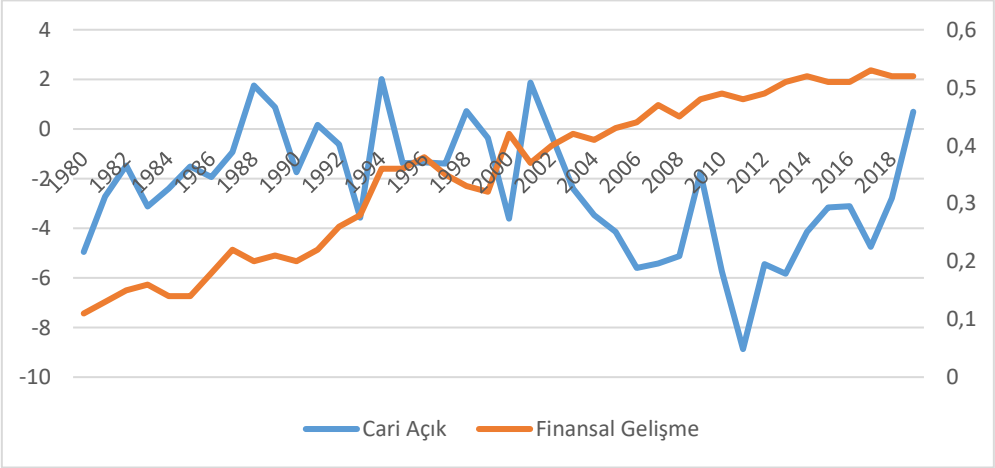

Görsel 1. Türkiye'de Cari Açık ve Finansal Gelişme Endeksi (1980-2019)

Görsel 1'de yer alan bilgilere göre Türkiye'de genel olarak cari açık sorununun olduğu görülmektedir. Cari fazlanın verildiği yıllar 1988, 1989, 1991, 1994, 1998, 2001 ve 2019 yıllarıdır. Cari fazlanın verildiği yıllara bakıldığında Türkiye'de ekonomik krizlerin yaşandığı dönemlere karşılık geldiği görülmektedir. 1988-1989 yıllarında özel sektörün beklenen

büyümeyi sağlayamaması ve kamu sektörünün daha fazla büyümesi Beşinci Kalkınma Planında hedeflenen politikaların tersine dönmesine neden oldu. Bu dönemde çoğu malın ithalatının serbest bırakılması yerli sanayinin kendi ürünlerini üretmesini durumdurup ithalata yönelmesine neden olmuştur. bunun sonucunda da cari açık verilmesi kaçınılmaz olmuştur. 1991 yılına gelindiğinde ise Körfez Savaşının etkilerinin görüldüğü ifade edilebilir. Ardından 1994, 1998 ve 2001 yıllarında yaşanan ekonomik krizler de yine Türkiye'de döviz kurlarında yaşanan artış nedeniyle ithalatı düşürmüş ve dolaysııyla cari açıkta azalmalar yaşanmıştır. 2008 yılında yaşanan küresel finansal krizde de cari açık önceki dönemlere göre azalmakla birlikte fazla vermemiştir. Son olarak 2018 yılında yaşanan kur krizinin etkisi kendisini 2019 yılında cari fazla vererek göstermiştir.

Türkiye'de finansal gelişmeye bakıldığında ise, dışa açık büyüme modelinin benimsendiği yıl olan 1980'den itibaren bazı deönmlerde düşüş göstermekle birlikte, genel olarak serbestleşme terndinin yaşandığı görülmektedir.

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde genellikle finansal gelişme göstergesi olarak tüketici kredileri, toplam kredi büyüklüğü, bireysel krediler, ticari krediler ve reel kurun dikkate alındığı görülmektedir. Literatürde yer alan ve tarafımızca ulaşılabilen çalışmalardan yalnızca Türkiye özelinde yapılan çalışmalar dikkate alınmıştır.

Çizelge 1. Literatür İncelemesi

Yazar(lar)	Dönem	Ülke	Yöntem	Bağımsız Değişken	Bulgular
Togan ve Berument (2011) **[15]**	1993-2010	Türkiye	VAR, Etki Tepki Analizi	Toplam reel krediler Reel sermaye	Toplam reel kredilerin etkisi sınırlı iken, reel sermaye cari açık üzerinde artırıcı etki yaratmaktadır.
Göçer vd. (2013) **[7]**	1992-2012	Türkiye	Eşbütünleşme	Yurtiçi kredi hacmi	Kısa dönemde cari açığı azaltıcı etki yartaırken, uzun dönemde artırıcı etki yaratmaktadır.
Tiryaki (2014) **[14]**	1999-2014	Türkiye	VAR, Nedensellik	Bireysel kredi hacmi	Cari açık üzerinde anlamlı ve pozitif etki yaratmaktadır.
Kılıç (2015) **[10]**	2004-2014	Türkiye	Eşbütünleşme, Nedensellik	Tüketici kredileri Bireysel kredi kartları	Tüketici kredileri artırıcı etki yaratırken, bireysel kredi kartları azaltıcı etki yaratmaktadır.

Güneş ve Yıldırım (2017) **[9]**	2005-2016	Türkiye	Eşbütünleşme, Hata düzeltme	Taşıt kredileri Kurumsal krediler	Kredi genişlemesinin cari açığı artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.
Yiğitbaş (2017) **[17]**	1987-2014	Türkiye	ARDL sınır testi	M2 para arzı	Finansal derinlik düzeyindeki artış cari açığı azaltıcı etki yaratmaktadır.
Erarslan vd. (2021) **[6]**	1990-2019	Türkiye	Eşbütünleşme, Nedensellik	Özel sektör kredi hacmi Toplam kredi hacmi M2 para arzı	Değişkenler arazında uzun dönemli bir ilişki bulunurken, M2 para arzı ile cari açık arasında çift yönlü, kredi hacminden cari açığa tek yönlü nedensellik bulunmaktadır.

Literatür incelemesinde de görüldüğü üzere bağımsız değişken olarak genellikle finansal gelişme göstergesi olarak farklı faktörler dikkate alınmaktadır. Türkiye özelinde finansal gelişmişlik endeksi dikkate alınarak yapılan çalışmanın litaretürde yer alan diğer çalışmalardan farklılaştığı ifade edilebilir. Ayrıca çalışmada kullanılan regresyon yöntemi de yine literatürde yer alan çalışmalardan farklılaşmaktadır.

3. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Çalışmada Türkiye özelinde 1980-2019 dönemi arasında finansal gelişmenin cari açık üzerindeki etkisinin araştırılması amaçlanmaktadır. Bu amaç kapsamında analizde kullanılan finansal gelişmişlik endeksi verileri Uluslararası Para Fonu (IMF) **[16]** veri tabanından, cari açık verileri ise Dünya Bankası **[5]** veri tabanından elde edilmiştir. Çalışma kapsamında öncelikle serilerin durağanlıkları araştırılmıştır. Çünkü aynı dereceden durağan olmayan serilerle yapılan tahminler sahte regresyon sorununa yol açabilmektedir. Değişkenlerin durağanlıkları Augmented Dickey Fuller (ADF) ve Phillips-Perron (PP) birim kök testleri uygulanmıştır. Her iki testte de sıfır hipotezi serilerde birim kökün olmadığı yani serilerin durağan olduğu yönündedir **[13]**. Birim kök testi sonuçlarına Çizelge 2'de yer verilmektedir.

Çizelge 2. ADF ve PP Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	**ADF Test İst. (p)**		**PP Test İst. (p)**	
	Sabitli	Sabitli Trendli	Sabitli	Sabitli Trendli
Cari açık	-1,4926(0,5262)	-2,8304(0,1958)	-1,5014(0,5221)	-2,9267(0,1659)
Finansal gelişme	-1,2547(0,6403)	-2,7476(0,2244)	-1,3650(0,5893)	-2,6894(0,2463)
ΔCari açık	-7,3257(0,0000*)	-7,1655(0,0000*)	-9,3396(0,0000*)	-11,3466(0,0000*)
ΔFinansal gelişme	-7,9118(0,0000*)	-3,7120(0,0355*)	-7,9319(0,0000*)	-7,9592(0,0000*)

Not: * %5 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlılığı ifade etmektedir.

Çizelge 1'de yer alan sonuçlara göre cari açık ve finansal gelişme serilerinin düzey değerlerinde sıfır hipotezinin reddedildiği görülmektedir. Buna göre serilerin düzey değerlerinde birim kökün var olduğu, yani serilerin durağan olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Serilerin durağanlaştırılabilmesi amacıyla birinci dereceden farkları alınmış ve yeniden analize tabi tutulmuştur. Buna göre cari açık ve finansal gelişme serilerinin birinci farklarında sıfır hipotezinin reddedilemediği yani birim kökün olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Serilerin durağanlıkları analiz edildikten sonra sırada regresyon tahmini gelmektedir. Ancak regresyon tahminlerinde elde edilen katsayıların hatasız yorumlanabilmesi için bir takım temel varsayımları karşılaması gerekmektedir **[13]**. Bu kapsamda en küçük kareler yöntemiyle yapılan tahmin sonucu elde edilen katsayıların ve standart hataların hatasız ve sapması şekilde yorumlanabilmesi amacıyla otokorelasyon, değişen varyans, normallik, çoklu doğrusal bağlılık, ve model kurma hatasının olup olmadığı ile model istikrar testleri olan CUSUM, CUSUM Square testleri uygulanmıştır. Çalışma kapsamında oluşturulan modelin tahmin sonuçları Çizelge 3'te yer almaktadır.

Çizelge 3. En Küçük Kareler Yöntemi Tahmin ve Temel Varsayım Sonuçları

Değişken	Katsayı	Std. Hata	t-ist.	Olasılık
finansalgelişme	-5,212920	2,759388	-1,889158	0,0669**
lcariaçık	0,412921	0,150903	2,736338	0,0096
c	0,540849	0,945661	0,571927	0,5709
R^2	0,350661	**F-ist.(olasılık)**	9,720494(0,0004*)	
Adj.R_2	0,314587	**D-W ist.**	1,966670	
Tanısal Testler				
Test	**İstatistik**	**Olasılık**	**Katsayı Varyansı**	**Centered VIF**
Breusch-Godfrey LM Test	0,596623	0,0377*		
White Heteroskedastisite Testi	0,102716	0,9026		
Jarque-Bera Normallik Testi	0,044624	0,9779		
Ramsey Reset Testi	9,081771	0,0046*		
Çoklu Doğrusal Bağlantı (fg)			7,148295	1,0000

Not: * %5 ve ** %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlılığı ifade etmektedir.

Çizelge 3'e göre çalışmada analiz edilen modelde bağımsız değişkenler bağımlı değişkenin yaklaşık %32'sini açıklamaktadır. Aynı zamanda modelde belilrilik katsayısı olan R^2'ler Durbin-Watson (D-W) istatiğstik değerinden küçük çıktığından sahte regresyon sorununun olmadığını göstermektedir **[8]**. Modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (F istatistik değeri < 0,05).

Regresyon sonucunun yorumlanabilmesi için temel varsayım testleri yapılmıştır. Buradan hareketle çalışma kapsamında analiz edilen modelde otokorelasyon testi için Breusch-Godfrey LM Testi yapılmış ve olasılık değerinin 0,05'ten küçük çıkması nedeniyle otokorelasyon sorunun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Modelde aynı zamanda model kurma hatasının olup olmadığının belirlenmesi amacıyla Ramsey Reset testi uygulanmış ve model kurma hatasının

olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Modelde değişen varyans, normallik ve çoklu doğrusal bağlantı sorunlarının bulunmadığı tespit edilmiştir. Modelde aynı zamanda kullanılan değişkelerin katsayılarının istikrarlılığının ölçülmesi için Brown vd. (1975) tarafından geliştirilen CUSUM (Cumulative Sum of the Recursive Residuals) ve CUSUMQ (CUSUM of squares) testleri yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Görsel 2'de gösterilmektedir.

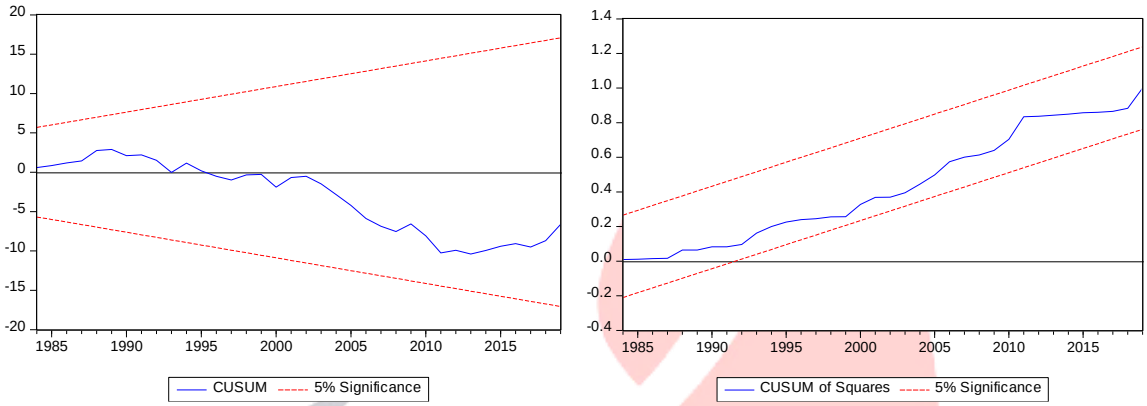

Görsel 2. CUSUM ve CUSUMQ Testi Sonuçları

CUSUM ve CUSUMQ istatistikleri %5 anlamlılık sınırına göre belirlenmekte ve elde edilen sonuçların ilgili kritik sınırlar arasında kalması durumunda katsayıların istikrarlı olduğu kabul edilmektedir. Görsel 2 incelendiğinde %5 anlamlılık derecesine göre kritik sınırlar dışında çıkan gözlem bulunmamaktadır. Yani elde edilen katsayılar istikrarlı olup bu kapsamda yapılan yorumlar da anlamlıdır.

Elde edilen temel varsayım testleri bulgularından hareketle modelde otokorelasyon ve model kurma hatalarının bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Otokorelasyon ve model kurma hatası sorunlarını gidermek için modele bağımlı değişkenin bir dönem gecikmeli değeri eklenerek model yeniden tahmin edilmiştir. Tahmin edilen yeni modelde tüm varsayımların karşılandığı sonucuna ulaşılmış ve elde edilen katsayıların hatasız yorumlanması söz konusudur. Buna göre, Türkiye'de 1980-2019 dönemi arasında cari açık üzerinde finansal gelişmenin istatistiksel olarak anlamlı ve negatif etkisi bulunmaktadır. Yani, finansal gelişme Türkiye'de cari açık üzerinde azaltıcı etki yaratmaktadır. Finansal gelişmedeki bir birimlik gelişme cari açığı 5,2 birim azaltmaktadır. Elde edilen sonuç teoride beklentiyle uyumludur. Aynı zamanda çalışma kapsamındaki bulgular literatürde yer alan kısmen Göçer vd. (2013) **[7]** ve Yiğitbaş (2017) **[17]** ile Erarslan vd. (2021) **[6]** tarafından yapılan çalışmalarda elde edilen bulgularla birbirini destekler niteliktedir.

4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Çalışmada Türkiye'de 1980-2019 döneminde finansal gelişmenin cari açık üzerindeki etkisinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda finansal gelişmenin bağımsız, cari açığın bağımlı

değişken olduğu bir model oluşturulmuştur. Öncelikle modelde yer alan serilerin durağanlıkları araştırılmış ve her iki değişkenin de birinci dereceden farklarında durağan olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ardından model en küçük kareler yöntemi ile tahmin edilmiş ve elde edilen katsayıların tutarlı ve hatasız yorumlanabilmesi için temel tanısal testler uygulanmıştır. Buna göre modelde otokorelasyon sorunu ile model kurma hatasının olduğu sonucuna ulaşılmış ve ilgili sorunların giderilmesi amacıyla model bağımsız değişken olarak, bağımlı değişken olan cari açığın bir dönem gecikmeli değeri eklenmiştir. Model yeniden tahmin edilmiş ve yeni modelin tüm tanısal testlerden geçtiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak, Türkiye'de finansal gelişmenin cari açık üzerinde azaltıcı bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yurt içindeki tasarrufların toplam yatırım ve tüketim harcamalarını karşılamada yetersiz kalması sonucu ortaya çıkan cari açığın giderilmesinde en önemli araçlar arasında finansal sistem içerisindeki araçlar gelmektedir. Bu nedenle finansal gelişme ne kadar sağlanırsa cari açığın kapatılması için ihtiyaç duyulan finansman kaynakları sağlanmış olabilecektir. Elde edilen bulgular politika yapıcılar açısından da önemli çıkarımlar sunmaktadır. Bir ekonomide yer alan tasarruf miktarının uygulanan iktisat ve maliye politikaları, reel faiz oranları, enflasyon oranları gibi birçok faktörle yakından ilişkili olduğundan hareketle, finansal gelişmenin ilgili faktörler ile desteklenmesi gerekmektedir. Bunun sonucunda tasarruf miktarı artırılarak cari açığın azaltılması sağlanabilecektir.

KAYNAKÇA

[1] Alper, A.E., Oransay, G. (2015). Cari Açık ve Finansal Gelişmişlik İlişkisinin Panel Nedensellik Analizi Ekseninde Değerlendirilmesi, *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 1(2), 73-85.

[2] Bayraktutan, Y., Demirtaş, I. (2011). Gelişmekte Olan Ülkelerde Cari Açığın Belirleyicileri: Panel Veri Analizi, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (22), 1-28.

[3] Çeştepe, H., Abasız, T., Şık, A. (2019). Cari Açığın Finansmanı ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar: BRICS-T Ülkeleri İçin Nedensellik Analizi, *International Journal of Management Economics and Business*, 15(3), 660-672.

[4] Cihak, M., Demirguc Kunt, A., Feyen, E., Levine, R. (2013). Financial Development in 205 Economies, 1960 to 2010, *NBER Working Papers*, No. 18946.

[5] Dünya Bankası. (2022). World Development Indicators. https://data.worldbank.org/. (Erişim Tarihi: 01.03.2022).

[6] Erarslan, C., Pehlivanoğlu, F., Narman, Z. (2021). Türkiye'de Finansal Derinleşme ve Cari Açık İlişkisinin VAR Modeli ile Analizi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 23(41), 238-251.

[7] Göçer, İ., Mercan, M., Peker, O. (2013). Kredi Hacmi Artışının Cari Açığa Etkisi: Çoklu Yapısal Kırılmalı Eşbütünleşme Analizi. *Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, 18, 1-17.

[8] Gujarati, D.N. ve Porter, D.C., *Temel Ekonometri*, (Çev.) Ümit Ş, Gülay G Ş, Literatür Yayıncılık/İstanbul, 2012.

[9] Güneş, S., Yıldırım, C. (2017). Kredi Genişlemesi İle Cari Açık Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği. *Aydın İktisat Fakültesi Dergisi,* 2(1), 43-60.

[10] Kılıç, C. (2015). Tüketici Krediler ve Cari Açık Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29(2), 407-420.

[11] Sağdıç, E.N., Yıldız, F. (2021). Küreselleşme Sürecinde Finansal Gelişmişliğin Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği (1986 2018), *The Journal of International Scientific Researches*, 6(2), 108-122.

[12] Sahay, R., Čihák, M., N'Diaye, P., Barajas, A., Bi, R., Ayala, D., Gao, Y., Kyobe, A., Nguyen, L., Saborowski, C., Svirydzenka, K., Yousefi, S.R. (2015). Rethinking financial deepen-ing: Stability and growth in emerging markets (SDN/15/08). *IMF Staff Discus-sion Notes (SDNs) SDN/15/08*. https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2015/sdn1508.pdf, (Erişim tarihi: 15.03.2022).

[13] Tarı, R., *Ekonometri*, Umuttepe Yayınlar/Kocaeli, 2015.

[14] Tiryaki, G. (2014). Türkiye'de Bireysel Kredilerin Ekonomik Büyüme ve Cari Açık ile İlişkisi. *Bankacılar Dergisi*, 91, 55-74.

[15] Togan, S., Berument, H. (2011). Cari İşlemler Dengesi, Sermaye Hareketleri ve Krediler, *Bankacılar Dergisi*, 78, 3-21.

[16] Uluslararası Para Fonu. (2022). Financial Development Index. https://www.imf.org/en/Data. (Erişim Tarihi: 01.03.2022).

[17] Yiğitbaş, Ş.B. (2017). The Relationship Between Financial Depth And Current Account Deficit In Turkey. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(3), 507-520.

QUESTIONING TECHNIQUES OF TEACHERS AND SPEAKING ABILITY OF STUDENTS

[1]EARL JONES G. MUICO , [2]KENT LOUIS VICTOR V. GUINO , [3]RALF LEVI C. MAMULANG

[1]UM Tagum College – 0000-0001-8524-5434

[2]UM Tagum College

[3]UM Tagum College

ABSTRACT

The research study was brought about the urgency to determine the significant relationship of the questioning techniques of the teacher and speaking ability of students. The study employed a quantitative non-experimental research design utilizing a correlation technique which covered 316 respondents. Results show that the questioning techniques of teacher is high and the level of speaking ability of students is high. However, there is no significant relationship between questioning techniques of teachers and the speaking ability of students. This means that the speaking ability of students is not influenced by the questioning techniques of teachers.

Keywords: Questioning techniques, Speaking ability, classroom management

سؤال العدالة الإنتقالية في العراق: عدالة مجتمعية أم عدالة إنتقائية؟

The Question of Transitional Justice in Iraq: Societal Justice or Selective Justice?

Dr.Najm Al-Deen M. Yaseen Reakany

Department of Political Science - College of Law
University of Duhok – Iraq

تمهيد: تعد **العدالة الإنتقالية** من النماذج أو الآليات التي تعتمد ضمن **المرحلة الإنتقالية** التي تمر بها مختلف المجتمعات في إطار التحولات السياسية التي تشهدها في الانتقال من نظم الحكم الفردية أو الاستبدادية والشمولية إلى نظم حكم أكثر أنفتاحاً أو نظم ديمقراطية. وفي هذه المرحلة **عادة ما يتم البدء بمحاولة إعادة بناء وإصلاح البنية المؤسسية السياسية**، وعبر المدخل القانوني والدستوري تحديداً، أو ما يمكن تسميته بمدخل بناء « **دولة القانون والمؤسسات**»، **أي الدولة المدنية** بمعنى آخر. وتتضمن **المقومات والمبادئ والآليات الأساسية** التي سيتم بموجبها إعادة بناء الدولة وهياكلها وفق النموذج الديمقراطي وأسسه، ومعايير ما يسمى بـــ « **الحكم الصالح أو الرشيد** » كخطوة أولى للبدء بعملية الانتقال نحو الديمقراطية، بعبارة أخرى، **مأسسة السلطة السياسية** على أسس النظام الديمقراطي ومبادئه ومفاهيمه وقيمه ومعاييره المعروفة. **وهنا تدخل العدالة الإنتقالية والثقافة المواطنية – إلى جانب غيرها من المستلزمات– كشروط ومستلزمات مهمة في عملية المأسسة وبناء الحكم الصالح والرشيد وتصفية آثار مظالم النظام السابق بغية تحقيق العدالة الإجتماعية.**

وقد إعتمد هذا النموذج أو هذه الآلية في العديد من البلدان في أوروبا وغيرها منذ زمن بعيد، وكذلك في البلدان التي شهدت تحولات سياسية من أنظمة سياسية شمولية إلى أخرى تعتمد الديمقراطية نهجاً في الحكم، مثل **العراق بعد عام 2003**. وهي تعد بمثابة **آلية مرحلية** تترافق مع جملة برامج وآليات آخرى كالعدالة الإنتقالية تسهم معاً في تحقيق متطلبات وشروط النظام الجديد التي تبنته هذه البلدان، ومنها العراق بطبيعة الحال. وغيرها. وبحثنا هذا محاولة لتسليط الضوء على **تجربة العراق في ميدان تطبيق العدالة الإنتقالية بعد التحول الذي شهده عام 2003**.

الكلمات الدالة: العدالة الإنتقالية.. العدالة الإنتقائية.. العدالة الإجتماعية.. التحول الديمقراطي.

1. مشكلة وفرضية البحث:

مشكلة البحث: هذه الدراسة تبحث في واحدة من المشاكل المهمة التي واجهها العراق بعد التحول السياسي الذي شهده عام 2003، وهي **مشكلة الفشل في التطبيق الصحيح لمبادئ العدالة الإنتقالية**، والتي تعد واحدة من أهم الآليات التي تدعم وترسخ قيم ومفاهيم الحكم الرشيد والديمقراطية في فترة الإنتقال الديمقراطي الذي دخل فيه العراق بعد هذا التأريخ. فالبيئة السياسية التي دخل فيها العراق بعد عام 2003 أشرت إلى **سيادة ثقافة طائفية وإنتقائية في تطبيق مبادئ العدالة الإنتقالية خاصة والإجتماعية عامة**، جائت على حساب السعي نحو ترسيخ الوحدة الوطنية وخلق الإندماج الإجتماعي من أجل بناء العراق الجديد، عراق الوطن الحاظن لكل المكونات والأطياف العراقية. فهذه

الدراسة تسعى إلى إلقاء الضوء على هذه المشكلة المعقدة، **عبر محاولة تشخيص أسبابها وأبعادها وآثارها وإنعكاساتها على مجمل الحياة السياسية والمجتمعية في العراق، وعبر الإجابة عن أسئلة أساسية مثل:**

- ما هي الأسباب الكامنة وراء الضعف في تطبيق مثل هذه الآلية في العراق بعد التحول الذي شهده، وبالتالي الوصول إلى مرحلة الفشل في إنجاح تجربة العراق مع هذا الملف المهم في حياة العراق والعراقيين؟
- ما هي إنعكاسات كل ذلك على مجمل عملية التحول السياسي التي دخل فيها العراق بعد عام 2003، وما هي الآثار السلبية التي تتركها على مجمل الحياة السياسية والمجتمعية في العراق حاضراً ومستقبلاً؟
- هل بالإمكان إعادة صياغة آليات وسبل داعمة ومساعدة تعمل على تصويب مظاهر هذا الخلل والفشل في التطبيق لكي يتم معالجتها وتطويق الآثار السلبية الناجمة عنها؟

فرضية البحث: تكمن فرضية البحث الأساسية في المقولة التالية: إن العدالة الإنتقالية كآلية قد وجدت لحل الإختلافات والتناقضات والتوترات في المجتمعات الغير مستقرة والمتنوعة ثقافياً والتي تمر بمرحلة التحول السياسي وتحديداً مرحلة التحول الديمقراطي، وهي تأتي ضمن مجموعة من البرامج والآليات والمناهج الضرورية الواجب إعتمادها في هذه الفترة لتحقيق حالة الإنسجام الوطني والإستقرار السياسي. **لكن في العراق لم يتم تطبيقها بصورة صحيحة، وبالتالي أخفقت في تحقيق غاياتها التي وجدت من أجلها**. والبحث سيحاول التحقق من هذه الفرضية في واقع العراق السياسي بعد التغيير الذي شهده منذ عام 2003 ولحد وقتنا هذا.

2. أهمية وأهداف البحث:

أهمية البحث: تتجسد أهمية البحث في نواح عدة، من أهمها:

تكمن أهمية هذا البحث، في كونه يلقى الضوء على واحدة من المشاكل التي شكلت تحدياً واجهها العراق بعد عام 2003، والتي لازالت دون حل. كما تنبع أهميته أيضاً من كونه يحاول تلمس أوجه ومظاهر هذه المشكلة ذات الأبعاد المتعددة والمتنوعة، والتي تعكس باثارها السلبية على مجمل الحياة السياسية والإقتصادية والإجتماعية في العراق، وكذلك اقتراح بعض الحول لها لكي يتم معالجتها من قبل المعنيين بالأمر وصناع القرار في البلد.

أهداف البحث: للبحث أهداف عديدة، يمكن الإشارة هنا إلى أهمها:

الهدف الأساسي من وراء تبنينا لهذا البحث، هو السعي الجاد للإسهام في إمكانية إعادة توجيه البوصلة السياسية نحو مسارها الصحيح، من خلال العمل على إعادة دسترة الحياة السياسية وعمل المؤسسات وترشيد السياسة وعقلنتها، أي بعبارة أخرى، حوكمة نظام الحكم. فضلاً عن السعي نحو مأسسة السلطة السياسية من أجل تطبيق مبادئ العدالة الإنتقالية بصورتها الصحيحة وصولاً لتحقيق العدالة الإجتماعية، للمساهمة في تصويب مسار العملية السياسية العرجاء وتطويق الخلافات والنزاعات الناتجة عنها والتي تعمل على تفتيت المجتمع وتقسيم البلاد ووضع مستقبله على مفترق طرق.

3. منهجية ومقاربات البحث:

منهجية البحث: إستند بحثنا في التحليل، بصورة أساسية، على **(منهج التحليل النوعي..** (Qualitative Method الذي يعتمد على الإستقراء وتحليل مضمون البيانات والمعلومات المستقاة من المراجع المختلفة. كما أستفاد أيضاً من مميزات **(منهج دراسة الحالة..** (Case Study Method، كون بحثنا يختص في دراسة **حالة العراق بعد عام 2003**.

مقاربات البحث: لمزيد من الموضوعية في التحليل عادة ما يتم الإرتكاز في دراسات النظم السياسية على أفكار ورؤى مقاربات (**التحليل البنيوي– الوظيفي**.. Structural–functional Analysis Approach). فضلاً عن الإستعانة بأفكار (**المدخل المؤسسي– القانوني**.. Legal Institutional Approach) بأعتباره من المداخل العلمية المعتمدة في هذا الميدان من الدراسات.

4. هيكلية ونطاق البحث:

- **هيكلية البحث**: تم تقسيم البحث على محاور أساسية، وكما يلي: **الجزء الأول**: خصص كمدخل نظري مفاهيمي للبحث، والذي يقوم بتوضيح المفاهيم الأساسية للبحث. **الجزء الثاني**: تناول واقع ومضامين تجربة العراق مع تطبيق العدالة الإنتقالية في العراق الجديد. **والجزء الثالث**، حدد للإستنتاجات الأساسية التي تم التوصل إليها حول هذه المشكلة، فضلاً عن أهم المقترحات التي نراها مهمة لمعالجة هذه المشكلة.
- **نطاق البحث** (المكاني والزماني):
- من **ناحية المكان**، البحث يتناول موضوعة تخص العراق دولة ومجتمعاً، فحدوده الديموغرافية تنحصر بالعراق فقط.
- ومن ناحية **البعد الزماني** للبحث، فالبحث يغطي الفترة الزمنية التي بدأت بعد عام 2005 ولحد وقتنا هذا، أي أن الفترة الزمنية التي يغطيها البحث هو بحدود 16عاماً.

YENİ NORMALDE TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNDE GURUBU BULUNAN PARTİLERİN SOSYAL MEDYA HESAPLARININ İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Öğrencisi, FATMA ÖZCAN

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,

- ORCID ID: 0000-0003-0145-957X

ÖZET

Tüm dünyayı sarsan Covid-19 salgını, insanların yaşamlarında köklü değişimlere neden olmuştur. Covid-19 pandemisi sosyal hayatta insanlarla iletişim kurma biçimlerini dijital mecralara taşımış, yüz yüze görüşmelerin yerini sanal toplantı platformları almıştır. Kişilerin alışveriş ve ticaret yapma biçimleri de köklü değişimlere uğramıştır. Ekonomik ve sosyal alanda yaşanan bu değişimler, siyasi partilerin kendi benlik sunumlarını da etkilemiştir. Dijital platformların ve bilhassa da sosyal medyanın önem kazandığı günümüzde siyasi olaylardan, seçim kazanmaya, toplumsal hareketlerden kamuoyu oluşturmaya kadar birçok eylem ve hareket bu ağlar üzerinden yürütülmektedir. Bu nedenle de sosyal medyanın önemi her geçen gün artarak devam etmektedir. Son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmeler iletişim mecralarını da değişime uğratmıştır. Mobil telefon ve tabletler sosyal ağların kullanımını kolaylaştırmıştır. Sosyal ağlar; kişi, grup ve kurumlar tarafından çeşitli amaçlar için kullanılmaktadır. Sosyal ağların her kesimden kişi ve grup tarafından kullanılması, siyasi partilerin de sosyal medyaya yönelmelerine neden olmaktadır. Özellikle pandemi sürecinde sahaya inemeyen siyasi parti gruplarının halka erişim için sosyal medyayı kullanım tarzları önemli bir konuyu oluşturmaktadır. Web 2.0 teknolojilerinden biri Twitter'dır. Özellikle siyasal iletişim amacıyla sıklıkla kullanılan bir mecradır. Siyasi partiler ve liderleri faaliyet ve icraatlarını kendi sosyal medyaları üzerinden iletmektedir. Böylece kısa sürede haberi birinci ağızdan hedef kitleye ulaştırmaktadır. Hedef kitle paylaşıma anında geri bildirim gönderebilmektedir. Bu da siyasi partilerin, hedef kitle ile yani seçmenle olan bağlarını kuvvetlendirmektedir. Araştırmada TBMM'de grubu bulunan beş partinin; Ak Parti, CHP, HDP, MHP ve İYİ Parti'nin, yeni normalde Twitter kullanımları karşılaştırmalı analize tabi tutulmuştur. Araştırma analizleri, yeni normalde Covid-19'la alakalı tweet sayısının az sayıda olduğunu göstermiştir. İktidar parti olan AKP'nin Covid-19'la alakalı tweetleri tedbir ve uyarı niteliğindeyken, Muhalefet olan CHP, HDP ve İYİ Parti'nin tweetlerinin Covid-19 politikalarına eleştiri amacı niteliği taşıdığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Twitter, Siyasal İletişim, Siyaset, Covid-19

YOUTUBE KULLANIM GEREKÇELERİ ÖLÇEĞİ TÜRKÇE FORMU'NUN PSİKOMETRİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Doç. Dr. Gazanfer ANLI [1],

[1] Bursa Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü,

https://orcid.org/0000-0002-6141-7964

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Khan (2017) tarafından geliştirilmiş olan Youtube Kullanım Gerekçeleri Ölçeği'nin Türk Kültürü'ne uyarlama çalışmasının gerçekleştirilmesidir. Çalışma, 2018-2019 eğitim öğretim yılında Bursa'da öğrenim gören 323 üniversite öğrencisi ile yürütülmüştür. Araştırmada öncelikle ölçeğin orijinal formunun uyarlanması için yazardan izin alınmış ve daha sonra kapsam geçerliği çerçevesinde uzmanlara başvurularak çeviri, dil ve anlam uyumluluğu aşamaları gerçekleştirilmiştir. Daha sonra yapı geçerliği için doğrulayıcı faktör analizi yapılmış, bu analize göre ölçeğin orijinal boyutları olan "Bilgi edinme arayışı", "Bilgi verme", "Öz-itibar arayışı", "Sosyal etkileşim", "Rahatlatıcı eğlenme" boyutları, uyarlanan ölçekte kabul edilebilir uyum göstermiştir (X^2/sd = 2.56, RMSEA = 0.07, SRMR = 0.09, TLI = 0.89, CFI = 0.91, GFI = 0.88 ve IFI = 0.91). Ölçeğe ilişkin madde analizi sonucunda, madde toplam korelasyonlarının .33-.54 arasında değiştiği görülmektedir. Bununla birlikte tüm maddeler için üst ve alt %27'lik grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Böylece ölçek madde toplam korelasyon değerlerinin alt ölçek toplam puanlarını yordamada yeterli olduğu ve genel olarak maddelerin ayırt edicilik düzeylerinin iyi olduğu görülmektedir. Ölçeğin güvenirlik analizi için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısına bakılmış ve iç tutarlılık katsayısı "Bilgi edinme arayışı" için .77, "Bilgi verme" için .77, "Öz-itibar arayışı" için .86, "Sosyal etkileşim" için .83, "Rahatlatıcı eğlenme" için .79 olarak bulunmuştur. Sonuç olarak bu ölçeğin, youtube kullanım gerekçelerini ölçmede güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Youtube, kullanım gerekçeleri, ölçek uyarlama, üniversite öğrencileri.

EXAMINATION OF THE PSYCHOMETRIC PROPERTIES OF THE YOUTUBE MOTIVES SCALE TURKISH FORM

ABSTRACT

The aim of this study is to adapt the Youtube Motives Scale developed by Khan (2017) to Turkish Culture. The study was carried out with 323 university students studying in Bursa in the 2018-2019 academic year. In the research, permission was obtained from the author to adapt the original form of the scale, and then, translation, language and meaning compatibility stages were carried out by consulting experts within the framework of scope validity. Afterwards, confirmatory factor analysis was performed for construct validity, and according to this analysis, the original dimensions of the scale were "Information seeking", "Giving information", "Self-status seeking", "Social interaction", "Relaxing entertainment" dimensions, and model fit indexes were acceptable (X^2/sd = 2.56, RMSEA = 0.07, SRMR = 0.09, TLI = 0.89, CFI = 0.91, GFI = 0.88, and IFI = 0.91). As a result of the item analysis of the scale, it was seen that the item-total correlations varied between .33 and .54. However, the difference between the upper and lower 27% group averages for all items was statistically significant. Thus, the scale item-total correlation values are sufficient to predict the subscale total scores, and the discrimination levels of the items are generally sufficient. For the reliability analysis of the scale, the Cronbach Alpha internal consistency coefficient was checked and the internal consistency coefficient was .77 for “Information seeking”, .77 for “Giving information”, .86 for “Self-status seeking”, .83 for “Social interaction” and finally .79 for “Relaxing entertainment”. As a result, it can be said that this scale is a reliable and valid measurement tool in measuring the reasons for youtube usage.

Keywords:

1. GİRİŞ

Sosyal medya, insanların kendi hesaplarını oluşturdukları, kendileri ve sevdikleri konular hakkında paylaşımlarda bulundukları ve diğer insanlarla iletişim kurdukları internet tabanlı sosyal platformlardır. Günümüzde sosyal medya araçları günlük hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Sosyal medya, internet ortamında sosyalleşme, bilgi edinme, eğlenme ve başkalarıyla iletişim kurma açısından hayatımıza farklı bir boyut ve zenginlik katmaktadır (Uzun vd., 2016). Toplumun gelişmesine ve gelişmesine katkıda bulunmak için faydalarının yanı sıra bağımlılık kavramını da beraberinde getirmiştir. Teknoloji bağımlılığı kavramı içerisinde sosyal

medya, akıllı telefon, mobil oyun, siber zorbalık gibi birçok öğe barındırmaktadır. Gerçek dünyanın yavaş ve hayal ettiğinden uzak olduğunu düşünerek, hızlı ve istediği şekilde akan sanal dünyayı tercih ederek kendisini daha kabul edilebilir kılmaktadır.

Bazı kimseler kimliğini sanal bir kimliğe dönüştürmek için davranışlar yaratır (Olcay, 2018). İnsanlar sosyal medya siteleri aracılığıyla arkadaşları, sınıf arkadaşları ve aynı ilgi alanlarına sahip kişilerle günlük iletişim fırsatları elde edebilirler (O'keeffei ve Clarke-Pearson, 2011).

Sosyal ağ siteleri, kullanıcıların herkese açık profiller oluşturabilecekleri sanal topluluklardır. İnsanlar gerçek hayattaki arkadaşlarıyla etkileşime girer ve ortak ilgi alanlarını paylaştıkları yeni insanlarla tanışırlar (Kuss ve Griffiths, 2011). Sosyal paylaşım sitelerini benzersiz ve daha çekici kılan, kullanıcıların kendilerini yabancılarla tanışmalarına izin vermekten daha belirgin hale getirmelerine ve kendilerini daha net ifade etmelerine olanak sağlamasıdır (Boyd ve Ellison, 2008).

Bilgisayar aracılığıyla iletişimin ortaya çıkmasıyla birlikte kullanıcı memnuniyetinin önemi yeniden gündeme gelmiştir. U & G olarak da adlandırılan Kullanım ve Memnuniyet, araştırmacıların teknolojik bağımlılıkları inceledikleri temel noktalardan biridir (Katz, Blumler ve Gurevitch, 1973). Teori, bu yeni teknolojik gelişmelerle yeniden ortaya çıkmakta ve değişmeye ve kendini geliştirmeye devam etmektedir (Blumler ve Katz, 1974). Örneğin, kişisel bilgisayarların ve sosyal medyanın kullanımı; sosyal kimlik, kişiler arası iletişim, arkadaşlık, kaçış, eğlence ve gözetim gibi tatmin edici unsurların yerine getirilmesi için birer motivasyon kaynağı olmuştur. Yeni iletişim teknolojileri hızla hayata geçirildikçe, kullanım ve memnuniyet araştırmaları için olası konular da çoğalmaktadır. Kullanım ve memnuniyet yaklaşımının çalışma alanlarına eklenen sosyal medya araçlarından biri de YouTube'dur (Ruggiero, 2000).

2005 yılında kurulduktan sonra 2006 yılında Google tarafından satın alınan YouTube, kullanıcıların diğer kullanıcılarla yükleme, izleme, paylaşma ve iletişim kurmalarını sağlayan bir video paylaşım sitesidir. YouTube, bu iletişimi önemli ölçüde yönlendirebilme yeteneği ile günümüz dünyasının en etkili kitle iletişim araçlarından biridir (Jones, 2008). Bireyler geleneksel medyada, özellikle televizyon karşısında pasif kalırken, YouTube gibi medya aracılığıyla video çeken, yükleyen ve paylaşan bireyler haline gelirler. YouTube, eğitimcilerin dünyanın dört bir yanından gelen bilgileri videolarla öğretmek için pedagojik bir kaynak olarak kullanmaları için bir platformdur (Duffy, 2008). Daha önce hiç yayınlanmamış benzersiz içerik oluşturmanın yanı sıra, kullanıcı bir klibi, film parçasını, diziyi veya herhangi bir prodüksiyonun

herhangi bir bölümünü başkalarıyla paylaşabilir. Bu, kullanıcılara yarattıkları görsel evrenin öncü rolünü verir, onlara esnek ve alternatif bir televizyon izleme biçimi yaratarak kendi yayınlarını oluşturma fırsatı verir (Harikadis ve Hansen, 2009: 317).

Popüler bir video paylaşım sitesi olan ve sürekli kapasitesini artıran YouTube'a ait birçok özellik bulunmaktadır. Bu özellikleri şu şekilde sıralamak mümkündür (Alper, 2012: 115):

- Kullanıcılar arasında iletişim ve iletişim olanakları sağlamak,
- Kullanıcıların kendi yayınlarını yayınlamasına izin vermek,
- Yeni kültürleri ve yaşam tarzlarını tanıtmak,
- Yüklenen tüm videoların dünyayla paylaşılmasına izin verin,
- Kullanıcıların ilgi alanlarına uygun videolar bulmasına izin verin,
- Akademik ve eğitimsel ihtiyaçların karşılanmasına izin vermek,
- Kullanıcıların boş zamanlarını eğlenceli bir şekilde geçirmelerini sağlamak,
- Kullanıcıların fikir, görüş ve yorumlarını paylaşmalarını sağlamak ve tartışma ortamı yaratmak.

Youtube'un halihazırda 2 milyardan fazla kullanıcısı mevcuttur. Youtube her ay 14.3 milyar kez ziyaret ediliyor ve bu istatistikle Google'dan sonra aylık en çok ziyaret edilen site olarak tanımlanıyor. 18 yaş üstü ziyaretçilerin yüzde 54'e yakını erkek, 46 civarı ise kadın. Youtube'u ziyaret edenler günlük ortalama 19 dakika kalıyor. İnternet kullanıcılarının yüzde 81'i youtube hesabına sahip. Akıllı telefon kullanıcıları aylık ortalama 24 saatini youtube'da geçirmektedir. Ülkemizde de Youtube % 94.5 ile en çok kullanılan sosyal medya platform olmuş, ve çevrimiçi içeriklere en çok erişilen platform olarak bulunmuştur (https://blog.hootsuite.com...). Hal böyle olunca Youtube'un hangi gerekçelerle kullanıldığı da merak konusu olmuştur. Yapılan alanyazın taramasında Youtube'un kullanım gerekçe ve motivasyonları ile alakalı bir çalışmaya

rastlanmamıştır. Bu sebeple bu çalışmada Khan (2017) tarafından geliştirilen "Youtube Motives Scale"in Türk kültürüne uyarlanması hedeflenmiştir.

2. YÖNTEM

Katılımcılar

Çalışmaya Bursa'da öğrenim gören 323 üniversite öğrencisi katılım göstermiştir. Katılımcıların 143'ü (%44,3) erkek, 180'i (%55,7) kadındır. Katılımcıların yaş aralığı 16-45, yaş ortalaması 20.62 (SD=4.01). Çalışma grubunun belirlenmesi, ulaşılabilirlik ve elverişlilik esasına göre yapılmıştır. Öğrencilerin kolay ulaşılabilir olması amacı ile uygun örnekleme (convenience sampling) yöntemi kullanılmıştır (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012).

Ölçme Aracı

Youtube Kullanım Gerekçeleri Ölçeği

Khan (2017), Youtube Kullanım Gerekçeleri Ölçeği'ni Kullanım ve Memnuniyet Teorisi ışığında, 1143 kayıtlı YouTube kullanıcısı ile yaptığı çalışma sonucunda geliştirmiştir. Beş faktör altında toplanan 21 maddeden oluşan, 5'li Likert tipi bir ölçektir. Bu faktörler bilgi arayışı, bilgi verme, öz statü arayışı, sosyal etkileşim ve rahatlatıcı eğlencedir. Ölçek, YouTube sitesinin kullanım nedenlerini açıklamaya odaklanmaktadır. Cronbach alfa iç tutarlılığı sırayla; bilgi edinme arayışının .83, bilgi verme .91, öz statü arayışı .88, sosyal etkileşim .91 ve rahatlatıcı eğlence .84 olarak bulunmuştur. Khan (2017) ayrıca youtube kullanım ve katılımı ile ilgili bazı eylemleri hangi güdülerin yordadığını araştırmıştır. Videoları beğenmek ve beğenmemek için en güçlü yordayıcının rahatlatıcı eğlence güdüsü olduğunu; yorum yapma ve yüklemenin sosyal etkileşim güdüsü tarafından güçlü bir şekilde yordandığını; paylaşımın ise bilgi verme güdüsü tarafından kuvvetle yordandığını belirtmiştir.

Ölçeğin Uyarlanma Süreci

Ölçek üzerinde işlemlerin gerçekleştirilmesi için evvela ölçeği geliştiren Dr. Khan ile iletişime geçilip gerekli izinler alınmıştır. Ölçeğin çevirisi için iki dile de hakim olan üç alan uzmanına ölçeğin İngilizce formu sunularak Türkçeye çevirileri sağlanmıştır. Bu formlar üzerinde alanda uzman üç kişi ile kelime ve cümle yapıları, ifadelerin anlaşılırlığı, kültürel uyum gibi hususlar incelenip tek formda uzlaşı sağlanmıştır. Uzlaşı sağlanan Türkçe form

geri çeviri için iki İngilizce çevirmene gönderilmiştir. Daha sonra geri çeviri ile orijinal form karşılaştırılması beş alan uzmanı ile istişare edilip ölçeğin uygulanacak son halinde mutabakata varılmıştır.

Veri Analizi

Ölçeğin uyarlama aşamasında bazı adımlar gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe formunun orijinal İngilizce formunun yapısı ile uyumlu olup olmadığını test etmek için Doğrulayıcı Faktör Analizi yapılmıştır. Ölçeğin güvenirlik analizleri kapsamında Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı, ölçek maddelerine ilişkin madde-toplam korelasyonları incelenmiştir. Ölçeğin iç tutarlığı için ek olarak madde ayırt ediciliğinin incelenmesi kapsamında alt ve üst %27'lik gruplar arasındaki fark t-testi ile analiz edilmiştir. Tüm bu analizler için IBM SPSS 25.0 ve AMOS 24 programları kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Geçerlik Analizleri

Ölçeğin uyarlanmış maddelerinin orijinal yapı ile uyum gösterip göstermediğini test etmek için Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) uygulanmıştır. Analiz sonucunda orijinal ölçekte olduğu gibi 1-4 maddeler "Bilgi edinme arayışı", 5-7 maddeler "Bilgi verme" için, 8-11 "Öz-itibar arayışı", 12-15 "Sosyal etkileşim" , 16-21 "Rahatlatıcı eğlenme" faktörlerinde yer almıştır. Bu analiz sonucunda uyum değerleri elde edilmiştir (X^2 / sd = 2.56, RMSEA = 0.07, SRMR = 0.09, TLI = 0.89, CFI = 0.91, GFI = 0.88, AGFI = 0.84 ve IFI = 0.91). Belirtilen uyum değerleri indekslerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır (Bryman, 2016; Hu ve Bentler, 1999).

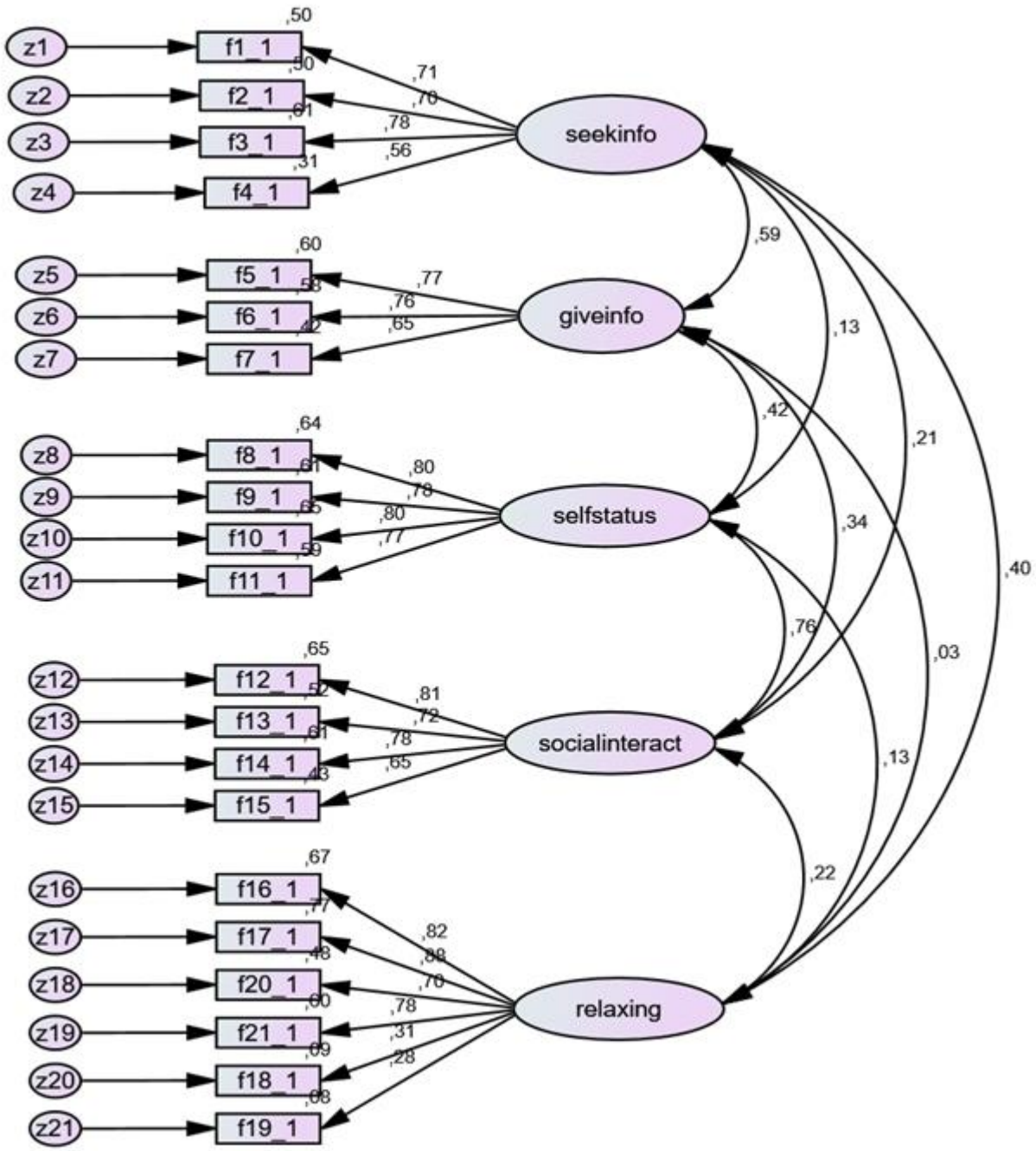

Görsel 1. Uyarlanmış Ölçeğin Yol Analizi Şeması

Güvenirlik Analizleri

Ölçeğin Cronbach Alfa İç Tutarlılık Katsayısı 1-4 maddeler "Bilgi edinme arayışı" için .77, 5-7 maddeler "bilgi verme" için .77, 8-11 "Öz-itibar arayışı" için .86, 12-15 "Sosyal etkileşim" için .83, 16-21 "Rahatlatıcı eğlenme" için .79 olarak bulunmuştur.

Tablo 1. Ölçeğe ilişkin Madde Analizleri

Madde	Madde-Toplam Korelasyonu	t (alt-üst %27)
1	,335	**-6.77**
2	,357	**-7.17**
3	,530	**-13.10**
4	,435	**-8.87**
5	,398	**-8.78**
6	,423	**-8.23**
7	,440	**-9.20**
8	,508	**-7.23**
9	,546	**-8.47**
10	,479	**-6.03**
11	,474	**-4.19**
12	,526	**-8.29**
13	,543	**-9.46**
14	,507	**-7.14**
15	,493	**-10.13**
16	,363	**-8.34**
17	,464	**-10.90**
18	,449	**-9.67**
19	,403	**-6.20**
20	,374	**-9.14**
21	,360	**-8.34**

Not. $n_{madde\text{-}toplam} = 323$, $n_{üst\text{-}alt}$ **%27 = 174; t (alt-üst %27) p < .01**

Tablo 1 incelendiğinde madde toplam korelasyonlarının .33-.54 arasında değiştiği görülmektedir. Ölçek maddelerinin alt ölçek toplam puanlarını yordamada yeterli olduğu söylenebilir (Büyüköztürk, 2009). Bununla birlikte tüm maddeler için üst ve alt %27'lik grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu anlamlı fark ölçek maddelerinin ayırt ediciliğine ilişkin kanıt olarak ele alınmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda, uyarlanmış ölçeğin geçerliği ve güvenirliğine ilişkin değerlerin yeterli olduğu görülmektedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Teknolojinin günümüzde artan bir biçimde ve yoğun kullanımı, insanları bilgisayar, akıllı telefon ve internet kullanmaya ciddi biçimde teşvik etmiştir. Hal böyle olunca bu araçlarda halihazırda var olan ya da sonradan yüklenen sosyal medya uygulamaları bu yoğun kullanım içerisinde önemli bir paya sahip olagelmiştir. Bu sosyal medya uygulamalarından günümüzde istatistiklerde de başı çeken "Youtube" uygulaması her geçen gün her yaştan insanın ilgisini çekmekte ve günlük kullanımlarda önemi bir yer tutmaktadır. Bu sebeple insanların Youtube'u hangi motivasyonla kullandığı da akla gelmektedir. Youtube'un kullanım gerekçelerini ölçen bir ölçme aracının yokluğu hissedilir olmuş ve böylece Khan (2017) tarafından geliştirilmiş olan Youtube Kullanım Gerekçeleri Ölçeği'nin uyarlanmasına karar verilmiştir.

Ölçeğin orijinal yapısının Türkçe formu ile uyumlu olup olmadığını belirlemek için gerçekleştirilen Doğrulayıcı Faktör Analizi sonucunda elde edilen uyum indeksi değerlerinin kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu tespit edilmiştir. Güvenirlik analizi kapsamında Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısına bakılmış ve iç tutarlılık katsayısı "Bilgi edinme arayışı" için .77, "Bilgi verme" için .77, "Öz-itibar arayışı" için .86, "Sosyal etkileşim" için .83, "Rahatlatıcı eğlenme" için .79 olarak bulunmuştur. Bu değerler sonucunda ölçeğin güvenilir bir ölçme aracı olduğu kanıtlanmıştır. Ölçeğe ilişkin madde analizi sonucunda, madde toplam korelasyonlarının .33-.54 arasında değiştiği görülmektedir. Bu bulgu da maddelerin ölçeği temsil etme gücünün makul olduğunu göstermektedir. Yine tüm maddeler için üst ve alt %27'lik grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Böylece ölçek madde toplam korelasyon değerlerinin alt ölçek toplam puanlarını yordamada yeterli olduğu ve genel olarak maddelerin ayırt edicilik düzeylerinin iyi olduğu görülmektedir.

Ölçeğin bahsedilen geçerlik ve güvenirlik kanıtları olması ile birlikte bu çalışmanın bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Bu sınırlılıklardan ilki yapılan çalışmanın sadece bir ilde yer alan bir üniversitede gerçekleştirilmiş olmasıdır. Bu yüzden verilerin farklı bölgelerden daha geniş bir örneklemde tekrar test edilmesi önerilmektedir. Ayrıca daha küçük ve büyük yaş gruplarında da uygulama yapılıp farklılıklara bakılabilir. Diğer bir sınırlılık ise ölçüt geçerliliğinin gerçekleştirilmemiş olmasıdır ve ileride gerçekleştirilecek çalışmalarda alanyazında yer alan benzer ölçekler vasıtası ile ölçüt geçerliği sınanabilir. Son olarak bir sınırlılık olmamakla birlikte güvenirliğe ek katkı olması açısından test tekrar test yöntemi de uygulanabilir.

Sonuçta bu ölçeğin geçerlilik ve güvenirlik bulgularına bakarak ülkemizde youtube kullanım gerekçeleri konusunda uygulanabilecek bir ölçek olduğu söylenebilecektir. Ayrıca 21 maddeye sahip olması, 7-8 dakika gibi kısa bir sürede yanıtlanabilmesi de kullanışlı bir ölçek olduğunu

göstermektedir. Bu sebeple ülkemizde internet ve sosyal medya konusunda çalışmalar yapan alan uzmanları tarafından rahatça kullanılabileceği düşünülmektedir.

EK: YOUTUBE KULLANIM GEREKÇELERİ ÖLÇEĞİ

	Herhangi bir hafta içerisinde, "YouTube" websitesini şu amaçlarla kullanma olasılığınızı açıklayınız?	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
1	İlginizi çeken şeyler hakkında bilgi edinmek için	1	2	3	4	5
2	Bir şeylerin nasıl yapıldığını öğrenmek için	1	2	3	4	5
3	Orada yeni şeyleri bulmak için	1	2	3	4	5
4	Güncel konuları ve olayları takip etmek için	1	2	3	4	5
5	Başkalarına bilgi sağlamak için	1	2	3	4	5
6	Bilgi havuzuna katkıda bulunmak için	1	2	3	4	5
7	Tartışmalar için fikir üretmek amacıyla	1	2	3	4	5
8	Diğer kullanıcıları etkilemek için	1	2	3	4	5
9	Önemli hissetmek için	1	2	3	4	5
10	Kendimi cool (havalı) göstermek için	1	2	3	4	5
11	Çünkü bunu yapmak için kendimi baskı altında hissediyorum	1	2	3	4	5
12	Diğer kullanıcılarla iletişimde kalmak için	1	2	3	4	5
13	İlginç insanlarla tanışmak için	1	2	3	4	5
14	Bir topluluğa aitmiş gibi hissetmek için	1	2	3	4	5
15	Benimle bazı değerlerimi paylaşan kişilerle bağlantı kurmak için	1	2	3	4	5
16	Eğlenmek için	1	2	3	4	5
17	Keyif aldığım için	1	2	3	4	5
18	Oyun oynamak için	1	2	3	4	5
19	Çünkü yapabileceğim daha iyi bir şey yok	1	2	3	4	5
20	Rahatlamak için	1	2	3	4	5
21	Sıkıldığımda zaman geçirebilmek için	1	2	3	4	5

NOT1: 1-4 maddeler "Bilgi edinme arayışı"; 5-7 maddeler "Bilgi verme"; 8-11 maddeler "Öz-itibar arayışı"; 12-15 maddeler "Sosyal etkileşim"; 16-21 maddeler "Rahatlatıcı eğlenme" olarak adlandırılmıştır.

NOT2: Bilimsel çalışmalarda kaynak gösterilmek şartıyla izin alınmadan kullanılabilir.

KAYNAKÇA

Alper, A.(2012). Sosyal Ağlar, Ankara: Pelikan Yayıncılık.

Blumler, J. G., & Katz, E. (1974). The Uses of Mass Communications: Current Perspectives on Gratifications Research. Sage Annual Reviews of Communication Research Volume III.

Boyd, D. M. ve Ellison, N. B. (2008). Social network sites: Definition, history and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*. 13, 210-230. Doi:10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x.

Bryman, A. (2004) *Social research methods* (2nd edition). Oxford: Oxford University Press.

Büyüköztürk, Ş. (2009). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabi: İstatistik, araştırma deseni spss uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem Publishing.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (Scientific research methods). Ankara: Pegem Akademi Publishing.

Duffy, P. (2008). Engaging the YouTube Google-eyed generation: Strategies for using Web 2.0 in teaching and learning. *Electronic Journal of E-learning*, *6*(2), 119-130.

Harikadis, P., & Hanson, G. (2009).” Social Interaction and co-viewing with Youtube: Blending Mass Communication Reception and Social Connection”. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* , *2*, 317-335.

Hu, L. T., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural equation modeling: a multidisciplinary journal*, *6*(1), 1-55.

Jones, K. B. (2008). *Search Engine Optimization: Your visual blueprint for effective Internet marketing* (Vol. 22): John Wiley & Sons.

Katz, E., Blumler, J. G., & Gurevitch, M. (1973). Uses and gratifications research. *The public opinion quarterly*, *37*(4), 509-523.

Kuss, D.J. ve Griffiths, M.D. (2011). Online social networking and addiction- a review of the psychological literatüre. *İnt. J. Environ. Res. Public Health*, *8*, 3528-3552. Doi:10.3390/ijerph8093528.

O'Keeffei, G.S., ve Clarke-Pearson, K. (2011). Clinical report - The impact of social media on children, adolescents, and families. http://pediatrics.aappublications.org/content/127/4/800 adresinden 10.03.2017 tarihinde alınmıştır.

Olcay, S. (2018). Sosyalleşmenin dijitalleşmesi olarak sosyal medya ve resimler arasında kaybolma bozukluğu: photolurkıng. *Yeni Medya Elektronik Dergi*, *2*(2), 90–104.

Ruggiero, T. E. (2000). Uses and gratifications theory in the 21st century. *Mass communication & society*, *3*(1), 3-37.

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics*. Boston: Allyn and Bacon.

Taş, İ. (2017). Relationship between Internet Addiction, Gaming Addiction and School Engagement among Adolescents. *Universal Journal of Educational Research*, *5* , 2304 - 2311. doi: 10.13189/ujer.2017.051221.

Uzun, Ö., Yıldırım, V., & Uzun, E. (2016). Habit of Using Social Media and Correlation of Social Media Addiction, Self Esteem, Perceived Social Support in Adolescent with Attention Deficit Hyperactivity Disorder, *10*(3), 142–147. https://doi.org/10.21763/tjfmpc.16425

https://blog.hootsuite.com/youtube-stats-marketers/

BÜYÜK BEŞLİ KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK

Doç. Dr. Gazanfer ANLI [1],

[1] Bursa Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Bursa, Türkiye.

https://orcid.org/0000-0002-6141-7964

ÖZET

Bu çalışmanın amacı yetişkinlerde beş boyutlu kişilik özellikleri ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin ve bu değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi olarak belirlenmiştir. Bu amaç için 2021-2022 eğitim-öğretim yılında internet üzerinden çevrimiçi uygulanmak üzere bir form hazırlanmıştır. Bu formda yaş, cinsiyet, gibi demografik bilgilerin yanında Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği Kısa Formu ve Psikolojik Sağlamlık Ölçeği yer almıştır. Yapılan çalışmaya Türkiye'de bulunan çeşitli illerde çalışan 112 kadın, 57 erkek olmak üzere toplam 169 kişi katılım göstermiştir. Bu bireyler 18-60 yaş aralığında yer alan kişiler olup, yaş ortalamaları 25.13 olarak bulunmuştur. Veri analizi kısmında, değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiş ve bu değerler normal sınırlar içinde bulunduğu için parametrik testler uygulanmıştır. Daha sonra ilişkiler için Pearson korelasyon katsayısı ve regresyon analizinde ise çoklu regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Korelasyon analizinde psikolojik sağlamlık ile beş faktörlü kişilik ölçeği alt boyutları olan dışadönüklük ve öz-denetim ile pozitif yönlü anlamlı, duygusal denge (nörotizm) ile negatif yönlü ve anlamlı ve son olarak yumuşak başlılık ve deneyime açıklık ile istatistiksel olarak anlamsız ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir. Çoklu regresyon analizinde ise kişilik ölçeğinin alt boyutlarının psikolojik sağlamlığı ne derecede yordadığı incelenmiştir. Bu analiz sonuçlarına göre dışadönüklük, yumuşakbaşlılık ve nörotiklik boyutlarının modele özgün katkısı anlamlı bulunmuş; öz-denetim ve deneyime açıklık boyutlarının ise modele özgün katkısı anlamlı bulunmamıştır. Son olarak, psikolojik sağlamlığa ilişkin toplam varyansın %34'nün açıklandığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik sağlamlık, büyük beşli, kişilik, korelasyon.

BIG FIVE PERSONALITY TRAITS AND RESILIENCE

ABSTRACT

The aim of this study was to examine the big five personality traits and resilience levels in adults and the relationship between these variables. For this purpose, a form has been prepared to be applied online over the internet in the 2021-2022 academic year. This form included demographic information such as age, gender, as well as the Five-Factor Personality Scale Short Form and the Resilience Scale. A total of 169 people, 112 women and 57 men, residing in various provinces in Turkey, participated in the study. These individuals are in the 18-60 age range, with an average age of 25.13. In the data analysis part, the skewness and kurtosis values of the variables were examined and since these values were within normal limits, parametric tests were applied. Pearson correlation coefficient for the correlations and multiple regression analysis for the regression analysis were performed. In the correlation analysis, it was determined that there were positive and significant relationships with resilience and the five-factor personality scale sub-dimensions of extraversion and conscientiousness, negative and significant relationships with emotional stability (neuroticism), and statistically insignificant relationships with agreeableness and openness to experience. In the multiple regression analysis, the extent to which the sub-dimensions of the personality scale predict psychological resilience was examined. According to the results of this analysis, the contribution of the dimensions of extraversion, agreeableness and neuroticism to the model was significant; the contribution of conscientiousness and openness to experience dimensions to the model was not significant. Last, it was determined that 34% of the total variance regarding psychological resilience was explained.

Keywords: Resilience, big five, personality traits, correlations

Giriş

Bugüne dek kişiliği açıklamada birçok model ve açıklama ortaya konmuştur. Bu modellerden son yıllarda adından çokça bahsettirenlerden biri de Büyük Beşli Kişilik Özellikleri Modeli olmuştur. Modeli Costa ve McCrae (1992) oluşturmuş ve kişiliğin; dışadönüklük, öz-denetim, duygusal denge (nörotizm), yumuşak başlılık ve deneyime açıklık olmak üzere beş ana boyuttan oluştuğunu belirtmiştir. Bu beş boyutun İngilizcesi'lerinden (Openness, Conscientiousness, Extroversion, Agreeableness, Neuroticism) Türkçe'de okyanus anlamına gelen OCEAN akronimi oluşturulmuştur. Bu kuramcılar kişiliği "kalıcı düşünce, duygu ve davranış modelleri gösterme eğilimindeki bireysel farklılık boyutları" olarak tanımlamışlardır (Costa ve McCrae, 1992; 23).

Bu beş boyuttan ilk olarak dışadönüklük faktörü, bireylerin enerjilerini hangi yönde kanalize ettikleri ve diğerleri ile nasıl etkileşim kurdukları ile ilgilidir. Bu boyutun dışadönük ve içedönük olmak üzere iki uç boyutu mevcuttur. Dışadönük olan kişiler diğer kişilerle yoğun bir biçimde sosyal etkileşimlere sahip, ilgi odağı olan, güvengen, etkinlik ve heyecan arayışında olan, yabancı insanlarla temas kurma ve tanışma konusunda rahat olan özgüvenli kişilerdir. İçedönük kişiler ise nispeten sessiz, düşünceli, çekingen özellikleri baskın kişiler olma eğilimindedir (Costa ve McCrae, 1992; McCrae ve Costa, 1985).

İkinci boyut olan yumuşak başlılık, kişinin diğer insanlarla hangi tarzda ve ne düzeyde geçindiği ile alakalı bir faktördür. Yumuşak başlı insanlar güvenilir, işbirlikçi, nazik, esnek, yardımsever, şefkatli, bağışlayıcı ve iyi huylu kişiler olarak bilinirler (Bakker, Van Der Zee, Lewig ve Dollard, 2006).

Üçüncü boyut olan öz-denetim ise içsel disiplin, yeterlik, başarı için çaba gösterme ve görev ve hedef odaklı olmayı içeren özellikler manzumesidir. Öz-denetimi yüksek kimseler hazzı erteleme, kural ve normları takip etme, görevleri planlama, organize etme ve sıraya koyma gibi özelliklere sahip olup çalışkan ve başarılı kimseler olarak bilinirler (Costa ve McCrae, 1992).

Dördüncü boyut olan nörotizm, kişilerin genel duygusal istikrar ve duygudurumunu vurgulamaktadır. Nörotizm düzeyi yüksek kişiler hassas, dürtüsel, çabuk sinirlenen, düşük özgüvenli, depresyon ve anksiyeteye yatkın kişiler olarak karakterize olurlar (Bakker ve diğerleri, 2006).

Beşinci ve son boyutumuz olan deneyime açıklık, bir kişinin deneyimsel ve mental hayatındaki özgürlük, derinlik, orijinallik ve karmaşıklığı ifade etmektedir. Deneyime açık kişiler, kişisel gelişimi için yeni öğrenmeler, deneyimler ve kararlar almaya meyilli, meraklı, geniş perspektiften bakabilen, hayal gücü yüksek kimselerdir (John, Naumann ve Soto, 2008).

Psikolojik sağlamlık kişinin sıkıntılı zamanlarda, kişinin düştükten sonra ayağa kalkma ve hayatına devam ederek sıkıntılı süreçleri atlatma becerisi olarak tanımlanmıştır (Bryan, 2005). Psikolojik sağlamlılıkta ilk olarak bir tehdit veya travma tarzı bir riskin varlığı olmalı ve bu tehdit veya riske karşı başarılı bir uyum sürecinin gerçekleşmesi gerekmektedir (Lutha ve Cicchetti, 2000). Tusaie ve Dyer (2004), psikolojik sağlamlığın, bireylerin sıkıntılardan kurtulmalarına yardımcı olan iç ve çevresel faktörlere ve yetkinliklere odaklandığını belirtmiştir. Kişilerarası faktörler iyimserlik veya güven ve yaratıcılık gibi bilişsel faktörleri içerir (Simonton, 2006). Psikolojik sağlamlık, bağlanma duygusu, algılanan sosyal destek veya yaşam olayları gibi çevresel faktörlerden etkilenir (Tusaie ve Dyer, 2004).

Her ne kadar literatürde daha önce bu iki kavram arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar olsa da iki ölçeğin de kısa formları ile gerçekleştirilen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple hem bu ölçeklerin işlevselliğinin test edilmesi hem de alanyazındaki diğer çalışmalarla karşılaştırılması önemli olacaktır. Bu durumlar ışığında bu çalışmanın amacı yetişkinlerde büyük beşli kişilik özellikleri ile psikolojik sağlamlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaca binaen aşağıdaki araştırma soruları sorulmuştur.

1. Büyük beşli kişilik özellikleri ile psikolojik sağlamlık düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmakta mıdır?
2. Büyük beşli kişilik özellikleri, psikolojik sağlamlığı anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışmanın amacı yetişkinlerde büyük beşli kişilik özellikleri ile psikolojik sağlamlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi belirlemek ve sebep ve sonuç hakkında ipucu elde etmek için bir araştırma modelidir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008)

Çalışma Grubu

Yapılan çalışmaya Türkiye'de bulunan çeşitli illerde ikamet eden 112 kadın, 57 erkek olmak üzere toplam 169 kişi katılım göstermiştir. Bu bireyler 18-60 yaş aralığında yer alan kişiler olup, yaş ortalamaları 25.13 olarak bulunmuştur. Katılımcıların seçiminde zaman, para ve iş gücü kısıtlamaları nedeniyle, örneklemin kolay erişilebilir ve pratik yapılardan seçilmesine olanak tanıyan "uygun örnekleme" yöntemi belirlenmiştir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2008).

Veri Toplama ve Analiz

Veri toplamak için, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında internet üzerinden çevrimiçi uygulanmak üzere bir form hazırlanmıştır. Google Formlar vasıtası ile hazırlanan bu form ile farklı yerlerdeki yetişkinlere ulaşılması hedeflenmiş ve formun bağlantısı sosyal medya mecraları ve e-posta yolu ile birçok kişiye ulaştırılmıştır. Katılımcılara çalışma ile alakalı bilgiler verilmiş, gönüllü katılım vurgulanmış ve formda yer alan soruları içtenlikle yanıtlamaları beklenmiştir. Korelasyon ve regresyon analizi yapmak için, değişken verilerinin normal dağılıma sahip olup olmadığı kontrol edilmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin incelenmesi neticesinde verilerin normal dağıldığı tespit edilmiştir. Demografik veriler, korelasyon ve regresyon analizi için Jamovi 2.3.2.0 paket programı kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği

Ölçek 44 maddelik Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği'nin kısa versiyonunu oluşturmak için geliştirilmiştir. Ölçek, 5 boyutun altında yer alan 10 maddeden oluşan ve 5'li likert türü bir araçtır (1- Tamamen katılmıyorum 5- Tamamen katılıyorum). Bu maddelerin beş adedi ters puanlanmaktadır. Ölçeğin test tekrar test güvenirliği katsayıları ABD örnekleminde .65-.79 arasında, Alman örnekleminde .66-.98 arasında bulunmuştur (Rammstedt ve John, 2007). Ölçeğin uyarlaması için Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) gerçekleştirilmiştir, 5 faktörlü 10

maddeden oluşan yapı toplam varyansın %88.4'ünü açıklamıştır. Ölçeğin dışadönüklük için iç tutarlılık .88; yumuşakbaşlılık için iç tutarlılık .81; öz denetimlilik için iç tutarlılık .90, nörotiklik için iç tutarlılık .85 ve deneyime açıklık için iç tutarlılık .84 olarak bulunmuştur (Horzum, Ayas ve Padır, 2017).

Psikolojik Sağlamlık Ölçeği

Smith ve diğerleri (2008) tarafından kişilerin psikolojik sağlamlıklarını ölçmek amacıyla tarafından geliştirilen ölçek, 5'li likert tipi olup toplam 6 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerin üçü ters puanlanmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek düzeyde psikolojik sağlamlığın olduğunu göstermektedir. Geliştirme için 4 çalışma grubu oluşturulmuş bu çalışmalarda Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .80-91 arasında, test tekrar test güvenirliği ise .62-.69 arasında bulunmuştur (Smith ve diğerleri, 2008). Doğan (2015) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçeğin uyarlama çalışmasında açımlayıcı faktör analizi sonucunda toplam varyansın %54'ünü açıklayan tek faktörlü yapı elde edilmiştir. Ölçek maddelerine ilişkin faktör yükleri .63 ile .79 arasında değişmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .83 olarak bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formu, Ego Sağlamlığı Ölçeği ve Connor-Davidson Psikolojik Sağlamlık Ölçeği ile pozitif yönlü anlamlı ilişkide olduğu tespit edilmiştir (Doğan, 2015).

Bulgular

Aşağıda yer alan Tablo 1'de büyük beşli kişilik özellikleri ile psikolojik sağlamlık düzeyleri değişkenlerinin ortalama, standart sapma, çarpıklık, basıklık değerleri gösterilmiştir.

Tablo 1. Değişkenlere ilişkin betimsel istatistikler

	PS	Dışadön	Yumuşak	Özdenet	Nörotik	Açıklık	OrtKişilik
Ortalama	18.1	6.73	8.05	7.47	6.24	6.80	3.08
Medyan	18	7	8	7	6	7	3
SH	4.97	2.40	1.53	1.89	2.05	2.05	0.561
Min	6	2	4	2	2	2	1
Maks	30	10	10	10	10	10	4
Çarpıklık	-0.140	-0.214	-0.190	-0.386	-0.482	-0.301	-0.179
Basıklık	-0.326	-0.948	-1.01	-0.561	-0.526	-0.486	1.03

Tablo 1'de görüldüğü gibi psikolojik sağlamlık düzeyleri ile büyük beşli kişilik özellikleri ölçeğinin alt boyutlarının aritmetik ortalamalarının orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca tüm değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin de makul sınırlar dâhilinde olduğu gözlemlenmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2001). Bu aşamadan sonra korelasyon analizine geçilmiştir.

Tablo 2. Değişkenler arası ilişkiler

		PsikSağ	Dış	Yum	Özd	Nör	Açık
Psikolojik Sağlamlık	r	—					
	p	—					
Dışadönük	r	0.395 ***	—				
	p	< .001	—				
Yumuşakbaş	r	0.004	0.089	—			
	p	0.961	0.249	—			
Özdenetim	r	0.169 *	0.290 ***	0.164 *	—		
	p	0.028	< .001	0.033	—		
Nörotik	r	-0.488 ***	-0.239 **	-0.344 ***	-0.058	—	
	p	< .001	0.002	< .001	0.456	—	
Açıklık	r	-0.005	0.191 *	0.096	0.198 **	0.040	—
	p	0.952	0.013	0.215	0.010	0.609	—
OrtalamaKişilik	r	-0.043	0.499 ***	0.265 ***	0.530 ***	0.205 **	0.553 ***
	p	0.580	< .001	< .001	< .001	0.007	< .001

Not. * p < .05, ** p < .01, *** p < .001

Tablo 2'de de görüldüğü üzere, yapılan korelasyon analizi sonucunda psikolojik sağlamlık ile dışadönüklük (r= .40; p<.01) ve öz-denetim ile (r= .17; p<.05) pozitif yönlü; nörotizm (r= -.49; p<.01) ile negatif yönlü anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Ayrıca psikolojik sağlamlık ile yumuşak başlılık (r= .00; p>.05) ve deneyime açıklık (r= -.00; p>.05) arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır Bu adımdan sonra regresyon analizine geçilmiştir.

Regresyon analizinin gerçekleştirilmesi için gerekli şartlar incelenmiştir. Değişkenlere ait VIF değerleri 1.08-1.21 arasında, durum indeks (CI) değerinin 1-24 arasında olduğu ve Durbin-Watson değerinin ise 1.87 olduğu tespit edilmiştir. Değişkenlerin VIF değerleri 10'dan az (Tabachnick ve Fidell, 2001), Durbin-Watson değeri 1 – 3 arasında bulunmuş, durum indeks (CI) değerinin de 30'dan düşük görülmüştür (Büyüköztürk, 2011; Field, 2009) Tüm bu bulgular çoklu bağlantının olmadığını göstermekte ve regresyon analizi için gerekli koşulların sağlandığı görülmektedir.

Tablo 3. Psikolojik Sağlamlık Değişkeni'nin Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart hata	β	t	P

Sabit	25.45	2.70			.000
Dışadönüklük	.57	.14	.28	4.03	.000
Yumuşakbaşlılık	.65	.22	-.20	-2.95	.004
Özdenetim	.26	.18	.10	1.53	.129
Nörotiklik	-1.17	.17	-.48	-7.00	.000
Deneyime açıklık	-0.10	.16	-.04	-0.60	.548

Tablo 3'te de görüldüğü üzere çoklu regresyon analizi, psikolojik sağlamlığın bağımlı değişken, beş faktörlü kişilik ölçeğinin alt boyutları olan dışadönüklük, öz-denetim, duygusal denge (nörotizm), yumuşak başlılık ve deneyime açıklık boyutlarının ise bağımsız değişken olarak ele alındığı çoklu regresyon analizi olarak uygulanmıştır. Uygulanan regresyon analizinde beş faktörlü kişilik ölçeğinin alt boyutlarının psikolojik sağlamlığı yordamada varyansın %34'ünü açıklamakta olduğu görülmüştür (R^2=.36, düzeltilmiş R^2=.34, F(5, 163)= 18.4, p<.05). Analiz sonuçlarına göre dışadönüklük (β=.28, p<.05), yumuşakbaşlılık (β=-.20, p<.05) ve nörotiklik (β=-.48, p<.05) boyutlarının modele özgün katkısı anlamlı bulunmuş; öz-denetim (β=.10, p>.05) ve deneyime açıklık (β=-.04, p>.05) boyutlarının ise modele özgün katkısı anlamlı bulunmamıştır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmanın amacı yetişkinlerde beş boyutlu kişilik özellikleri ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin ve bu değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Korelasyon analizinde psikolojik sağlamlık ile beş faktörlü kişilik ölçeği alt boyutları olan dışadönüklük ve öz-denetim ile pozitif yönlü anlamlı, duygusal denge (nörotizm) ile negatif yönlü ve anlamlı ve son olarak yumuşak başlılık ve deneyime açıklık ile istatistiksel olarak anlamsız ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yapılan çoklu regresyon analizinde psikolojik sağlamlığı yordamada dışadönüklük, yumuşakbaşlılık ve nörotiklik boyutlarının modele özgün katkısı anlamlı bulunmuş; öz-denetim ve deneyime açıklık boyutlarının ise modele özgün katkısı anlamlı bulunmamıştır.

Alanyazın incelendiğinde çalışmamıza benzer nitelikte araştırmaların gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Toplam 15609 örneklemi içeren 30 adet çalışmanın incelendiği bir meta analiz çalışmasının sonuçlarına göre psikolojik sağlamlıkla en yüksek düzeyde ilişkiye sahip olan boyutun nörotizm ($r_m = -0.46$), en düşük düzeyde ilişkiye sahip olan boyutun yumuşakbaşlılık ($r_m = 0.31$) olduğu tespit edilmiştir. Psikolojik sağlamlığın; nörotiklik ile negatif, yumuşakbaşlılık, dışadönüklük, öz-denetim ve deneyime açıklık ile pozitif korelasyona sahip olduğu görülmüştür (Oshio, Taku, Hirano ve Saeed, 2018). Son yıllarda yapılan çalışmalarda da bu bulgulara benzer sonuçlar elde edildiği tespit edilmiştir. (Çetin, Yeloğlu ve Basım, 2015; Özer, 2013; Polatcı ve Tınaz, 2021)

Alanyazında bizim çalışmamızla birebir örtüşen bulgulara sahip çalışmalar da bulunmaktadır. İran'ın İsfahan kentinde 57 erkek, 48 kadınla gerçekleştirilen ve beş boyutlu kişilik özellikleri ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu çalışmanın bulgularına göre psikolojik sağlamlık ile beş faktörlü kişilik ölçeği alt boyutları olan dışadönüklük ve öz-denetim ile pozitif yönlü anlamlı, duygusal denge (nörotizm) ile negatif yönlü ve anlamlı ve son olarak yumuşak başlılık ve deneyime açıklık ile istatistiksel olarak anlamsız ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir (Shafiezadeh, 2012). Bu durum, bu çalışmanın bizim çalışmamızdaki gibi örneklem sayısının nispeten alanyazındaki diğer çalışmalardan daha düşük olması ile açıklanabilir. Yine diğer bir çalışmada ABD'de, San Diego Eyalet Üniversitesi'nden 132 öğrenciye psikolojik sağlamlık ve beş faktörlü kişilik ölçeği uygulanmıştır. Bulgulara göre, psikolojik sağlamlığın; nörotizm, dışadönüklük, öz-denetim, deneyime açıklık ve yumuşak başlılık ile (sırayla r= −0.65, 0.61, 0.46, 0.20, ve 0.15) ilişkili olduğu belirlenmiştir. Burada deneyime açıklık ve yumuşak başlılık boyutlarının ilişkileri düşük düzeyde olup yumuşak başlılık boyutu ile olan ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirtilmiştir. Bizim çalışmamıza benzer bu sonuçların da yine örneklem sayısının azlığından kaynaklandığı düşünülmektedir (Campbell-Sills, Cohan ve Stein, 2006).

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları olup, bu sınırlılıklar ile birlikte öneriler listelenecektir. Öncelikle bu çalışma formu dolduran yetişkinlerin katılımı ile gerçekleştiğinden bulguların genellenmesi zordur. Bu sebeple belirli meslek ve yaş grupları ile çalışma tekrarlanabilir. Saniyen, çalışmada yer alan formlar çevrimiçi bir biçimde uygulayan kimselerin tanıdık kişilere formu göndermesi marifeti ile gerçekleştirilmiştir. Bu sebeple çalışma farklı bölgelerde tekrarlanabilir. Örneklem sayısının düşük olması bir sınırlılık olup daha fazla sayıda örneklem ile çalışma tekrarlanıp bulguların değişip değişmediği araştırılabilir. Ayrıca, bu değişkenlerin yanında, mutluluk, gelecek kaygısı, sosyal ilişkiler, manevi başa çıkma gibi kavramlar da katılarak aradaki ilişkiler incelenebilir.

Kaynaklar

Bakker, A. B., Van Der Zee, K. I., Lewig, K. A. ve Dollard, M. F. (2006). The relationship between the big five personality factors and burnout: A study among volunteer counselors. *The Journal of social psychology*, *146*(1), 31–50.

Bryan, J. (2005). Fostering Educational Resilience and Achievement in Urban Schools Through School-Family-Community Partnerships. *Professional School Counseling*, *8*(3), 219–227. http://www.jstor.org/stable/42732462 adresinden erişildi.

Büyüköztürk, Ş. (2011). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı (17. bs.). *Ankara: Pegem Akademi*.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri.

Campbell-Sills, L., Cohan, S. L. ve Stein, M. B. (2006). Relationship of resilience to personality, coping, and psychiatric symptoms in young adults. *Behaviour Research and*

Therapy, *44*(4), 585–599. doi:https://doi.org/10.1016/j.brat.2005.05.001

Çetin, F., Yeloğlu, H. O. ve Basım, H. N. (2015). Psikolojik dayanıklılığın açıklanmasında beş faktör kişilik özelliklerinin rolü: Bir kanonik ilişki analizi. *Türk Psikoloji Dergisi*, *30*(75), 81–92.

Costa, P. T. ve McCrae, R. R. (1992). Normal personality assessment in clinical practice: The NEO Personality Inventory. *Psychological assessment*, *4*(1), 5.

Doğan, T. (2015). *Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması Adaptation of the Brief Resilience Scale into Turkish: A validity and reliability study*. *The Journal of Happiness & Well-Being* (C. 3).

Field, A. P. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS: (and Sex and Drugs and Rock "n" Roll)*. SAGE. https://books.google.com.tr/books?id=P1uQmgEACAAJ adresinden erişildi.

Horzum, M. B., Ayas, T. ve Padır, M. A. (2017). Beş faktör kişilik ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması adaptation of big five personality traits scale to Turkish culture. *Sakarya University Journal of Education*, *7*(2), 398–408.

John, O. P., Naumann, L. P. ve Soto, C. J. (2008). Paradigm shift to the integrative Big Five trait taxonomy: History, measurement, and conceptual issues. *Handbook of personality: Theory and research, 3rd ed.* içinde (ss. 114–158). New York, NY, US: The Guilford Press.

Lutha, S. S. ve Cicchetti, D. (2000). The construct of resilience: implications for interventions and social policies. *Development and psychopathology*, *12*(4), 857–885. doi:10.1017/s0954579400004156

McCrae, R. R. ve Costa, P. T. (1985). The NEO personality inventory manual. *Psychological Assessment Resources, Odessa*.

Oshio, A., Taku, K., Hirano, M. ve Saeed, G. (2018). Resilience and Big Five personality traits: A meta-analysis. *Personality and Individual Differences*, *127*, 54–60. doi:https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.01.048

Özer, E. (2013). Üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin duygusal zeka ve beş faktör kişilik özellikleri açısından incelenmesi. Necmettin Erbakan University (Turkey).

Polatcı, S. ve Tınaz, Z. D. (2021). Kişilik Özelliklerinin Psikolojik Dayanıklılık Üzerindeki Etkisi. *OPUS International Journal of Society Researches*, *17*(36), 2890–2917.

Rammstedt, B. ve John, O. P. (2007). Measuring personality in one minute or less: A 10-item short version of the Big Five Inventory in English and German. *Journal of research in Personality*, *41*(1), 203–212.

Shafiezadeh, R. (2012). THE RELATIONSHIP BETWEEN RESILIENCE AND THE BIG FIVE PERSONALITY FACTORS. *KNOWLEDGE & RESEARCH IN APPLIED PSYCHOLOGY*, *13*(3 (49)), 95–102. https://www.sid.ir/en/Journal/ViewPaper.aspx?ID=277505 adresinden erişildi.

Simonton, D. K. (2006). The psychology of creativity. *The Creative Enterprise: Managing Innovative Organizations and People*, 85.

Smith, B. W., Dalen, J., Wiggins, K., Tooley, E., Christopher, P. ve Bernard, J. (2008). The brief resilience scale: assessing the ability to bounce back. *International journal of behavioral medicine*, *15*(3), 194–200.

Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2001). *Using Multivariate Statistics*. A&b interactive. Allyn and Bacon. https://books.google.com.tr/books?id=lVtqAAAAMAAJ adresinden erişildi.

Tusaie, K. ve Dyer, J. (2004). Resilience: A historical review of the construct. *Holistic nursing practice*, *18*(1), 3–10.

ULUSLARARASI İŞGÜCÜ HAREKETLİLİĞİNİN SOSYAL GÜVENLİK KAPSAMINDA ANALİZİ

Öğr. Gör. Dr. CAVİT ÇOLAKOĞLU[1], Öğr. Gör. ARDA TOYGAR[2], Doç. Dr. SENEM NART[3]

[1]Artvin Çoruh Üniversitesi, Hopa MYO, 0000-0002-1107-7404

[2]Artvin Çoruh Üniversitesi, Hopa MYO, 0000-0001-5548-7248

[3]Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Denizcilik Fakültesi, 0000-0001-9675-5229

ÖZET

İşgücü hareketliliği, kişilerin çalışmak amacıyla mesleki, coğrafi veya hem mesleki hem coğrafi yer değişimlerini ifade etmektedir. İşgücü hareketliliğinin en önemli itici gücü ise işsizliktir. Bunun yanı sıra kişiler iş sahibi olsalar bile düşük ücretler, yetersiz sosyal koruma, kötü çalışma koşulları, güvencesiz istihdam gibi "düzgün iş" koşullarının yoksunluğu sebebiyle de hareket edebilmektedir. Ancak düzensiz ve plansız gerçekleşen işgücü hareketliği, kişilere beklenildiği gibi düzgün iş imkanları sunmamaktadır. Özellikle uluslararası olarak gerçekleşen işgücü hareketliliğinde de önemli sorunlar yaşanabilmektedir. Yabancı işçiler ucuz işgücü olarak görülmekte, emek yoğun ve tehlikeli işlerde sosyal güvencesiz olarak istihdam edilmektedir. Sosyal güvencesizlik, yabancı işçiler için çözümü en zor konulardan biri olarak değerlendirilmektedir.

Literatür, işgücünün serbest dolaşımı hakkının bulunduğu Avrupa Birliği'nde önemli gelişmeler oluştuğunu göstermektedir. Özellikle sosyal koruma konusunda tüm aile üyelerini kapsayacak şekilde iyileştirici politikalar geliştirilmektedir. Son yıllarda yoğun işgücü hareketliliği bulunan Kanada ve ABD'de, göçmen işçilerin sahip oldukları haklarla ilgili bilgilendirme çalışmalarına daha çok ağırlık verilmektedir. Türkiye'de ise sosyal güvenlik alanında karşılaşılan sorunlar ikili sosyal güvenlik anlaşmaları ile çözülmeye çalışılmaktadır. Bu bilgiler ışığında çalışmanın amacı, sosyal güvenlik boyutu kapsamında Türkiye ve gelişmiş ülkelerde yabancı işgücünün karşılaştığı sorunların belirlenmesini sağlamak ve bu sorunların çözümüyle ilgili öneriler sunmaktır. Çalışmanın amacı kapsamında ise, uluslararası işgücü hareketliliğinin yoğun olduğu Avrupa Birliği, Kanada ve ABD ile birlikte Türkiye'de yabancı işçiler ile ilgili mevcut durum ve sosyal güvenlik alanında yapılan çalışmalar analiz edilmiş, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nün sözleşme ve tavsiye kararları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Düzgün İş, İşgücü Hareketliliği, Sosyal Güvenlik

ABSTRACT

Labor mobility is described as the occupational, geographical, or both occupational and geographical displacements of people for work purposes. Unemployment is the most important driving force of labor mobility. Moreover, even if individuals have a job, they can act due to

the lack of "decent work" conditions such as low wages, insufficient social protection, poor working conditions, and precarious employment. However, irregular and unplanned labor mobility does not provide decent work opportunities for people as expected. Significant problems can be experienced especially in international labor mobility. Foreign workers are viewed as cheap labor and are employed in jobs that are labor intensive and dangerous without social security. Social insecurity is considered to be one of the most difficult issues to solve for foreign workers.

The literature indicates that important developments have occurred in the European Union, where the labor force has the right to free movement. In particular, comprehensive policies are being developed to include all family members on social protection. Recently, more emphasis has been placed on informing migrant workers about their rights in Canada and the USA. On the other hand, efforts are made to solve these problems encountered in the social security field in Turkey through dual social security agreements. In line with this information, the aim of the study is to determine the problems faced by the foreign workforce in Turkey and developed countries within the scope of social security and to offer suggestions for the resolution of these problems.

In this context, the current situation and studies in the field of social security related to foreign workers in the European Union, Canada, the USA, and Turkey, where international labor mobility is intense, were analyzed and the conventions and recommendations of the International Labor Organization (ILO) were examined.

Keywords: Decent Work, Labor Mobility, Social Security

1. GİRİŞ

İşgücü hareketliliği, bireylerin temelde ekonomik nedenlerden dolayı coğrafi, mesleki veya hem coğrafi hem mesleki yer değişimlerini ifade etmektedir. Bu hareketlilikler ülke sınırları içerisinde olabildiği gibi iki veya daha fazla ülke arasında da gerçekleşebilmektedir. İki veya daha fazla ülke arasında gerçekleşen hareketliliğe ise uluslararası işgücü hareketliliği olarak tanımlanmaktadır [15].

Bireylerin bulundukları bölgelerden göç etmelerindeki en önemli ekonomik neden işsizliktir. İşsizlik dışında düşük ücretler, kötü çalışma koşulları, sosyal güvencesizlik gibi düzgün iş koşullarının yoksunluğu da önemli itici faktörler arasındadır. İşgücü kıtlığı yaşayan ülkeler yaşadıkları işgücü arzı sorununu işgücü hareketliliği ile çözme yoluna giderken, az gelişmiş ülkeler ise bu durumu işsizlik sorununa bir çözüm olarak değerlendirmektedir. Batı Avrupa ülkeleri yaşadıkları işgücü arzı sorununu Güney Avrupa ülkelerinden gelen işgücü ile çözmeye çalışırken, Amerika Birleşik Devletleri Güney Amerika ülkelerinden gelen işgücü ile çözmeye çalışmaktadır [1, 9, 11, 13, 14].

Hareketli işgücü, gittikleri ülkelerde her zaman bekledikleri çalışma koşullarına erişememektedir. Alıcı ülkelerdeki işverenler tarafından genellikle ucuz işgücü olarak görülmekte, ayrımcılık, sosyal dışlanma, sosyal güvencesizlik gibi birçok sorunla karşılaşmaktadırlar. Bu sorunların içerisinde en önemlilerden biri de güvencesiz istihdam edilmeleridir.

Sosyal güvenlik kavramı; iş kazası, meslek hastalığı, hastalık, yaşlılık, işsizlik gibi risklere karşı, kişilere ve onun ailesine koruma sağlanması olarak tanımlanmaktadır [14]. İşgücü hareketliliğine katılan işçiler kayıt dışı olarak çalıştıkları müddetçe sosyal güvenceden bahsetmek mümkün değildir. Özellikle iş kazası veya hastalık durumunda bu işçiler savunmasız kalmaktadır [5]. Ancak kayıtlı yabancı işgücü için de sosyal güvenceye sahip olmak her zaman mümkün olamamakta, olsa bile çeşitli sorunlarla karşılaşabilmektedir. Özellikle ülkelerin sosyal güvenlik sistemlerinin farklı olması, işverenlerin yabancı işçilere bakışı, göçmenlere sağlanan sınırlı yasal haklar ve sosyal güvenliğin kapsamının dar olması gibi nedenler, sosyal güvenlik uygulamalarında sorunlara yol açabilmektedir [14].

Göçmen işçilerin sosyal güvenlik haklarıyla ilgili ILO'nun önemli sözleşme kararları bulunmaktadır. ILO tarafından bu alanda yayınlanan ilk sözleşme 1935 yılındaki 48 sayılı "Göçmenlerin Emeklilik Haklarının Korunması Sözleşmesi'dir. Bu sözleşmeye göre yaşlıların, malul ve mağdur durumda olanların emekli maaşlarına erişiminde uluslararası mevzuatın koordinasyonu için mekanizma kurulması önerisi sunulmuştur. Bu sözleşme 1982 yılındaki 157 sayılı "Sosyal Güvenlik Haklarının Korunması Sözleşmesi" ile revize edilmiştir. 1962 yılında yayınlanan 118 sayılı "Muamele Eşitliği (Sosyal Güvenlik) Sözleşmesi" ile de ulusal işçiler ile yabancı işçiler ve aile üyelerinin eşit muamele görme hakları olduğu belirtilmektedir. Ayrıca Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Sonuç Belgesi'nde tüm göçmen işçilerin çalışma haklarının korunması gerektiği ifade edilmektedir [3, 10, 16, 21]. Tüm bu bilgiler doğrultusunda çalışmanın amacı, Türkiye ve gelişmiş ülkelerde yabancı işgücüyle ilgili sosyal güvenlik alanında yapılan düzenlemeleri analiz etmek, karşılaşılan sorunları belirlemek ve çözüm önerileri sunmaktır. Çalışmanın devam eden bölümlerinde, yabancı iş gücü kapsamında ülkelere göre sosyal güvenlik konusu değerlendirilmektedir.

2. GELİŞMİŞ ÜLKELERDE YABANCI İŞGÜCÜNÜN SOSYAL GÜVENLİĞİ

Avrupa Birliği uluslararası işgücü hareketliliğinin en yoğun olduğu bölgedir. Avrupa Birliği hareket özgürlüğünü kuruluş ilkesi olarak benimsemiştir. AB üyesi ülke vatandaşları diğer üye ülkelere serbestçe hareket edebilmekte ve çalışabilmektedir [4].

Avrupa Birliği'nde işgücü hareketliliğine katılan işçiler ile ilgili sosyal güvenlik alanında ilk düzenlemelere Roma Antlaşması'nın 51. maddesinde yer verilmiştir. Bu maddeye göre sosyal yardımlara hak kazanılması, bu hakkın korunması ve yardım miktarının hesaplanmasında ülkelerin mevzuatlarındaki sürelerin birleştirilmesi için düzenlemeler yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Sırasıyla 1971 yılında (EEC) 1408/71 sayılı Yönetmelik, 2004 yılında (EC) 883/2004 sayılı Yönetmelik, 2009 yılında (EC) 988/2009 ve (EC) 987/2009 sayılı Yönetmelik çıkartılmıştır [2, 7, 17, 18, 19].

Sosyal güvenlik alanında yapılan son düzenleme ise, 2010 yılında yapılan (EU) 1231/2010 sayılı Yönetmelik'tir. Bu yönetmelikle birlikte sosyal güvenliğin kapsamı; AB üyesi ülkeler ve vatandaşları dışında, AB üyesi olmayan ülke vatandaşlarını ve onların AB'de ikamet eden aile üyelerini de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Sosyal yardımların kapsamı yasal olarak bir evlilik bağı olmasa bile işçilerin eşlerini ve çocuklarını da kapsamaktadır. Sağlık sorunu nedeniyle işten ayrılmak zorunda kalan işçiler, işçi statüsünde kalmaya devam etmekte ve herhangi bir hak kaybına uğramamaktadır [8].

Ülkelerin yabancı işçilerle ilgili yaptıkları düzenlemeler kayıtlı işgücüne yöneliktir. Kayıt dışı olarak istihdam edilen yabancı işgücünün mevcut düzenlemelerden yararlanmaları mümkün değildir. Ancak bazı ülkelerde kayıtlı istihdamda olunsa bile sosyal güvenlik kapsamına girebilmek için bazı şartlar bulunmaktadır. Örneğin Almanya'da işsizlik ve iş göremezlik desteği gibi yardımlar hemen uygulanırken işsizlik sigortası gibi bazı yardımlar belirli bir çalışma süresinden sonra uygulanmaktadır [9]. Fransa'daki yasal düzenlemeler; kayıt dışı işçi olunsa bile, yerli işçilere uygulanan yasal hükümlere göre ücret almaya hak kazandıklarını belirtmektedir [13].

Kanada'da; göçmen işçiler yerli işçilerle hukuken eşit olarak değerlendirilmektedir. Kanada, kayıtlı yabancı işgücüyle ilgili birçok ülkeyle ikili sosyal güvenlik anlaşmaları yapmıştır. Bu anlaşmalar gereği işçiler iş veya işveren değiştirme özgürlüğüne sahiptirler. Kanada'da bulunan göçmen işçiler çalışma hayatıyla ilgili şikâyetlerini Çalışma Bakanlığı'na bağlı özel birime iletebilmektedirler. Ancak birçok işçi gelirini ve çalışma iznini kaybetme korkusu ile bunu kullanmaktan çekinmektedir [11, 13].

Ülkelerin birçoğunda sosyal yardım ödemeleri, o ülkedeki çalışma ve ikamet sürelerine bağlıdır. Bu yüzden yabancı işçilerin önemli bir bölümü gerekli süreleri sağlayamadığı için iş kazaları hariç gerekli sosyal korumaya erişememektedir. Kendi ülkelerinde sosyal güvenceye sahipken başka ülkelere hareket eden işgücü, hem gittikleri ülkelerde yeterli sosyal korumaya erişememekte, hem de kendi ülkelerindeki sosyal güvencelerini kaybetme durumları oluşabilmektedir. Üstelik bir işçinin hareketliliği ne kadar çok olursa o kadar savunmasız hale gelmektedir [12].

3. TÜRKİYE'DE YABANCI İŞGÜCÜNÜN SOSYAL GÜVENLİĞİ

Türkiye'de yabancıların çalışması 6735 Sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu'na göre düzenlemektedir. Yabancı işgücüyle ilgili yetkili otorite, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'dır. Bakanlık, Uluslararası İşgücü Politikası Danışma Kurulu kararlarına ve 6735 sayılı kanun çerçevesinde hareket etmektedir.

Türkiye'de yabancı işçilere süreli çalışma izni, süresiz çalışma izni ve bağımsız çalışma izni olmak üzere üç farklı çalışma izni verilmektedir. Süreli çalışma izni ilk başvuruda en çok bir yıllık verilirken en fazla iki defa uzatılabilmektedir. İşveren değişikliğinde bu süreler baştan başlamaktadır. Süresiz çalışma izni, Türkiye'de uzun süreli ikamet izni alan veya sekiz yıl kesintisiz çalışan kişilere verilmektedir. Bağımsız çalışma izni ise profesyonel meslek sahiplerine verilen izin türüdür. Türkiye'de 2020 yılında 123.574 kişiye süreli çalışma izni verilirken süresiz ve bağımsız çalışma izni verilen kişi bulunmamaktadır [6].

Türkiye'de yabancı işçilerin sosyal güvenlikleri, ikili sosyal güvenlik anlaşmalarıyla; anlaşmalı olmayan ülke vatandaşları ise, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu kapsamında değerlendirilmektedir. Türkiye 2022 yılı itibariyle 35 ülkeyle ikili sosyal güvenlik antlaşması imzalamıştır. Bu ülkelerden içerisinde sadece İran ile imzalanan antlaşma onay aşamasındadır [21, 22].

Çizelge 1: İkili Sosyal Güvenlik Antlaşmaları

Ülkeler	Sosyal Güvenlik Anlaşması Tarihi	Uzun Vadeli Sigorta Kolu	GSS Kısa Vadeli Sigortalı
İngiltere	09.09.1959	✓	-
Almanya	30.04.1964	✓	✓
Belçika	04.07.1966	✓	✓
Hollanda	05.05.1966	✓	✓
Avusturya	12.10.1966	✓	✓
İsviçre	01.01.1972	✓	-
Fransa	20.01.1972	✓	✓
İsveç	30.06.1978	✓	-
Norveç	20.07.1978	✓	-
Kanada	19.06.1998	✓	-
Libya	13.09.1984	-	-
KKTC	03.03.1987	✓	✓
Makedonya	06.07.1998	✓	✓
Arnavutluk	14.07.1998	✓	✓
Azerbaycan	17.07.1998	✓	✓
Gürcistan	11.11.1998	✓	-
Romanya	06.07.1999	✓	✓
Danimarka	13.12.1999	✓	-
KEBEK	21.11.2000	✓	-
Bosna Hersek	27.05.2003	✓	✓
Çekya	02.10.2003	✓	✓
Lüksemburg	20.11.2003	✓	✓
Hırvatistan	12.06.2006	✓	✓
Slovakya	25.01.2007	✓	-
Sırbistan	26.10.2009	✓	✓
Karadağ	15.02.2012	✓	✓
İtalya	08.05.2012	✓	✓
Kore	01.08.2012	✓	-
Tunus	28.05.2013	✓	✓
Macaristan	24.02.2015	✓	-
İran	16.04.2016	✓	-
Moldova	05.05.2017	✓	-
Polonya	17.10.2017	✓	-
Moğolistan	07.03.2018	✓	-
Kırgızistan	09.04.2018	✓	-

Kaynak: (İkili Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri, www.sgk.gov.tr, 05.05.2022)

Antlaşmaların içerikleri ülkeler arasında değişkenlik göstermesine rağmen genel olarak aşağıdaki hükümleri içermektedir [21].

- Anlaşma kapsamına giren kişiler hak ve yükümlülükler açısından eşit işlem görmektedir.
- Sözleşmeye taraf devletlerde geçen hizmet süreleri birleştirilebilir.

- Geçici olarak diğer ülkede çalışanların, bağımsız çalışan ve diğer sözleşmeye taraf ülkede bulunanların, diplomatik görevlilerin ve devlet hizmeti görmek üzere diğer sözleşmeye taraf ülkede bulunanların tabi olacağı sosyal güvenlik mevzuatı belirlenir ve böylece çifte sigortalılık önlenir.
- Aylık veya gelir alıyorken sözleşmeye taraf diğer ülkede ikamet edenlerin aylıkları ödenmeye devam eder.
- Geçici veya daimî ikamet veya geçici olarak diğer ülkede çalışma gibi durumlarda sözleşmeye taraf sigortalısının diğer sözleşme tarafı ülkede sağlık yardımlarından yararlanmaları mümkün olmaktadır.
- Malullük aylığı alan ve diğer tarafta ikamet edenlerin tedavi veya kontrolleri ikamet edilen yerdeki sosyal güvenlik kuruluşu tarafından yapılır.

Kayıtlı çalışanlar için mevcut yasal düzenlemeler temel olarak sosyal korunmanın sağlamasında yeterli olmaktadır. Ancak kayıt dışı çalışan düzensiz yabancı işgücü için sosyal güvenlikten bahsetmek mümkün değildir.

3. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Uluslararası işgücü hareketliliğinde düzenli göçmen işçiler alıcı ülkelerde sosyal güvenlik kapsamında yer alırken, düzensiz göçmen işçiler kayıt dışı istihdam edilmekte, ucuz ve savunmasız işgücü olarak görülmektedir. Sosyal güvenlik sorunu genel anlamıyla düzensiz göçmen işçiler için geçerlidir. Ancak düzenli göçmen işçilerin de gittikleri ülkelerde kalıcı olmadıkları durumlarda kendi ülkelerine döndüklerinde ülkeler arası mevzuat farklılıkları sebebiyle kazandıkları hakları kaybetme riskleri bulunmaktadır. İşgücü hareketliliğinin serbest olduğu ve teşvik edildiği Avrupa Birliği'nde bile tam anlamıyla sosyal güvenlik mevzuatında birlik sağlanamamıştır. Özellikle 2004 ve 2007 yılları arasında gerçekleşen genişleme ile Avrupa Birliği'nde mevzuat birlikteliği sorunu önemli bir boyut haline gelmiştir. Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada kayıt dışı çalışmayı önlemek için göçmen işçilere yönelik bilgilendirme çalışmaları yapmaktadır. Yabancı işçiler kayıt dışı olsa bile ilgili birimlere başvuru yaparak işverenlerini şikâyet edebilmektedir. Türkiye'de yabancı işçilerden sorumlu yetkili kurum, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'dır. Yabancı işçilerin sosyal güvenlikleri 35 ülkeyle yapılan ikili sosyal güvenlik anlaşmalarına göre yürütülmektedir. İkili anlaşma bulunmayan ülke vatandaşları ise 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında değerlendirilmektedir.

Ülke mevzuatları ve bu alanda yapılan çalışmalar analiz edildiğinde, sosyal güvenlik alanında en önemli sorunun kayıt dışı çalışan yabancı işgücünde yaşandığı görülebilmektedir. Diğer önemli sorun ise, ülkeler arası mevzuat farklılıkları nedeniyle kazanılmış hakların diğer ülkelere aktarılamamasıdır. Sorunun çözümü için öncelikle düzensiz işgücü hareketliliğine karşı önlemler alınmalı, kayıt dışı işçi çalıştıran işverenlere caydırıcı cezalar uygulanmalıdır. Ülkeler arası mevzuat farklılıklarının önüne geçebilmek için ise uluslararası mekanizmalar oluşturulmalıdır. Yapılan ikili sosyal güvenlik anlaşmaları değişen çalışma yaşamı ve mevzuata uygun hale getirilmek amacıyla revize edilmelidir.

KAYNAKÇA

[1] Abraham, G., *Beşeri Sermaye ve Milletlerarası Göçler*. Alparslan Işıklı (Çev). Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 20, 01, 77-104, 1965.

[2] Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Antlaşma (2010), Avrupa Topluluklarına İlişkin Temel Belgeler Cilt 1: Avrupa Topluluklarını Kuran Temel Antlaşmalar (AKÇT, AET, AAET). Erişim Adresi: https://www.ikv.org.tr/images/files/A2-tr.pdf. (Erişim Tarihi: 12.04. 2022).

[3] Birleşmiş Milletler (2015), '*Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development'*. General Assembly Resolution A/RES/70/1.

[4] Carrera, S., Atgera, N. F., Guld, E., Kostakopoulou, D., *Labour Immigration Policy in the EU: A Renewed Agenda for Europe 2020*. CEPS Policy Briefs. 2011

[5] Çolakoğlu, C., *Türkiye'de Uluslararası İşgücü Hareketliliği Bağlamında Düzgün İş Olgusu: Artvin-Hopa'da Gürcistan Uyruklu İşgücü Üzerine Nitel Bir Araştırma,* Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2022.

[6] ÇSGB Çalışma Hayatı İstatistikleri (2020), https://www.csgb.gov.tr/media/87376/calisma_hayati_2020.pdf (Erişim Tarihi: 03.05.2022).

[7] Directive 2004/38/Ec of The European Parlıament and of the Council (2004), Official Journal of the European Union. Erişim Adresi: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0038&from=EN. (Erişim Tarihi: 50.05. 2022).

[8] European Commission (2010), Reaffirming the Free Movement of Workers: Rights and Major Developments. Erişim Adresi: https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0373:FIN:EN:PDF. (Erişim Tarihi: 12.04. 2022).

[9] Federal Ministry of Labour and Social Affairs (2019), Erişim Adresi: http://www.bmas.de/EN/Home/home.html. (Erişim Tarihi: 05.05. 2022).

[10] Göçmenlerin Emeklilik Haklarının Korunması Sözleşmesi (1935), https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C048, (Erişim Tarihi: 05.05. 2022).

[11] Health Risks and Issues Among Migrant Workers (2021), Erişim Adresi: http://www.migrantworkerhealth.ca/HealthRisks.html#top. (Erişim Tarihi: 05.05. 2022).

[12] Hirose, K., Nikac, M., Tamagno, E., *Social Security for Migrant Workers: A Rights-Based Approach.* Budapest: ILO. 2011.

[13] ILO, *International Migration Programme ILO's Multilateral Framework on Labour Migration; Non-binding Principles and Guidelines for a Rights-based Approach.* International Labour Office. Geneva. 2006.

[14] ILO (2001), Facts on social security. Geneva: International Labour Office. Erişim adresi: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-- (Erişim Tarihi: 05.05. 2022).

[15] Long, J. ve Ferrie, J. (2006), Labour Mobility. Oxford Encyclopedia of Economic History. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/237827361. (Erişim Tarihi: 05.05. 2022).

[16] Muamele Eşitliği (Sosyal Güvenlik) Sözleşmesi (1962), https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_ILO_CODE:C118, (Erişim Tarihi: 05.05. 2022).

[17] Regulation (EC) No 987/2009 Of The European Parliament And Of The Council (2009), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:32009R0987&from=GA, (Erişim Tarihi: 05.05. 2022).

[18] Regulation (EC) No 988/2009 Of The European Parliament And Of The Council (2009), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32009R0988, (Erişim Tarihi: 05.05. 2022).

[19] Regulation (EEC) No 1408/71 Of The Council (1971), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31971R1408&from=EN, (Erişim Tarihi: 05.05. 2022).

[20] Sosyal Güvenlik Haklarının Korunması Sözleşmesi (1982), https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_ILO_CODE:C157, (Erişim Tarihi: 05.05. 2022).

[21] Sosyal Güvenlik Kurumu Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri (2022), http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/emekli/yurtdisi_islemler/sosyal_guvenlik_sozlesmeleri (Erişim Tarihi: 05.05. 2022).

[22] Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri (2022), https://www.csgb.gov.tr/digm/contents/dis-iliskiler/ikili-anlasmalar/sosyalguvenlikanlasmalari/, (Erişim Tarihi: 05.05. 2022).

TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNİN ULUSLARARASI İŞGÜCÜ HAREKETLİLİĞİ KAPSAMINDA ANALİZİ

Öğr. Gör. Dr. Cavit ÇOLAKOĞLU

Artvin Çoruh Üniversitesi, Hopa Meslek Yüksekokulu,

- 0000-0002-1107-7404

ÖZET

Avrupa Birliği'nde işgücünün serbest dolaşımı Birliğin kuruluş ilkelerinden biridir. Avrupa Birliği kurucu antlaşması olan Roma Antlaşması'nda işgücünün serbest dolaşımıyla ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. Avrupa Birliği'nde Avrupa Tek Senedi, Maastricht Antlaşması, Amsterdam Antlaşması, AB Komisyonu ve Konseyi'nin tüzük ve yönergeleri işgücü hareketliliği alanında düzenlemeler içermektedir.

Türkiye bulunduğu coğrafi konumu ve genç nüfusu ile uluslararası işgücü hareketliliğinde önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle 1960'larda Almanya ile başlayan işgücü hareketliliği diğer Avrupa Birliği ülkelerini kapsayacak şekilde genişlemiştir. 1960-1980 arası dönemde Almanya, Belçika, Avusturya, Fransa gibi ülkelere çok sayıda Türk işçi gönderilmiştir. 1980 sonrası dalgalı bir seyir izlense de Türkiye yetişmiş genç nüfusu ile önemli bir potansiyele sahiptir.

Bu çalışmanın amacı Türkiye-Avrupa Birliği arasındaki ilişkileri işgücü hareketliliği yönünden analiz etmek, olası bir AB üyeliğinin etkilerini ortaya koymaktır. Bu kapsamda Türkiye ve Avrupa Birliği arasındaki antlaşmalar işgücü hareketliliği yönünden incelenmiş, Avrupa Birliği'ne gönderilen işgücünün yapısı analiz edilmiştir. Ayrıca olası Avrupa Birliği üyeliğinin Türkiye işgücü piyasası ve Avrupa Birliği işgücü piyasası üzerindeki etkileri tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İşgücü hareketliliği, Avrupa Birliği, Türkiye

ABSTRACT

Free movement of labor in the European Union is one of the founding principles of the Union. The Treaty of Rome, which is the founding treaty of the European Union, regulations regarding the free movement of labor are included. In the European Union, the Single European Act, the Maastricht Treaty, the Amsterdam Treaty, and the regulations and directives of the EU Commission and Council include regulations in the field of labor mobility.

Turkey occupies a significant place in international labor mobility with its geographical location and young population. Labor mobility, which started particularly with Germany in the 1960s, expanded to include other European Union countries. During the period between 1960 and 1980, many Turkish workers were sent to countries including Germany, Belgium, Austria and France. Despite a fluctuating course after 1980, Turkey has an important potential with its young population.

The purpose of this study was to analyze the relations between Turkey and the European Union in terms of labor mobility and to reveal the impacts of a potential EU membership. Within this scope, the treaties between Turkey and the European Union were examined in terms of labor

mobility, and the structure of the workforce sent to the European Union was analyzed. Additionally, the effects of a potential European Union membership on the Turkish and the European Union labor market were discussed.

Keywords: Labor Mobility, European Union, Turkey

1. GİRİŞ

İkinci dünya savaşı sonrası savaşın etkilerini ortadan kaldırmak, barış ortamını ve ekonomik kalkınmayı tekrar sağlamak için 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu kurulmuştur. Kurucu ülkeler Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg'tur. Daha sonra bu ülkeler 1957'de Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu kurmuşlardır. 1965 yılında ise kurulmuş olan bu iki topluluk Füzyon Antlaşması ile birleştirilmiş ve Avrupa Topluluğu, 1992 yılındaki Maastrich Antlaşması ile de Avrupa Birliği adını almıştır [5]. 6 ülkeyle kurulan Birlik 2022 yılı itibariyle 27 üye devletten oluşmaktadır.

Türkiye-AB ilişkileri Türkiye'nin 1959 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'na ortaklık başvurusu ile başlamıştır. Sonrasında 1963 yılında Ankara Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmanın amacı, Türkiye ve AET arasında ticari ve ekonomik ilişkileri güçlendirmektir. Ankara Anlaşması'ndan sonra 1970 yılında Katma Protokol imzalanmıştır. Katma Protokol ile işgücünün karşılıklı serbest dolaşımı, gümrük birliğinin güçlendirilmesi, AT ve Türkiye arasında mevzuatların yakınlaştırılması öngörülmüştür. Türkiye, 1987 yılında Avrupa Topluluğu'na tam üyelik başvurusunda bulunmuş ve başvurusu kabul edilmemiştir. Sonrasında 1996 yılında Gümrük Birliği'ne katılmış, 2005 yılında da tam üyelik için müzakerelere başlanmıştır. 2022 yılı itibariyle tam üyelik için gerekli 35 faslın 19'u müzakereye açılmıştır [4].

İşgücünün serbest dolaşımı AB kurucu antlaşması kabul edilen Roma Antlaşması'nın temel ilkelerinden biridir. Avrupa Birliği, işgücü hareketliliğini ekonomik kalkınmanın temeli olarak kabul görmektedir. İşgücü hareketliliğinde, AB vatandaşı her işçi başka bir AB ülkesine çalışmak amacıyla serbestçe seyahat edebilmektedir. İşgücü hareketliliğine katılan işçiler her türlü ayrımcılığa karşı korunmakta ve yerli işçilerle aynı haklara sahip olmaktadır [12].

Bu çalışmanın amacı, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin mevcut durumunu uluslararası işgücü hareketliği açısından analiz etmek ve Türkiye'nin olası Avrupa Birliği üyeliğinin sonuçlarını değerlendirmektir.

2. TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ ANLAŞMALARININ İŞGÜCÜ HAREKETLİLİĞİ KAPSAMINDA ANALİZİ

Türkiye-AB ilişkileri kapsamında Ankara Anlaşması, Katma Protokol ve Ortaklık Konseyi Kararları incelenmiştir.

2.1. Ankara Anlaşması

Ankara Anlaşması, 1963 yılında AT ve Türkiye arasında imzalanmıştır. Türkiye ve AB ilişkilerinin başlangıcı ve hukuki temeli kabul edilmektedir. Anlaşmanın 12. maddesinde işgücünün serbest dolaşımı ile ilgili Roma Antlaşması'nın 48, 49 ve 50 maddelerinden "esinlenebileceği" ifade edilmektedir. Roma Anlaşması 48. maddesinde üye devletlerin çalışanlar arasında hiçbir şekilde ayrım yapmayacağı ve çalışan kişilerin de bulundukları

ülkenin yasal düzenlemelerine uymak zorunda oldukları ifade edilmektedir. 49. maddede ülkelerin ulusal istihdam büroları aralarında işbirliğinin sağlanması ve hareketliliğin önündeki engellerin kaldırılması gerekliliği yer alırken 50. maddede ise genç işçilerin ortak bir program kapsamında değişimin teşvik edilmesi yer almaktadır. Ayrıca Ankara Anlaşması'nda Roma Anlaşması'nın 52, 55, 56, 58, 59 ve 65. maddelerine atıf yapılmıştır. Bu maddelerde özetle yerleşme ve serbest dolaşım önündeki kısıtlamaların kaldırılması gerektiği ifade edilmektedir [3].

2.2. Katma Protokol

Katma Protokol, 1970 yılında imzalanmış ve 1973 yılında yürürlüğe girmiştir. İşgücü hareketliliği Ankara Anlaşması'na göre daha detaylı ele alınmıştır. Türkiye ve Avrupa Topluluğu arasında işgücünün serbest dolaşımına izin veren bir belgedir. İşgücünün serbest dolaşımının Ankara Anlaşması'nın yürürlük tarihinin 12. yılı ile 22. yılı arasında yani 1976-1986 yılları arasında kademeli olarak gerçekleştirilebileceği ifade edilmektedir [14].

Katma Protokol'ün 37. maddesinde Avrupa Topluluğu'nda çalışan Türk işçilere diğer yabancı uyruklu işçilerden farklı olarak muamele edilemeyeceği belirtilmektedir. Protokol'ün 39. maddesine göre Türk işçilerin diğer üye devletlerde geçen sigortalılık süreleri birleştirilecek, Türkiye'de bulunan aile üyeleri için aile yardımı yapılacak, yaşlılık, ölüm, sakatlık gelir ve aylıkları işçiler Türkiye'ye döndüklerinde de ödenmeye devam edecektir [14].

2.3. Ortalık Konseyi Kararları

Ortaklık Konseyi, Ankara Anlaşması'nın 6. maddesinde Ankara Anlaşması ile belirlenen amaçlara ulaşılmasını sağlamak ve ikili ilişkileri geliştirmek amacıyla temel karar alma organı olarak kurulmuştur. Ortaklık Konseyi kararları içerisinde işgücü hareketliliği ile ilgili düzenlemelere yer veren 1/80 sayılı Ortaklık Kararı ve 3/80 sayılı Ortaklık Kararları incelenmiştir.

2.3.1. 1/80 Sayılı Ortalık Konseyi Kararı

1/80 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı 1980 yılında imzalanmıştır. İşgücünün serbest dolaşımı ve Türk işçilerin Topluluk ülkelerinde çalışabilmeleri Konsey Kararı'nın 6. ve 14. maddeleri arasında düzenlenmiştir [1].

Konsey Kararı'nın 6. maddesine göre Türk işçiler, bir yıllık çalışma süresinden sonra aynı işverenin yanında kalmak şartıyla çalışma iznini yenileyebilmektedir. 3 yılın sonunda mesleki değişiklik yapmadan başka bir işverenin yanında çalışmaya devam edebilmekte, 4 yılın sonunda ise istediği işverenin yanında istediği işte çalışmaya hak kazanabilmektedir. Ayrıca bu maddeyle yıllık izin ile analık, iş kazası, kısa süreli hastalık sebebiyle yapılan devamsızlıklar çalışma sürelerine dahil edilmiştir [1].

Konsey Kararı'nın 7. maddesine göre ise işçinin oturma iznine sahip aile üyeleri ilgili ülkede 3 yıl ikamet ettikten sonra öncelik üye devlet işçilerine saklı kalmak koşuluyla her türlü işe, 5 yıl geçtikten sonrada bir kısıtlama olmaksızın tüm işlere başvurma hakkına sahiptir. Ayrıca ilgili ülkede meslekli eğitim almış olan Türk işçilerin çocukları anne veya babalarından birinin 3 yıl çalışmış olması koşuluyla çalışma özgürlüğüne sahip olabilmektedir. 9. maddeye göre ise ilgili ülkede mesleki eğitim almak isteyen Türk işçilerin çocukları ilgili ülke vatandaşı çocuklarıyla aynı haklara sahiptir [1].

İşgücü hareketliliğinin hangi durumlarda kısıtlanacağı Konsey Kararı'nın 12, 13 ve 14. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu maddelere göre Topluluk üyesi herhangi bir ülke veya Türkiye kamu düzenini, güvenliğini ve sağlığını bozacak bir durum oluşursa işgücü hareketliliğine kısıtlama getirebilmektedir. Yine taraflar kendi işgücü piyasalarında işkolu veya meslekte yaşam standardını veya istihdam seviyesini olumsuz etkileyecek bir durum oluşursa veya oluşma tehlikesi ortaya çıkarsa kısıtlama getirebilmektedir [1].

Konsey Kararı'nın 8. maddesine göre bir işkolunda veya meslekte işe alımda Topluluk vatandaşları öncelikle değerlendirilecektir. Ancak 10. maddeye göre Türk işçiler ile Topluluk işçileri çalışma koşulları ve ücretler açısından aynı haklara sahiptirler. 11. madde ise Türkiye'de çalışan üye devletlerin işçileriyle ilgili düzenlemeye yer vermektedir. Bu maddeye göre üye devletlerde çalışan Türk işçilerinin sahip oldukları tüm haklar Türkiye'de çalışan üye ülke vatandaşları için de bire bir geçerli kabul edilmiştir [1].

2.3.2. 3/80 Ortaklık Konseyi Kararı

3/80 Ortaklık Konseyi Kararı, 1980 yılında yürürlüğe girmiştir. Avrupa Topluluğu ülkelerde çalışan Türk işçiler ve onların herhangi bir Topluluk ülkesinde ikamet eden aile üyelerinin sosyal güvenlik haklarıyla ilgili olarak düzenlenmiştir. Daha önce yapılmış olan sosyal güvenlik sözleşmelerinin yerini almaktadır. Uygulanacak sigorta türleri analık, yaşlılık, malullük, dul, yetim, iş kazası ve meslek hastalıkları, işsizlik, aile yardımları ve ölüm ödenekleridir. Malullük, yaşlılık veya dul ve yetim yardımlarında yapılan nakit ödememeler ile iş kazası ve meslek hastalığı sonucu hak kazanılan aylıkların hak sahibinin nerede ikamet ettiğine bakılmaksızın ödeneceği, bu sebepten ötürü herhangi bir kısıtlama yapılamayacağı belirtilmektedir [2].

3. TÜRKİYE'DEN AVRUPA BİRLİĞİ'NE İŞÇİ GÖNDERİMİ

Türkiye'den yabancı ülkelere işçi gönderimi diğer ülkelerin Türkiye'den işçi talebi ve diğer ülkelerde ihale kazanan Türk firmalarının Türk işçi çalıştırmaları yoluyla gerçekleşmektedir. Türkiye'den işçi gönderimi 1961'de Avrupa Topluluğu ülkeleri ile başlamış, 1973 yılı sonrası dönemde Ortadoğu Ülkeleri ile devam etmiştir [6].

İkinci Dünya Savaşı sonrası hızlı ekonomik kalkınma sonucu Batı Avrupa ülkelerinde işgücü açığı ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan işgücü ihtiyacı Güney ve Doğu Avrupa ülkeleri ile karşılanmaya çalışılmıştır. Türkiye ise özellikle Almanya'ya gönderdiği işgücü ile önemli bir konumdadır [8]. 1961-2021 yılları arasında 711.514 işçi Almanya'ya gönderilmiştir [11].

Türkiye'den Avrupa Birliği ülkelerine işçi gönderimi ilk kez 1963-1967 arası yılları kapsayan 1. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda işsizlik sorununa çözüm olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca ülkenin ihtiyaç duyduğu nitelikli işgücünün yurtdışına gönderilen ve geri dönen kişilerle karşılanabileceği üzerinde durulmuştur [7].

Yurtdışına işçi gönderiminde sorumlu kurum Türkiye İş Kurumu'dur. 2008 yılında Yurtdışı İstihdam Hizmetleri Yönetmeliği ile işçi gönderiminde tekrar düzenlemeye gidilmiştir. Bu yönetmeliğin temel olarak üç amacı bulunmaktadır [17].

- Yurtdışındaki işlere işçi bulunması, işçilere de iş bulunması,
- İşçi-işveren arasında yapılacak olan iş sözleşmelerine aracılık edilmesi,

- Yurtdışına gidecek olan işçilerin işlemlerinin yapılmasına usulleri belirlemesi.

Yurtdışı İstihdam Hizmetleri Yönetmeliği 4. maddesine göre yurtdışında çalışma işlemleri için Türkiye İş Kurumu'na ek olarak Türkiye İş Kurumu'nun çalışma izni verdiği özel istihdam büroları da yetki kazanmıştır. Türkiye tarafından yurtdışına işçi gönderimi çoğunlukla ikili işgücü anlaşmaları yoluyla Türkiye İş Kurumu tarafından gerçekleştirilirken, yurtdışında ihale kazanan yerli firmaların çalıştırmak istedikleri Türk işçileri İş Kur veya özel istihdam büroları aracılığıyla temin edebilmektedirler [17].

Türkiye'den Avrupa Birliği ülkelerine işçi gönderimi ikili işgücü anlaşmaları ile gerçekleştirilmiştir. Anlaşmalar gereği Türk işçiler belirli bir süre çalışıp tekrar geri dönecekti. Bu sebepten dolayı Avrupa'da Türk işçiler için "göçmen işçi" kavramı yerine "konuk işçi" kavramı kullanılmıştır. Ancak sözleşmelerde yer alan bu hüküm uygulanmamış Türk işçiler çalışmaya devam etmişlerdir [16].

Çizelge 1: Türkiye'yle İkili İşgücü Anlaşması Olan Avrupa Birliği Ülkeleri

Ülkeler	İmza Tarihleri	Gönderilen İşçi Sayısı (1961-2021)
Almanya	30.10.1961	711.514
Avusturya	15.05.1964	41.465
Belçika	16.07.1964	16.422
Hollanda	19.08.1964	26.392
Fransa	08.04.1965	60.077

Kaynak: İkili İşgücü Anlaşmaları (www.iskur.gov.tr, 05.05.2022)

Avrupa Birliği'ne üye 5 ülkeyle ikili işgücü anlaşması bulunmaktadır. Bu anlaşma kapsamında Almanya'ya toplam 711.514, Avusturya'ya 41.465, Belçika'ya 16.422, Hollanda'ya 26.392 ve Fransa'ya 60.077 işçi gönderilmiştir. Gönderilen işçilerin önemli bir bölümü 1961-1973 yılları arasındadır [11].

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üyelik başvurusu yapıldığından beri dalgalı bir seyir izlemektedir. İşgücü hareketliliği alanında Ankara Anlaşması ve Katma Protokol ile önemli ilerlemeler gösterilse de ilerleyen yıllarda önemli bir gelişme olmamıştır. AB katılım müzakerelerinde 35 fasıldan 2.si olan işçilerin serbest dolaşımı faslıdır ve müzakereye açılmamıştır.

Türkiye, Dünya Bankası 2020 yılı verilerine göre olası Avrupa Birliği üyeliği durumunda Birlik'in en kalabalık ve en genç nüfusa sahip ülkesi olurken ekonomik büyüklük olarak ise 6. sırada yer bulacaktır. Şüphesiz Türkiye'nin sahip olduğu genç nüfus Avrupa Birliği'nde tam üyelik için önemli bir sorun olarak görülmektedir. Özellikle refah turizmi endişesi ile 2007 yılında Romanya ve Bulgaristan AB üyesi olmalarına rağmen 7 yıl süreyle serbest dolaşım kısıtlaması getirilmiştir. Türkiye'nin olası bir AB üyeliğinde de benzer uygulamalara gidilebileceği düşünülmektedir. Katma Protokol ve Ankara Anlaşmaları Türk işçilerin serbest dolaşımı için önemli düzenlemeler içerse de bu serbestlik AB içerisindeki Türk işçiler düzeyine indirgenmiştir. Avrupa Birliği ülkelerinden Türkiye'ye yönelik işgücü hareketliliği yerine Türkiye'den AB üyesi ülkelere yönelik işgücü hareketliliği gerçekleşmektedir. Özellikle

imzalanan ikili işgücü anlaşmaları işgücü hareketliliğini kolaylaştırıcı bir unsur olmuştur. Ancak 27 Birlik üyesinden sadece 5 Birlik üyesi ülkeyle ikili işgücü anlaşması bulunmaktadır.

Avrupa Birliği işgücü hareketliliğini ekonomik kalkınmanın temeli olarak görmekte ve işçilerin hareketliliğini teşvik edici politikalar uygulamaktadır. Türkiye sahip olduğu genç ve dinamik nüfus ile Avrupa Birliği'nin ekonomik kalkınmasına katkı önemli katkılar sunma potansiyeline sahiptir. Özellikle geçmiş yıllarda Avrupa ülkelerinde istihdam edilen Türk işçilerin çalıştıkları ülkelerdeki toplumsal uyumu ve sağladıkları ekonomik katkı Türkiye'yi diğer ülkelere göre daha avantajlı kılmaktadır. Olası bir AB üyeliği Türkiye'nin de ekonomik kalkınmasına önemli katkılar sunacaktır. Özellikle genç işsizliğinin azaltılması, ülkeye döviz girdisi ve Avrupa ülkelerinde deneyim kazanmış Türk işçilerin geri dönüşü ile nitelikli işgücünde meydana gelebilecek artış öne çıkan kazançlardandır.

KAYNAKÇA

[1] 1/80 Ortaklık Konseyi Kararı (1980), https://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/2_turkiye_ab_iliskileri/2_1_ortaklik_iliskileri/2_1_3_ortaklik_konseyi_kararlari_2000e_kadar/1980_1_80_okk_tr.pdf (Erişim Tarihi, 05.05.2022).

[2] 3/80 Ortaklık Konseyi Kararı (1980), https://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/2_turkiye_ab_iliskileri/2_1_ortaklik_iliskileri/2_1_3_ortaklik_konseyi_kararlari_2000e_kadar/1980_3_80_okk_tr.pdf (Erişim Tarihi, 05.05.2022).

[3] Ankara Anlaşması (1963), https://www.ab.gov.tr/_117.html, (Erişim Tarihi, 04.05.2022).

[4] Avrupa Birliği Başkanlığı (2019), Türkiye-AB İlişkilerinin Tarihçesi. Erişim Adresi: https://www.ab.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerinin-tarihcesi_111.html (Erişim Tarihi, 05.05.2022).

[5] Avrupa Birliği Tarihçesi (2018), Erişim Adresi: https://www.avrupa.info.tr/tr/abnin-tarihcesi-82. (Erişim Tarihi, 05.05.2022).

[6] Çolakoğlu, C., *Türkiye'de Uluslararası İşgücü Hareketliliği Bağlamında Düzgün İş Olgusu: Artvin-Hopa'da Gürcistan Uyruklu İşgücü Üzerine Nitel Bir Araştırma,* Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2022.

[7] DPT (1963). 1. Beş Yıllık Kalkınma Planı 1963-1968. Erişim Adresi: http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Birinci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1963-1967%E2%80%8B.pdf. (Erişim Tarihi, 05.05.2022).

[8] DPT. *İşgücü Piyasası (Yurtdışında Yaşayan Türkler). 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı,* Devlet Planlama Teşkilatı Yayın No: 2643, Ankara. 2001.

[9] Ekonomik Büyüklük Sıralaması (2020), https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD, (Erişim Tarihi, 05.05.2022).

[10] İkili İşgücü Anlaşmaları (2021). Erişim Adresi: https://www.csgb.gov.tr/uigm/genel-bilgiler/ikili-isgucu-anlasmalari/ (Erişim Tarihi, 05.05.2022).

[11] İş Kur 2020 Yıllık Tabloları (2021). Erişim Adresi: https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/ (Erişim Tarihi, 05.05.2022).

[12] Kahanec, M. *Labor Mobility in an Enlarged European Union*. IZA Discussion Papers No. 6485. Bonn. Institute for the Study of Labor (IZA). 2012.

[13] Katılım Müzakereleri (2022). https://www.ab.gov.tr/katilim-muzakereleri_37.html, (Erişim Tarihi, 05.05.2022).

[14] Katma Protokol (1970), https://www.ab.gov.tr/files/ardb/katma_protokol.pdf, (Erişim Tarihi, 05.05.2022).

[15] Nüfus Büyüklük Sıralaması (2020), https://databank.worldbank.org/data/download/POP.pdf, (Erişim Tarihi, 05.05.2022).

[16] Unat, N. A. *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. 2002.

[17] Yurtdışı İstihdam Hizmetleri Yönetmeliği (2008). https://www.mevzuat.gov.tr/anasayfa/MevzuatFihristDetayIframe?MevzuatTur=7&MevzuatNo=11973&MevzuatTertip=5, (Erişim Tarihi, 06.05.2022).

NON-NATIVE ENGLISH LANGUAGE TEACHERS' L1 USE IN L2 CLASSROOM IN TURKISH MIDDLE SCHOOL CONTEXT: AMOUNT, PURPOSE AND BELIEFS

Asst. Prof. Dr. Nilüfer AYBİRDİ [1], Pelin ŞAHİN [2], Assoc. Prof. Dr. Turgay HAN [3]

[1] Ordu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi– 000-0002-1223-3050

[2] Ordu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, - 0000-0003-0173-6098

[3] Ordu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, - 0000-0002-9196-0618

ABSTRACT

First language (L1) use in second language (L2) teaching is a contradictive subject in the field of second language acquisition (SLA). The current study aims to investigate purposes and amount of L1 use in L2 classrooms and English language teachers' beliefs in middle school context in order to promote L2 acquisition in English as a second language (ESL) and English as a foreign language (EFL) classes, boost L2 classroom atmosphere and examine whether L1 is supposed to be used or how frequently L1 can be used during L2 classes. The study also compares EFL/ESL teachers' classroom practices with their perceptions on L1 use and gives teachers opportunity to observe their own classes and raise awareness about using L1 appropriately in EFL/ESL classrooms. The participants are 3 English language teachers whose native language is Turkish, from 3 different middle schools in Turkey and their students. In this case study both qualitative and quantitative data collection methods are used. The data collection instruments of the study are an attitude scale, classroom observation reports and interviews. The attitude scale will be applied to the students at the beginning of the study in order to evaluate their attitudes towards English classes. Participant teachers will observe their classes with 5th, 6th, 7th and 8th grades for 7 weeks period by using an observation checklist. After the observation period is completed, individual online interviews will be conducted with participant teachers. Nine students from 3 different schools will also be interviewed online as a focus group. The study is supposed to be beneficial for both language instructors of English and curriculum developers on L1 use in L2 classrooms.

Key words: First language use, language teaching, Turkish EFL teaching, teacher perception

AN INVESTIGATION INTO THE EFFECTS OF CLASS DISCUSSION, CONCEPT MAPPING, MAPPING STRATEGIES ON SECONDARY STUDENTS' WRITING ABILITY

Vahid Norouzi Larsari

Teacher in Education Program

ABSTRACT

This study investigated the effects the use of cooperative learning method in English as a second language reading comprehension performance and how it improves the students' second language and their motivation toward reading. 60 high school students in Iran participated in this study and where divided into two groups (experimental group vs. control group). A pretest-posttest control group design was employed. Data were analyzed using a one-way analysis of covariance (ANCOVA) to test the differences between the experimental and the comparison group. The results of this analysis showed there was no significant difference between experimental and comparison groups in the level of students' motivation toward reading. There were significant differences between the two groups in the reading comprehension performance, which favored the experimental group. Finally, the researcher discussed educational implications for each variable and suggested several recommendations for implementation and further research.

Keywords: Task-based strategies, Writing skill, Class discussion, Concept mapping, and Mind mapping

1. INTRODUCTION

The concept of getting learners to acquire English via strategies of task-based or the same Task-Based Instruction (TBI), was improved and proposed in India by Prabhu in the 1980s. Prabhu's approach was a reaction both against the traditional form of English as a foreign language (EFL) used in India and against the type of communicative language teaching which was practiced there (Jean & Hahn, 2004; Waguey & Hufanam,2013). Moreover, in India, Prabhu's (1990) project is mostly calling attention to the cognitive processes entailed by tasks.

In addition, Prabhu (1990) talks about tasks involving 'some processes of thought' (Prabhu, 1987, p.9). However, according to Nunan (1989, p.10), task-based instruction is a way to design teaching syllabuses which involves a set of communicative tasks, and a way of involving learners in comprehending, manipulating, producing or interacting in the target language.

In educational system of Iran, the concept of task-based syllabuses has not been widely discussed. Communicative activities, if at all, usually seem after learning linguistic rules with teacher-led instructions (Fatehi rad & Mohammad Jafari, 2013). Therefore, the aim of this

present study is to investigate the possible effects of applying task-based strategies in the form of three task types in writing ability. The following research questions was posed:

RQ1: *Whic the type of task strategies have any significant influence on Iranian learners' writing ability of English among intermediate EFL Learners?*

2. Review of the Literature

2.1. *Definition of Task-based Language Teaching (TBLT)*

Over the last two decades, the term task-based language teaching (TBLT) has played an important role in teaching English. Also, it has continued to draw attention of language teachers and researchers. Nowadays, task-based language leaning and teaching (TBLT) has rapidly changed into interesting line of enquiry for language professionals (Rahimipour, 2006). Task-based language leaning and teaching (TBLT) has increasingly achieved popularity in recent years and has been recommended as a way forward in ELT (Ruso, 2007). TBLT started in the 1970s when researchers and scholars claimed that language instruction should teach both grammar and meaning (Skehan, 2003). The field widely takes Prabhu as one of the first proponents for tasks or TBLT when he started the approach in teaching secondary school classes in Bangalore, India in the 1970s (Ellis, 2003).Task-based language leaning and teaching (TBLT) is a novel pedagogical approach that makes an attempt to build a pedagogical learning environment in which learners are motivated. They devote an active role in their own learning and that of their classmates. Richards and Rodgers (1986) believed that tasks are the main unit of planning and instruction in task-based language teaching (TBLT). Shehadeh (2005) also believes that TBLT proposes the use of tasks as fundamental elements in language classroom, because it offers better setting for activating learner acquisition processes and improving second learning.

3. Methodology

3.1. *Participants*

The participants of this study are male students from Kish institute in Tehran City, with the range of 15 to 17 years old. There are 60 learners in intermediate level who were selected among 90 learners given PET as the homogenization test. Those participants whose scores were fall between one standard deviation above and below the mean were selected and they were defined as intermediate EFL learners in this study. Then, the researcher divided them into three experimental groups; each group included 20 participants. Each group will receive instruction based on one of the writing tasks including *discussion*, *concept mapping*, and *mind mapping*.

3.2. Instrumentations

The following instruments were applied to comply with the objective of the present study. An Premiliary English Test (PET), impulsive/reflctive questionnaire, and phrasal verbs pre-and post-tests.

3.2.1. Premiliary English Test (PET): In order to homogenize the participants, the researcher used PET test. The sample of the test included three sections of reading (five parts), writing (three parts), and listening (four parts). The reading section of this language proficiency test had 35 items including five three-option multiple-choice items, five matching, 10 true/false, and 15 four-option multiple choice items. For the writing section, there were three parts including five sentence transformation items in the first part and in the other two parts, students were required to write one essay for each part; in other words, in the second part students were

required to write a short communicative message about 35-45 words, and for the third part, they were required to write a longer piece of continuous writing about 100 words.

3.2.2. Pre-test of Writing: The second test was the pre-test of writing a 150-word descriptive essay to calculate the participants' writing proficiency level before the treatment period. It was administrated to the three groups in order to examine their language proficiency. It included three topics among which the learners could select one topic and write their essays in 25 minutes. The post-test of writing essays on descriptive topics was similar to the pretest concerned with the topics. The length and the time of writing were the same for all groups in the pre and post-test exams.

3.2.3. Checklist for Scoring the Essays: The checklist for scoring the essays was used to check the *grammatical*, *stylistic*, and *meaning mistakes* which the participants committed. The length and the number of words are also come into consideration of scoring. This checklist was developed by Hee-Jung Jung (2001) and includes four parts: *grammar* and *mechanics of writing*, *style of writing* lay out and organization, and development and support. The maximum score for the essay was 36 and the minimum was 0.

3.2.3 Materials: In the current study, the course book *Paraghraph Writing* developed by Riazi (2013). The aim of the book was to enhance the learners' ability to write a cohesive paragraph that had a topic sentence and supporting details with minimal *grammatical*, *spelling*, punctuation, and *indentation errors*. learners' works were checked by the teacher, in addition to scoring, some points of this book were noted in their essays and asked them to obey those writing rules in their next compositions.

The first and the last composition written by the participants considered as pre-test and post-test. That is to say, the learner of experimental groups first required to write one-paragraph descriptive essays during the first session considered as a pre-test. The last essay, the similar topics to the pre-test were assigned by the instructors, was treated as a post-test.

3.3. Data Collection Procedure

To achieve the purpose of this study, the following steps were taken:

Over the course of this present study, the data were collected through a pre-test, and posttest of writing. The length of the study is 15 sessions. The classes met twice per week for about 15 to 20 minutes. At the beginning of the study, 90 male students of at Rshidi institute were selected via non-random selection. Then, PET which was piloted among 30 participants with similar characteristics was administered to homogenize the participants with respect to their overall language proficiency. Next, 60 participants, whose scores fall between one standard deviation above and below the mean, were selected. Then, they will randomly be divided into three experimental groups; each group included 30 participants. Each group will receive instruction based on one of the writing tasks including discussion, concept mapping, and mind mapping.

Before treatment, the experimental groups were pre-tested in the classroom. They took the same pre-test that consisted of three topics. Later on, they wrote down one-paragraph descriptive essays about topics were given to the learners. The minimum and maximum essay length were specified (10 lines, about 150 words). The experimental groups wrote their compositions considered as pre-test and post-test. The procedure for the groups was followed a pre-test which was writing one-paragraph essays, scoring their essays and marking their errors and turn them back to students considered as feedback, and post-test administration which is writing essays with the same topics as written in pre-test. Also, they were not provided with the correct forms, but a general content comment based on course book used was presented

to them in the point of their errors at the end of their essays and they were required to look at content comments at home. Therefore, the groups received special instruction on discussion before writing in discussion group, concept mapping on what they were going to write in concept mapping group, and mind mapping activities in the mind mapping group. They just write a one-paragraph essay both for pre-test and post-test with respect to the three topics given to them. The procedure for the experimental groups was as following. At the beginning, they will be pre-tested in the classroom. After the pre-test, they will have a treatment on the three class activities.

The experimental groups write one paragraph essays during the instruction treatment. The topics will be given to them one by one are those given to them in pre-test at once. Also, they receive feedback in the classroom. In addition to it, they did an activity considered as post-task after each writing task. Tasks are used to write description tasks. The duration of treatment in experimental group was 15 sessions. Therefore, each session allocated to one topic or task and the first and the last session for pre-test and post-test. In a separate session at the end of the course, a same post-test will be administered for experimental group to measure the effect of post-task strategies in their writing accuracy and fluency. The post-test for experimental groups consist of essays that the students practiced in the pre-test. Therefore, the essay topic is concrete and within the students' background knowledge. Feedback is provided on the presence and location of errors, but no correct forms will be provided to encourage self-editing. The researcher will mark their errors by using underlining. Other errors will be represented to them in the form of some points based on course book used as material. For assessment, students in the groups were tested every session. Essays are always graded, returned to the students with comments on strengths and weaknesses.

The pre-test and post-test essays of both groups will holistically be graded based on a general impression of layout/organization, development/support, style, and grammar/mechanics. All essays read once and a quality rating of excellent, good, poor will be given to each paper. Then, Essays will be read by the second rater and each was assigned a grade.

The researcher and the second rater follow the same scoring checklist. The components of the writing program and the evaluation criteria are the following categories:

A. Layout/Organization:

B. Development/Support:

C. Style:

D. Grammar/Mechanics:

4. Results

The data collected were analyzed through Statistical Package for Social Sciences (SPSS version 21). In order to determine whether using task-based approach had any impact on Iranian Intermediate EFL learners' writing ability, once the scores of the pre-test and post-test were obtained, the mean and standard deviation of the scores of 60 participants were calculated. In this study, data analyze by One-way ANOVA statistics to see if there is any significant difference among there experimental groups.

4.1. Results of Descriptive and One-way ANOVA

Descriptive statistics including minimums, maximums, means, and then standard deviations of pre-test and post-test were respectively computed. The results indicated partially equal performance on the pre-tests among experimental group, as they are presented in Table 2.

Table 1: Descriptive Statistics for the Three Groups in the Pre-test

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Discussion	20	15.5333	1.24595	.32170	14.8434	16.2233	13.00	18.00
Concept Mapping	20	15.4000	1.54919	.40000	14.5421	16.2579	12.00	18.00
Mind Mapping	20	15.9333	1.57963	.40786	15.0586	16.8081	13.00	18.00
Total	60	15.6222	1.45053	.21623	15.1864	16.0580	12.00	18.00

As it is shown in Table 1, the mind mapping group has the highest mean ($\bar{x}$= 15.93), followed closely by the discussion group ($\bar{x}$= 15.53). The participants of concept mapping has the lowest mean ($\bar{x}$= 15.40). There was close means between three tests in the groups, so you can see the difference between the means is not significant. Since the descriptive statistics cannot show the significant difference between the three groups, One-way ANOVA was used to determine this difference in Table 2.

Table 2: ANOVA for pre-test scores

pretest_score					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2.311	2	1.156	.538	.008
Within Groups	90.267	42	2.149		
Total	92.578	44			

As indicated in Table 2, the sig. value is less than .05 (Sig.>.05), then, it can stated there is statistically significant difference among the means score of the learners in the pre-test. In order to see the effects of instruction, one-way ANOVA was conducted. The results were presented the table below.

Table 3: Descriptive Statistics for the Three Groups in the post-test

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Discussion	20	16.4000	1.12122	.28950	15.7791	17.0209	15.00	18.00
Concept Mapping	20	16.5333	1.50555	.38873	15.6996	17.3671	14.00	19.00
Mind Mapping	20	15.0667	1.90738	.49248	14.0104	16.1229	12.00	19.00
Total	40	16.0000	1.65145	.24618	15.5039	16.4961	12.00	19.00

As shown in Table 3, 60 students participated in the post-test. The mean score for discussion group was (16.4000) in the post -test. The mean score for concept mapping group was (16.5333) in the post-test. The mean score for mind mapping group was (15.0667) in the post-test.. Since descriptive statistics could not offer the researcher valid information to reject or sustain the null hypothesis, One-way ANOVA was used to determine this difference in Table 4.

Table 4: ANOVA for post-test scores

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	19.733	2	9.867	4.133	.003
Within Groups	100.267	42	2.387		
Total	120.000	44			

Table 4 shows that the observed F (4.133) is greater than the critical F (3.11) with df=2/42 which is significant at ($p<0.05$). Therefore, the difference between the groups at the end of the treatment period was significant. The mean exact differences were followed by the post-hoc Scheffe test in Table 5.

Table 5: Post-Hoc Multiple Comparisons of Means

					95% Confidence Interval	
(I) group	(J) group	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	Lower Bound	Upper Bound
Discussion	Concept Mapping	7.96667*	1.49461	.362	-1.6067	5.9067
	Mind mapping	3.23333	1.49461	.001	2.4433	9.9567
Concept Mapping	Discussion	-7.96667*	1.49461	.362	-5.9067	1.6067
	Concept Mapping	-4.73333*	1.49461	.032	.2933	7.8067
Mind Mapping	Discussion	-3.23333	1.49461	.001	-9.9567	-2.4433
	Mind mapping	4.73333*	1.49461	.032	-7.8067	-.2933

*. The mean difference is significant at the 0.05 level

Table 5 shows that the discussion group is significantly different with the other two groups. The results of comparison groups are presented in Table 5.

5. Conclusion

Having analyzed and discussed the results, the researcher now turns to the conclusion he has come up with, and regards what EFL teachers should actually do to facilitate their learners' writing ability. Writing is a dimension which requires so much attention and instruction. In order to provide effective instruction, it is necessary for EFL teachers to carefully investigate the factors, conditions, and components that underlie writing effectiveness.

One of these factors is using specific strategies and using various types of tasks to improve students' motivation. The aim of this study to examine the extent that task-based strategies like discussion, oral summary, and mind mapping affect EFL learners' writing ability among Iranian intermediate learners. In general, the results of this study suggest that the discussion tasks helped the learners outperformed the other groups in writing ability. Moreover, by comparing the results of pre-test and post-test of each group, one can simply notice the usefulness of discussion and mind mapping tasks. Statistics showed that there was slight difference between both discussion and mind mapping tasks since there was not a significant difference between them. Moreover, these tasks provide a chance for students to repeat performance of the task. By using it students' writing ability will improve in a number of ways by focusing their attention to the main task again. The researcher viewed that peer and teacher feedback had an effect on learners' ability in writing, but the effect of this feedback through these tasks was most influential.

Refernces

Allen, V. F. (1983). Techniques in teaching vocabulary. Oxford: Oxford University Press.

Atkinson, R.C. (1975). Mnemotechnics in second language learning. American Psychologist 30, 821-828.

Braine, G. (1997). Beyond word processing: Networked computers in ESL writing classes. Computers and Composition, 14(1), 45–58.

Brown, D. (1994). Principles of language learning and Teaching, New Jersy: Prentice Hall.

Cook,V. (2001). Second language learning and language teaching, (4th ed). Oxford: Oxford university press.

Ellis, R. (2003). Task-based language learning and teaching task. Oxford: Oxford University Press.

Fatehi rad, N., & Mohammad Jafari, A. (2013). Teaching English and task-based method. International Journal of English language and Literature Studies, 2(2), 87-94.

Gorjian, B. (2009). The role of computer in instructing writing skills in SLA. 2nd International Conference on Literature, Languages and Linguistics, 13-16, Athens, Greece.

Hee-Jung, J. (2001). A peer review form for evaluating writing. The Internet TESL Journal, VII(5), Retrieved May 22, 2014 from:http://iteslj.org/ http://iteslj.org/Handouts/Jung-WritingEvaluation.html

Hudson, R. A. (1993). Sociolinguistics. Cambridge: Cambridge University Press.

Jean, I. J. & Hahn, J.W. (2004). Exploring EFL teachers' perception of task-based Language Teaching: A case study of Korean secondary school classroom practice, Asian EFL Journal, 8 (1), 56.

Kang, S. H. (1995). The effects of a context- embedded approach to second-language vocabulary learning. System, 23 (1), 43-55.

Krashen, S. D. (1989). Second language acquisition and second language learning. Oxford: Pergamon Press.

Nation, P. (1990). Teaching and learning vocabulary. Boston, Heinle & Heinle.

Nunan, D. (1989). Designing tasks for the communicative classroom, Cambridge: Cambridge University Press.

Nunan, D. (2004). Second language teaching and learning. Boston: Heinle & Heinle Publishers.

Prabhu, N.S. (1987). Second language pedagogy. Oxford: Oxford University Press.

Prabhu, N.S. (1990). There is no best method – why? TESOL Quarterly, 24(2), 161 – 176.

Richards, J.C. & T.S. Rodgers. (2002). Approaches and methods in language teaching. Cambridge: Cambridge University Press.

Richards, J. C., Lesley, T., Hansen, C., Sandy, C., & Zukowski, J. (2008). Interchange passages placement and evaluation package (3th eds.). New York: Cambridge University Press.

Skehan, P. (1996). A framework for the implementation of task-based instruction. Applied Linguistics, 17(1), 178.

Skehan, P., Foster, P., & Mehnert, U. (1998). Assessing and using tasks, in W. Reandya & G. Jacobs (Eds.). Learners and Language Learning, Singapore: RELC Singapore.

Waguey, L. B., &, Hufanam E, R. (2013). Effectiveness of task-based instructional materials in developing writing skills of BS fisheries freshmen. American Journal of Educational Research, 1 (9), 359-365. DOI: 10.12691/education-1-9-3

Willis, J. (1996) A Flexible framework for Task-based Learning in J. Willis, & D. Willis (Eds.). Challenge and change in language teaching, Oxford: Heinemann.

Willis, D. & Willis, J. (2001). Task-based language learning. In N. Carter, & D. Nunan. (Eds.). The Cambridge guide to teaching English to speakers of other languages, (pp. 173-180). Cambridge: Cambridge University Press.

Zemach, D. E., & Rumisek, L. A. (2003) College writing. Australia: Macmillan Education.

OUT-OF-FIELD TEACHING: THE STORIES OF NOVICE EDUCATORS IN TEACHING SOCIAL STUDIES

Neofenhae Jerilyn L. Madulara
University of Mindanao, Philippines

Abstract

Social Studies (Araling Panlipunan) is the subject considered as significant to the progress of a nation and is recognized as an instrument to instill the sense of nationalism and the spirit of patriotism. In fact, there are two issues occurred in teaching Social Studies. One of this is the need to have enough teachers for the Social Studies' subjects. And since there were a shortage number of Social Studies education graduates to cover this demand, teachers unqualified in handling Social Studies have to be assigned into Social Sciences subjects.

The novice educators with an area of specialization begin the profession with different expertise, training, and preparation. Teaching Social Studies for which one has little background is challenging which is detrimental to the educative process.

The purpose of this study was to explore the experiences and challenges of the novice educators assigned in out-of-field teaching Social Studies. The approach used was qualitative-phenomenology consisted of fourteen (14) novice educators from seven (7) in-depth interviews and seven (7) participants in focus group discussion. They have less than five (5) years of teaching experiences who were not major in Social Studies. They came from public schools and private institution.

There were fifteen (15) themes emerged. The results showed that novice educators met difficulties in out-of-field teaching, yet they were able to cope up by employing pedagogical strategies. Lastly, they viewed that out-of-field teaching was an opportunity to learn things for them to grow professionally.

Keywords: *Social Studies, Novice Educators, Out-of-field Teaching, Teaching Social Studies, Philippines*

AN EVALUATION OF A PSYCHOTHERAPEUTIC SERVICE FOR ENGINEERING STUDENTS: THE ROLE OF RACE, GENDER AND LANGUAGE

Nazeema Ahmed

Faculty of Engineering and the Built Environment,

University of Cape Town, Cape Town, South Africa

Abstract:

Mental health in higher education has received increasing attention over the past few decades. The high academic demands of the engineering degree, coupled with students' mental health challenges, have led to higher education institutions offering psychotherapeutic services to students. This paper discusses an evaluation of the psychotherapy service at the University of Cape Town. The aim was to determine (i) the efficacy of the service; and (ii) the impact of race, gender, and language of the therapist on the students' therapeutic process. An online survey was sent to 109 students who attended psychotherapy. The majority expressed favorable experiences of psychotherapy, with reports of increased capacity to engage with their academic work. Most students did not experience the gender, race, or language of the psychologists to be barriers to their therapy. The findings point to a need for ongoing psychological support for students.

Keywords: Psychotherapy, efficacy, engineering, education.

AZƏRBAYCANÇILIQ MƏFKURƏSİNİN ALOVLU TƏBLİĞATÇISI- ƏLİRZA NABDİL OXTAY

Fidan NƏSİROVA

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası. Akad. Z.M.Bünyadov adına Şərqşünaslıq İnstitutu.

ORCID No: 0000-0001-8178-7287

XÜLASƏ

Güney Azərbaycan uşaq ədəbiyyatının ölməz isimlərindən biri də Əlirza Nabdil Oxtaydır. (1944-1972) Bütün şüurlu həyatını Pəhləvi rejimi altında əzilən, həyatın bütün sferalarında ayrı-seçkiliyə məruz qalan, hüquqları tapdalanan Azərbaycan türklərinin haqları, azadlıqları, siyasi müstəqillikləri uğrunda mübarizəyə həsr edən mütərəqqi fikirli ziyalı, əqidədaşları ilə birlikdə Təbrizdə "İran Xalq Fədai Partizanları" təşkilatının qurucularından olmuşdur. Hakim üsul-idarənin əsas hədəfinə çevrilən, solçu yönü ilə tanınan təşkilatın təsisi mübariz şairin həyatının məntiqi sonunu gətirir. Ona ayrılan ömür intervalı həyatının ən çiçəklənən dönəmində - 28 yaşında şah cəlladlarının hökmü ilə edamla sonlansa da, ictimai-siyasi fəaliyyəti, gənclərə miras qoyduğu bədii irsi gələcək mübariz nəslin yetişməsində mayak rolunu oynamışdır.

Təəssüflər olsun ki, şair, publisist yazar Oxtayın bir-birindən maraqlı, özünəməxsus ideya-tematik xüsusiyyətləri ilə seçilən bədii yaradıcılıq nümunələri yalnız onun ölümündən sonra, dostları tərəfindən toplanaraq "İşıq" və "Tülkünamə" (1980) adı ilə çap olunmuşdur.

"Nə qədər ki, keçmişə, xalqın qəhrəmanlıq tarixinə bugünkü və gələcək nəsil, gənclər hörmətlə yanaşacaq və onlardan öyrənəcək, o qədər də millətin sabahı, gələcəyi etibarlı, davamlı və özgür olacaq" – deyən şair, sağlam düşüncəli, azad ruhlu cəmiyyətin formalaşmasının əsasında məhz bugünkü uşaqların durduğunu dövrün bütün mütərəqqi aydınları kimi dərk edir və bu məqsədlə də həcmcə kiçik, məna, mahiyyətcə dərin əsərlərini onlara ünvanlayırdı.

"Qurd və şəhər", "Yaşıl", "Əl-ələ", "Mən bir çəyirdək idim", "Yağdı yağışlar", "Oğlan oxu", "Axşamca", "Qılınc nağılı", "Sığırçın" kimi uşaq dünyasına xitab edən şeirləri dil-üslub baxımdan sadə, uşaq qavram səviyyəsinə uyğun tərzdə yazılmaqla, Vətən sevgisi, ədalət, həqiqət, azadlıq, əqidə uğrunda mübarizəkimi milli və bəşəri ideyalar mənbəyidir.Azadlıq ruhu onun istisnasız bütün bədii irsinə hakimdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, ayrılıq, ikiyə bölünmüş xalqın vətən həsrəti mənəvi-estetik tərbiyə məktəbinə çevrilmiş Güney Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı nümunələrinin əksəriyyətinin leytmotivini təşkil edir. Heç şübhəsiz ki, Ə.N.Oxtayın əsərləri bu sahədə bayraqdar rolunu oynayır. Lakin, onun mübarizəyə səsləyən poeziyasında həm də bir ümid, gələcəyə inam hökm sürməkdədir. Bütöv Azərbaycan əqidəsinə istiqamətlənən inam.

Açar sözlər: Güney Azərbaycan, azadlıq, Əlirza Nabdil, poeziya